
LULII
1541

Ex libris Antonij Dufresnoy
1673

Ex libris Antonij
Dufresnoy
1673

RAIMVNDI LVLII MAIORICI PHILOſophi acutiſſimi, mediciq; celeberrimi, De ſecretis naturæ ſiue Quinta eſſentia libri duo.

His acceſſerunt,

ALBERTI MAGNI SVMMI philoſophi, De mineralibus & rebus metallicis Libri quinq;.

Quæ omnia ſolerti cura repurgata rerum naturæ ſtudioſis recens publicata ſunt per M. Gualtherum H. Ryff, Argentinenſem. Medicum.

Anno Domini M. D. XLI. Menſe Martio.

Cum Regiæ Maieſtatis priuilegio ad ſexennium.

ORNATISSIMO VIRO

Philippo Imsero Mathematico, variarumque rerum doctissimo Gualtherus H. Ryff, Argentinus.

S. D. P.

NISI MIHI DE LIBEralissimis moribus tuis & humaniss. ingenio tuo constaret, hanc nuper ad te scribendi prouinciam non desumerem, potiusque in antiquo silentio persisterem. Ceterum quia non tam ex aliorum sermone, quam ex mea opinione mihi oĩno persuasi, te eum esse q omnes tibi deditos nullo vnquam tempore reijceres, ea propter has nunc ad te sero quidem literulas, amoris duntaxat testes esse volui. Quanquam igitur me prorsus ab omni vel ignauia vel rusticitate præteriti silentij non excuso, spero tamen fore vt reliquum meũ erga te studiũ boni consulas. Cupis igitur doctissime Philippe frequentius ad te scribi, & conscius fieri eorum quæ in dies nobis parit mentis promptuarium. Aperiam igitur tibi nunc cõtẽplatiunculam in quã olim sum deuolutus. Noui dudũ priscos philosophos rerũ naturæ studiosissimos, cum non sine admiratione, cre

bra indagine hæc ſcrutarentur. Omnia quæ ſub Luna viſuntur ex materia & forma conflata eſſe exiſtimaſſe, conſtituiſſeq́; duo materiam & formam, eſſe cuiuſuis rei totam integramq́; ſubſtantiam. Atqui materia & forma ſimul quinarium adimplent. Nam materia quaternitas quædam eſt, & quatuor Elementorum (ſimpliciſſimorum mundi corporum) complexio. Forma vero eſt vnitas, quæ quatuor Elementis pacem imponit, rerumq́; quaternitatem moderatur. Eſt igitur quinarius, metrum & numerus compoſitionis omnium ſenſibilium ſubſtantiarū. Quicquid enim cuiuis mixto ineſt, prçter formam, de natura eſt alicuius Elementi, formam autē haud elementarem eſſe ſed cœleſtem imitari naturam inficiabitur nullus. Quo fit vt omīs ſenſibilis creatura, ſit ex quinario, id eſt, ex qnq́; eſſentijs conflata. Similis eſt enim maiori et viſibili mundo, qui ex quinq́; maximis & viſibilibus conſtat corporibus Terra, Aqua, Aere, Igne, & Cœlo, tanq́ ex materia & forma, permutabilis quippe & fluxa eſt mundi forma. Cœli vero vnitas fixa ac ſtabilis, ac eiuſdem mundi forma, hæc nimirum eſt noſtra illa cæleſtis quinta eſſentia, quæ ex omni ſenſibili ſubſtantia, ſecretiōe quatuor primarum

Elemen

Elementarium ſubſtantiarum pręcipua & in-
corrupta eſſentia relinquitur, varijs apta vſi-
bus humanis, Medicæ diſciplinæ Sacrarium.
Siquidem huius virtus tam latiſſime patet,
tam efficaces huius vires, vt quidam in ea
ſententia fuerint ſingulos morbos qui mo-
do curam recipiant, hac ſola recte curari, quia
cœleſtis vt diximus, & omnis corruptionis
expers. Quoniam vero accidit mi Philippe
hoc deploratiſſimo ſeculo & temporum in-
fœlicitate, malo haud dubie fatali pleriſq; ob-
repſiſſe non dico odium ſed tedium & faſtidi-
um huiuſmodi naturæ ſecreta inueſtigandi,
proinde hic medicum imitaturus, deiectum
appetitum languentis excitantem, propina-
mus & formis excudi curauimus, libellum
Raymundi Lulij Philoſophi acutiſſimi (qui
in hac parte Philoſophiæ, quæ præcipue ad
medicinam ſpectare videtur primam laudem
meruerit) libellum de naturæ ſecretis, pro
publico ſtudioſorum commodo, vt veluti ex
porrecto ſigno quodam ad ſacroſanctã hanc
Philoſophiæ partem, medicinæ excitaremus
ſtudioſos. Qui libellus tuo ductu fœlicibus
Medicæ artis auſpitijs, publicum aſſequitur.
qui harum rerum ſtudioſiſſimus es & eruen-
dis naturæ arcanis indagator ſolertiſſimus.

Hunc vt nomini tuo aſcribamus in cauſſa eſt, comunis illa ſtudiorum noſtrorum ratio. Spe bona ducti hanc operam noſtram huma- nitati tuæ, aliiſq; ſecretioris philoſophiæ ſtu- dioſis non improbari. Quod ſi quibus aduer- ſo ſidere natis, hæc omnino faſtidio ſunt futu- ra, cum alia ratione curam non admittant, eos ad anticyras relegamus, eleboro caput purgaturi. Tu interea opera noſtra vte re, fruere libello & bene vale. Ar gentinæ Menſe Martio.
Año Domini M.
D. XLI.

Raimundi

RAIMVNDI LVLII MAIORI-ci, Philoſophi acutiſſimi mediciq; celeberrimi in primum librum de naturæ ſecretis ſiue Quinta eſſentia Præfatio.

LIBER SECRETORVM NAturæ, ſeu quintæ eſſentiæ, qui docet eius extractionem & applicationem ad corpora humana ad opera mirabilia & fere diuina perficienda, totius artis medicæ via philoſophica finienda, qua occultata, & vera medicina occultatur, & etiam metallorum tranſmutatio obſtruitur, & reſerata quælibet eorum reſerantur, qui quidem eſt imago omnium librorum ſuper his tractantium, quam Deus glorioſus exhibuit nobis, vt corpus noſtrum a corruptione quantum foret poſſibile per naturam, vſq; ad terminum nobis cõſtitutum a deo, conſeruaret & vt etiam ipſa metalla imperfecta perficiuntur & inuicem tranſmutentur, quoniam vero deſideriũ meum eſt vt artiſtæ huius artis deum contemplantes per bona opera potius deum intelligant, recolant, & ament, pauperibus, viduis, orphanis male habentibus ſine precio magno ſuccurrendo, & huiuſmodi opera ue diui-

na faciendo. Vt non sint similes illi, qui domi
ni talentum absc̄odidit, & ad finem sibi com-
missum non exhibuit, vt scribit Matth. xxvi.
capitulo. Confidens autem in illo, qui inquit
per Moisen. Ero in ore tuo, & te doceam quid
loquaris, hoc secretissimum secretorū archa-
norum archanum vobis duximus declaran-
dum diuina virtute inspirante, & ipsius
infinita bonitate iuuante, modi-
cam de ipsis principijs & re
gulis, ac de ipsius natu-
ræ discursu facien-
tes mentio-
nem.

De

DE QVINTA ESSENTIA SIVE NAturæ Arcanis Raymundi Lulij philosophi acutiss. liber primus.

Ham vero ut rem ipsam commode exordiamur dicimus quod principaliter tria sunt principia quorum cognitione artista huius artis operat. Ex ppria sentētia tā in medicina q̄ in alchimica metallica & lapidifica hoc q intendit siue hoc quod natura occultauit.

Primum namq principium est materia, q̄ artistam huius operis oportet cognoscere, p quod quidem medicina vel lapis, accipit substātiale esse, qa si materia est talis qualē postulat natura, erit formę acceptabilis, quæ p impressionis defectum elongari minime potest, quando quippe virtus ibi operatur, quod est medium principale inter dictam materiam & alteras essentias, sicut tibi p processum huius libri dicemus.

Secundum vero principiū est simplex valde, respectu primi, cum sit primi medium, per quod quidē primū immediate habet pfectionari.

nari. Tertiũ vero principium est essentiæ quintę, a quibus virtutes septē dependent, operatiue, informatiue in quinq; essentijs in inferioribus materialibus, quæ sunt meditatę. Primũ nãq; principium seu materia primi principij sunt Mercurius vulgaris cũ omnibus metallis suis alterabilibus in illa dealbatiõe quã in distinctione tertia reuelabimus.

Item principiũ secundũ, vel illius materiæ sunt limphę subtiles, in qbus resoluunt̃ limositates primi principij in substãtia mediocri, & subtili materia, in qua vere minerales virtutes qescunt. Quippe materia tertij pricipij est nimiũ essentialis existentibus virtutibus stellarũ fixarum & nõ fixarum & earũ aspectus, & iste per quottidianas influentias infunditur in materia appropriata cũ arte secundi principij, quę immediate qescit in virtute minerali tã in herbis & animalibus quã in metallis. Causat igit̃ secundum principiũ, & est conueniens receptibile tertij, & omniũ suarum virtutũ descendentiũ a cœlo, quæ sunt omnis rei generatę pfectio & forma sicut liqde videtur p inherẽtia pricipia. Quod vero generat materialiter a primo, vnde exit virtus mineralis, quæ est essentia quinta elementalis, quę est materia simplex, & hæc vere perfectiõatur in accipiendo formam per essentiam quintam cœlestem,

stem,

ſtem, quanq̃ in ipſa influat & imprimat. Igitur hæc virtus media grauida & virtute acuta artificialiter per materialem refluentiam perfectionalem cum ſuis virtutibus primi principij materiam ponit in eſſe perfecto per virtutem mediam mineralem, quæ eſt communis res lapidibus, & medicinis, & metallis, ſicut plene tractauimus in noſtro teſtamento modo generali in parte prima.

Referimus namq; tibi, q̃ cum mineralis virtus ſit cõmunis lapidibus, metallis & plantis. Omnis enim differentia q̃ accipit vna ab altera ipſa mouetur ab informatione, quę administratur ei diuerſimode, qua vna in formatione indiget dicta virtus in metallorum creatione, aut in generatione & eorum tranſmutatione in elyxir, quę quidem tranſmutatio, & informatio accipitur per gubernationẽ caloris extrinſeci, qui mouet mineralem virtutem informatiuam, quærendo motum ſecundum cognitam intentionem operarij naturalis, ſicut declarauimus in teſtamento, & inferius declarabitur in iij. diſtinct.

Preterea ſumus de intentiõe vt breuiter tractemus ſup teſtimoniũ & codicillũ, qa requiſiti fuimus per dominũ Regem Robertum illuſtrem. Item reliqua vero intẽtio formationis qua dicta virtus mineralis indiget ad intentionem

tionē transmutādi metallorū materiā in lapi-
des preciosos fit cū magis lento calore extrin
seco & cū motu tardiori, q formatur tam per
calorem obrestem q̄ per communem coniū-
ctæ & diuersæ, sicut declaratum in nostro lapi
dario extitit.

Item reliqua vero formatio, qua dicta vir-
tus indiget ad compositionem medicinæ, fit
cum maiori calore, & cum repentino motu.

Item non debes ignorare virtutē, quę cau-
satur, quare causatur per dictorum triū prin-
cipiorum coniunctionem, & eorum deriuati-
onem, cuius vero cognitio habetur per effe-
ctum principalem, qui venit a quantitate, & a
qualitate distinctæ, & etiā a motu cœli & stel-
larum, & rerum generabilium & corruptibi-
lium motarum, & per eam informatarū. Nō
vero dicimus q sit opus artistæ operari cum
figuris & cœli imaginibus per cognitionē suo
rum motuum, sicut q̄ plures philosophi asse-
runt. Sed sufficit habere cognitionem per in-
fluentiam caloris cœlestis informati per figu-
ram cœli & stellarum, quorum ratione infun
duntur virtutes in materia apte appropriata,
& illam recipit per naturalem artistæ industri
am cum resolutione, quæ fit per artem natu-
ræ similiter. Quæ vero mutat duram materi-
am ad principium naturæ sui ad finem, q sit
apta

apta ad generationem ad recipiendum virtu tes in aquis infusas fortium mineralium vir-tutum, sicuti ipsam & accipit & recipit virtu-tem informatiuam embrionis. Et in isto pas-su philosophi fuerunt illusi ad illorum repre-hensionem, qui cognouerunt quomodo cœle stis virtus sit nimis communis omni elemen-tate naturę sua magna nobilitate omni tem-pore determinationem accipit, quomodo in rebus mixtis influitur tãtum per artem sicut per naturam, & hoc quippe fit ratione virtu-tum naturalium, quę sunt sibi subiectum & ꝓ-prium retinaculum tali modo, quod secundũ proprietates materiæ, & eius speciem proprie recipiet equinam virtutẽ, quod post talia con dit per naturam, quæ pro miraculo reputantᷣ.

Item notet quilibet artista, quod natura o-perari non potest nisi ad minimarum successi-onem, nec etiam potest recipere aliquas virtu tes nisi successione suę operationis, nec etiam possunt simul, nec constellationes possunt suf-fere alicuius temporalis stationem pũctuarij in certa virtute, quæ confestim non diuersifi-cetur, etiam dato quod posset. Tempus quidẽ constellationis est ita minimum ratione circu lorum reuolutionis, quod ante transit de vna virtute in alteram. Cur quippe nõ sine cogni tione suorum motuum, in qualitate & quan-

titate,

titate, immo per artem succurrimus ad accipiendum & venandum virtutes iam dictas cœlestes, cum sint communes omnibus rebus inferioribus, & illas quoq; includimus in aquis grauidis ex virtutibus mineralibus ad hūc finem, q; in tempore modico possimus exhibere multas virtutes & infigere in hoc q; elyxir, vel medicina humana, vel lapis preciosus venit ad terminum, & cum dicta virtus communis quę in antea fuit atq; deuenit de cœlo per cursum naturę in materia prima, admisit de sua propria virtute in multiplicatione luminaris terrestris vaporabiliter sublimati cū ingenio artificiali, cum igne & diminutiōe ipsa per virtutem post instinctu naturali attractiuo virtualiter recipiet reliquas potentias terribiles, quibus impletur caussa inuacua, & ingrediuntur per influentiam penetratiuā subtilē in alijs potentijs in spirituali materia subtiliatā in simplicitate per ingenium naturę, & artis restauratiuę.

Item intellige, quod ista attractio virtutū simplicium sit simul virtutibus materialibus, qa ex eo operamur in locis materialibus nullo possunt tempore attrahere nisi concordantes materias, & similes ī materiali natura. Sed in tantum inquantū operamur, & simpliciter in descensu cū impressione, & virtutis influen

tia

cia in dictis materijs, descendendo iam sic qđ non sit in tantum diuisa, & hoc per magnā & potentem subtilitatem realium entium cœli et planetarum. Per quam vero accipiant generalem virtutem & cōmunitatem in natura inferiori vsquequaq; influent & in determinata materia. Tunc vero accipiunt certā determinationem per caussam consideratiōis, quæ accipitur per materialia, quæ retinent illas sicut spiritus animę. Et tunc sequendo virtutē sui generis secūdum meritum materię, in qua influūtur. Et propter hoc Basiliscus interficit, & fulgur nūmos liquefacit sine bursæ lesione, totum aūt hoc non est, nisi quintę essentię congregatę & receptę in vnum iam natę in simplici materia elementorum, secundū quod materia vnius elementorū dominatur super alterū, secundum qđ coadunatur ꝑ virtutes iā dictas operatiuas cū essentijs quintis elemētorum in certa & ꝓpria determinatiōe potestatis, vt patet in basilisco et fulgure qbus virtus est altioris elemēti simplicissimi in materia simplici, in qbus dictę sextę virtutes infunduntur, & ideo interficiunt subito etiam medicinę compositę in subtili & proportionata materia dictis virtutibus in instanti vel quasi mutant corpora humana, vel metallica, & hoc ratione supradicta probatur, sed nuper basilisci naturā multi

philoso

philosophorum considerauerunt in metallis operari cum materiæ subtiliatione, & penetratione, & retentione, & inspissatione dictæ essentiæ quintæ intus in materia metalli, vt ex ipsa fiat elyxir, quæ vera fuit in hoc &c.

Verumtamen triplicem considerationem in principio secundi habemus.

Primo in medicina humana.

Secundo in metallorum transmutatione.

Tertio in lapidibus preciosis.

In primo em̄ non consideramus nisi aquas aereas, in duobus vero vltimis aereas & terreas.

Consideramus tamen specifico modo, vt patet per eorum libros scilicet lapidarium & testamentum & codicillum, vt infra videbitur in tertia distinctione, quia vnius sunt naturę, quę in terra mittuntur, & alterius quæ ad aerem ponuntur. Quæ vero in terra mittuntur, habent virtutem fixatiuam & coagulatiuam. Et aquæ aereę habent potestatem indurari & coagulari, ita in elyxir sicut in lapides preciosos, secundum quod proportionat̄ materia vel ad elyxir vel ad lapides iam dictos, & quo ad indurandum, fixandum, vel coagulandum, indigent forti virtute minerali sine aliqua ignitione multiplicata per cœlestes virtutes, quæ habent virtutem constrictiuam, &

imitan

imitantur proprietatem materię & loci , ideo ponuntur & inhumantur in loco terrestri, q̄a nullius alterius elementi locus ita competit, p̄ experientiam enim videmus, quod radij corporum cœlestium non ita vniformiter cōgregantur sicut fit in terra. Tanta est igitur virtus radiorum corporum cœlestium , qui influunt in terram, quod per vim ipsa tantum rerū terribilium est productiua, quod narrari non potest, propter hoc quod est receptiuum, constrictiuum, firmatiuum, generale omnium illorum vniformiter in figuris ,& formis diuersis subtilibus cum informatiuo adiutorio , q̄d sol eis dat virtute suæ circulationis & sui motus, quod est principale informatiuum immediate totius naturę inferioris , quę in partes tres diuiditur principales scilicet animalem, vegetabilem ,& mineralē sicut declarauimus in pluribus libris, & potissime in libro de intētione alchimistarum & codicillo.

Et propter hoc cū terra sit locus, in quo radij omnes stellarum influunt virtutes proprias, & in quo cogantur, p̄ quos influunt in ipsa proprias virtutes operatiuas, et uiuificatiuas sicut suarum spherarum centrum & retinaculum principale suarum virtutum in curia scita cum omnibus suis partibus , & iam pars illa, quæ mortua est ad vitam reuertitur p̄ par-

tes coniunctiuas cum cœlesti virtute & eius spiritus. Et quidem plus etiam dicimus, quod quomodo aquæ nostrę in terram ponuntur, sicut tibi dicimus, ipsæ trahunt suis ꝓpriis vir tutibus vires terræ, quas vero accepit a cœlo cum sua virtute propria plus de duobus archi proiectionibus, sicut ferrum trahitur per adamantem, & hic retinetur, quia proprietas cœlestis est virtutis, quod quāto descendit in terrestri elemento tanto crescit per terram ꝑ spiritum increscendi, & per spiritum per condensationem vsq; inuenitur primum in retinēdo cum spissatione, cum hoc certum sit quod nul lum terrestre corpus existens in sua solidatione proprie non est aptum ad recipiendum vir tutem, nec illam retinere, sicut refert donec qđ in medio essentiali, quod est spiritus, q̄ est subiectum animæ & a corpore primo acciperet taliter quod dissoluatur.

Postea trahatur spiritus eius a ventre eius, quoniam ita postulat ratio naturę, et propter hoc tamen per nos per artificium simile naturę materia propria & altissimo spiritu, in quibus virtutibus habent retinaculum corporis in spiritu per resolutionē trahuntur & apprehenduntur cum nostro spiritu, qui intus est in vitro, & in humato in terra cum suo proprio appetitu cum condensatione, & cū tali spiritu congelamus

congelamus argentum viuum vulgi in probatum argentum tam bonum, sicut de minera sine attendendo ignis calorem, qui dicitur communis, sicut declarauimus in libro, qui dicitur experimentorum qui liber est principalis, & clauis omnium librorum, quos vsq; ad istum composuimus in hac arte.

Intellige igitur, quid potest ipse facere cum sua constrictione in aliis materiis, cũ sine igne nobilificat argentum viuum, quod est cõmunis & rudis substantię per transgressum eius p̃ medium ratione medij naturalis. Et cum hoc sufficit tibi modus generalis, aquarum tã vegetabilium quam mineralium ad medicinam humanam, & lapides preciosos, & hæc est regula generalis.

Dicto de intentione & consideratione q̃ntę essentię rerum, nunc dicendum est de eius extractione. Et primo a quinta essentia vini incipiamus, cum ipsa sit virtus, per quam omnis huius libri adimpletur operatio. Hoc est, in quo omnes laborauerunt inquirentes rem creatam aptam ad finẽ, qui principaliter possit humanum corpus a corruptione & a putrefactione seruare & diminutione, quia hoc est quod omnes naturaliter affectãt nunq̃ mori.

Secundario vt magisterium transmutationis metallorum & lapidum sit secundum rei

veritatem revelatum, cum in quinta essentia vini consistat totum. Nã & ait Paulus de homine dicens in epistola ad Chorynthios. Nã & quid sumus in tabernaculis nostris nisi iugum miseriarum scilicet ex infirmitatibus, eo quod volumus expoliari, & esse cũ Christo. Hæc Paulus. Quoniã pauci philosophi peruenerũt ad notitiã rei talis & eiusdem, & ratio huius est, qa medici & philosophi, Theologi, nostri tẽporis nihil faciunt nisi pecunię desiderio, & ad finem honoris, quare deus nequaꝗ̃ vult hoc sibi conferre, cum sibi sint contrarij per auaritiam & largitatẽ. Sed inquit noster philosophus & ueridicus Paulus ad Hebręos capitulo quarto in fine. Constitutũ est hominem semel mori, sequitur quod fantasticũ est quærere rem ad corporis hominis perpetuationem, maxime quia Genesis capitulo secundo, inquit deus. Ne forte adam mittat manũ suam & comedat de ligni vitę fructu, & viuat in æternum, emisit igitur deus ipsum de paradiso &c̃. Et subdit. Et collocauit deus cherubin flammeum gladium atq; versatilem habens in custodiam ligni vitæ. Esset igitur fantasticum affirmare, quod deus daret ei rem vt perpetuaretur extra paradisum ex quo prohibitum sibi extitit. Hoc autem ex sacro textu ineffabiliter teneamus, quod deus unicuiq;
termi

terminũ vitę præſtat, quod nullo ingenio hu/mano pertrãſiri poteſt, vel quocunq; eius ſubſidio Iob dicente. Breues dies hominis ſunt & numerus illorum apud te eſt. Poſuiſti termi/nos eius, qui præteriri non poterũt, ergo quę/rere ſubſidium ad vitę terminum prolongan/dum fantaſticum eſt & inane.

Reſtat igitur rem quærere, quę citra terminum vitę noſtrę poſſit corpus noſtrum a pu/treſactione ſeruare, & infirmum curare, & de/perditum reſtaurare donec veniat vltimata mors in termino præfixo ab altiſſimo creato/re deo. Ratio namq; naturalis nobis demon/ſtrat, quod corpus hominis poteſt per rẽ mi/nus corruptibilem a corruptibilitate conſer/uari aut ab infirmitate ſanari, quam partẽ magis corruptibilem cum corruptibilitas, & etiã defectus & perfectio contrarientur, nam vno ſimili addito ſibi ſimili, facit magis ſimile. Nulla igitur res, quę ad non eſſe habeat incli/nationem, conſeruari poteſt per conſimilem rem. Sed quęrenda namq; eſt res quæ ad ſe habeat inclinationem, vnde quanto magis res inclinationem habet ad eſſe, tanto minus ha/bet in ſe de contrarietate & corruptione, ſed nulla talis medicina multis reuelata eſt, in qua ſit tanta perfectio appetitus ad eſſe, q̃ quantũ miraculoſe effectum faciat mirabilem in hu/

manis corporibus, quod reputatum quasi ad miraculum. Sed nulla medicina de mūdo hoc poterit nisi nostrum menstruum vegetabile cœleste animal, dicitur quinta essentia, nā carnes a corruptione conseruat, elementatiua cō fortat, iuuentus pristina per ipsam restaurat, spiritum viuificat, crudum digerit, rarum indurat, induratum rarificat, macrum impinguat, pingue debilitat, inflammatum infrigidat, infrigidatum inflammat, humidum desiccat, siccum humectat quoquo modo, vna & eadem res contrarias potest operationes, solus actus vnius rei diuersificatur secundū naturam recipientis, sicut calor solis, qui contrarias operationes habet, quia lutum desiccat, et ceram liquefacit. Actus tamē solis vnus est in se, neq; quantum in se contrariatur. Item dictū fuit supra, quod spiritus iste in subtili materia eleuatus, appetitum habet ad hanc com plexionem, vel ad illā, quia per philosophos prima materia esse rerum asseritur. Nanq; sicut forma vniuersalis habet appetitū ad omnem formam, sic quinta essentia ad quamcūq; complexionem, ex quo euidenter patet qđ quinta rerum essentia illius dicitur esse complexionis cui adiungitur, sicut si calidis adiun guntur calida, fit in eodem gradu & fortiori propter subtilem materiā, in qua sua forma,

&

& actus eleuati sunt cum quibus ita operatur, sicut basiliscus & fulgur, de quibus supra diximus. Hanc vero naturam aliqui dixerunt nõ esse calidam, neq; humidam, nec frigidam, nec siccam, ex eo quia de sui natura cum omnibus concordãtiam habet, qui vero in hoc errauerunt, contra quos nos formamus hanc rationem. Omne quod est, aut est intellectuale, aut sensuale, sed qnta essentia natura est, ergo, &c̃. Non est intellectuale, cum in rebus vegetabilibus non sit intellctuale, nec in mineralibus, est igitur sensuale, sensuale vero omne est cõpositum ex quatuor elementis, & quia compositum ex quatuor elementis, oportet quod in quolibet elemento elementa sint actu, alias enim elementata non erunt composita, nisi ex accidentibus elementorum, & sic indiuidua erunt accidentia & non substantia, aut erunt composita, ex alia substantia præter q̃ elemẽtorum, quod est impossibile.

Præterea esset possibile, quod actus alicuius accidentis inseparabilis esset sine subiecto proprio in aliquo indiuiduo, sicut caliditas ignis, quæ in indiuiduis impossibile est existere sine ꝓprio subiecto suo, et hoc ẽ impossibile. Est igit̃ quinta essentia cõposita ex quattuor elemẽtis, & in ipsa sunt actualiter oĩa elemẽta

cum omnibus suis actibus. Sed omnia in ipsa sunt aggregata in tã subtili materia, & in forma tam subtili, & tam simplicitati propinqua respectiuo modo, sicut in oculo basilisci, vt p experientiam patet in curatione morborum, & in metallorum transmutatione, & in preciosorum lapidum confectione.

Non autem intelligas solum de vna specifica nos hoc dixisse, sed in generali de quibuscũ quinq; essentijs, iuxta suum modum & operationem. Hanc vero naturam philosophi vocauerunt cœlum, quoniam sicut cœlum influit in nobis aliquando calorem, aliquando humiditatem, &c̃. Sic quinta essentia in corporibus humanis ad artistę placitum. Et quidam naturam istam ad vnum contractam dixerunt menstruum, quia menstrui proprietatẽ retinet, vt in libro tertio dicemus. Scimus namq; istam naturam modernis esse occultã, & ipsos pœnitus de eius veritate nihil perpendere.

Huic vero cœlo applicamus stellas suas, quę sunt plantę, lapides, & metalla, vt communibus omnibus in nobis vitam & salutem. Hãc naturam princeps medicorum Hipocrates scite medicis pręmisit dicens in prognosticis. Est etiam quoddam cœleste, quod ipsum medicũ præuidere oportet, cuius si tanta sit prudẽtia,

fit

fit admirabilis nimiumq; stupendus, nonne illius est vt fieri rerum periculum omnino p- hibeat, aut salutem competēti adminiculo tolerabilius faciat, quasi dicat, q, sic.

Certe verum dixit Hippocrates, quia futurum periculū euitari potest a corporibus, ex eo quia omnem incorruptibilitatem, ex qua infirmitas prouenire potest expellit & humores inæquatos ęquat. Aut postq; infirmitatē prospexerit, competenti adminiculo administrato tolerabilius facit, quia infirmum liberat deus.

Præterea admirabilis est sapiētia magistri hanc naturam cognoscentis, quia cum hac natura talia opera in medicina condit q; videatur miracula facere.

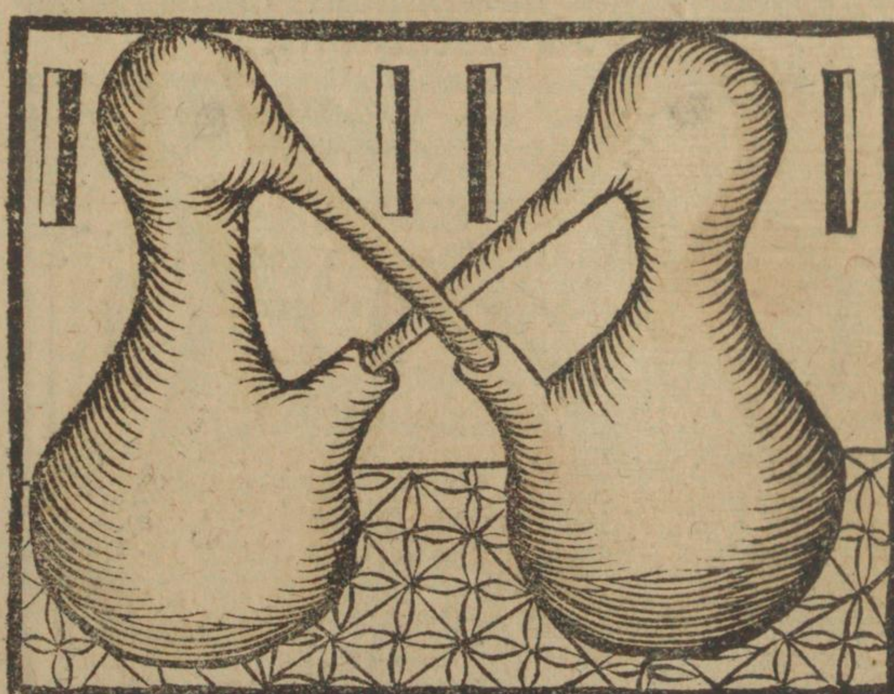
Galenus enim veritatem huius narrare noluit, quia ipse dixit aeris dispositionem nos cō tinentis, vt videtur in glos. prognostice. His etiam modernis reuelata est hæc natura p Ioan. Damascenum in libro de simplicibus medicinis in principio dicentem. Nulla est caussa quærenda nisi a cœlo, sed a quo cœlo assignare noluit. Sed solum tibi hoc est per nos reuelatum, vt deum intelligas ames & recolas, & sis memor finis tui, omnia ad honorem & laudem dei applicando.

DE QVINTA ESSENTIA PARS SECVNDA PRIME
distinctionis seu primi libri, quæ docet extrahere quintam essentiam a plantis, & primo a vino vnde incipit canon primus.

NOn reputes nos mendacium dixisse in hoc, quod de quinta essentia præmisimus. Quare scias, quod nullus modernorum sciuit nec ad eius peruenit notitiã, nec vidimus in diebus nostris, quod quis intelligeret de hoc quicq̃ scilicet de secreto & magisterio eius.

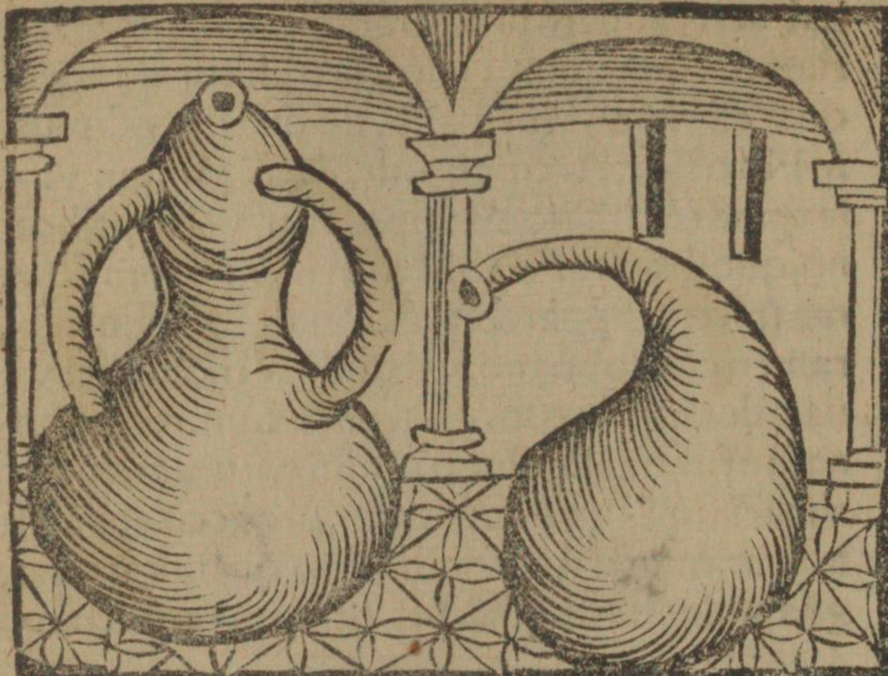
Igitur in nomine domini nostri Iesu Christi. Accipe vinum rubeum vel albũ, & sit de meliori quod poterit reperiri, vel saltem capias vinum, quod nõ sit acetosum quo vis modo, neq̃ parum, neq̃ nimium, & distilla aquã ardentem, sicut consuetum est per cannas brachiales ęris, & postea rectifica illam quater ad maiorem rectificationem. Sed dico tibi quod ter sufficit rectificari & bene claudere, vt spiritus comburens non exalet, quia in hoc quã plures errauerunt vsq̃ ad septies arbitrantes rectificari. Est autem tibi signum infallibile, postquam videris, quod zuccharum madefactum in illa positum ad flammam cõburatur similiter aqua. Postquam autem sic habue

habueris aquam præparatam, tu habes mate riam, de qua quinta essentia trahitur ad actũ, quæ est vna principalis, de qua intendimus in libro hoc. Accipe igitur illã, & pone in va se quod circulationis appellatur vel in pellica no, quod dicitur vas hermetis, quorum for ma inferius apparebit, & claude fortissime fo ramen cum olibano, vel mastice molli, vel vi ua calce mixta cum ouorum albumine, & po nas in fimo calidissimo per sui naturam, aut in vinacia, quibus nullus calor per accidens atri buitur, quod facere potes, si in quantitate ma gna posueris de qualibet istarum rerũ ad an

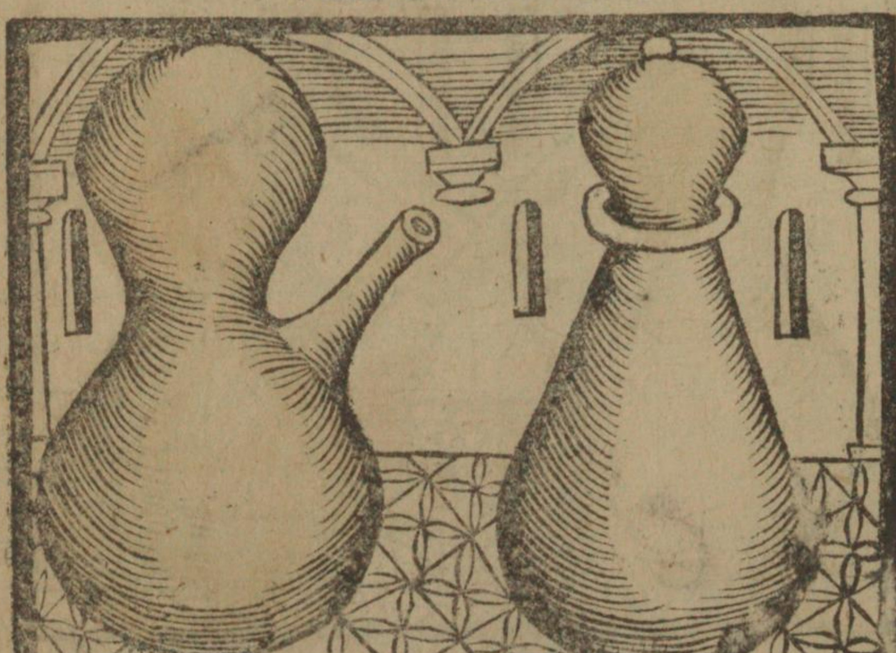

gulum

Vas Hermetis.

Vasa Circulatoria.

gulum domus, quæ quantitas sit. xxx. onera gerularia. Hoc esse oportet vt calor non deficiat vasis, quia si calor deficeret, corrumperetur aquę circulatio, & quod quęrimus nõ fieret, si non calor cõtinuus ei administratus fuerit per continuas circulationes. Nostra quinta essentia separatur in colore cœli, quod videre potes per diametralem lineam, quæ partem superiorem scilicet quintam essentiam diuidit ab inferiori scilicet a fæcibus, quę sunt in colore turbido. Est autem natura ista quasi incorruptibilis & immutabilis, ex eo quia ad tantam glorificationem deueniet.

Nam & ita habet respectu totius corporis mundi, illo modo quod per artificium mutari potest natura.

Canon secundus, in quo cõtinetur scientia, qualiter nostra quinta essentia ab artista cognosci potest.

Facta per multos dies in vase circulatione, aut in vase hermetis continuatio circulatiõis aperies foramen, quod cum dicto clausore obstruxisti, & si odor supra mirabilis exeat, ita quod nulla mundi fragrantia ei comparari valeat, in tantumq; vas positum ad angulum domus miraculo inuisibili trahit omnes intrantes, aut vase posito supra turrim trahit

omne

omnes aues, quibus omnibus odor nares attigerit, ita ꝙ circa se ipsum stare faciat, tunc nostram quintam essentiam, quę aliter dicitur mercurius vegetabilis ad tuum libitum, vt applices in magisterio metallorum transmutationis. Quod si non inueneris influxum attractionis reclude vas vt prius & pone in loco prius assignato, & stet ibi donec consequaris signum prædictũ. Hæc vero quinta essentia sic circulata & rectificata non habebit illum odorem nisi corpus sit distillatum in ea & illũ ardorem in ore tuo sicut aqua ardens, hęc quidẽ vocatur a philosophis clauis totius artis philosophię, & tã cœlum ꝗ̃ nostra quinta essentia, quæ eius adiutorio venit ad tantã sublimitatem nobili forma sunt impleta, & subtilissimã materiam habent, vt per se solum, & cum stellis terrenis, quas supra diximus, faciat operator huius operis miracula supra terram.

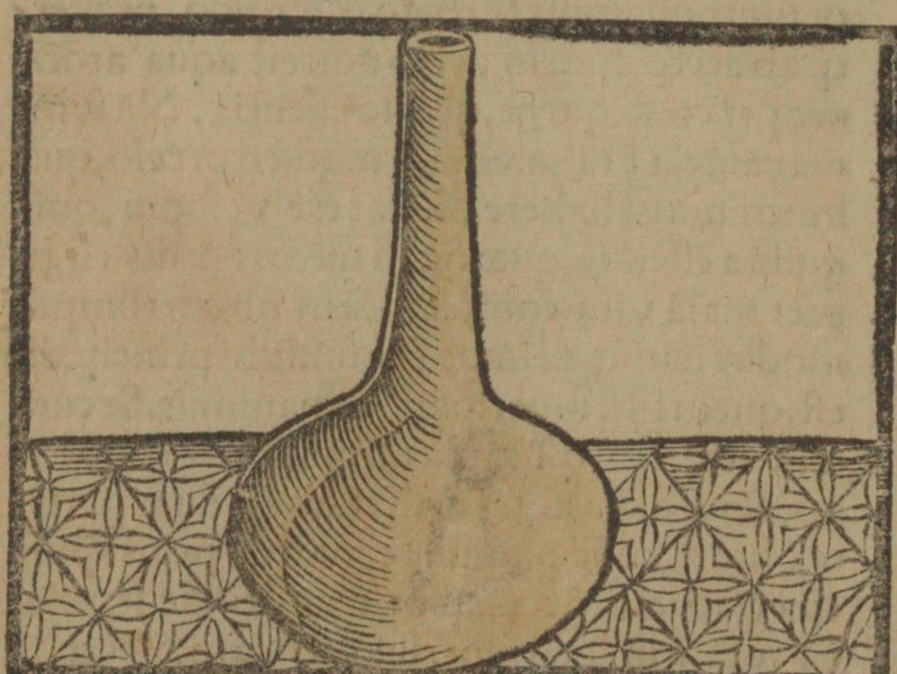
Canon tertius qualiter nostra quinta essentia, seu vegetabilis mercurius haberi potest sine magnis expẽsis pro his qui altissima paupertate prẽmũtur.

Concreauit altissimus non solum in aqua ardenti, sed in omni planta, lapide, & metallo quintam essentiam quandam durabilem atq; mirabilem, atq; etiam in animalibus, serpentibus, &c. Aperi igitur intellectum, & intelliges

ges veritatē, quia res generabilis & corruptibilis statim destruitur postq̄ vi corruptionis rei & elementorum contrarietate exalet. Nā hoc signum a vino accipere poteris postquā conuertitur in acetum, quia ab ipso aqua ardens distillari nequit, nec per consequens quinta essentia, cum quinta essentia, cum aqua ardenti & spiritu combustibili trahitur, quę quinta essentia dum est in vino vinum in sua virtute existit, sin autem conuertitur in acetum, & sic de alijs similibus istis, trahas ergo quintam essentiam cum aqua ardenti, simul per cannas bracchiales, vt supra diximus ex quocūq; vino, quamuis turbato & feruido, præterq̄ ab aceto, cum in aceto non est aqua ardēs, nec per consequens, quinta essentia. Nā summa cautela ē talia vina pro modico precio, quæ inueniuntur habere, & facere vt supra, quia quinta essentia, quæ quasi incorruptilis est, propter malā vini complexiōem nō corrumpit, modus namq; primus & omnium principalis est, quem tibi superius nominauimus. Secundus est verus, qđ capias ampullā cū collo longo, & ex dicta aqua ardēti imple duas partes et obtura collū ampullę claudēdo prius ipūm cū cera, vel dicto clausorio ac deinde sepelias eā totam in loco superius deputato, & stet ibi donec

donec consequaris signum prædictum, quam trahes perforando collum ampullę. Caueas tamen in attractiõe eius a vase, quoniam statim miscetur quinta essentia cum fæcibus si forte suauiter non eleuata est a loco circulationis per artistam deputatum.

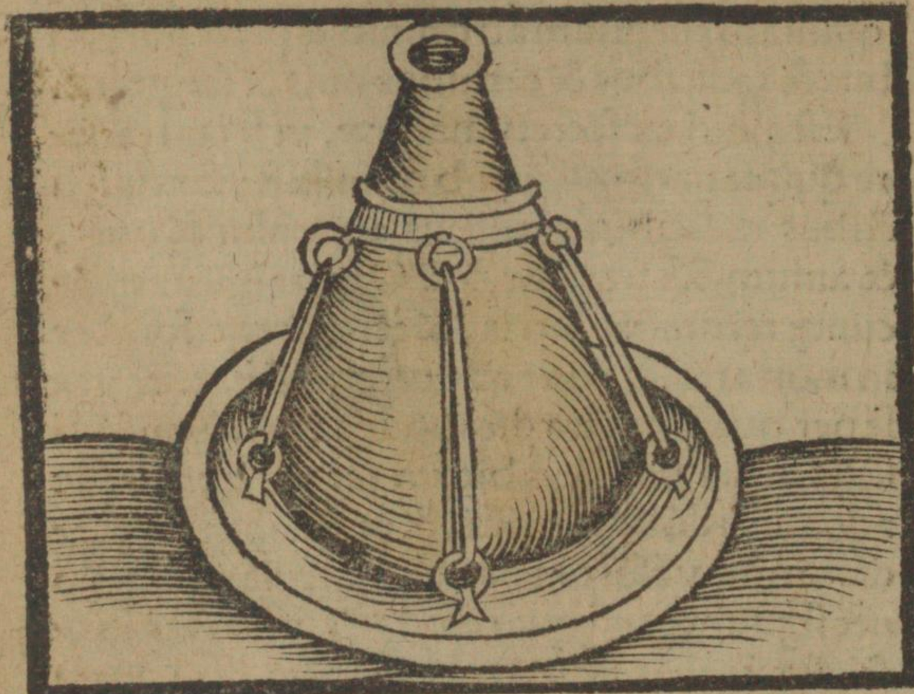
Hæc vasa sunt illa, quæ tibi superius nominauimus, ex quibus fit magisterium, quæ vltra rostrum impleri debent aqua ardenti, & vasa ista habent formam cubitalem in longo & in ampla mensuram vnius palmi, et sint integre facta & solida.

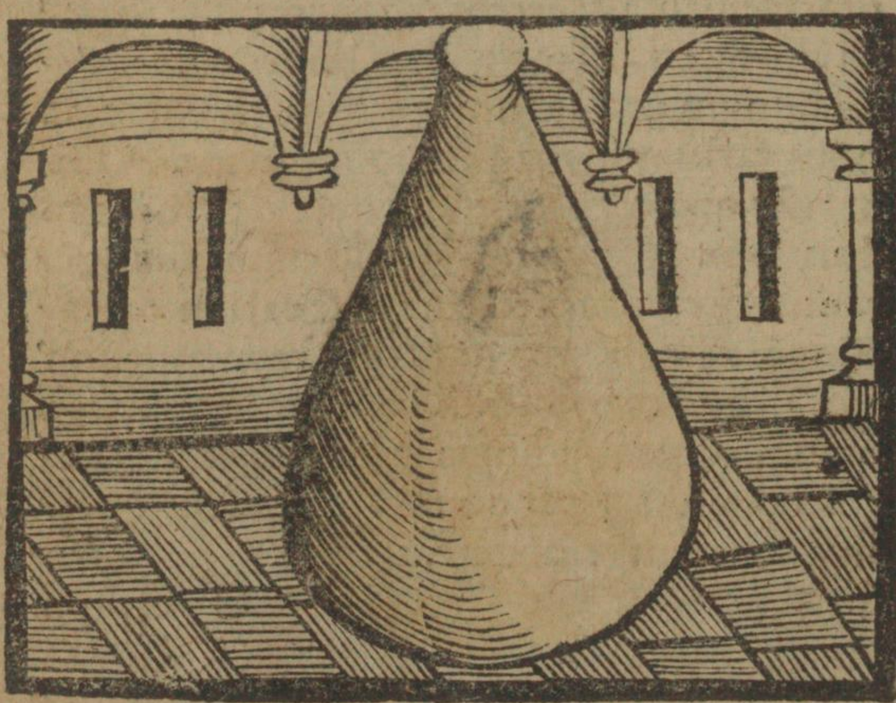

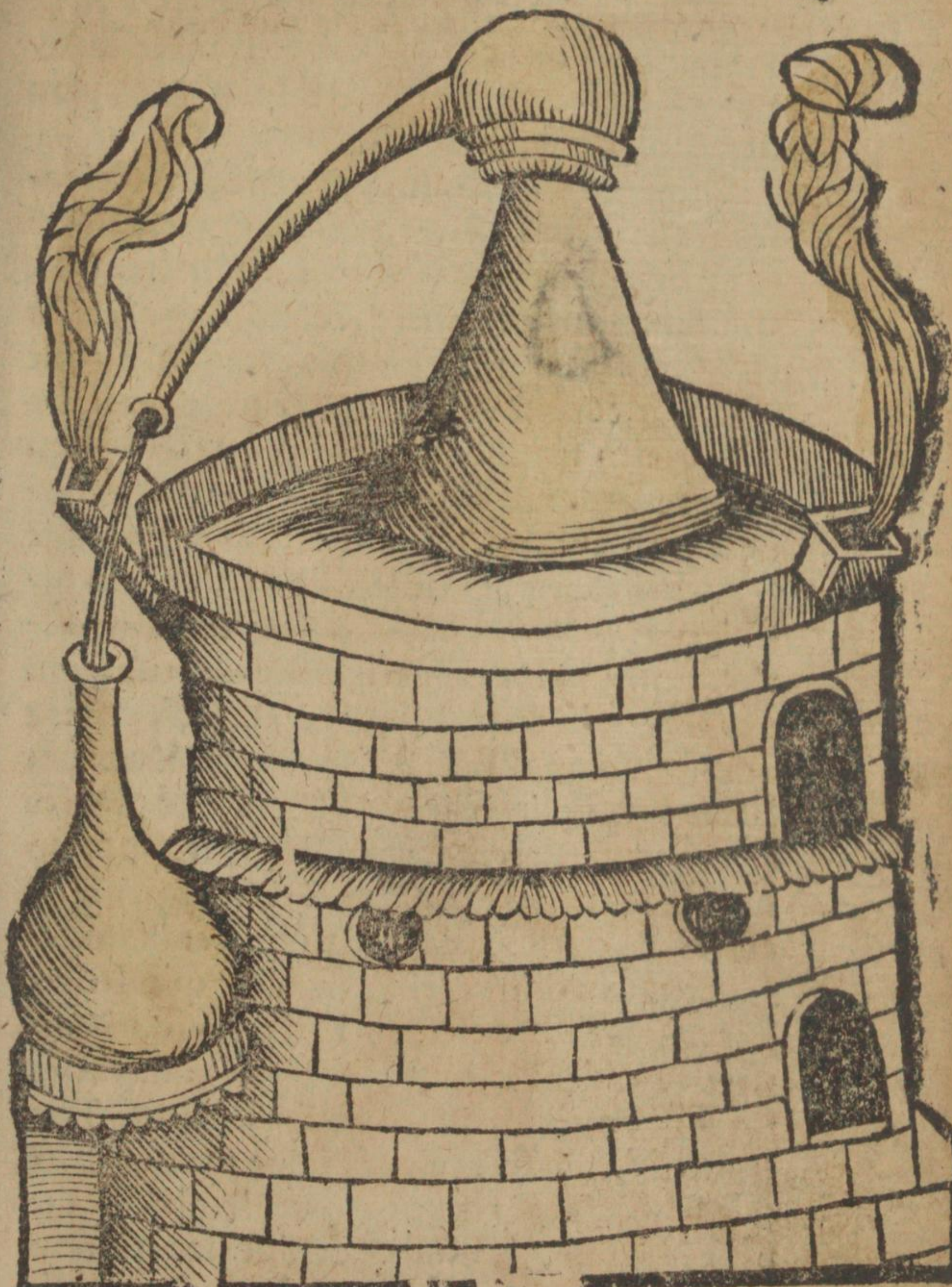
Canon

Canon quartus qui docebit te extrahere quintam essentiam ab omnibus plantis fructibus & radicibus & carnibus ouis & sanguine.

Est aliud ex secretis naturæ, vt scias trahere quintam essentiam ab omnibus plantis fructibus radicibus carnibus animaliũ & ouis, & auium, & sanguine, &c̃. Capias igitur quãcunq; rerum volueris, & teras bene fortiter in mortario, & pone ad putrefaciẽdum in vase per quadraginta dies postea extrahas, & distilla aqua per alembicum ter vel quater, sic aquam ardẽtem fœcisti, & in quolibet supradictorum vasorum pone ad circulandum, donec signum consequaris odoris priũs iam dicti, aut trahas a quacunq; istarum rerũ quattuor elementa & aerem, & ignem pone in vasis iam dictis, & fac circulari, donec consequaris signum prædictum, maximum enim est opus factum in magisterio medicinę. Omnes istę quintę essentię sunt quo vis istorũ modorum extractę, in millecuplo enim plus operantur q̃ earum medicinę ante earum extractionẽ taliter q̧ pro miraculo reputatur apud vniuersum orbem. Nihil quippe in omnibus quinq; essentijs adimus scilicet in earum extractione nisi q̃ per nouum artificium superflua debemus remouere.

Canon quintus, q docebit extrahere quattuor elementa ab omnibus rebus scilicet plantis, animalibus, & metallis.

Cum prætermittamus pro modico tibi reuelare secretum scilicet qualiter poteris elemēta ab omnibus rebus scilicet metallis, plantis, & animalibus extrahere, & regula generalis est quod illa, quæ de plantis terenda fuerunt terantur, & post contritionem ponātur in vase vitreo in fimo equino ad putrefaciendum per mensem cum dimidio, quo transacto pone super vas caput suum, et distilla aquam per balneum marię, quod tibi superius reuelauimus per figuram vnā, quousqꝫ per balnei distillationem plus noluerit distillare, tunc temporis extrahe cucurbitam a balneo, & reitera aquam, quam distillasti super fęces, & obtura bene cum sigillo, & claude, & pone ad putrefaciendum per decem dies, postea extrahe, & pone desuper caput alembici, & distilla per ignē cinerum, quousqꝫ noluerit plus per illam distillationem distillare. Tunc scias, quod tu habes extracta duo elementa ad partem, nūc igitur vt diuidas illa, quæ sunt aer, & aqua facies sic. Aquam illam quam per secundam distillationem distillasti accipe & pone in cucurbitā distillationis, & repone caput alembici & distilla in balneo, & illud quod distillaueris non

est

est nisi aqua, quoniam per illum gradum calo ris nihil aliud exit. Nam ignis balnei dicitur ignis primi gradus, & ignis cinerum dicitur ignis secundi gradus, & ignis ardens dicitur ignis tertij gradus. Valde vtilis est ista scien- tia graduum ignis ad ista cognoscenda potis- sime in metallo propter caloris confusionem, & tunc aer manet in fundo vasis, quia non va luit per calorem secundi gradus exire, & tunc repone ad partem, & reitera aquam, quam ab aere extraxisti super fęces, & fac sicut prius & pone ad putrefaciendum in fimo per tantum tempus, sicut de aere fecisti, & pone ad distil- landum in igne tertij gradus, & da sibi ignē, donec totus distilletur, & post hoc reitera ad distillādum in balneo, & exibit aqua, & ignis manebit in fundo vasis, quia non valet per il- lum calorem exalare & serua ad partem. Hæc quæ tibi diximus de omnibus vegetabilibus intellige quæ in succo abundant. Et sic quoq; facies in metallis prius cum nostro menstruo illa resoluere facies sub fimo per vnam hebdo madam, & q; menstruum sit acutum cum ve- getabilibus, aliquibus illorum, quæ inferius in quæstionario dicemus. Postq; vero metal- la fuerint dissoluta pone ad distillandum in igne primi gradus & exibit menstruū, & ma nebit calx metalli in fūdo. Post hoc vero reite

ra supra fęces metalli de nouo menstruo ad pō
dera metalli, & pone ad putrefaciendum per
mensem cum dimidio, & post hoc distilla sicut
fecisti de vegetabilibus, sed qualibet vice ad-
das nouum menstruum super fęces. Multę fue
runt opiniones philosophorum in extractio-
ne elementorum a mineralibus, sed hic pone-
re non curamus, quia diuersimode tractabi-
mus in tertio libro.

Canon sextus.

Multi philosophorum in aqua forti cōmu-
ni facta ex vitriolo & sale nitro sua corpora
metallorum dissoluebant, & per euaporatio-
nem trahebant aquam illam, & calx corporū
remanebat infra vas, & postea cum aqua dul
ci communi illam abluebant, & per euapora
tionem trahebant aquam illam. Et post illam
calcem cum menstruo dissoluebant ad opera
sua, quæ non secundum quod competebat se-
quebatur finem optatum. Ratio huius est, qa
dissolutio, quæ fit cum forti aqua nō est talis,
sicut natura postulat, & quia etiam illi, qui ta-
lia fecerunt ignorauerunt vegetabilia nostrū
menstruum acuentia, & etiam ignorauerunt
aquam mercurij vulgi, quam in compendio
missam regi Roberto reuelauimus, quod cō-
positum est super testamento & codicillo in
parte illa, quæ tractat de compositione mar-
garitarum

garitarum sic conditarum, &c. Sed tibi reuelabimus in hoc capitulo calcinationes, in qua nullum metallorum amittit de specie, & menstruum infra modicum tempus ipsum resoluet. Et magisteriũ huius secreti tale est, quod tu capias aurum vel argentum in tenues laminas redactum, & accipe particulam cũ tantundem de argento viuo vulgi, & pone ad ignem lentum, & cum fumauerit mitte laminas, & moue cum ligno, & post hoc mitte in gazola in aqua quæ sit frigida, & si talis fuerit pasta, quod frangatur ad modum metalli cãpanarum, nisi reuertatur massa alembici, & dimitte euaporari plus de argento viuo, & iterum mittatur in aqua, & postquam dura fuerit, sicut dictum est, pone pastam in galaiade vt diximus cum quarta parte sui salis communis & contere fortiter donec pasta, & sal totum videatur sal nigrum. Accipe igitur istud sal, & pone in sublimatorio si volueris seruare argentum viuum, quod si non, pone illum in quadam gazola, quæ ignem sustineat, & da sibi ignem donec videbis, quod totus mercurius exalauerit, vel sublimauerit. Postquã vero hoc compleueris mitte istud sal in altera gazola, & superpone de aqua feruentissima, secundum quod tibi visum fuerit, & misce cũ quodã ligno, & sal fundetur & vertet̃ in aquã

nigram, quam quiescere dimitte, & post illam extrahe & mitte passim euertendo, donec tota euersa fuerit, & calx remanebit inferius. Iterũ super mitte de aqua feruentissima, & fac sicut prius, & iterum mitte sibi de supradicta aqua, donec exeat a calce clarissima, sicut missa fuit, & tunc pone calcem ad desiccandum ad solem & habebis ipsum perfectissime redactum in puluerem subtilissimum ad vsum artistę, cuius vis. Item cętera metalla habent diuersum modum calcinationis, de venere fit calcinatio sicut fit ęs vstum. Saturnus & Iuppiter calcinantur cum sale communi præparato agitãdo in alboth cum ligno & mittendo sal modicum, & post hoc abluatur, sicut dictum est cũ aqua feruentissima, & postea pone ad desiccãdum & factum est.

Canon septimus in quo continetur scientia ad extrahendum quintam essentiam rerũ omnium ad applicãdum illas corporibus humanis secundum quod opportunum fuerit.

Deus cœli talem cõtulit virtutem generaliter quintę essentię, vt extrahas illam ob omni ligno fructu flore radice folijs lapide & metallo, carne semine & specie, quæ deus conditor naturę creauit, cuius quippe secreti magisterium tale est, post q̃ vini quintam essentiam habueris a fœcibus separatam, cum ꝓpria

noueris

noueris poſſe extrahi omnis rei quintã eſſen-
tiam infra tres horas, vt euitetur tãtus labor,
atq; tedium. Capias igitur in dei nomine quã
cunq; rem, a qua volueris quintam eſſentiam
ſeparare, & mitte illam in noſtram quintã eſ-
ſentiam vini, & pone ad fortem ſolem in vere,
vel pone illam cum vaſe ad ignem leuem, &
infra tres horas habebis quintam eſſentiã rei
mixtam cum quinta eſſentia, quæ conuertet̃
in talem naturam, ſicut res quæ ſibi mittetur,
igitur ſi ſit calida, ſi frigida, ſi humida, ſi ſicca,
ſi laxatiua, vel cuius vis alterius conditionis
& odoris fuerit, talis naturæ ſit, quia vt ſupra
tibi reuelauimus appetitũ habet ad hanc cõ-
plexionem, vel ad illam talem. Igitur quintã
eſſentiam habebis ſicut res quam tibi intro-
miſeris talis odoris, ſaporis, cõplexionis, vir-
tutis, operationis, &c̃. & ideo maxima caute-
la eſt hæc in operatione medicinæ, vt cũ vna
& eadem medicina ſcias diuerſas operationes
facere, ad quam forſitan non peruenit opera-
tor durę ceruicis, &c̃. Et ſic cum cœlo noſtro a
ſtellis ſuis quas ſupra nominauimus, fiet p̃ na
turam quod reputabitur ad miraculum.

Canon octauus, qui docet, quæ ſunt res ca
lidę in primo gradu ſimpliciter, vt talis natu-
ræ reddatur quinta eſſentia noſtra ad applicã
dum ad humana corpora.

Hactenus verum plantarum secretum tibi pandemus scilicet in earum complexione, & primo de calidis simpliciter in primo gradu, vnde medicinæ calidæ simpliciter in primo gradu: sunt istę scilicet.

Absynthium	Flores nasturcij
Semen coriandri	Amigdalæ dulces
Borago	Auellanę siccę
altea	Capparis
atriplex	Folia gariofilorum
Eupatorium	Cardamomum
sticados arabi.	Licium
Tribulus marinus	storax liquida
Radix peonię	Pulli columborum
Padix aristologię ro- tundæ	Semen alteæ
	semen trifolij
Castanea	sandaraca
spica celtica	Triticum
Camomilla	Panicum
Nuces	sarcocolla
semen caulis	Muscum
Mora matura	Vitrum
Iuiube	Caro camelina
Ficus siccę	Vitulina
Cuscute	Gallinarum
Folia lauri	spica nardi
amomum	anserum
Crocus	Fasianorum

De

De istis quippe operare secundum exigentiam, & talis complexionis virtutis reddetur tibi quinta essentia nostra.

Canon nonus, Calida in ij. gradu.

Si propter infirmitatem prouenientem habitus in tanto gradu, frigiditatis quod medicinas in primo gradu calidas operari non potest, applicet sibi medicinas in secundo gradu calidas, quæ sunt hæc, quæ sequuntur, vt docet canon.

Polium	Bulbi
Prassium	Carui
Centaurea minor	Tamariscus
Catapucia	Amigdala amara
Reubarbarum	Dactili
Lignum aloe	Mel recens
Vuę amarę	Semen aneti
Citri cortex	Brusci
Fœniculi	Apij
Asparagi	Petroselini
Eorumq; radices	Semen peonię
Radix apij	Xilobalsamus
Daucus	Folia citri
Semen vrticæ	Nux muscata
Fenugræcum	Faseoli
Semen pastinacę	Lacca
Semen raphani	Vrina
Fistici	ambra

Bdellium

Bdellium | Vua matura
Flores croci hortiui.

Aperies ergo oculos tuos, & videas quibus rebus ex his indigebis ad magis calefaciendū ex eo, quomodo non sufficientes fuerint tibi medicinæ, primo siue in primo gradu, & non vtaris medicinis, nisi prius scias in quo gradu sunt medicinæ simpliciter constitutę, quia aliter nescies quid componis, vel quid das infirmis.

Canon decimus, qui docet, quæ res sunt calidæ in tertio gradu ad affigendum eas in nostra quinta essentia ad habendum quintā essentiam calidam in tertio gradu.

In quo casu infirmitas nimię frigiditatis viget indiges habere medicinas in tertio gradu calidas mixtas cum cœlo nostro, & nostra qnta essentia eiusdem complexiōis reddatur, & sunt hæc:

Siseleos
Thimus
Ciperus
Apīj folia
Enula
Polipodium
Pix græca
Serapinum
Oppoponacum
Camedros
Camepitheos
Isopus
Sansuccus
Sambucus
Assarum
Mentastrum
Calamentum
Pullegium
Origanum

Origanum	Nux indica
Rutha domestica	Lupuli
Squinantum	Saxifragia
Porrum	Yreos
Centaurea ma.	Dictamus
Cassialignea	Hermodactilus
Galanga	Serpentaria
Piper longum	Zedoaria
Sisceleos	Doronici
Ameos	Zinziber
Ozimi	Gariofili
Nigella	Asa fetida
Siler montanum	Armoniacum
Cinamomum	Galbanum
Costum	Mumia
Folia oliuarum	Castoreum
Gentiana	Pix liquida.

Cum ergo volueris applicare res calidas in tertio gradu propter nimiam frigiditatem superabundantem applica cœlo nostro, & talis virtutis efficitur.

Canon vndecimus, qui docebit te, quæ res sunt calidæ in quarto gradū, vt affigias illas nostrę quintę essentię, & cum opportunū fuerit reuelabo tibi, quæ sunt medicinæ simpliciter in quarto gradu caliditatis, & sunt hęc quę sequuntur, videlicet,

Rutha syluestris	Piretrum

Anacardus
ſulphur
ſal armoniacum
Flos ęris
Nitrum
Petroleum
ſemen ſinapi
Euphorbium
camonea
Colloquintida
Piper nigrum
Vitrum aduſtum
Oleander
Cardus viſcĩ
Napellus
ſquilla
alleum

Dicto de medicinis, in quibus continetˀ cõplexio ignis ſecundum diſpoſitionẽ quattuor graduum, cõgruum eſt vt dicamus de medicinis continentibus complexionem aeris, cũ poſt ignis ſperam, ſpera aeris ſituetur.

Canon duodecimus, in quo continetur ſcientia eorum, quæ ſunt res humidę ſecundũ ordinationem quattuor graduũ, & primo de humidis in primo gradu. Chriſti adiutorio ac eius magnitudinis bonitate pficiamus, conſiderationẽ & doctrinã rerũ humidarũ in primo gradu, quæ ſunt iſtę, quę ſequuntˀ ſimpliciter:

Flos fabę
Flos lupini
ſemen paſtinacę
Radix paſtinacę
Liquiritia
amigdalę dulces
Primula veris
Canna zucchari
Lingua auis
Gummi arabicum
Coturnices
Piſces recentes

Canõ tertiuſdecimus, in quo cõtinetur ſcientia

entia rerum humidarum in secūdo gradu simpliciter, vt quando fuerit tanta siccitas, q tibi sufficiētes nō fuerint res humidę in primo gradu, applices illas, quę in secundo gradu humidę fuerint, vt tale reddatur cœlum nostrum.

Congruum est, vt tibi reuelemus, quæ sunt humidę res in secundo gradu simpliciter, vt talem reddas nostram quintam essentiam, cū necessarium fuerit, & sunt istę quæ sequuntur.

Semen maluę	Lactuca
semen lactucę	Malua
Zicion	Endiuia
Flos nenupharis	Lactuca agrestis
Crisomila	Cicorea
Persica, asparagi	aloes epaticus

Ex his igitur applica quintę essentię nostrę cū medicinę humidę in primo gradu nō fuerint sufficientes ad eradicandam siccitatē peccantem.

Canō quartusdecimus, q docet, quę sunt res humidę in tertio gradu, vt cū necesse fuerit habeas earum cognitionem ad illas applicandū cœlo nostro, vt habeas cœlum nostrum humidum in tertio gradu.

Cum videris, quod siccitas tanta est, quæ p medicinas humidas in gradu secundo extingui nō potest, applica medicinas humidas in

tertio

tertio gradu cœlo nostro, quæ sunt hæc quæ sequuntur.

Semen gal.	Flores violę viridis
Poma viridia	Satyriones
Filocaparon, Eruca	Aquilegia
Radix pastinacę	Semen agni casti
Flores violę cœlestis	Semen lini
Flores papaueris	Fructus papaueris albi

Hæ sunt res humidę in tertio gradu simpliciter has affige in cœlo nostro vt viguerit necessitas.

Canon quintusdecimus, qui docet quę sunt res humidę in quarto gradu vt affigas illas in cœlo nostro ad applicandum illas corporibus densis propter nimiam siccitatem.

Ratio naturæ est, vt reuelem tibi, quæ sunt medicinę humidę in quarto gradu, vt affigas illas in cœlo nostro, vt influat in nobis humiditatem quam plurimam, cũ necesse fuerit, & res humidę in quarto gradu simplicitatis sunt istæ, quę sequuntur.

Aureola	Stinci
Argentum viuum	Cerebrum gummici,
Mercurialis	Cerebrum columbi
Lacataria	Gamelion

Hæ igitur medicinę reddent cœlum nostrũ humidum in quarto gradu, quas applica secundum exigentiam & vires patientis.

Dicto

Dicto vero de medicinis humidis quę complexionem habent humidam scilicet aeream, nunc restat vt dicamus de habētibus proprietatē aquę, ex eo quia post aeream sphera aquę per primam caussam situata est, procedendo secundum ordinationem quattuor̄ graduum, sicut in aliјs, &c̄.

Canon sextusdecimus, in quo cōtinetur scientia rerum frigidarum, & primo de frigidis in primo gradu.

Hoc est vt nostra quinta essentia redigatur frigida in primo gradu reuelabimus tibi medicinas dictam habentes complexionem, quę sunt hę, quæ sequuntur.

Grana salicis	Pira bene matura
Tamarindi	Pruna
Ordeum mundum	Flos rosę viridis
Herba acetosa	
Fabę virentes	

Has medicinas applicabis cœlo nostro, vt reddatur frigidum in primo gradu, vt scias ipsas cœlo nostro applicare, cum necesse fuerit vt influat super nos frigiditatē primi gradus. Si tibi per nimium calorem non sufficerent medicinę frigidę in primo gradu applica cœlo nostro res frigidas in secundo gradu, postea facias applicationem secundum quod tibi videbitur, & medicinę sunt istę, videlicet.

Litargirium	Arnoglossa
Folia salicis	Malagranata, Dulcia
Penthaphillon	Mora immatura.

Canon decimusseptimus, q docet quę sunt res frigidę in tertio gradu, vt quando non sufficientes fuerint medicinę frigidę in primo & secundo gradu, quod applices illas, quæ sunt in tertio gradu, vt scias remediũ adhibere caliditati dominanti.

Hactenus reuelauimus tibi, quæ sunt medicinę frigidę in tertio gradu, vt quando infirmitas fuerit tantę siccitatis, quod illi non sufficiant medicinę primi & secundi, recurras ad ista, quæ sunt tertij gradus, & sic remediũ adhibeas, & sunt quæ sequuntur scilicet.

Virga pastoris	Sorbę
Omnes sandali	Plantago semen eius
Hypoquistidos	Psilium
Portulaca &	Paritaria
Semen eius	Vua milana
Melones	Spodium
Citrulli	Poma immatura.
Cucumeres	

Medicinas istas applica cœlo nostro, & habebis ipsum frigidum in tertio gradu, & vtere illo dum fuerit oportunum.

Canõ xviij. qui docet, quę sunt res frigidę,

in quarto,& vtaris illis dum fuerit necesse.

Certum sit tibi,quod multorũ fuit opinio, quod nulla res erat in quarto gradu frigiditatis constituta per naturam,contra quos istam facimus rationem.

Omne elemẽtum,vel quęcunq; alia res appetit esse in maiori perfectione, quam sua natura capere potest, cuius ratione elementum quodlibet in elementatis appetit quartum pũctum simplicem, vt suum contrarium reprimat,vel saltem ei adęquetur per resistentiam, vt esse suũ non priuetur ab indiuiduis. Si igitur aqua per naturam non inuenitur in indiuiduis in quarto gradu,sicut in primo, secundo & tertio,aqua non appeteret maiorem perfectionem simplicitatis,quam in indiuiduis habere potest, & sic similitudo, suæ simplicitatis in maiori gradu multiplicata esset ei per naturam odibilem , & suum contrarium esset illi amabile,quod est impossibile.

Præterea.Nullus morbus calidus in quarto gradu esset curabilis ,quod est inconueniẽs & contra finem medicinæ.

Item esset ipsa aqua destructa cõtra,& ideo regula,qa non transmutent extra se similitudinem suam per modũ suæ perfectionis & suarũ partium,& cũ similitudinibus dictarũ partium operatur in indiuiduis. Ratio huius est,

 quia

quia talem defectum natura bonitatis & virtutis, &c. non consentiret, cum ista naturaliter appetant multiplicari in maiori perfectiōe entibus realibus q̄ esse potest secundum suā naturam, quorum contrariū ageret aqua, si non esset reperta in secundo gradu in rebus naturalibus, quod est impossibile.

Multa alia incōuenientia sequi possent ex eorū opinione, sed illa dimittimus caussa breuitatis, vnde res frigidę in quarto gradu sunt istę quę sequuntur.

Opium	Aqua eius
Mandragora	Mucilago psilij
Camphora	Cicuta
Semen papaueris	Semen eius
Iusquiamus	Ebenus
Semen eius	Salamandra
Semperuiua	Verbascus.

Has quippe res applica cœlo nostro, & habebis ipsum frigidissimum.

Diximus de medicinis frigidis secundū ordinem quattuor graduum. Et quia post omnium elementorum sphæras sphæra terrę situata est vltimo, ideo de rebus siccis vltimo dicendum est.

Incipit canō decimusnonus, qui docet quæ sunt res siccæ in primo gradu.

Ordine præmisso tibi rerum siccarum reuelemus

uelemus vt affigas necessario cœlo, & primo de siccis in primo gradu simpliciter, & sunt istę scilicet.

Spuma maris
Caules
Fabę siccę
Amidum
Thucia
Argilla
Caro bouina
Caro ceruina
Caro camelorum
Caro leporis
Caro caprina
Turtures antiquę
Columbi antiqui
Caro omnium auium qui habitant in aquis.

Affige ergo has medicinas cœlo nostro & habebis ipsum siccum in primo gradu, vt vtaris illo, cum tibi oportunum fuerit, &c.

Canon vigesimus, qui te docebit, quę sunt res siccę in secundo gradu, vt cum tibi fuerit necesse applices illas nostro cœlo, vt influat in nobis siccitatem in secundo gradu.

Quando infirmitas tam humida fuerit, q̄ tibi non sufficiãt res in primo gradu siccę, addes istas cœlo nostro quæ sunt in secundo gradu siccę scilicet.

Risum
Balaustię
Testa mali gra.
Cortex thuris
Cortex orni
Xilobalsamus
Flores ro. sic.
Lapis lazuli
Lapis armenus
Nespulę maturę

Has quippe res affige in cœlo nostro ad magis desiccandum.

Canon vigesimusprimus, qui docet, quæ sunt res siccę in tertio gradu, vt scias illas applicare cœlo nostro, vt fiat illius complexionis, & sic applices ipsum in corporibus humanis, cum tibi videbitur.

Cum tibi videbitur, ꝙ infirmitas tanta est multiplicata in humiditate, q̃, tibi non sufficiant medicinę siccę in primo & secundo gradu applicabis istas, quę sunt siccę in tertio gradu, quæ sequuntur.

Mastix
Acetum commune
Bolus armenus
Olibanum
Myrrha
Cinaprium
Aspaltum
Sanguis dra.
Pira syluestria
Gallę
Charabe
Succus maluę
Iuniperus
Scoria ferri
Ferrugo ferri
Pulmo vulpis
Fructus iuniperi
Fructus sauinę
Flos sambuci
Flos ebuli.

Has affige in cœlo nostro & fiet siccũ in tertio gradu.

Canon vigesimussecundus, qui docet, quæ sunt res siccę in quarto gradu, ut istas applices cœlo nostro, & fiet siccum in quarto gradu.

Arsenicum album
Arsenicum rubeum

Azarnech	Thucia
Azarchon	Sal præparatum
Aes	Glandes virides
Flos ęris	Puluis affodilorũm
Capitellum	Alumen rochę
Omnes mirabolani	Alumen plumę
Cortex illicis	Folia daruich
Coagulũm	Cortex vberi.

Diximus de aliquibus medicinis & earum ſimplici complexione ſecundum diſpoſitionẽ quatuor graduum ſimpliciter, vt artiſta per iſtas, quæ hic ponuntur alias inueſtigare ſciat ſecundum complexionem, ſaporem, odorem, ponderoſitatem & leuitatem ad faciendum diuerſos effectus in corpore noſtro. Nunc congruum eſt vt dicamus in generali de qualitatibus appropriatis, vt artiſta cognoſcat, quæ ſunt ſimplices qualitates & proprię, & quę appropriatę, & quę qualitates ſunt graduatæ in rebus naturalibus, vt cognoſcatur vnius medicinę cōpoſitę finis ex multis in diuerſis medicinis compoſitis. Et vt ſciatur quid dare debet, vel auferre infirmis.

Canon xxiiij. in quo continetur præfata doctrina:

Valde in hoc occupati ſumus, vt reuelemus qualitates rerũ proprias & ꝓprietates ſcilicet in ꝙ gradu exiſtere poſſunt ſcđm naturã,

vt destruantur multorum opiniones, qui duas qualitates in vna & eadem re dixerunt in eodem gradu existere, sicut in pipere, quod dixerunt calidum & siccum in quarto gradu, & castoreum, quod dixerunt calidum & siccum in quarto gradu. Contra quos talem fundamus rationem. Quatuor massę principales, quæ sunt quatuor elementa sphęras proprias habent, vbi natura cuiuslibet maior est quã in aliorum sphęris, quamuis quodlibet elementũ sit in alterius sphęra scilicet vnum per sphęras omnium & omnia per sphęrã vnius. Hoc autem natura orbis fabricat, vt ex mixtione eorum oriãtur indiuidua sphęrarum, in quibus elementa actualiter existant, vt supra probauimus, quę esse non valerent si mixta vicissim non essent, quoniam si mixtio vniuersalis orbis deficeret elementis, deficeretq; mixtio specialis, atq; indiuidualis, quoniam deficiente generali venit particulare in suipsius corruptionem. Deniq; quodlibet elementum, ex eo quod iuxta sui naturam in propria sphęra sua complexio maior est, vt caliditas, quæ maior est in sphęra sua ignis quã siccitas nec aliqua aliarum complexionum, & sic de alijs.

Item quodlibet dictorum elemẽtorum habet proprium subiectum in indiuiduis specierum, in qua sua caliditas maior est q̃ qualita-

tes

tes aliorum elementorum, sicut in pipere, in quo magis viget proprietas ignis quam in croco, & in aloe, in quo magis est de complexione aeris quam in mirabolanis, & sic de aliis rebus similibus istis, vnde facio istam rationem. Omnem effectum consequi oportet naturam suæ caussæ, si igitur ignis, qui est caussa omnium rerū calefactibilium maiorem sui proprietatē habet in sphera sui & sua proprietas ibi magis reperitur quam proprietas aliorum, sicut in rebus calefactibilibus de complexione ignis, oportet quod maior sit caliditas quam humiditas, vt appareat concordantia in differentia existens inter caussam & suum effectum, & vt appareat concordantia in differentia existēs inter caussam & suum effectum, & vt appareat differentia inter rem calidę complexionis & rem humidam, vel siccam, &c. Quia si vna res haberet in se duas complexiões ęquales, sicut in pipere caliditas & siccitas, si essent in eodē gradu, esset piper ęqualiter siccum, sicut calidum, & sic est possibile habere has duas complexiones ęquales contra frigiditatem, & sic possibile esset quod frigiditas & humiditas essent ęquales cōtra caliditatem & siccitatem, quod est impossibile, quia sic non inueniretur aliquod speciale indiuiduū, in quo qualitas vnius elementi esset prædominans, vt denominationē

caperet ab illo, sicut piper, quod denominati-
onẽ accipit ab igne, quia calidum. Aloes qđ
denominationem accipit ab aere, quia humi-
dum. Mandragora ab aqua, quia frigida. Mi
rabolanus a terra, quia siccus. Hoc autem est
impossibile quia sequeretur irregularitas in
indiuiduis naturalibus, ex eo qđ non haberet
magis instinctũ ad qualitatẽ vnã q̃ ad aliam.

Ex quo notare potes, quod sicut quodlibet
elementum dominationem propriam secun-
dum suam naturam habet in sua propria sphę
ra, in qua alterum non habet ita magnã do-
minationem, sicut habent propria indiuidua
substantialia, in quibus magis qualitas vnius
elementi prædominatur alteris. Exemplũ, na-
tura ignis est calidus proprie, siccus a propri-
etate. Nam caliditas maior est in igne q̃ sicci-
tas, quoniã proprietas maior est in qualibet
re q̃ appropriata. Sic enim est in indiuiduis,
quæ oportet habere vnam propriam qualita
tem aliam appropiatam, ex eo q effectus suæ
caussæ correspondere debet.

Hoc probatur per regulas duodecim, qa si
ignis q est caussa alicuius calefactibilis, est ca-
lidus & siccus, ignis in illo calefactibili nõ po-
test transmittere extra se similitudinẽ suam, ni
si cũ suo calore & siccitate, & p modũ naturæ
caloris, & siccitatis, & iterũ aliarũ complexio
num.

nũm. Sic igitur in indiuiduo per ignem caussantem oportet maiorem esse caliditatem quã siccitatem, & sic siccitas depressior. Et sicut diximus de igne, ita intellige de aliis qualitatibus elementorum, sicut ignis in sua sphera ꝓpria est forma, & alia alementa sunt materia quia calefacta sit sua propria qualitas in indiuiduis naturalibus existens est forma extensa, & diffusa super omnes alias elementorum, & qualitates, quæ sunt igni.

Ex quo multum bene concluditur ipsam qualitatem ignis in subiecto ignis maiorem esse quam alteram qualitatũ, & sic talis qualitas in simili subiecto est rex, qualitas vero quæ magis concordat militem dicimus, vltima vero qualitas quę primę contrariatur, est sclaua.

Exemplum tibi dabimus, vt facilius possis intelligere mouendo te ipsum ad obiectandum. Nam piper est calidum proprie, siccum a proprietate, caliditatem vero maiorẽ oportet esse in illo quam siccitatem, nec humiditatem, nec frigiditatem.

Est ergo in pipere caliditas rex, nunc vero quia siccitas magis cum igne concordat q̃ altera aliarum, & siccitas in igne, vel pipere regina. Et q̃a post siccitatẽ humidas cũ caliditate concordat

concordat humiditas in pipere est miles. Et quia frigiditas caliditati cõtrariatur est aqua seu frigiditas in pipere sclaua. & ideo vltimo siccitas est in subiecto igneo. Secundum conditionem maioritatis & minoritatis situati sunt gradus in rebus naturalibus, sicut piper habet quẽcunq; gradum caliditatis, ista caliditas est in illo maior, vt supra probauimus, ergo aliẹ minores illa propria, & sic sequiť distinctio ẹqualitatis indiuiduorum, quam aliq asserunt esse impossibilem.

Nunc quia regina magis cum rege concordat quam miles nec sclaua, reginam oportet esse maiorem in regia domo q̃ miles, nec sclaua. Et ideo quia regem regina sequitur, & nõ est tanta sicut rex, illa minor est & vno gradu inferior quam rex, & cognominatur tertia. Et sic siccitas in pipere est in tertio gradu, & quia post reginã miles maior est in domo regis, illa minoritas dicitur alius gradus inferior. Inferius quidem dicitur secundus, & sic in pipere est humiditas in secundo gradu. Item quia post militem sclaua minor est in domo regis quam nullus alius, illa minoritas alter gradus inferior isto dicitur, qui nominatur & primus, & sic concluditur, quod piper est calidũ in quarto gradu, siccum in tertio, humidũ in secundo, frigidum in primo, & sicut diximus

de

de pipere, quod habet complexionem igneã, sic potes dicere de aliĳs rebus & qualitatibus respiciendo maioritatem concordantię. Praeterea scias quod non omnis res naturalis habet quattuor gradus in se integre, sed ex illis habet degradate. Et ad melius intelligendum formamus puncta quattuor in quocunq; gradu cuiuslibet qualitatis, quae quidem puncta sunt tanq̃ medium, per quod mouetur intellectus ad intelligendum res quantum habent de vna compositiõe vel de alia. Valde est confusa doctrina de gradibus, adeo quod non est scientia in mũdo, quae tam parum sciatur, sed hic in summa breui breuiter tractabimus. Et primo dicimus, q̃d res quae sit calida in quarto gradu omnes alios gradus habet integros, & sic de humidis frigidis, &c̃. Sed res quę sit in tertio gradu calida, est in secundo sicca, & in primo humida, & in duobus punctis frigida. Res quae est in tertio gradu humida est frigida in secũdo, calida in primo, sicca in duobus punctis primi gradus, & sic de aliĳs. Item res quae in secundo gradu est calida, est in primo sicca, & in tribus punctis alterius gradus humida, cum duobus punctis frigida. Itẽ res quę est in primo gradu calida, est in tribus punctis alterius gradus humida, & vno puncto vniuersaliter frigida. Et sicut posuimus exemplũ

de

de calidis, ita potes de humidis dicere, & etiã de alijs.

Item multę & diuersę opiniones fuerunt in hac intentione super calidum in primo, & calidum in secundo, & cali. in tertio, quia in vno indiuiduo est caliditas in tertio gradu, & altera in eodem, sed differunt secundum actionem & passionem, quãdo in vno indiuiduo est forma regina, regina vero sub rege patitur, rex vero in quocunq; indiuiduo est forma, regina vero miles & sclaua sunt materia. Non est ergo ęqualis actio vnius qualitatis existentis in diuersis indiuiduis ratiõe supradicta. Et de hoc intellige secundum applicationem simplicem & singularem vniuscuiusq;, non aũt secũdum multarum aliarum medicinarum cõgregatarum ad vnum finem. Et de hoc dabimus tibi exemplum.

Squilla vero vel thucia quę est calida in tertio gradu, & agnus castus calidus in tertio, si quodlibet eorũ applicetur ad nostrũ corpus maiorẽ caliditatem influit in nobis agnus castus q̃ thucia. Ratio huius est, qa caliditas in agno casto ẽ rex, in thucia vero regina. Et qa rex maioris potestatis est q̃ regina, igit, &c̃. Item quia caliditas in thucia est terrificata, & stat secundum passionem, in agno casto secundum actionẽ, & quia maioris naturę est res agens

gens ꝙ patiens, igitur, &c. Item quia in thuciæ caliditas habet duos punctus frigiditatis sibi contrariãtes, in agno casto vero solummodo habet duo puncta vnius gradus contraria. Itẽ quia caliditas existens in thucia desiccat vltimato modo, quia inseparabilis a natura illius & siccitate formata. In agno casto vero calefacit plus ꝙ desiccat, quia ibi caliditas rex est, & a nullo formata ẽ, sed siccitas in illo est ignificata, & post per naturam caloris calefacit, & postea desiccat, quia in quacunq; re naturali prius in seipsa oportet esse actum proprium & coessentialem illius quam appropriatus, & etiam caliditates submissę in aliquo indiuiduo formata aliqua natura prius sunt in corpore nostro agendo secundum naturam formę ꝙ formatę existant per suam, sicut caliditas ignis, quę ignificat terram. Terra vero existens in igne prius calefacit, secundo desiccat, hoc vero fit, quia natura ignis, cui submittit siccitas, mouet siccitatẽ secũdũ naturã suę ignificationis ignificabilitantis & ignificatæ.

Ecce ergo quę differentia est inter calidum in tertio gradu, & calidũ in tertio, & sic de humido & frigido & sicco, non autem est sic in cõpositione multarũ medicinarum ad vnum finẽ, quia qualitas qualitatem iuuat, gradus gradum; punctus punctũ. Exemplũ quædam

medici

medicina componitur ex aloe, pipere longo, rosis siccis, mastice, gariofi. succo fœniculi, & scamonea. Nunc vero graduamus talem medicinam. Aloes est humidum in secundo gradu, frigidum in primo, calidum in duobus pũctis gradus, & siccum in vno pũcto vnius gradus. Piper longum est calidum in tertio, siccũ in secundo gradu, humidum in primo, frigidũ in duobus pũctis vnius gradus. Rosę vero siccę sunt siccę in secundo, calidę in primo, frigidę in duobus punctis, humide in vno puncto. Mastix est siccus in tertio, calidus in secundo, frigidus in primo, humidus in duobus pũctis Gariofili vero sunt calidi in tertio gradu, sicci in secũdo humidi in primo, frigidi in duobus punctis gradus. Succus fœniculi est calidus in prio, siccus in tribus pũctis, humidus in duobus, frigidus in vno puncto. Item scamonea est calida in quarto gradu, sicca in tertio, humida in secundo, frigida in primo.

Nũc ergo videamus quot gradus & quot puncta habeamus de vna qualitate, & quot de alia, & sic iungamus gradus & puncta vsq3 quo ex omnibus istis habeamus vnum gradum simplicem, cuius naturę debeamus medicinam.

Prius vero videamus de calidis qualitatibus, & omnes gradus diuidamus per puncta, post

post iungamus puncta de quatuor in quatu-or & faciam gradus. Nam in aloe sunt duo pũ cta caliditatis, in pipere longo duodecim puncta, in mastice vero habemus octo puncta, in gariofilis duodecim puncta, in fœniculo vero habemus quatuor puncta, in scamonea sexdecim puncta. Sic in ista medicina sunt. 58. puncta calida.

Item in aloe habemus quatuor puncta frigiditatis, in pipere longo duo puncta, in rosis alia duo, in mastice quatuor puncta, in gariofilis duo puncta, in succo fœniculi vnum punctum, in scamonea quatuor puncta, vnde habemus in hac medicina. 19. pũcta frigiditatis. Item in aloe habemus octo puncta humiditatis, in pipere quatuor puncta, in rosis vnum punctum, in gariofilis quatuor puncta. Item in fœniculo habemus duo puncta, in mastice duo puncta, in scamonea octo pũcta. Et sic habemus in hac medicina vigintinouem pũcta humiditatis. Item in aloe habemus vnum pũctum siccitatis, in pipere longo habemus octo puncta, in gariofilis alia octo, in mastice duodecim puncta, in rosis quatuor puncta in fœniculo tria puncta, in scamonea duodecim puncta, & sic habemus in hac medicina. 48. puncta siccitatis. Nunc vero iungamus omnia pũcta, & primo puncta caliditatis, quæ sunt. 58.

& frigiditatis.19.puncta, item de humiditate 29.puncta, item de siccitate habemus.48.pūcta, nunc demus vnum punctum contrarium alteri contrario & postea puncta duarū qualitatum, quæ necesse habent esse concordātes, quæ super erunt illis dabimus medicinam. Nunc.19.punctis frigiditatis demus alteri .19. pūcta caliditatis, & sic de quinquaginta octo punctis caliditatis restant.39.puncta.

Item de humiditate habemus.29. puncta, nunc istis.29.punctis demus alia 29.siccitatis, & de quadraginta octo punctis trahendo .29. remanent.19.puncta. Nunc igitur de caliditate habemus trigintanouem pūcta caliditatis, & decem & nouem puncta siccitatis, nunc ergo a trigintanouem trahendo decem & nouē humiditatis. quæ alijs pūctis damus, manent viginti puncta.

Ex istis igitur faciamus gradus scilicet ex istis.14.punctis, nam vni gradui dando quatuor puncta sunt tres gradus & duo pūcta, & sic medicina est in quarto gradu calida, nō in summitate quarti gradus sed in medio quarti gradus, vel in duobus punctis quarti gradus. Ex quo patet quod multæ sunt compositę medicinę, quæ vltimam quarti, tertij, secūdi, primi gradus non habent, quia mittuntq́ vnum punctum vel duo puncta in compositione

propter

propter generationem & corruptionẽ ad vltimatum finem ex omnibus resolutum in medicina composita. Ex quo patent ista quæ supra dixi scilicet, ꝙ ex vna qualitate depressa multiplicata cum altera agente resoluta quędam qualitas vltimata in medicina, quæ est forma, ex eo quia vna qualitas aliã iuuat similem sibi. Ex quo reuelatum est, ꝙ vna qualitas, quæ secundum simplicitatem indiuidui, hoc est medicinę simplicis, est patiens secundũ compositionem est agens, & econtrario multum est tibi ista doctrina necessaria in medicinis in quibuscunq; artis medicinalis vtentibus ad componendum medicinas quascunq; & ad sciendum vltimatum gradum resultatum ex pluribus gradibus, & certificetur quantum potest calefacere, quantum potest desiccare, quantum potest humectare, quantũ potest infrigidare. Quod vero sciri nõ potest propter confusionem graduatiõis medicinarum simplicium aliorum auctorum qualitatem appropriatam ęqualem proprie faciebãt qualitati proprie quod est impossibile, & contra cursum naturę. Nam regem maiorẽ oportet esse in regno suo omnibus aliis, quia si aliter esset, non esset rex, & esset destructa simplicitas rerum & dominatio & proprietas propria & actio & passio.

Valde prolixa est hæc doctrina, sed sumus de intentione plus de hac materia in præsenti non tractare, quoniam in pluribus locis plene tractauimus de hac doctrina, ad quæ te remit timus, vt est liber principiorum medicinę, q dicitur ars medicinę, liber qui dicitur de pon derositate & leuitate elementorum. Item liber de regionibus sanitatis. Item liber qui dicitur doctrina de gradibus in quibus ista sciẽtia est satis diffusa, quia per ista quæ hic diximus sa tis poteris de hac doctrina comprehendere.

Quęstio. Cur hic non posuistis omnes medici nas, quæ conueniunt & earum gradus, vt ex eis possint medicinæ compositę fieri secundũ traditam doctrinam. Solutio, vt euitetur pro lixitas, quoniam sumus de intentione hunc li brum compendiosum facere, non autem pro lixum. Quomodo ergo cognoscam gradus aliarum medicinarum hic nõ explicatarum? Solutio, vt recurras ad placita philosopho rum & secundum propriam qualitatem me dicinis impositam in gradu, sic de alijs appro priatis iudicabis, vt supra tibi diximus scili cet si philosophus dicit esse calidam & siccam, in tali gradu scilicet quarto a qualitate quę pri us denominatur, incipies dando medicinæ il lam proprietatem quia philosophi illam inue nerunt, proprius esse in operatione, & postea

de

de aliis qualitatibus iudicabis per doctrinam tibi traditam superius secundum maioritatē vel minoritatem concordantię ad propriam qualitatem, quoniam qualitas proprie qualitati alicuius rei magis concordans est ab ipsa magis diligibilis, & ideo circa seipsam ponit, vel adiuuet seipsam contra actionem sui contrarii. Exemplum in pipere. Caliditas est propria qualitas, & est in quarto gradu, oportet etiam q̄ piper sit compositum ex aliis qualitatibus sicut ex siccitate. Nunc quia caliditas est rex, consurgit circa se illa qualitas, quæ magis secum cōcordat, quæ est siccitas. Ista qualitas, non est ęqualis caliditati, cum sit regina, sed est inferius per vnum gradū. Et quia post siccitatem humiditas magis concordat cū caliditate, ideo humiditas in pipere nō est ęqualis siccitati, & quia non est ęqualis, est minor siccitate per distantiam alterius gradus. Item quia frigiditas est contraria caliditati posita est in pipere infra humiditatem. Ex quo multum euidenter patet, quod res quæ calida est in quarto gradu est sicca in tertio, humida in secundo, frigida in primo. Hæc sit tibi regula generalis ad iudicandum de aliis qualitatibus ponendo in medio figuram. C. secundum q̄ potes iudicare de complexiōe & gradibus medicinarum simplicium & compositarum.

Quęstio. Cur quędam medicinę quarti gradus sunt mortiferę, & quędam non.

Solutio. Quoniam quędam sunt calidę, humidę, siccę, frigidę in vltimo pūcto quarti gradus, quędam in tertio, quędam in secūdo, vel in primo, vnde facies talem regulā generalē.

Omnis medicina quæ est in quarto puncto quarti gradus calida, humida, frigida, sicca mortifera est, exemplū de calidis, vt napellus, cardus, uisci, squilla sola, & oleandrum cū quo occiduntur cerui. De humidis vt argentū viuum. Item de frigidis vt cicuta & cerebrū capitis. De siccis vero vt arsenicum album, vel rubeum, azarnech, æs vstum, viride æs, gipsus, & c̄. Vnde quantū declinant à quarto puncto tanto minus sunt mortiferę vt squilla, quę cum miscetur cum multitudine aliarum non est mortalis sicut sola, & solatrum quod non est tam nociuum sicut arsenicum, & iusquiamus qui non est tam nociuus sicut cicuta, & mercurialis, quę non sunt tam nociuę sicut argentū viuū, & sic de aliis rebus similibus istis.

Quęstio. Quare magis interficiunt res existentes in vltimo pūcto quarti gradus calidę, humidę, & c̄. q̄ res quæ existunt in vltimo pūcto aliorum graduum.

Solutio. Quia plus in eis retinetur de simplicitate essentię componentis, quæ simplici-

tas ē in ſubtili materia naturata pluſq̃ in alijs gradibus, iuxta hoc ſufficit tibi exemplū, qđ ſuperius diximus de baſiliſco et fulgure. Et vt facilius intelligas medicinarū gradus, hic vero tibi octo figuras faciemus, ꝑ quas poteris mouere intellectum tanq̃ medium directiuū ad intelligendum hoc, quod de gradibus ſuperius fecimus. In primis enim quatuor figuris continetur ſcientia quatuor medicinarū ſimplicium in vltimo puncto quarti gradus exiſtentium, & in alijs quatuor illarum rerum, quæ ſunt in quarto gradu ſcilicet in tribus pūctis, & in alijs quatuor de illis, quæ ſunt in tertio, & de alijs quatuor de illis, quæ ſunt in ſecundo, & ſic de alijs quatuor de illis, quæ ſunt in primo.

Dicto de gradibus medicinarum, congruum eſt vt dicamus de earum virtutibus & ꝓprietatibus, vt cum illas applicuerimus ad cœlum noſtrum reddantur eiuſdem virtutis in millecuplo q̃ ſi per ſe agerent.

Sequit̃ canon. 25. qui te docebit prius, quæ ſunt res attractiuę, in præſenti canone reuelemus tibi quæ ſunt res attractiuæ, vt a corpore noſtro attrahi poſſit quæcunq̃ res nociua, ſicut ferrum, lignum, apoſtema, &c. & ſunt quę ſequuntur.

Magnes Pulmones

Aristo.longa
Lolium
Serapinum
Sulphur
Armoniacum
Petroleum
Scopa regia
Assa fętida
Cataputia
Tapsia
Dictamus ru.
Cathimia
Maiorana
Apium
Pulegium
Adeps cunicu.

Applica ergo medicinas istas cœlo nostro & attrahet tibi omnem rem supra modum.

Canon vigesimusſextus, qui docet, quæ sunt res purgantes humores peccantes in corpore nostro in generali, & primo de purgantibus sanguinem. Quædam laxant ventrem & prouocant quandoq; vomitum, quia abominabiles reddũtur naturę, quędam illarum attrahunt humores sibi similes, vt sunt reubarbarum, scamonea, psilium iuuante uirtute mẽbrorum expellente ad intestina, & ex intestinis ad extra & earum quędam purgant cũ viscositate, vt est mercurialis, psilium, quædam cum stipticitate, vt sunt mirabolani, quædam cum acredine, vt semen atriplicis, quædam cũ dulcedine, vt scamônea, cassia fistula, quædã vero cum amaritudine, vt aloes, & aliæ purgant hunc humorem, aut illum, hę vero sunt quæ purgant sanguinem in quacunq; parte corporis.

Cassia

Cassia fistula	Pruna
Manna	Tapsia
Succus mercurialis	Vuę in aurora collectę
Viola	Zuccharum
Serum	Malua.

Item melancoliam purgant istę, quæ sequũtur, & conferunt quibuscunq; quartanis epilepticis & apopleticis, &c̄.

Lapis lazuli	Epithimus
Lapis armenus	Omnes mirabol.
Thimus	Sticados
Ebulus	Camepitheos.

Coleram vero purgant ista quæ sequuntur scilicet.

Capilli vene.	endiuia
Tamarindi	Lingua ceruina
Pruna	Succus lactucę
Reubarbarum	scabiosa.

Quattuor semina frigida.

Flegma vero purgant ista quæ sequuntur scilicet.

Sambucus	Piretrum
Anacardi	euforbium
Coconidium	Piper longum
Colloquintida	Polipodium
Saxifragia	Sauina
Hermodactilus	elleborus niger

Elleborus albus	Senę.
Enula campana	

Quattuor radices diureticę, radix cucumeris agrestis, fumusterrę.

Hæ vero res miraculosę traditę adeo, & cũ determinata virtute & ad expellendum mortales, atq; nociuos humores de corpore nostro. Cum igitur volueris harum quintam essentiam habere, affige illas in cœlo nostro, & nunc ipsam habebis.

Canõ. 27. q docebit te quę sunt res, quæ cõstringũt ventrem & sanguinem, vt affigas illas in cœlo nr̃o, & sic habes ipsum cõstrictiuũ.

Ea autem quæ constringũt sunt sicca & frigida, quia ratione stipticitatis constringunt meatus, & sunt ista quæ sequuntur.

Corallus	Risum
Cristallus	Milium
Bolus arme.	Glans
Nuces cipressi	Gemmę papa.
Terra sigilla.	Faba
Pentaphillon	Pira immatura
Portulaca	accacia
Sanguis draconis	Menta cum ace.
sanguis vaccę	Litargirium
stercus asini.	spodium
Succus salicis	Tragantum
Plantago	Gummi arab.

Carabe

Carabe	Mummia
Balaustię	accacia
Hypoquiſtidos	Galla
Virga paſto.	Mala punica
alumen	Citonia
argilla	Moracelſi
antimonium	amigdala
Cortex nucis	Fraxinum
Pili lepo. vſti	Cubebe
attramentum vſtum	Gariofili
Cinis ſa. ex pan.	Folij
Caules ni. cot.	Iacynthus
Lac aſinę	Ferrugo
Caſeus	ſanguis dacro.
Berberis	Conſolida minor
ematites	ſorba
Sumach	Mirtilli
Myrtus	ſimilia, Thucia.

Ex oı̄bus his, vel q̄bus vis affige in cœlo nr̄o, &c̄. & miraculoſe ſanguinē vel ventrē iuxta ſuū modū inſtringunt, cum tibi fuerit neceſſe.

Canon. 28. qui docet, quæ ſunt res indura tiuę, ut ſcias illas applicare cœlo noſtro, vt red datur tibi induratiuū ſupra modum vt appli ces corpori noſtro ad indurandum cum tibi fuerit neceſſarium. Frigida nimis ſunt quæ indurant, ex eo quia materiam cōgelant & membra indurant & quædā ex eis ſunt ſicca,

& sunt illa, quæ sequuntur myrrha, psiliū, portulaca, aqua lentis, solatrum, iusquiamus, affige ergo has medicinas in cœlo nostro & fiet induratiuum supra modum.

Canon. 29. in quo continetur scientia eorū, quæ sunt res mollificatiuę, &c. Dicamus res mollificatiuas, vt affigas eas in cœlo nostro, vt reddamus ipsum mollificatiuū, vt corpus nostrum mollificare scias cum fuerit necesse, & sunt istę quæ sequuntur scilicet.

Camomilla	Radix alteę
eupatorium	Oleum vetus
Mellilotum	adeps caprinus
storax liquida	adeps anserinus
armoniacum	adeps hircinus
Bdellium	Medulla ceruina
absynthium	Malua
Galbanum	sagimen
Oppopanacum	Vitelli. adeps pul.

Affige ergo quamlibet istarum rerum nostræ quintę essentię, & fient tibi mollificatiua vltra modum.

Canon. 30. in quo continetur scientia illarum rerum, quæ maturant epar. Veniamus igitur ad naturam rerum, quæ maturant & saniem educunt, quarum quędam sunt viscosæ, claudentes poros, vt virtus naturalis intus cō

fortetur,

fortetur,& materiã epatis digerat,& sunt istæ quæ sequuntur scilicet.

Radix alteę	storax liquida
semen lini	Fermentum
Laudanum	Vuę passę
anetum	Ficus passę
sticados	Butyrum.
Fenugrecũm	

Astige quasuis istarũ medicinarum in cœlo nostro,& fiet tibi maturatiuum vltra modum,vt applices illud corpore nostro,cum necesse fuerit.

Canon.31.qui te docebit,quæ sunt res corrosiuę vt illas cœlo nostro applicare scias,& quæ sunt res vlceratiuæ te docet,corrosiua & vlceratiua differunt inter se,quoniam corrosiua sunt illa quæ carnem corrodunt & cutẽ. Vlceratiua vero sunt,quæ cutem rumpũt,sed carnem non erodũt,vnde corrosiua sunt ista, quæ sequuntur scilicet.

Aes vstum	Cuperosa
arsenicum vtrunq;	Vitriolum
Viride æs	antimonium.

Sed vlceratiuæ sunt istę,quæ sequuntur & mortificatiuę.

Thucia	Os sepię
alumen	Piretrum
sapo	euforbium

Sublimatus

Sublimatus	Cantarides
Piper nigrum	Lac ficus
Calx viua	Lac esulę
ſquinatum	argentum uiuum
Cinabrium	Balauſtia
Radix afodilorum	ſpuma maris
Flamula	

Affige ergo omnes iſtas res iuxta modũ ſuum quītę eſſentię noſtrę,& talis tibi fiet vt applices illas corpori noſtro cũ neceſſariũ fuerit.

Canon.32.qui te docebit,quæ ſunt res conglutinatiuæ & vulnerum mundificatiuę & cõglutinatiuę carnis ſunt iſtę medicinę quæ ſequuntur.

Gipſum	Lolium
Folia cipreſſi	amidum
Sarcocolla	aſpaltum
Bolus	Balauſtia
aloes	Teſta oui
ſerpentaria	ſanguis draconis
Cortex thuris	Tegula vſta
Myrrha	Omnes conſolidę
Bdellium	Litargirum.

Affige ergo iſtas medicinas in cœlo noſtro & retinebit eorum virtutem et proprietatem.

Canon. 33. qui te docebit,quæ ſunt res aperitiuę vt ſcias illas noſtro cœlo applicare,cum neceſſe fuerit.

Est autem sciendũ, q̃ quędam sunt ista, quę vehementer aperitiua sunt, quæ præcipue valent ad fortem opillationẽ splenis vt scolopendria, quędam vero debilia in operatiõe, vt vrtica & aperitiua sunt ista, quę sequunt̃ scilicet.

Caparis	semen vrticę
afodilli	abrotanum
Costum	Lac fœminę
Genziana	Maratrum
Zinziber	Oximum
Bruscus	Lupinus
Asarum	Gentiana
Aristo. longa	Pix liquida
Polium	Fermentum
Peonia	Farina ordei
Celidonia	Aloes epaticum
Ysopus	semen attriplicis
absynthium	semen melonum
Cuscuta	anetum
acorus	Fel porci
Leuisticum	stafisagria
Baccę lauri	Lacca
Sticados	Porrum
Ptisana	Cubebe
agaricus	squilla
Prassium	spuma maris
Ciperum	Yreos
Fumus terrę	Cassia fistula

aloes

Aloes	anetum
Fabę	Calamentum
Spicanardi	Liquiritia
Camedreos	Tamariſcus
Camepitheos	ſtercus canis
ſcariola	ſemen porri
Vinum maluaticum	Raphanus
Orobus	Diptamus
eupatorium	Mel recens
Fiſtici	Ipericon
Cucũmeres ſilue.	Xilo aloes
apium	Xilo caſſia
Bulbus	Cinamomum
aniſum	Policaria
Daucus	ſambucus.
Petroſilium.	

Affige ergo quaſuis iſtarum medicinarum in cœlo noſtro, & fiet tibi aperitiuũ ſupra modũ ad quãcunq; oppilationẽ corporis noſtri.

Canon.34.in quo continetur ſcientia mundificatiuarum medicinarũ vt in vulneribus mundificent, & venire faciant ſpiritum & ſenſum ad membrum, & ſunt iſta quæ ſequuntur ſcilicet.

ariſtologia longa	Orobus
Ceruſa	Yreos
aſpaltum	aloes

Litargiri

Litargirium	Myrrha
Filtrum vſtum	ſemen tamariſci
Thus	Plumbum
Mel	Pili leporis vſti.

Canon.35.in quo continetur ſcientia rerũ, quæ attenuant, vt ſcias illas noſtro cœlo applicare, cum fuerit opus.

Sunt enim iſta quæ vere attenuant & diſſoluunt calore ſuo, ſeparant enim partes rei, in qua agunt ſuo proprio calore, & ſunt iſtæ ſcilicet.

Abrotanum	affodilus
Ameos	Camepitheos
Agaricus	Calamentum
Balſamus	Praſſium
Camomilla	Cortex citri
Bulbus	Gentiana
Cuſcuta	Yreos
armoniacum	Policaria
alumen	Rutha
Capparis	ſerapinum
Camedreos	ſticados
Cinamomum	ſanguis muſtellę
Eupatorium	Ciperus
Pinguedo leonis	Mentaſtrum
ariſtologia	ſemen vrticę
aſſa fętida	Petroleum
alleum	ſambucus

F Caſtoreum

Castoreum	Pęonia
Pix naualis	Tapsia
Xilobalsamus	Terbentina
Polium	Oppopanacum.

Canon.36.in quo continetur scientia rerũ quæ incidunt, vt illas nostro cœlo applicare possis, vt reddatur tibi incisiuum, cum opus fuerit.

Mediocriter incidunt & diuidũt omnia acetosa in communi, sed sunt alię medicinę, quæ specifice agunt, & sunt istę quæ sequuntur.

Ciperus	Camedreos
Petroleum	Vitrum
Camepitheos	acetum
Eupatorium	squilla.

Affige ergo istas medicinias in cœlo nostro & fiet vltimate incisiuum ad incidendum humores grossos de corpore nostro.

Canon trigesimusseptimus, in quo continetur scientia rerum diaforeticarum, vt scias illas cœlo nostro applicare, vt fiat in summo diaforeticum.

Dyaforetica sunt proprie calida, & per poros humores in summo extenuant & euaporant, & sunt ista quæ sequuntur, videlicet.

Piretrum	agaricus
sal nitrum	aristologia
Maiorana	Galbanum

Vetus oleum	Baucia
Radix affodil.	adyanthos
Rutha domeſtica	aſſa fętida
Ficus	Raphanus
Radix cucumeris a- greſtis	Pix
	ſemen vrticę

Affige iſtas medicinas in cœlo noſtro,& fiat tibi dyaforeticum, vt applices illud corpori noſtro.

Canon trigeſimusoctauus, qui docet, quæ ſunt res repercuſſiuæ, vt illas applicare ſcias cœlo noſtro, vt fiat repercuſſiuum ad prohibendum malos humores,& repercutiendum a membris humidis.

Repercuſſiua ſunt illa, quæ humores a patienti membro vel parte repercutiũt id eſt prohibent ne currant,& ſunt iſta quæ ſequuntur.

acetum	ſemperuiua
Chimolea	Paritaria
Barbaſſus	Cicuta
Bolus arme.	Vua milana
Glandes	Quincꝫ peruia
Solatrum	Plantago
Oleum roſaceũm	accacia
Iuſquiamus	Hypoquiſtidos.
Papauer	

Affige ergo qualitatem iſtarum medicina-

rum qui ę essentię nostrę, & fiet tibi repercussiuum vltra virtutes medicinarum.

Canon.39.in quo continetur scientia rerū, quę obdormire faciunt, vt vtaris illis applicādo cœlo nr̄o, cū necesse fuerit faciunt obdormire, quę sunt nimię frigiditatis, quia frigiditate cōstringūt neruos & humiditate sua mulcent spiritus & cerebrum, & sunt istę quæ sequuntur scilicet.

Semen iusquiami	Opium
Semen papa. nigri	Piscis qui dicit̄ torpedo
Semen papa. albi	salamandra
Mandragora	Biscocta cum aqua frigida
Lenticula aquatica	
Portulaca	Psilium.

Has quippe res affige in cœlo nostro, & faciēt obdormire mirabiliter quodlibet animal comedens vel bibens illud.

Canō.40.in quo continetur scientia mordificantium, in effectu mordificatiua sunt illa, quæ habent acumen, & sunt ista scilicet.

Folia oliuę	azarnech
Arsenicum rub.	suc. ellebo. nigri
Succus ellebo. albi	alumen
Cupperosa	attramentum
Flos ęris	arsenicum album
Porrum	Cantarides

Radix

Radix cucumeris agreſtis	æs vſtum.

Affige ergo iſtas medicinas in cœlo noſtro & fiet tibi mordificatiuum vt applices corpori noſtro cum fuerit neceſſarium.

Canon. 41. qui docet, quæ ſunt res confortantes corpus noſtrum.

Confortantes medicinę ſunt iſtę, quas hic ponimus, vt reddatur confortatiuum cœlum noſtrum ad confortandum cerebrum, cor, inteſtina, & alia membra corporis noſtri cum opus fuerit.

Sticados	Borago
Omnes mirabolani	ſcariola
Aurum	Caulis
ambra	Muſcus
ſumach	Balſamus
Folium	Vnicornium
Xilobalſamus	argentum
Galanga	Camphora
Poma citri	Berberis
Gariofili	Ciperus
Crocus	Calamus aroma.
Cinamomum	Macis
ſandali	ſtorax liquida
Cardamomum	aqua ardens
ſpica nardi	Xilocaſſia
Corallus.	Zedoaria

Carui	aqua rosa
Spodium	Perle
Nux muſcata	Cuſcuta
Ozimum	Menta
Cubebe	Muſcus
Sponſa ſolis	

Affige ergo quintam eſſentiam noſtrã his medicinis,& habebunt vim confortatiuã ad omne membrum.

Canon. 42. qui docet, quæ ſunt res veneno repugnantes, vt affigas illas in cœlo noſtro, ut habeat vim repugnãdi veneno pluſq̃ magna tyriaca,& ſunt iſta videlicet.

Vitriolum	Cornu cerui
Gentiana	Alleum
Dictamus albus	ſcopa regia.

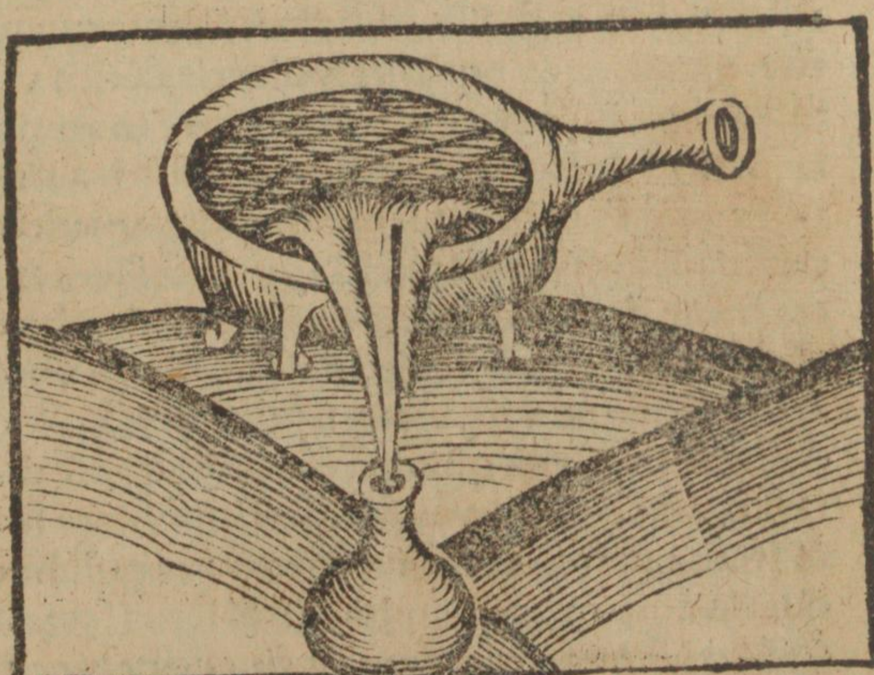
Affige ergo iſtas medicinas quintę eſſentię noſtrę,& habebit vim repugnãdi veneno millesies plus q̃ tyriaca.

Diximus de virtutibus medicinarum & quomodo poteſt haberi earum quinta eſſentia ad habendum earum virtutem pluſq̃ ſi p ſe ponerentur. Congruũ eſt vt dicamus quomodo haberi poteſt quinta eſſentia de mineralibus poſtquam de vegetabilibus tractauimus.

Canon. 43. qui te docebit doctrinam prædictam.

Sicut

Sicut diximus supra, quomō extrahere potes qntam essentiam a vegetabilibus & lapidibus, sic potes extrahere a mineralibus secūdum ordinē generalem. Sed quia intellectus plus de re specifica intelligere potest, si de ipsa specialis fiat scientia quam si fiat generalis, igitur de metallorum quinta essentia specifice tractabimus. Vnde accipe aquā mercurij quę facta sit per modum, quem in nostro testamēto diximns in libro, qui mercuriorum intitulatur in capitulo quod incipit. Tu fili de lunario liquore, &c. Et in ista aqua dissolues vnc. v. lunę purissimę, post distillationē filtratam,

ſeperatur aqua a fęcibus, in qua vadit limoſi-
tas aquę. Hæc aqua eſt reſolutiua omniũ alio-
rum corporum & ſui argenti viui, cuius vir-
tute margaritę reformantur in natura priſti-
na in modo, quo diximus in noſtro teſtamen
to & in compendio ſuper teſtamentum & co-
dicillum miſſum regi Roberto. Secunda vero
aqua fit ſic ſcilicet q, capias plumbi mediam
vnciam & de prędicta aqua qđ ſufficit, poſtq̃
videris plumbum diſſolutum ſepara aquam
per diſtillationem filtratam, & fęces extra mit
te, q̃a nihil valeret poſt hoc vero diſtilla aquã
per balneum, & ſerua fęces ad tempus oportu
num. Tertia vero aqua ſic fit, capias de cupro
vnciam vnam, & illud diſſolue in tanta quan-
titate aquæ primę quanta volueris, & tibi vi-
ſum fuerit, & dimitte illam quieſcere in ampul
la ſua in frigido loco poſt vnam diem natu-
ralem, poſt hoc vero ſepara aquam viridem
per filtri linguam, & primas quidem fęces ex-
tra mitte, deinde diſtilla aquam per alembicũ
& diſtillata ſerua fęces ſecundas. Quarta vero
aq̃ ſic fit accipe. vnc. i. ſtagni puriſſimi, & illud
diſſolue in aliqua quãtitate primę aquę & di-
ſtilla, poſt hoc aquam illam cũ limoſitate ſua
& fęces, quæ remanſerint extra mitte poſt hoc
diſtilla aquam per alembicum & ſerua fęces ſe
cundas. Aqua vero q̃nta ſic fit, accipe. vnc. i.
ferri

ferri puriſſimi & diſſolue ipſum in tanta quã-
titate, quod ſibi ſufficiat de aqua prima, poſt
hoc diſtilla per filtrum, & mitte fęces extra, et
diſtilla aquam per alembicum, & ſerua fęces
ſecũdas. Sexta vero aqũa ſic fit, accipe. vnc.i.
auri puriſſimi & diſſolue ipſum per modũ quẽ
tibi diximus in noſtro teſtamento ſcilicet cũ
lunaria pura cum tanto pondere aquę quintę
eſſentię, & fac ſicut feciſti de aliꝫs. Item omnia
iſta metalla diſſoluere potes iſto ordine, facta
aqua prima in illa diſſolue metallum, qđ mo-
do ſecundario tibi diſſoluere præcipimus, de-
inde fac de iſto ſicut prius tibi diximus, & in
aqua ſecunda diſſoluas metallum tertium, &
in aqua ſecunda tertij metalli diſſoluas metal-
lum quartum, & in aqua quarti metalli diſſol
uas quintum metallum, & in aqua quinta me
talli diſſoluas metallum ſextum. De qua vis
iſtarum aquarum accipe ſecundum quod tibi
viſum fuerit ad diſſoluendum metallum. Hæ
limoſitates metallorum dicuntur quintę eſſen
tię ſeu mercurius ille mineralis, quem philoſo
phi conſiderauerunt in opere alchimico & la-
pidifico, et in opere medicinali. Sed in opere al
chimico, iſtę quintę eſſentię conſiderant ſub-
tilius, quia in ſubtiliori materia, propter qđ
fit per diuiſionem elementorum, vt in tertio
libro huius voluminis dicemus. In lapidibus

vero quintę essentię non sunt ita in tanta subti
li materia per magisterium propinqua. In me
dicina vero quælibet pars respectum habet.

Dicto de quinta essentia mineralium, qua-
liter potest per subtile magisterium haberi a
manibus nostris, nunc congruum est vt dica-
mus de diuisione illarum in generali.

Canon. 44. qui docet illam doctrinam.

Ad inclinationē magisterij huius facias sic,
quando vero metalla tua fuerint resoluta, tu
quippe diuides aquā quamlibet ad partem, & diui
das quamlibet aquam in partes duas, & vnā par-
tē vniuscuiusque partis pones cum proprijs fęci-
bus in alēbico vitreo, & distillabis in limo de
ferri, quod est aer factus ex duobus corporibus in
furno, quē tibi prius designauimus cum igne
suaui & resplēdet cum modica virtute mine-
rali, & cum magna limositate appropriata ad
virtutes cœlicas recipiendas, & in quacunque il-
larū aquarum mitte in ampulla vitrea cū col-
lo lōgo & cum collo rotūdo, & post hoc clau-
de eius orificiū cum cera cōmuni, & post cum
mastice, & quālibet illarum ampullarū pone
in sereno loco taliter, quod nec lapis, nec aliqua
alia res nociua possit tangere ratione vitri.
Capies fęces materiales, a quibus limum resol-
uisti, quę sunt secūdę fęces per euaporatā subli
mationē in partibus aquarū, quas misisti ad
serenum

serenũ locum, et illas mittes in ampulla vitrea cũ collo longo, quæ cõtineat duos palmos, & intermitte partẽ suemet aquę, quæ reseruatur de illa limosa iã dicta, & claude ampullas cum clausorio cerę, & a lute & masticis sicut alteri fecisti, & sepeli illas in horto in terra bene grossa in profundo vnius palmi cũ dimidio & ponas illas, quibus etiam aliã rem in giro colli ampullarũ, quæ appareat extra ad illius cõseruationẽ, & sint hic per vnũ annum intregrũ. Sic igit facies in alchimia transmutatoria scilicet aerẽ cum terra foliata & simul sepelies in terra in vna ampulla, & ignẽ pone in alterã ampullã in loco sereno sicut de aliis fecisti. Vis scire istã triplicem scientiã, necessarium est tibi qualiter locũ locatum generat scire de sua propria natura. Vnius naturę sunt aquę quę mittũtur in terra, & alterius quę ponuntur ad aerem, quoniã illę, quæ mittuntur in terram, habent vim & virtutem induratiuam atq; fixatiuam. Et illę quæ sunt in aere habent virtutẽ & proprietatem indurandi & fixandi, passiue tamen intellige. Finito quippe anno, tu habebis omne illud, quod a mundo desideratur ad hoc opus, vel ad illud, de quo potes ad placitum tam in magisterio alchimico q; in medicinali.

Præfatio

PRAEFATIO AVTHORIS in secundum librum suum de naturæ ar- chanis & quintę essen- tię vsu.

Dicto de magisterio primi libri, in quo dedimus theoricam quintę essentię & declarauimus modum extractionis eius a quacunq; re elementa. Congruum est vt dicamus qualiter omnes istę quintę essentiæ applicentur ad corpus humanum.

Incipit

INCIPIT SECVNDVS LIBER huius voluminis, qui appellatur de remediis vltimatis generalibus ad commodum corporis nostri conditus.

IN HOC PRAESENTI libro tractare intendimus de applicatione quintę essentię ad corpora humana ad finem, vt per illū curentur omnes morbi incurabiles secundum iudicium neothericorum medicorum. Sed qui vult profunde indagare naturę principia, quæ deteximus hic, cum tamen omnia plenarie nequeant per ipsum attingere. Ista quippe inter entia sciant, & etiam eorū naturas & complexiones & virtutes contra infelicitatem naturę, per ea quippe, quę in pręsenti libro designamus scias remedia, præcurare corpori humano subito, & quasi miraculose.

Quia in hoc præsenti libro specificata est doctrina curationis omnium morborū a capite vsq; ad pedes & composuimus librū contra nostram intentionem, ex eo qa prius ipsū diximus fieri compendiosum. Quapropter vnam regulam generalem dabimus, vnde

possint

possint omnes a capite vsq; ad pedes curari cū nostra quinta essentia. Postea vero descendemus ad aliquam specificam caussam collationis, vt secundum doctrinam quam de ipsis dabimus, sciet quilibet inuestigator veritatis de aliis practicare secūdum suum modum vnde sequitur.

Canon.1. quomodo impedimenta somnij euitentur & iuuentus pristina restauretur, & omnes morbi a capite vsq; ad pedes in generali curentur magisterium in cura incommodorum a capite vsq; ad pedes sic condies, scilicet quod tu respicias infirmitatem, cuius generis sit, & cuius speciei, & respicias, eius qualitatem & quantitatem, et vtrum est nimis molesta vel non tunc recurre ad nostrum librū de simplicibus medicinis, & medicinas quas inueneris appropriatas doloribus appone in nr̃a q̄nta essentia, & applica vel in potu, vel ab extra, & cito, & in modicum tempus erit perfecte curatus a quacunq; infirmitate.

Quęstio. Quomodo cognoscam gradū infirmitatis qualitatis, cum nullus philosophorum talem doctrinam posuerit in libris suis.

Solutio. Recurras ad principia medicinę, et ad librum de regionibus sanitatis, & ad figuram de contrariis, & ad librū vrinarū & pulsuū, quos super artem medicinę cōposuimus.

Quæstio.

Quæstio. Quomodo cognoscã dictas medicinas, si librũ de simplicibus habere nõ potero. Solutio. Tu recurras ad libros Philosophorũ quia si nõ perfecte tractauerint, tu p eorũ doctrinã melius operaberis q̃ per te ipsum probãdo medicinam istam, aut illã si inueneris, impedimẽta sic euitantur & iuuentus pristina sic restauratur vsq; ad terminum nobis a deo cõstitutum, & est vt accipias qntam aquę ardẽtis conditionatam p modum primi libri, infra quã infunde quintã essentiã auri & perlarũ, aut ipsum aurum & perlas, & hac mirabili potatiõe potet senex mane & sero ad quãtitatẽ semi nucis plenę, & infra paucissimos dies ad tantã incolumitatem deueniet, ut manifeste & sensibiliter sentiet se ad pristinã iuuentutẽ deuenisse, tamen cautela est in hoc tẽpore vino tẽperati vti. Si vero addideris quintã essentiam vulgo, sic erit magisterium fortius in operatione, vtatur enim his diebus bonis comestibilibus, & vino quod biberit addat qntam essentiam auri & perlarum, sicut te docuit primus liber discrete. Hæc est regula, quam seruabis in detrimento senectutis & iuuentutis recuperatione.

Quęstio. Videtur mihi impossibile, q; senectus retrogradetur ad iuuentutẽ, qm̃ si hoc esset verũ nullus

nullus principũ tyrannorũ deuenisset in mortem etiam nullus alius vtẽs hac medicina, q̃a sic deus esset contra seipsum, vt patet Gene. 6.

Solutio. Non dicimus tibi de retrogradatione, sed de illa, quæ vltra naturam deuenit, sicut videmus quottidie, quod plures homines sunt quinquaginta annorũ, & ratione cõplexionis, vel alicuius corruptionis apparent secundum rei veritalem. 60. vel. 65. annorũ, & sic de alijs qui nondum. 30. annum attigerũt, et apparent secũdum rei veritatem. 50. annorũ, huic tali intendimus per doctrinam huius canonis succurrere, vt non senescat magis q̃ per naturam posset senescere, & quod reuertatur ad pristinum secundum sensum, & vires recuperet, & canos mutet in rubrum vsq; ad diem mortis suę constitute per deum.

Canon. 2. qui docet magisterium in suscitatione mortuorum, quod est vnum de secretis maximis in hoc libro.

In hoc canone mortuos appellamus non illos qui simpliciter sunt mortui, sed illos de quibus vltimate desperatur, ita qd' a medicis & a vitę actibus sunt derelicti in tantum, quod etiam sensibus non vtuntur, huic mortuo in tali desperatione subuenimus, vt satis cito resurgat, & loquatur & viuat, nisi sit ille vltimus terminus a deo constitutus & magisterium

huius

huius secreti est, vt tribuas sibi quintam essen-
tiam per se solam, & statim in modicum tem-
pus resurget viuus dum in stomacho trãsglu-
tiens influat cordi radiũ vitę naturalis, & de-
functam naturam ipsam videbis reparare, &
si vis, q̃ hoc fiat in parte. 15. horę, vel quasi in
20. pũctis horologij, ita vt a circumstantibus
credatur illusio vel miraculum euidens, habe-
as celidoniam, cuius flos & fructus est in colo
re auri interius & quatuor elemẽta extrahe p
magisterium primi libri, & accipe de elemen-
to ignis, qđ est tanq̃ liquor olei, & affige no-
strę quintę essentię in quantitate vnius grani
tritici, & statim resurget in modicum spaciũ,
si sufficiens fuerit patiens ad ipsam transgluti-
endam, deinde conforta eum cum administra
tione nostrę quintę essentię per se, & scias qđ
perfecte curabitur, nisi dominus deus iubeat
illum omnino mori.

Et dico tibi, quod hoc est subtilissimũ apud
modernos, nec est nisi vnus, qui tanta sciat bo
na. Ipsi quidem asserũt naturam omnino de-
uictam posse recuperari cum medicinis com-
munibus absq; nostra quinta essentia & asse-
runt impossibile magnum. Cum enim vident
hominem mori dicunt nulla res in natura est
nisi solus deus, qui ab isto periculo istum infir
mum possit liberare, quorum cõtrarium asse-

rimus. Tu autem operare secundum doctrinã tibi traditam in canone isto, & facies miracula super terram.

Canon. 3. in quo continetur scientia in cura leprosorum vt reuertãtur ad sanitatem pristinam & mundentur.

Quoniã iustus deus in pœna peccati in nos inflixit multos gradus infirmitatis, & inter alios plaga lepre detestabilior est, ac ignominiosior humano generi & est difficilis & aliqñ impossibilis cura eius, vt lepra quæ permittitur a deo sicut lepra giezi & constantini, quæ lepre nullo ingenio humano curari possunt nisi diuina virtute. Nos vero minime hic de talibus lepris loquimur, nec etiam de illa, quæ venit per generationem. Sed nos loquimur de plaga lepre, quæ aduenit hominibus ex humorum corruptione vel venenorum inficientium natura, quia huic tali remedium & perfectam sanitatem intendimus procurare, si etiam per multum tempus vel modicum precessit. Recipe igitur hoc archanum scilicet nostrã quintam essentiam auri & perlarum, & administra patienti per octo dies dando sibi mane vnam plenam nucem, & sic plene curabitur. Nam hæc cœlestis medicina est, quæ totam lepram cuiusuis humoris peccantis infra modicum tempus curat. Hoc quippe est archanum maxi

maximum & vtile magisterium in hac infirmitate.

Item alius modus est in cura huius morbi, vt accipias aquam factam ex fragis, quę sunt fructus maij, & affige illam nostrę qntę essentię, & vna cum quinta essentia auri & perlarum, quas primus liber te docuit extrahere ad plenum in canone dissolutionis metallorum, & applica illi, & videbis mirabilia vel effectũ stupendissimum. Nam etsi addideris eis quintam essentiam, faciet vtiq; fortius. Aqua quippe harum dissimulat leprosos, si bibatur, & liniantur maculę, potissime si ipsam miscueris aquæ ardenti. Operare igit̃ secundũ doctrinã tibi traditã in hoc canone, & noueris te omnẽ lepram cum suis speciebus perfecte curare.

Canon. 4. in quo continet̃ scientia ad curãdũ paralisim in quocunq; corpore humano.

Paralisis est morbus difficillimus ad curandum in tantũ, q̃, iudicatur apud prudẽtes modernorũ pro morbo impossibilis curationis, et magisterium huius curationis est, vt affigas nostrę quintę essentię herbã, quæ dicitur yua, & saluiam, & grana sinapis, & da ei in potu ꝑ nouem dies, & vnge exterius & noueris dando ẽi balneum calidum & humidum, cum his herbis perfecte curabitur in tantum, q̃, videbit̃ ipsum morbũ nunq̃; habuisse, & ambula-

bit incolumis, & membrum emendabitur taꝫ quã si rem illius morbi nunquã habuisset.

Item alius modus est vt applices quintę essentię nostrę res, quæ humores viscosos purgant, & da patienti per modum supradictum, & scias quod perfecte curabitur.

Canon quintus, qui nos docet habere medicinam seu remedium contra consumptos in toto corpore & nimium macilentos sicut sunt homines rarę complexionis, & pueri, & consumpti, & Tabidi ethici. Est aũt omnium illorum cura vera cum nostra quinta essentia, iã enim tibi diximus, quod naturam debilẽ confortat, & de perditam restaurat, restauratam conseruat, & carnem naturalem in corpore nimis macilento & etiam consumpto procurat. Est autem in hoc fortius magisterium vt extrahas ab herba celidonia quatuor elementa per magisterium primi libri, & accipe elementum aeris, quod est in colore olei optimi, & misce cum quinta essentia nostra, & infra modicum tempus erit virtutis miraculose restauratio & ipse homo fiet pinguis supra quã credi potest. Nõ est præter istam res in natura, quæ tantum in his remedijs possit valere.

Item si accipias carnem cancrorum id est puluerem alixandrie flu. & misceas nostrę quintę essentię, idem faciet. Et nota, quod hæc est

vltima

vltima cura, quæ est in quocunq; genere & specie febrium in tantum, quod si puluis illorũ detur in esu post signa digestionis cognita, pfecte curat patientem a quacunq; febre. Et hoc archanum a malis & iniquis custodi.

Canon. 6. qui docet nos curam perfectam dęmoniacorum, melancholicorum, & omniũ morborum caducorum.

Vera experientia docet nos, quod omnes melancolici occupantur in horribllibus cogitationibus. Nam humor ille maliciosus ortũ habet a splene & fumi illius per poros ascendunt vsq; ad cerebrum & fantasiam mouent, & imaginatiuam cum conturbatione intellectus dormiendo horribilia fantasmata fabricant, vigilando horribilia cogitant, aliquando autem iste humor est nimis maliciosus & generat epilepsiam, vel appoplexiam. Cũ talibus enim infirmitatibus dęmones frequenter miscentur in tantum, quod infirmitas mixta cum dęmone torquet patientem. Aliquãdo autem fiunt stulti, & secum loquuntur, & videntur multotiens cum hominibus quasi disputare & non nisi secum disputãt, & etiam tales veniunt in desperationem, & seipsos occidunt.

Cura vero istorum talis est, vt vtantur nostra quinta essentia, vel quod cum ipsa immit

tantur istę medicinę scilicet fumusterrę. Centaurea maior epithimus, thimus, lapis lazuli, ellebcrus niger. Et dimitte stare in nostra quinta essentia per tres horas, et da ei in potu bis in die & semel in nocte, & vnge ab extra totum corpus & regionem splenis. Ista quippe medicina cerebrum mundificat melancoliam purgat, & lętum reddit patientem, & perfecte sanum in decem dies, si istam medicinam continuauerit.

Quæstio. Quomodo potest fieri, quod dęmones p medicinas possint a corporibus eijci cum non habeant corpora, in quibus possint recipere impressiones medicinarum, cum omnis potentia circa obiectum operatur.

Solutio. Multę ratiões possent assignari in solutione huius quęstionis tam ex testibus sacrę scripturę q̃ per rationem necessariam dęmones fugari per virtutem medicinarum sensualium, ideo adduco rationem sacrę scripturę ad solutionem quęstionis. Scriptura sacra in libro Thobiæ demonstrat, dęmones fugari per virtutem rerum sensualiũ in modo honesto & sancto, hoc fit cum fumigatione & sacrificio &c̃. Nam in eo. lib. c. 6. dicitur q̃ posuit Thobias partem iecoris super carbones & dęmon fugit a tota domo. Item eodem capit. posuit Thobias partẽ cordis super carbones

&

& fumus illius effugauit omne dęmoniorum genus. Ecce patet, solutio quęstionis per sacrã scripturam, hoc autem est per credere. Sed si vis intelligere quomodo solutio soluatur per rationem naturalem, accipias ista principia, cã, effectus, iusticia. Vnde facio istam rationẽ, omni caussa remota, remouetur eius effectus. Item iusticia est id, cuius ratione redditur vni cuiqꝫ quod suum est. Ex prima maxima talẽ rationem fundamus. Dęmones ad corpora iunguntur humana propter malam dispositionem & humoris corrupti, aut infecti melancolici, qui malas figuras, nigras & horribiles format in fantasia, & intellectum conturbat, dęmones autem has formas habent in cõsuetudine accipere, & comuniter habitare in locis obscuris & solitarijs, qui dum per q̃ntæ essentiæ virtutem & aliarum rerũ a corpore talis humor expellitur, qui est caussa dęmonũ, quare ad tale corpus deueniunt, tunc temporis dęmones simul cum humore euanescunt.

Alia vero ratio talis est. Sicut potestas dei potest & potuit elementorum qualitates stare facere in Acheronta post diem iudicij sine ꝓprijs substantijs coessentialibus ad vindictã suę diuinę iusticię, sic potest ipsos dęmones facere pati sub actione rerũ sensualiũ, vt veritas suæ potestatis, quæ cũ ipsa iusticia cõuertitur

habeat subiectum, in quo possit vti suo actu secundum quantitatem culpę, alias, inęqualitas veritatis esset destructa propter defectum liberi arbitrij, ratione cuius deus non haberet potestatem vtendi secundum dispositionem dignitatum in creaturis, quod est impossibile. Est igitur verum, quod deus habet liberũ arbitrium, vt vtatur secundum dispositionem suarum dignitatũ in principijs creatis, & reddet pœnam iuxta quantitatem culpę, & meritum & gloriam secundum suum modum. Nõ est ergo dubitandum quin deus ad vindictam suę diuinę iusticię submittat dęmones actiõibus rerum sensualium.

Item solutio questionis prælibatę patet per actiones necromantię Salomonis, cum qua dęmones cogũtur facere opera bona, aut mala virtute verborum, lapidum, & plantarum, patet ergo qualiter dęmones actioni rerum sensualium submittuntur.

Item clare potest intelligi per actionẽ ignis auerni, quo torquentᷓ animę damnatę, & ipsimet dęmones ad multiplicationem suę pœnę, quamuis sua substantia non sit ex quatuor elementis composita, tamen vt sua pœna magis multiplicetur sentiunt ipsi pœnam iussu diuinę iusticię.

Nam qui contra infinitam substantiã pec-

cat, infinite peccat, oportet, peccans igit quocunq; modo possit magis pœnam pati, sed preter visionem diuinam nulla potest eis dari maior q̃ q̧ submittantur actioni virtutis rerum sensualiũ. Et propter hoc extat reuelatio qualiter medicinę sensuales actiones habent ad dęmones fugandos de quocunq; corpore, vtere ergo ista medicina supradicta, & curabis q̃scunq; dęmoniacos, apopleticos & melancolicos, & potissime si dictis medicinis addideris herbam, quę dicitur ypericon, quæ alias dicitur fuga dęmonum seu perforata. Nam fumigatio seminis eius fugat omnem dęmonem a propinquitate corporis, vel a domo.

Canon. 7. qui docet te curam contra illos, qui timorem habent & inconstantiam & contra debilitatem post infirmitatem, & ad reparationem audacię & fortitudinis plusq̃ p̱ naturam posset habere.

Non dicimus in vanum, q̧ nec intellectus humanus potest capere, neq; lingua narrare miraculosas virtutes, quas deus posuit in q̱nta essentia vini, & omnium rerum elementatarum, & inter omnes quintas essentias ad hoc magisterium præciose valent quintę essentiæ herbarum peonię, & angelicę, croci, perlarũ, & auri. Si vero omnium istarũ quintas essentias misces cum q̱nta essentia vini, & dederis

in potu subito, & quasi miraculose, homo qui dictis torquetur infirmitatibus timorē amittit, et debilitatē, & fortitudinem recuperat exteriorem & interiorē, in tantum qđ mortē cōtemnit, nec timet quicq̃ sed supra modū efficitur audax & fortis viribus. Nam in tantū sibi vires augmentant, quod est incredibile, nisi per experimentum appareat effectus.

Canon octauus, in quo continetur scientia ad curandum illos, qui sunt infecti veneno in potu, vel quouis alio modo.

Plagam veneni oportet te cognoscere ad ipsam curandum, quare multis modis nostris corporibus contingit, sicut ex morsu scorpionū, tyris, viperę, canis rabidi, vel alterius rei venenosę, & contingit ex potu & tactu illarū, quibus cito adhibenda est cura, ne pereāt. Sume igitur quintam essentiam vini, vel quintas essentias, auri, croci, peonię, angelicę, ruthę, raphani, & per seipsam da in potu patienti, & cito curabitur.

Item vt fortius sit antidotum, mitte q̄ntas essentias rerū, scilicet dictami rubei, scopę regię, quæ præ omnibus rebus quæ repugnant veneno tenet principatum boli, gentianę, cornu vnicornu si potest haberi, vel ipsas res ponas in nostra q̄nta essentia, & dimitte stare p̄ tres horas, & post da patienti & cito curatus erit,

erit, & hæc in potu detur, & vngatur ab extra locus infectus, & etiam totum corpus, & videbis miraculi effectum in cura venenorum.

Canon. 9. qui te docet curam contra humores infectos corporis nostri, & contra calefactiones, prurigines & pediculos.

Fomentum generationis pediculorũ, pruriginum, & calefactionum in humano corpore est humorũ corruptio, & humoris infectio & putrefactio, homo enim qui istas infirmitates habet inquietatur & est anxius, & non cessat se scalpere, & in nulla re placitũ sumit. Ideo q̃ nulla res est in mundo, quæ potius infirmitatem hanc curet q̃ illa, quæ corpus conseruat a putrefactione quacũq;, & humores corruptos consumit, & ideo cum nostra quinta essentia, si dederis eã in potu, & vnxeris corpus ab extra, in paucos dies erit perfecte curatus, & potissime si ad vngendum misces illi argentum viuum, & ad potandum misce staphisagriam. Est autem notandum, quod quandoq; pediculorũ cura est impossibilis, vt quãdo ratione peccati alicui personę infligit̃ talis morbus, vt habes actuũ sexto de herode. quẽ percussit angelus, quia non dedit honorem deo, & consumptus a vermibus expirauit.

Item quidam Romanus Imperator a nullo remedio medicorũ potuit liberari a pediculis,

&

& consumptus ab eis expirauit, non autem de tali cura, sed de illa, quæ secundum naturã euenit loquimur.

Quæstio. Quomodo cognoscã, quæ est infirmitas naturalis, & quæ est quæ mittitur a diuino iudicio.

Solutio. Potes perfecte cognoscere, cũ qntam essentiam sibi administraueris cum competentibus, & nullum sentiet remedium, tunc perfecte pronosticari potes ipsum ad mortem peruenire sine fallacia, quoniam impossibile est, si morbus euenit a natura, cũ administratione quintę essentię, vt non sentiat perfectam meliorationem.

Canon. 10. qui docet te remedium habere contra sperantem, vt infirmus reducatur ad perfectam salutem.

Apud vniuersum orbem ille medicus reputatur esse maximus inter alios, qui in paucos dies sciuerit curare quartanam, quoniam infirmitas est magnę prolixitatis, & est de natura terrę, nullus est medicus, qui cum honore exeat de cura illius. Si igitur hanc infirmitatẽ curare volueris infra tres vel quatuor dies da patienti in potu nostram quintam essentiam, & vnge super regionem splenis, & erit perfecte curatus. Itẽ si vis vt fortius operetur, adde illi quæ melancoliam purgant, quæ posuimus

mus supra in cura dęmoniacorum, & admini-
stra patienti, & fortius operabitur, si addide-
ris illi sauinam, quia proprium respectum ha-
bet ad hanc febrem, in tantum quod si de suc-
co illius instillaueris duas vel tres guttas, &
mittantur in ore infirmi, vel in aure tollit feb.
illius.

Canon. 11. qui docet curam perfectam con
tra tertianam.

Tertiana febris quędam vera, quædã non
vera, in cognitione autem harum febriũ, quæ
re doctrinam quam posuimus in prædictis li-
bris nostris, sed in cura illarũ, quamuis sit dif-
ferens apud modernos effectus, non his cum
vna medicina generali remediũ adhibere in-
tendimus contra veram tertianam, quę est de
colera pura. Hanc adhibebis curam scilicet qđ
accipias reubarbarum ad quãtitatem ponde-
ris duorum denariorum, & adhibe nostrę qn
tę essentię cum vno pondere vnius denarij sca
moneę purę, & dimitte stare per tres horas, &
da patienti ad quantitatem vnius nucis plenę
per continuationem trium dierum & erit per
fecte curatus quilibet habens istam febrem, et
quia in tertiana non vera miscetur flegma, ad
hibe huic medicinę turbith, sene, & polipodi-
um, & da patienti, & curabitur perfecte sine er
rore, si morbus fuerit a natura missus, hoc est
quod

quod non sit missus manu diuina propter ali-quod delictum.

Canon.12.qui te docet curam in quottidianis febribus.

Febris quottidiana, generatur ex corruptione flegmatis & ex abundantia eius,& ideo est vera quędam,& alia non vera,quippe causatur ex flegmate naturali. Nō vera vero causatur ex flegmate nō naturali, cum qua simul corrumpitur aliquis alius humor, quæcunq; igitur sit febris ista perfecte curatur cum nostra quinta essentia per se sola,si dederis in potu per spacium dierum trium. Si vero addideris res quæ flegma purgāt quas supra in areolis inuenies,erit mirabilis affectus.

Item si addideris huic quintę essentię p se herbam quæ dicitur mercurialis, erit medicina fortius operans. Experimentum enim est, quod si de succo sumas illius, & instillaueris tres guttas in narem dextram,vel aurem patientis,tollit tipum quotidiane,hoc idem faciet si cum medicinis flegma purgantibus addideris illam nostrę quintę essentię.

Canon.13.in quo continetur scientia ad curandum omnes continuas febres.

Febris continua multiplex est, quędam fit de sanguine, & ista diuiditur in partes duas, quędam

quædam enim fit ex multitudine, & quædam ex corruptione illius.

Item quędam fit de colera, & ista diuiditur in alias duas partes, quia quędam est, quæ fit circa regionem cordis, alia fit in cerebro.

Item ista quæ est in cerebro diuidit in duas partes, q̄a quędā a parte ante, alia a parte retro. Item fit ex flegmate, & ista diuidit in partes tres scilicet in minorem mediam & maiorem, Prima vero febris sanguinis vna dicitur sinochus. Alia dicitur sinocha.

Item febriū colerę vna dicitur causon, alia dicitur frenesis, & alia quæ fit a parte retro dicitur litargia.

Item alię febres flegmatis enutriuntur, in febribus enim sanguinis oportet flebothomiam pręcedere & postea vt applices illi nostrā q̄ntam essentiam cancrorū fluuialiū & cāphorę, vel vt misceas ista ad nostrā q̄ntam essentiam, & des infirmo vt exalet febris & inflāmatio. Item febri colericę applica nostram q̄ntam essentiā cum rebus, quæ refrigerant tā in potu q̄ ad extra liniendo, & etiam cācros fluuiales cū eis simul addes & camphorā, item febri flegmaticę applica nostrā q̄ntam essentiam cum rebus, quæ purgant flegma, quas eliges vt in tabulis primi libri. Sed in febre quæ fit a parte retro capitis competit illinitio

nostrę

nostrę qntę essentię mixtę cum rebus calidis, & quod in potu dentur refrigeratiua.

Itē si omnibus istis antedictis miscebis qntam essentiam sanguinis humani extractā per doctrinam canonis primi libri, effectus miraculosos facies in cura istarum febrium, & hæc tibi sufficiant.

Canon. 14. in quo continetur scientia contra febres pestilentiales, vt scias curam illarū, cum nullus medicorum sciat his remediū adhibere, cum pestilentibus febribus nullus modernorum pręter vnum sciuit adhibere remedium vtile, ex eo quia ignorant naturam. Tu igitur cum christi adiutorio patienti adhibe nostram qntam essentiam per se solam ad quātitatem vnius seminucis plene & perfecte curabitur. Si autem volueris fortiorem facere medicinam, pone in nostra quinta essentia qntam essentiam gentianę dictami rubei, gariofilate, boli armeni, castorei, scopę regię, & ruthę siluestris, & de ista medicina mirabili da patienti, aut appone istasmet res in nostra qnta essentia, & intra tres horas applica patienti, & cum gustauerit de ista medicina mirabili, radius vitę ascendet ad cor, qui aerem infectum expellet, vnde dicimus tibi in veritate, quod postq̄ gustauerit securus erit, quod nō

pericli

periclitabitur ex illa febre, si infra vnam diem succurres infirmo.

Canon. 15. in quo continetur scientia in vera cura spasmi.

Spasmus est multiplex, quidam est ex repletione, alius ex inanitione, alius qui superuenit in vulneribus qualiscunque sit, mortalis est: His ergo succurendum est cum potu & illinitione nostrę quintę essentiæ, si addideris nostrę quintę essentię res humidas, quas sumes de tabulis primi libri.

Item summa cura est in hac infirmitate si prouocaueris febrem, quam sic prouocabis scilicet quod assumes herbam, quæ dicitur flammula, & misce cum nostra quinta essentia, & dimittas stare per tres horas, et vnge & frica fortiter arterias & spinam dorsi, & cooperi multum bene cum pannis, & eueniet ei statim febris, postquam venerit ei febris spasmus curatur, tunc labora ad curandum eam cum carnibus cancrorum fluuialium mixtis nostrę quintæ essentię, dando in potu, & vngendo corpus ab extra. Si vero pręcedens spasmus fuerit ex inanitione comedat infirmus, si vero ex nimia repletione da sibi dietam. Si autem fuerit superueniens vulneri conforta vulnus cum ferro ignito prius, postea cum putrefacientibus, postea cum carnem nasci facientibus omni-

bus istis mixtis cum nostra quinta essentia.

Canon .16. in quo continetur scientia qualiter administrari debent medicinę laxatiuę, & quomodo possit curari sciatica, podagra, & omne genus guttę. Ab origine orbis vniuersa philosophorum multitudo indagare nō desinit modum administrationis medicinarū laxatiuarum. Primo vt non interficiant. Secūdo vt non faciant virtutis casum. Tertio vt sine periculo agant in partibus remotis, & ab illis partibus humores corruptos adducant. Tempera igitur dictas medicinas cum nostra quinta essentia, & nō potes in cura tua errare.

Iam tibi sæpius diximus, quod antequam administres proportionatam huic dolori vel illi, quod dimittas stare illas medicinas, quæ aspectum habēt ad illam prius per tres horas in illa, postea administra patienti.

Quęstio. Quare pręcipis laxatiuas cum q̄n ta essentia administrari, cum omnis virtus rei cuiusq; in centuplo magis augmentet̃ ab ipsa quinta essentia q̄; sine illa, & si hoc est verum, nulla medicina tribuatur alicui sine mortis periculo.

Solutio. Præcipimus tibi administrare medicinas laxatiuas cum nostra quinta essentia ad finem vt melius & fortius materia peccās

a corpo

a corpore extrahatur, & ad finem, vt non impendantur tantę expensę.

Item ratione virtutis centuplatę, quod applicari non possunt sine corporis periculo, dicimus quod non est necesse vt administres in tanta quantitate, sicut administrantur ante applicationem nostrę quintę essentię. Exemplū, si de aliqua medicina laxatiua ministrentur in quantitate vnius dragmę, ministratur de qntā essentia laxatiua pondus vnius areę, vel si ministratur pondus vnius vnc. detur de quinta essentia pondus vnius dragmę, et sic de alijs ponderibus aliarum medicinarum laxatiuarum secundum suum modum, & sic potest nostra quinta essentia administrari sine damno & periculo.

In cura autem vnius guttę summę bonitatis deus creauit nostram quintam essentiam, & quintā essentiam sanguinis humani, quęlibet enim per se, & ambę simul curant omnē febrē, si dederis in potu, & vnxeris locum patientē. Si aūt vis fortius operet̄, adde istis qntis essentijs qntam essentiā ebuli, vel ipsū ebulū mixtū cū dictis qntis essentijs, & in tres horas applica in potū & vnge ab extra, & infra modicū tēpus curabit̄ perfecte, nā herba ista a tota ꝓprietate curat oēm guttā si cocta cū vino

ſupponatur loco patienti ſic calida, & in mo‑
dicum tempus vel dies curat ipſum patientē.

Canon. 17. qui docet te qualiter potes te ha
bere in omnibus curis chirurgię ſecundum ꝙ
fuerit poſſibile vulnera per naturā reparare.

Sumus de intentione hic in ſuma breui tibi
tradere doctrinam generalem in curis chirur‑
gię, hoc eſt qualiter poſſunt curari cum noſtra
quinta eſſentia.

Caput multotiens percutitur cum ferro, &
oportet uti medicinis. Chirurgicus quęrat ſu‑
btiliter cū ferro ſuo & cum digito, ſi eſt aliqđ
os ſubmotum vt poſſit confeſtim trahi, traha
tur ſtatim, & ſi aliquod manet fixum cum car
ne, tamē eſt fractum, ponatur ſibi per dies oui
vitellū cum oleo roſaceo, donec caro putrefi‑
at & os eleuetur, tunc curetur cum quinta eſ‑
ſentia conſolidatiua, & cum illa, quæ carnē fa‑
cit creſcere. Si ictus ſit talis quod cutis nō fran
gatur, tamen os fractum fuerit a parte intus,
quod poteſt cognoſci per dolorem capitis in‑
gentiſſimum. & nauſea aperiatur cutis, euelle‑
tur os ſtatim ſi poteſt euelli, ſi non, ponatur il‑
lud putrefactiuum, donec caro retinens illud
euellatur per putrefactionem, & os exeat. Si
vero os capitis fuerit fixum, ponatur de quin
ta eſſentia conſolidatiua, quæ infra quinq; di‑
es perfecte conſolidabit os. Si vero dura ma‑
ter

ter fuerit scissa, mittatur supra de dicta quinta essentia, quæ est ingentissimæ consolidatiõis, & potest cognosci scissio duræ matris perpustulas in labijs, sed statim, quia si detur sibi palea ad scindendum cum dentibus, non potest præ magno dolore.

Item quia habet faciem plumbeam. Item si pia mater scissa fuerit vel quouis modo alio taliter, quod sequatur in ipsa continuitatis solutio, quod potest cognosci per nauseam sequentem dolorem ingentissimum, & coruscationem lampadum & tonitruorum, quod sciri potest per iudicium patientis, & per plumbeitatem, & oculorum turbationem, &c. fiat illi curatio cum eademmet quinta essentia consolidatiua, quæ præ oculis demonstrabit tibi consolidationem, deinde cura vulnus cũ quinta essentia, quæ facit carnem crescere, item in alijs membris si fit percussio ab ense, & scindũtur caro. venę, nerui, & os, succurratur igitur prius cum terbentina, & oleo, & cum vino qntę essentię, mixto & retineatur sanguis, & deinde si fuerit os taliter submotum, quod statim possit extrahi, extrahatur, deinde ponatur sibi stuppa cum albuminibus ouorum mixtis cum modico nostrę quintę essentię, deinde in secũda cura videatur, si est aliquod os, & si statim potuerit expelli, expellatur, si non

ponatur sibi stuppa in aqua, cui admisceatur madefacta modicum quintę essentię, & postea cum vitello oui iam dicto intromittatur, donec os possit extrahi, postea vulnus curetur, sicut de alijs dictum est.

Aliquando fit in corpore ictus cum sagitta, vel cutello, vel ense armorum, taliter quod vadit profunde nimis, & os est strictum. Si autem talis ictus fuit in cerebro, non potest curari, nisi cum miraculo diuino. Si vero nõ tetigerit craneum cum cerebro curetur talis ictus, sicut de alijs diximus. Si autem fuerit in pectore, vel inter spatulas, & tangat membra spiritualia, ponenda est solum quinta essentia, quę sanguinem restringit, postea curetur cum galla inuoluta in quinta essentia consolidatiua, & in quinta essentia, quæ carnem nasci facit. Si enim ictus fuerit in alijs corporis partibus, statim succurratur cum terbentina calida mixta cum oleo, & cum quinta essentia, deinde ponantur sibi prędictę stuppatę, & curetur sicut in alijs dictum est.

Nota regulam generalem. Omne vulnus nouiter factũ in quacunq; parte corporis, pręterq; in capite & in vultu, et in mẽbris spiritualibus, est Cauterizandũ vel cum igne conburendũ. Item omnis percussio facta in quacũq; parte corporis prętercq; in capite & in vultu, si fuit

si fuit profunda, prætereꝗ̃ in naso, est cum filo suenda.

Item omne os fractum cũ percussione a petra est extra ducendum. Si vero percussio nõ fuit a petra non est euellendum, immo est sibi ponendum cathaplasma, & per os sibi tribuat in potu quintam essentiam, & infra modicũ tempus erit perfecte sanus. Item si ex percussiõe viscera fracta & rupta fuerint, ponat̃ interius canonus cãnę, q ingrediatur ꝑ vim, & trãseat vltra vulnus ex vtraꝗ; parte ꝑ duos digitos, deinde suat̃ cum filo serico & cũ acu subtilissima, deinde mittat̃ intus, & per sup̃ficiẽ visceris rupti, perinde sutum est ponatur de quinta essentia cõsolidatiua, demum pars exterior suatur cõsimiliter, & ponatur de q̃nta essentia cõsolidatiua, & curetur sicut de aliјs dictũ est.

Item si ratione percussionis manserit signũ magnum sicut multotiens contingit in facie & in aliјs partibus corporis, cum hoc poteris ei signũ remouere non omnino, sed quod non videatur ita magnũ, & appareat modicum. ℞ masticis vnc. iiij. Corticis, malorum granatorum dulcium vnc. ij. gumi vnc. ij. croci vnc. vnam. ciperi vnc. ij. carpobalsami vnc. ij. terbẽtinę lib. ij. olei oliuarum antiquissimi vnc. iiij. pulueriza puluerizanda & cribra, & in pasta cum Terbentina & Carpobalsamo, &

pone ad distillandum simul cum oleo ad ignē lētum, & collige illud, quod distillauerit in receptorio & postea cooperi eum, & pone receptorium in fimo, vel in vinatia per quattuor dies, & postea extrahe & vtere illo sicut fit cū balsamo in signis iam dictis, nam potest pro balsamo vendi ad omnem probationem.

Item in apostematibus quibuscunq; vtere quinta essentia putrefactiua, sedatiua doloris & mundificatiua, & illa quæ carnem nasci facit & cutem.

Item fistula, cancer plaga curantur cum qnta essentia corrosiua prius, postea cum mundificatiua, postea cum illa, quæ nasci facit carnem, & ista sit regula generalis in curis chirurgię. Et ista tibi sufficiant caussa bonitatis. Laus deo patri, &c̄.

Alberti

ALBERTI MAGNI PHILOSOPHI clarissimi in primum librum suum de mineralibus & rebus metal/licis. Præfatio.

DE COMMIXTIONE ET coagulatione, similiter & conge/latione & liquefactione & ceteris huiusmodi passionibus in libro metheororum iam dictum est, in quibus autẽ isti effectus prius apparent apud res nature, la pidum genera sunt & metallorum & ea quæ media sunt inter hæc, sicut marchasita & alu/men & quędam alia talia. Et quia illa prima sunt inter composita secundum naturam ex elementis vtpote ante complexionata existẽ tia ꝙ animata sunt, ideo de his proxime post scientiam metheororum dicendum occurret, parum enim videntur abundare vltra com/mixtionem simplicem elementorum. De his autem libros Aristo. nõ vidimus nisi excerp/tos per partes. Et hæc quæ tradidit Auicenna de his in tertio capit. 1. sui libri quem fœcit de his non sufficiunt. Primum ergo de lapidibus & postea de metallicis, et vltimo de medijs in/

ter ea faciemus inquisitionem, lapidũ quippe generatio facilior ẽ & magis manifesta q̃ metallorum. Coartabimus autem sermonem nostrum eo q̃, multorum dicẽdorum hic, causse iam in libro metheororum determinate sunt. In genere autem de lapidibus tractantes inq/remus in genere materiam lapidum & proprium efficiens eorũ proximum, & locũ generatiõis. Deinde modũ commixtionis lapidũ, & caussam diuersitatis coloris eorũ & aliorũ accidẽtium quæ inueniuntur in ipsis, sicut est duricies maior & minor dolabilitas & indolabilitas porositas & cõstrictio grauitas & leuitas & cetera huiusmodi. In q̃bus lapides non solũ specie & numero, sed etiã in genere videntur non paruam habere diuersitatem. Sũt autem q̃dam maxime autoritatis in philosophia viri qui non de omnibus sed de quibusdam lapidum generibus tractatum facientes sufficientem se dicunt de lapidibus fecisse mentionem, quales sunt Hermes Euates rex arabum, Dioscorides, Aaron & Ioseph, qui de lapidibus tantum præciosis tractantes, non de genere lapidum tractauerunt. Minus autem sufficientẽ noticiam tradidit Plinius in historia naturali non sapienter caussas lapidum in communi assignans, neq; oportet nos omnium horum inducere sententiam eo q̃, scientia rei nõ adeo

est oc

eſt occulta ꝙ ipſam ex plurimorum errori-
bus nos colligere oporteat. Sufficienter autē
ſatis ſcientur nature lapidum & complexio-
nes quando propria ſcientur eorum materia
& efficiens proximum & forma & accidentia
propria eorum ſecundum prætaxatā in quar
to metheororum inquiſitiōem. Non enim hic
intendimus oſtendere qualiter aliquod iſtorū
tranſmutetur in alterum, aut qualiter per an-
tidotum medicinę eius quam elixir vocant al
chimici curantur egritudines eorum, aut oc-
culta eorum manifeſtantur aut econuerſo eo
rum manifeſta detegantur, ſed potius commi
xtiones eorum ex elementis oſtēdere, & qua-
liter vnumquodq; in propria ſpecie conſtitua
tur. Propter quod non curamus inquirere dif
ferentiam lapidis & ſpiritus ſiue animæ & cor
poris ſiue ſubſtantię & accidentis de quibus
inquirunt alchimici, lapidem vocantes omne
illud quod non euaporat in igne & idem vo-
cant corpus & ſubſtantiam. Id autem quod
euaporat in igne ſicut ſulphur & argentum
viuum & ex quibus diuerſorum colorum fi-
unt, ea quæ vocantur lapides vocant ſpiri-
tus & animam & accidens, alterius enim ſci-
entię eſt inquirere de his quæ occultis valde
fulciuntur rationibus & inſtrumentis.

Modum

Modum aũt quem in singulis habuimus etiã hic tenebimus diuidendo per libros aliquos & plures tractatus & multa capitula totum opus. Cum autem in multis de particularibus hic fiat tractatus, oportet nos prius ex signis & effectibus cognoscere naturas istorum, & ex illis deuenire in caussas eorum & composi tiões, eo quod signa & effectus nobis sunt ma- gis manifesta, in vniuersalium autem natura de quibus in omnibus præhabitis libris feci- mus mentionem erat procedendum econuer so, a caussa videlicet ad effectus & ad virtutes & signa, eo quod in talibus communia & con fusa sunt magis, & quo ad nos manifesta sicut in primo phisicorum est determinatum. Ordi nem vero huius libri ad sequentes de natura libros satis ostendimus in fine nostri libri me- theororũ vbi dicimus de quibus prius & de quibus posterius erit dicẽdum. Cum enim la- pidum & metallorum genera sint omiomera plus q̃ plante in quibus inuenitur diuersitas partium quæ sunt radix, & folium, & flos, & fructus, omiomera autem sunt per naturã an- te anomiomera, ideo prius erit tractãdum de lapidibus & ceteris mineralibus q̃ de corporibus animatis.

¶ De

¶ De materia lapidum. Capit. 1.

INcipientes tractare de lapidum natura in genere dicimus omnis lapidis materiam esse aut speciem cuiusdam terræ aut speciem quãdam aquę. Vincit enim in lapidibus alterum istorum elementorum, & in his etiam in quibus quędam species aquę dominari videntur, est etiam aliquid terræ simul dominans. Huius autem signum est fere omnium lapidum genera mergi sub aqua quæ abundare in terræ materia diximus in libris de cœlo & mũdo. Si enim essent dominantia in eis superiora elementa proculdubio natarent super aquam, nunc autem nullum genus lapidum natat nisi sit spongiosum vel adustum & per adustionẽ spongiosum & porosum factum sicut pumex & lapis quem euomunt therme, vel ignis vulcani qui etiam si in puluerem redigatur puluis ipse sub aqua mergitur. Adhuc autem si in lapidibus perspicuis cum aqua non esset terrestre terminatiuum humidi admixtum nõ mergeretur sub aqua sicut cristallus & berillus, sicut non mergitur glacies & cetera in quibus pura vel superabundans est aqua. Adhuc aũt lapides omnes qui generantur in renibus & vesicis

vesicis animaliū, generantur ex viscosa grossa & terrestri humiditate. Oportet igitur qđ talis sit materia lapidum. Specialiter autē loquētes de his lapidibus in quibus materia est terra facile patere potest quod in his non solū terra est materia, illa enim non continuaretur ad soliditatem lapidis. Dicimus enim quod caussa continuationis & commixtionis est humidum, hoc enim sua subtilitate aliam partē terræ facit fluere ad aliam, & hęc est caussa bone permixtionis partium materię. Si aūt vtiꝗ & hoc humidum non bene vbiꝗ partibus terrestribus infusum nec esset retentiuum & in coagulatione lapidis euaporaret tūc remaneret puluis terrę nō continuus, & ꝓpter hoc oportet qđ sit viscosum & glutinosum ita qđ partes eius cū terrestribus coniaceant sicut hami cathenarū. Tunc siccū terrestre retinet humidū, & humidum aqueū existens intra siccū facit cōtinuationem. Et hoc testat̄ Auicenna cū dicit qđ terra pura lapis non fit, qa continuationē terra nō facit sua siccitate sed potius cōminutionem, vincens em̄ in ea siccitas non ꝑmittit fieri conglutinationē. Rationem dicit idē philosophus, quod aliquotiēs desiccat̄ lutū & fit medium inter lapidē & lutum & deinde in spacio tēporis fit lapis. Dicit iterum qđ lutum aptius ad hoc quod trāsmutetur in lapidem

dem est vnctuosum, qđ enim tale nõ est com/minutiuũ siue cõminuibile in puluerem est, ꝑpter facilẽ humiditatis separabilitatem ab eodẽ. Signum autẽ huius est quod in lapidibus ipsis frequẽter remanent venę terrę, & est terra dura sicca quæ cum cõprimitur vel cõtunditᷣ fit puluis. Cuius caussa alia non est nisi ꝗa humiditas eius non satis vnctuosa & viscosa euaporauit ab ea in lapidis coagulatione, & ideo remãsit terra dura cõminuibilis propter virtutem coagulationis lapidis circũstantis. Est autem & aliud huius signũ quia cum lapides nõ continui generãtur, sed per modũ asserum ita qđ vnus generatur sup alium nõ continuę vnietᷣ in interposita talis terra cõminutionẽ patiẽs in cõpressione vel concussione, & est dura, cuius caussa est quã supra diximus. Quod autẽ humiditas viscosa & vnctuosa sit quæ est continuatiua materię lapidis, significatur ex hoc quod aĩalia quę testudines vocãtur frequẽtissime cum suis conchis generãtur in lapidibus, & hoc frequẽtissimum est in lapidibus ꝗ inueniuntur paruis ꝗbus plurima foramina sunt habentia figuras concharũ testudinum, quas quidã lunares appellant. Caussa enim huius est humiditas quæ ad locum illũ euaporauit, & a circumstante retenta in se cõuoluta est & exterius primum constans intra

se cir

ſe circumacta intra ſe ſpiritum vitalem acce-
pit ſicut diximus in quarto metheororũ. Hęc
igitur in communi eſt materia lapidum eorũ
qui non perſpicui nec ſcintillares ſunt, diuer-
ſificantur autem in diuerſis ſicut in ſequenti-
bus apparebit.

¶ De perſpicuitate lapidum. Cap. 2.

LApidum qui perſpicui ſunt ſecundũ plus
& minus ſicut ſunt illi qui gemme vocan
tur, vt in communi dici poteſt, eſt aqua
non pura materia communis. Illi enim lapi-
des ſunt quędam vitra per nature opus pro-
ducta, propter quod etiam ſubtiliores in com
mixtione & clarioris ſunt perſpicuitatis q̃ vi
tra artis, quia ars licet imitetur naturam tamẽ
ad plenum opus nature attingere non poteſt.
Signũ autem eius quod diximus eſt quod vi-
delicet aqua paſſa a ſicco calido vel frigido vt
ſit materia cõmunis iſtorũ lapidum eſt quod
vitra fiunt ab huiuſmodi humiditate quæ a ci
neribus diuerſis ſiue plumbi ſiue ſilicis ſiue fer
ri ſiue alicuius alterius per ignem fortiſſimum
eliquatur. Hæc autem humiditas qđ ſit aqua
ex hoc oſtenditur quod frigido coagulatur &
ſicco calido vehementi diſſoluta liquatur.
Quod autem paſſa ſit a ſicco terreo aduſto, p-
batur

batur ex eo q͏̄ non liquatur nisi ex cinere per assationem vehementissimã, quemadmodum diximũs & in arte vitraria quæ alchimię sub/alternatur ostenditur visibiliter, vapor enim subtilior in terra vel in lapide a circumstante aliquando continetur & in seipso circumuo/lutus madescit sicut fit in olla cooperta calida in qua est aliquid aquę. Et cum sic sit humor passus vehementer a sicco & in eo vis sicci & cõstans coagulatur in lapidem. Sed hic de modo lapidum generationis non est dicendum, sed potius de lapidum materia in communi. Vtrum autem fiat frigido vel calido coagulatio ipsorum posterius ostendetur. Quod autẽ aqua sit huiusmodi lapidis materia ostenditur etiam quia in quibusdam locis in quibus est virtus fortis lapidum generatiua aqua descendens pluuiam guttatim vel aliter fusam con/crescit in lapidem, patitur enim primo descendens a sicco terrestri ex natura & operatione loci & sic efficitur lapidis materia ꝓpria. Ostẽditur autem & hoc ex multitudine perspicui quod est in talibus lapidibus. Cum enim per/spicuum aeris & ignis non sint incorruptibi/lia oportet necessario quod sit illa perspicui/tas ex perspicuo aquę, erit igitur propria ipsorum materia de natura aquę. Quod autem q̄/dam antiquorum lapidum materiam osten/

dentes dicunt quod descendit ex aqua curren te quoddam quod in fundo residet & hoc fit lapis, non approbo eo quod hoc quod ab aqua descendit terrestris est substantia, & ideo frequenter illi lapides qui ex hoc generantur nõ aquam passam a virtute terrestri recipiunt pro materia, sed potius terram quæ passa est a virtutibus aquæ. Cuius signum est quod lapides tales vt frequenter non perspicui sunt, sed terminati & valde dicuntur non dolabiles sed comminuibiles potius qui & silices a vulgo vocantur. Testantur autem maximę his quæ dicta sunt Cristallus & Berillus qui aquę glaciei omnino quasi formã acceperunt, de quibus dixit Aristote. quod fiunt ex aqua remoto vniuersaliter calido. Sicut autem lapidum de quibus in præcedenti capitulo mentionem fecimus, diximus materiam esse terram non simplicem sed passam ab humido vnctuoso viscoso, ita & nunc de istis oportet intelligi quod humidum simplex aquęum non potest esse materia lapidum perspicuorum, quia sicut alibi ostendimus tale humidum nec constat per elixationem, nec coagulatur per calidum siccum, nec congelatur per frigidum qd'cunq;, propter quod necessario oportet quod ipsum sit subtilissimo terreo parum permixtũ & insuper a sicco terreo sit fortissime passum,

ita

ita quod virtus eius iam quasi obtineat omnes partes talis humidi, nec tamen adhuc trāſmutauerit ſubſtantiam talis humidi in terrā. In omni enim tranſmutatione elementorum talis paſſio præcedit tranſmutationem ſubſtātię quod videlicet virtus elementi tranſmutantis in toto obtinet & partes elementi tranſmutati figurantur in ipſo ante tranſmutationem ſubſtantiæ, & ſi commiſceantur ſic in aliquod elementatum habebit illud elementum materiam vnde elementum & alterius elemēti virtutes, & hoc ſummum ingenium alchimicorum docet Hermes in ſecreto ſecretiſſimorum ſuorum per verba metaphorica dicens lapis ſuauiter cum magno ingenio aſcendit a terra in cœlum, iterumq; deſcendit a cœlo in terram, nutrix eius terra eſt, & portauit eum in ventre ventus ſuo. Opera enim alchimię intendens docere dicit aſcendere in cœlū, quando per aſſationem & calcinationem eius proprietates induit ignis. Alchimici enim vocant calcinationem eius aduſtionem & aſſationem materiam in puluerem reducentem, quæ materia iterum deſcendit a cœlo in terram quando induit terræ virtutes per inhumationem, tunc enim per inhumationem reuiuificatur & fouetur quod prius per calcinationem fuerat mortificatū. Quod aūt dicit

verba Hermes de ca[...]

quod portat ventus in ventre suo, ostendit le-
uigationem materię ab aeris virtutes, & pro-
pter hoc dicit ventum in ventre suo portare
materiam quando materia ponitur in alembi
co quod est vas taliter factum sicut in quo fit
aqua rosata, tunc enim euaporando subtilia-
tur & leuigatur ad aeris virtutes, propter hoc
dicit ventum in ventre suo portare materiã.
Distillat autem vltra ab ore alembici existẽs
aquę vel olei liquor cum omnibus virtutibus
elementorum. Et hoc quidem operatur ars cũ
labore & erroribus multis, natura autẽ sine
difficultate & labore. Cuius caussa est qa vir-
tutibus cœlestibus certis & efficacibus mouẽ
tur virtutes in materia lapidum & metallorũ
existentes quãdo materia operatur, & ille vir
tutes sunt intelligentiarum operationes quæ
non errant nisi per accidẽs ex inequalitate sci
licet materię. In arte autem nihil est horũ sed
potius mendicata suffragia ingenĳ & ignis.
Ex his autem igitur ostenditur quod siue ter-
ra siue aqua dicatur materia lapidum oportet
quod ipsa sit passa valde a qualitatibus aliorũ
elementorum. Hæc igitur de materia lapidũ
in communi dicta sunt.

¶ De caussa generatiua secundum diuer
sas opiniones philosophorum.
Capit. 3.

Caussa

CAussa vero efficiens lapidum ab omnibus fere qui sermonem de lapidibus fecerunt dicitur esse virtus mineralis. Cū autem hæc virtus communis sit tam in lapidibus q̄ in metallis omnibus operans insufficienter videbitur esse assignata caussa lapidum efficiens, cum neq; distinctione neq; specificatione certificatum sit ab eis qualis sit ea quam dicunt esse virtutem mineralem. Nec aliquid ab Auicenna inuenitur plus nisi quod per virtutem mineralem lapides ex terra & aqua generentur. Hermes autē in libro quem de vniuersali virtute scribit dicere videtur, caussam generatiuam lapidum esse virtutem quandā quam vnam dicit esse in omnibus, sed propter diuersitatem rerum generatarum diuersa sortiri vocabula. Exemplum ponens de lumine solis quod solum omnium est generatiuum & cum participatur non per vnam solam passiuorum potestatē diuersa operatur in eis. Placuit autem sibi hanc virtutem primo quidem dare marti sicut fonti virtutis illius sed tantū variari secundum proportionem applicationis luminis aliarum stellarum, & materię suscipientis ipsam, sicut diximus, & exinde diuersa genera lapidum & metallorum in diuersis locis generari, quod dictum omnino innaturale est, eo quod hic nō quęrimus caussas agē-

tes & mouentes primas, quæ forte sunt stellæ & stellarum virtutes & dispositiones, hoc em̄ alterius scientię propriũ est, sed quęrimus caus sas efficientes proximas quæ in materia exi/stentes materiam transmutant. Si enim con/ueniens esset dictum Hermetis iam scita caus/sa generationis lapidum omnium generabili/um sciremus caussam efficientem. Scimus em̄ motum & virtutem cœlestium caussam esse aliam a natura ortum & occasum siderum & radios eorum. Adhuc autem caussę istę sunt equiuoce agentes & nihil communionis cum materia generabilium habentes. Nos autē se/cundum proprietatem naturalis scientię caus sas quęrimus suis effectibus proprias & maxi me materiam & vniuoce trāsmutantem, pro/pter hoc em̄ Empedocles satis posterior Her/mete confirmauit lapides calido vstiuo gene/rari assertionem sumens ex antiqua fabula de Pira & Deucalione dicta in qua lapides ma/gnę matris ossa dicuntur. Ossa secundum Em pedoclem maximę ex vulcani partibus com/ponũtur, sed hoc falsum est omnino, cum nos sciamus & infra erit ostensum quosdam lapi/des ex frigido generari. Iam enim in libro me theororum diximus quod ea quorum mate/ria est aqua præcipuę frigido coagulant. Am plius autem non bene se habet dictum, Empe

doclis

doclis quoniam iam in secundo de anima ostē dimus calidum elementum vstiuum esse in ci neres & non consumit ad determinatam speci em nisi aliqua moueat̄ virtute alia & ab ipsa ad speciē dirigatur, sicut calor digestiuus mo- tus ab anima conuertit hoc quod transmutat ad speciem carnis & nerui & ossis & similium partium animati corporis. Democritus autē & quidam alij omne elementatum dicunt ha- bere animas & ipsas esse caussas generationis lapidum propter quod dicit animam esse in lapide sicut in quolibet alio semine generan- de rei, & ipsam mouere calorem intrinsecum materiæ in lapidis generatione, eo modo quo mouetur malleus a fabro ad securis & serrę generationem. Hæc autem stare non posse alibi ostendimus. Anima enim non in sensi- bilibus sed vegetabilibus primum inuenitur nullam enim habent lapides operationem animæ congruentem, cum nec alimento ne- q; sensu vtantur, nec omnino vita secundum aliquem actum vitæ. Dicere autem propter solam generationem animam esse in lapidi- bus non bene se habet, eo quod generatio non est secundū generationem animatorū ve getabilium & animaliū sensibilium. Hæc em̄ omnia videmus ex seminibus suis ꝓferrę suæ speciei generata, lapis autem nihil horū facit

omnino. Sed nec videmus omnino lapides ex lapidibus generari, sed videmus vnumquẽq; lapidem generari ex caussa aliqua quæ in loco suæ est generatiõis, propter quod lapis virtutem generatiuam nullam videtur omnino habere. Quidam autem ex his qui nostro tempore in alchimicis studuerunt dicere omnino videntur omnem lapidem per accidens generari & non esse caussam propriam aliam suæ generationis. Dicunt enim calidum igneum in quocunq; loco inuenitur materiam aptam assando in lapidẽ vertere sicut fit in lapide cocto per assationem ignis. Et dicuntur isti lapides non habere proprium aliquod generatiuum sed principium materiale solum. Adhuc autem non habere lapides formam aliq; secũdum speciem, sed passiones quasdam materię, sicut duritiem habere pro forma quemadmodum in lib. metheoro. determinatum est. Coagulatio & coagulationis effectus species & passiones materię sunt, & non formę substantiales. Persuadent autem & hi sentẽtiam hanc ex operationibus alchimicorum quæ omnes calido assatiuo videntur fieri & generari lapides & metalla vno tali effectiuo eo quod non oportet effectiuum proprium habere in natura in qua nihil ad speciem substantialem deducitur propter ipsius speciei carentiam & defectum.

ctum. His autem intolerabilis ſequitur error quod videlicet omnis lapis cum omni lapide eiuſdem ſit ſpeciei, ſed differunt ſecundum magis & minus in illa ſpecie materiali. Oēs enim coagulationem & effectum eiuſdem duriciem pro ſpeciebus ſecundum hos acceperūt. Quod autem hoc falſum ſit diuerſe diuerſorum lapidum virtutes oſtendunt & operationes, quæ omnino lapidum ſpecies diuerſas conſequuntur. Amplius autem oportet lapides in eadē ſpecie eſſe cum metallis quæ eadem generatione coagulatiōem & duriciem pro ſpeciebus acceperunt. Adhuc autem ſi non eſſet efficiens cauſſa lapidum niſi calidum exiccatiuum tūc omnis lapis ſolueretur per humidum frigidū ſicut probauimus in quarto metheo. quod nō vidimus contingere. Iſte ergo ſunt ſententiæ per errorem dicte ab antiquis de cauſſa lapidū generatiua.

¶ De cauſſa effectiua lapidum ſecundum veram ſententiam, & de proprio inſtrumento ipſius.

Cap. 4.

NOs autem ex omnibus his ſententiam veram colligentes dicimus cauſſam veriſſime generatiuam eſſe virtutem mineralem lapidis formatiuā. Virtus enī mine-

ralis quædam communis virtus est efficiens & lapides & metalla & ea quæ sunt media inter hæc. Et ideo addimus q sit lapidis formatiua vt efficiatur lapidi propria, & quia propria nomina huius virtutis nō habemus, ideo per similia oportet declarare quæ sit illa virtus. Dicamus igitur quod sicut in semine animalis quod est superfluum nutrimenti descendit a vasis seminariis vis formatiua animalis quæ format & efficit animal & est in semine p modum illum quo artifex est in artificiato qd facit per artem sic est etiam in materia aptata lapidibus virtus formans & efficiens lapides & producens ad formam lapidis huius vel illius. Expressius autem hoc potest videri in gūmis quę distillāt ex arboribus, illas enim videmus esse humidum vehementer passum a sicco terrestri, & ideo coagulari a frigido quæ quando manent in arbore non distillāte vis arboris generat ea in ligna & folia & fructus, per omnem aut eundem modum fit quod cum materia sicca passi ab humido vnctuoso vel materia humidi passi aptatur lapidi a siccoterrestri & generatur in ipsa ex virtute stellarum & loci, sicut infra ostēdetur virtus formatiua lapidum, sicut generatur in semine a testiculis quando semen fuerit attractum ad vasa seminaria & in vnaquaq; materia

teria secundum speciem propria virtus. Et hoc est quod dixit Plato quod secundũm merita materię infundũtur virtutes cœlestes quę res naturę operantur. Sicut autem in phisicis libris ostendimus omnis virtus formans & faciens aliquid ad formam speciei habet instrumentum proprium quo sua facit opera, & producit, ideo & hæc virtus in materia ꝓpria lapidum existens habet duo instrumenta secundum naturæ diuersitatem, vnum quidem est calidum humidi extractiũum digestiuum inducens coagulationem ad formam lapidis in terrestri quod passum est ab humido vnctuoso, & hoc calidum dirigitur in opera virtute formatiua, quemadmodum dirigitur calidum quod digerit & transmutat semẽ animalis a virtute formatiua quæ est in semine, aliter enim absq; dubio illud calidum si esset excellens incineraret materiam, aut si non esset sufficiens relinqueret eam indigestam & ad formam lapidis incongruam. Alterum autem instrumentum est in materia humidi aquei quod passum est a sicco terrestri, & hoc est frigidum humidi non tantum constrictiuum sicut in metallis fit, sed quod sit etiam humidi expressiuum, hoc enim vehementissime indurat & coagulat. Et quia humidũ omnino exprimit in tantũ q̄d nõ remanet in materia

nisi

nisi secundum solam continuationem, ideo ta les lapides nullo modo calido sicco possunt liquari. Et hoc est quod dicit Aristot. quod cristallus generatur ex aqua remoto vniuersaliter calido. Cuius signum est quod operatiões alchimiste deficiunt in liquendis lapidibus sine alterius materiæ humide appositione. Patet etiam quare difficiles & imperfecte præcipuę in lapidis factura plusq̃ in metallorum factura sunt operationes alchimicorum. Et hoc ideo est quia virtutem formatiuam non dant materiæ, sed ars incerta est eis pro formatiua & calidum vstiuum est eis pro instrumento, et hoc incertissimę operatur, virtus autem a cœlo data loco & materię quæ formatiua vocatur est certa, & materia instrumento, & instrumentum materię habet conuenienter proportionata, & ideo certissima est natura in operationibus suis. Est etiam & aliud notandum de isto instrumento quoniam licet frigiditas nullo modo sit operans ad vitam in his quæ sunt animata, tamen operatur ad lapides, eo quod mineralia proxima sunt elementis, & elementa secundum parum in ipsius materijs transmutantur, propter quod etiam in eis qualitates elementorum remanent parum alterate.

¶ De forma substantiali lapidum. Cap. 5.

De

DE formis autem quæ sunt substantiales lapidum dubitare dementis esse videtur, quoniam visus certificat de his qđ coagulati sunt omẽs, & materia in ipsis ad speciem certam est determinata. Si enim essent dispositiones elementorum tantum secũdum quod sunt in transmutatiõe ad se inuicem vel ad alia, sicut sunt nubes & pluuie & nix absq; dubio non diu permanerẽt sic nec ista sed post modicum resoluerentur ad elementa. Et nos omnino contrarium huius videmus accidere in lapidum naturis. Amplius autem virtutes lapidum inuenimus quæ non sunt alicuius elementi sicut fugare venenum pellere antraces attrahere vel pellere ferrũ, de quibus vt infra probabitur communis est sententia omnium sapientum quod hæc virtus est sequela speciei & formę lapidis huius vel istius. Constat igit̃ ex his formas habere lapides & species determinatas, hę autem formę non sunt animę vt quibusdam visum est antiquorum. Quoniam sicut in libro de anima ostendimus & in principio phisicorum patuit, anima non operatur vnum tantum, sed multa quidem per se & nõ secundum accidens, natura autem lapidis non operatur nisi vnum, & quod operatur de necessitate operatur, quod non facit anima. Adhuc autem primum opus animæ est vita, hoc

autem

autem ſecundum nullam ſui differentiā inue-
nitur in lapide. Si em̄ alimento vteretur opor
teret ipſum poros & vias habere per quos ali-
mentum mergeretur in ipſum. Et hoc falſum
eſſe oſtēdit ipſa duricies eius, & compactio la-
pidum multorum quę non permittunt ipſum
diuidi & aperiri in alimenti ſuſceptione. Ad-
huc autem ſi alimento vteretur oporteret ha-
bere aliquam partem quæ primo alimentum
traheret, ſicut ſunt radices in plantis & os in
ſentientibus, horum autem nihil videmus in
lapidibus. Nec eſt cōuenienter dictum quod
lapidis anima ſit oppreſſa a terreſtreitate, &
ideo nō poſſe exercere vitam & ſenſum ſicut
dixerūt multi phiſiologorum, quoniam ſecū-
dum hoc deficeret natura in neceſſarijs nō dā-
do lapidi organa quibus ſuas neceſſarias ex-
plicaret operationes, lapides igitur animas nō
habent, ſed alias formas ſubſtantiales virtu-
tibus cœleſtibus & proprie elementorum cō-
mixtioni datas. Sunt autem hę formæ ſecun-
dum plurimum innominate, ſed tamen diffe-
rentię earū innituntur diuerſis nominibus la-
pidū, cū vocantur thofus pumices, ſilices, mar
mor, ſaphirus, ſmaragdus & huiuſmodi, quæ
cū nobis occulta ſunt, ideo propria diffiniētia
lapidū non habemus niſi circumloquendo ac
cipiendo accidentia & ſigna loco diffinientiū.
Sed

Sed hæc ſcimus cum ſint diuerſitates corporis mobilis & tranſmutabilis ſimpliciter & commixtum quod lapis eſt de genere mixtorum. Cum autem & mixtum diuidatur in mixtum tantum & in mixtum complexionatum ſcimus lapidẽ eſſe in genere mixtorum non cõplexionatorum. Et tunc ex omnibus dictis cõgregantes dicimus lapidem eſſe mixtũ nõ cõplexionatum virtute mineraliũ ad formã coagulatum. Ex quibus vlterius manifeſtũ ẽ lapidem magis eſſe homogeneæ naturæ q̃ꝫ habẽtem vitam, licet in ipſo eſſentialiter ſint elemẽtorum naturę diuerſę, propter quod etiam de lapidibus ſcientia ſcientię complexionatorum eſt ante ponenda. Sunt autem multę lapidum formę ſicut in genere marmoris porphiricum alabaſtrum & huiuſmodi. Similiter autem eſt & in alijs generibus lapidum de quibus proſequi non prodeſt, quia formę eorum ex accidẽtibus corporis & duriciei manifeſtabuntur inferius, hæc enim accidentia ſunt eis propria, et ſcitis ipſis natura eorũ eſt ſatis manifeſta. De fine autem querendum non eſt, quia forma in phiſicis eſt finis, & ideo cum nos vnumquodꝫ ſcire exiſtimemus quando cognoſcimus cauſſas eius eſſentiales & proprias in communi iam eſſe vniuerſaliter ſcita lapidum natura. Verumtamen quia locus generationis

eſt

est principium sicut in ante habitis determinatum est, & nos cum his quæ dicta sunt cognoscere de loco lapidum generationis, eo qđ locus aliqua caussa efficiēs est lapidis cui primū datur virtus formatiua lapidis.

¶ De commemoratione locorum in quibus generantur lapides. Cap. 6.

FAciamus igitur mentionem locorum in quibus aut semper aut frequenter generantur lapides, & inquiramus de virtute locorum & differentijs eorum. Videmus autē quod in ripis aquarum perpetuarum multi inueniūtur lapides, & cognoscimus per hoc qꝫ ripe quarundam aquarum sunt loca generantia lapides. Differunt autem huiusmodi ripe, eo quod quędam velocius, quędam tardius lapides producunt. In quibusdam enim locis riparū fluminis, quod dicitur Gion, lapides in spacio. 33. generantur annorū vt testatur Auicenna & quidam alij philosophorum. Nō tamen omnis aqua lapidum in ripis suis est generatiua, quoniam aqua terræ corruptę paludosa potius corrumpit qꝫ generat lapides. Sicut videmus in quibusdam partibus in quibus licet loca aquosa sint, non tamen vt multum generant lapides. Amplius autem montes inuenimus frequenter lapideos, ex quo cognoscimus

cognoſcimus ꝙ in locis montuoſis eſt locus generationis lapidũ, montes tamen aliquando ſine lapidibus inuenimus, ſed illi ut frequenter nec magni ſunt nec alijs ſociati montibus ſed ſolitarij inueniuntur, ita ꝙ forte unus ſolus eſt, uel ut multum duo uel tres. Quotienſcunq; autem multi ſibi montes aſſociantur tunc lapidei montes inueniuntur, & lapidei montes multi etiam aliquando in terra plana ſolidę ſuperficiei, nec hoc fieri põt ubiq;, & illa loca ſunt lapidum generatiua. Adhuc autem frequentiſſime in aquis generantur lapides, quod etiam dici nõ poteſt niſi quia ille ſit locus generationis lapidum. Cuius ſignum eſt quia ſunt quędam aquę ex quibus generantur lapides quando funduntur ſuper ripas ſuas in quibus manent, & ſi ſuper alium locum infundantur non generantur lapides ex eis. Expertum eſt enim in locis Pireneis eſſe loca quędã in quibus aquę pluuiales conuertuntur in lapides quę ſi alibi fundantur remanent aquæ non tranſmutate. Similiter autem ligna iacentia in quibuſdam aquis & maribus conuertuntur in lapides & retinent figuram lignorum. Et aliquãdo nate plante in aquis & maribus illis ita ſunt uicinę lapidum naturis ꝙ ad modicum exiccate in aere lapidum formam aſſumunt.

Et huius signum est lapis qui dicitur Corallus qui absq; dubio de lignis generatur & plãtis. Aliquando enim tempore nostro in mari danico iuxta ciuitatem Lubicensem inuẽtus est ramus magnus arboris in quo erat nidus auium, & aues parue in nido, & conuersę in lapides erant parui in nido parum declinantes ad rubedinem, quod aliter esse non potuit nisi qa procellis vel vndis euulsa arbor tempore quo in ea fuit nidus & aues in aquam ceciderũt, & postea per virtutem loci in quo iacebat in lapidem vniuersa conuersa sunt. Est autem fons in Gothia, de quo verissimę tradit quod omnia quæ merguntur in ipsum in lapidem conuertit, in tantum quod ad eum misit Imperator Fredericus chirotecam sigillatã vt ꝓbaret veritatem, quæ cum per aliquot dies medietas corij & medietas sigilli mersa esset in fõte, medietas corij & medietas sigilli conuersa sunt in lapidem, altera medietate corio manẽte. Refert & veracitur a fide dignis quod guttæ quæ ex impetu casus eiusdem fontis spargũtur super ripam fontis conuertuntur in lapides guttarum quantitatem habentes, cum tamen aqua quæ sic fluit non conuertatur in lapidem, sed fluit continuę. Videmus etiam oculis generari Cristallos in montibus altissimis, qui sunt perpetuarum niuium, quod iterũ esse

non poteſt niſi per virtutem mineralium quæ eſt in locis illis. Ex quibus omnibus videtur non poſſe certum aliquid tradi de loco generationis lapidum, cum nec in vno tantum elemento ſed in pluribus, nec etiam in vno tantũ climate ſed in omnibus. Et quod his mirabilius videtur in corporibus animalium generãtur & in nubibus quæ omnia loca difficile videtur valde ad vnam materiam in communi reducere, cum tamen hoc ſit neceſſariũ eo qđ non dubitamus eiuſdem corporis mixti ſecũdum genus etiam unum ſecundum genus eſſe generatiuum. Oportet enim quod omniũ generatorum ſit locus aliquis ſuæ generationis extra quem corrumpuntur & deſtruuntur.

¶Redditur cauſſa quare quędam loca generant lapides & quędam non.

Cap. 7.

VNam ergo virtutem in omnibus his locis inueſtigare volentes reuocemus ad memoriã ea quæ in ante habitis libris ſcientię naturalis determinata ſunt, quod videlicet ſtellę quãtitate & luminę & ſitu & motu mouent & ordinant mundum ſecundũ omnem materiam & locũ generabilium & corruptibiliũ. Virtus autẽ ſic determinata a ſtellis infunditur loco generationis vnicuiq; rei, eo modo quo in naturis locorũ determinatũ eſt.

Hæc enim uirtus & elementi & elementati omnis est productiua & generatiua. Et ē ista uirtus locis ex tribus uirtutibus congregata, quarum una est uirtus motoris orbis moti. Secunda est uirtus orbis moti cum omnibus partibus suis & figuris partium quæ resultant ex situ partium diuersimode se respicientium propter multimodam motorū uelocitatem & tarditatem. Tertia autem est uirtus elementaris quæ est calidum, frigidū, humidum, & siccum uel commixtum ex his. Est autem prima harum uirtutum ut forma dirigens & formans omne quod generatur sicut uirtus artis ad materiam artificiati se habet. Et secunda est sicut operatio manus. Et tertia sicut operatio instrumenti, quod manu mouetur & dirigitur usq; ad finem inceptum ab artifice. Et ideo dicit Aristot. ꝙ omne opus naturę est opus intelligentię, locus enim recipit has uirtutes sicut matrix recipit uirtutem formatiuam embrionis. Hęc igitur uirtus determinata ad lapidum generationem in materia terrestri uel aquęa est in qua conueniūt omnia loca in quibus lapides generantur. Sicut enim in animalibus quæ ex putrefactione generantur infunditur uirtus uiuificatiua ex stellis, sic fit etiam in lapidū materia quod infunditur per dictum modum uirtus lapidum

dum formatiua. In quocunq; igitur loco terra unctuosa per uaporem in se reflexum cōmiscetur uel in quo terrę uires apprehendūt naturam aquę & trahunt ipsam ad siccitatē & inclinant uehementer ibi pro certo est locus generationis lapidum, propter quod terrę solide superficiei ex qua uapor talis exspirare non potest, lapides multos generant. In terra autem molli cerulenta quæ potius inficit aquam q̄ apprehendit ipsam, in suis proprietatibus lapides generari non possunt. Et hæc est caussa quare in ripis perpetuorum fluminū multi generātur lapides, tales enim ripe solidissime sunt claudentes in se uapores eleuatos. Sunt enim uaporose ripe ille, eo φ calor ex reflectione sui luminis super aquas excitatus frigiditate aquę repellit ad littus, & in partibus terrę inuiscatus terram aquæ cōmixtam decoquit & indurat. Ex eadem uero caussa fundus fluuiorum talium lapidosus efficitur, eo φ calor in littoribus in terris sub aqua penetrat, & cum aqua replet undiq; poros quibus euaporare posset, simul cōmiscet & decoquit quod commixtum est in lapidibus, propter quam caussam talia loca lapidū sunt generatiua. Est autem quarundā aquarum fluxus per uirtutes minerales fortissimas & cum fluunt per tales materias imbi-

buntur ipsis mineralibus, & ideo & aqua et ea quæ sunt mersa in ipsis conuertuntur in lapides citius & tardius secundum q̃ confortatur & debilitatur virtus lapidum formatiua & factiua. Caussa autem quare aqua diuisa iuxta ripam a fonte fusa citius in lapidem conuertitur q̃ ipsa aqua fluens a fonte & fluminę vel mari est quia virtus illa citius vincit paruum & diuisum q̃ multũ indiuisum sicut est in omni virtute aliquid conuertente, omnis enim talis virtus citius conuertit ipsum paruum quã magnũ. Quod autem eadem aqua in aliquo loco fusa in lapidem nõ conuertatur, ideo fit, quia cum est extra locum mineralem euaporat & corrumpitur, sicut & omnis alia res corrumpitur extra locum suæ generationis. Qđ autem aqua in se accipiat & imbuatur tali virtute, probať per alia aquę accidẽtia sicut est sapor sulphuris & auripigmẽti vel amaritudo. Hos enim sapores non contrahit aqua nisi ex locis per quæ trãsit. Eodem enim modo fit qđ virtus mineralis cum materia vaporosa lapidis trahitur ab aqua. & aqua tota inficitur tali spiritu & vapore, & cũ vincere potest aquã conuertit eam in lapidem. Cuius tamen conuertit magis terrestria sicut ligna & plantas et animalium corpora vel aliquod huiusmodi, eo qđ hæc aquę immersa a tali virtute appræhenduntur

henduntur & trahuntur ad terrestrem naturā lapidis materię conuenientem quam exiccat, coagulat & ad speciem ducit vis mineralis vaporabiliter in aqua diffusa. In montibus altissimis frigiditas est perpetua quæ est excellēs, cuius caussa patefacta est in libro metheororum, quæ frigiditas exprimendo humidū, appræhendit aquam a niuibus congelatā, & inducit in ea proprietatem sicci, sicut est naturæ frigiditatis excellentis, & ex illo sicco coagulat glaciem in cristallum vel alium lapidē perspicuum. Et per hūc modum satis planum est scire loca generationis lapidum & conuenientiam & differentiam eorundem.

¶ De virtute loci qualiter operatur in natura lapidum. Cap. 8.

Remanet autem quoddam quod declarat intellectum eorum omnium quæ dicta sunt. Et est hoc quod determinemus qualiter virtus vnius appræhendit substantiam alterius & ipsam ad se conuertit. Hoc autē scitur ex his quæ diximus de elemētorum ad inuicem transmutatione. Cum enim terra ad se conuertit aquam primo virtutes terræ intrant substantiam & alterant eam, & aquæ quasi dominantes tenet eam, & tunc incipit aqua stare & terminari, & tamen adhuc perspicuitatem non amittit & tunc deinde

corrumpitur,& transit in terrã & accipit terrę qualitates quæ sunt opacum siccum. Similiter est etiam de aliis elementis transmutatis ad alia. Omnino enim ẽ simile de uirtutibus mixtorum, sicut patet in succo plantarum & cibo animalium. In his enim uirtutes animatorum primo alterant,& postea quasi apprę hensam tenent materiam, & postea conuertunt in partem corporis quod nutritur. Et per omnem eundem modum est de uirtute lapidificatiua,cum diffunditur in aliquo loco,siue sit aqua siue terra,materiam quã tangit primo alterat,& postea dominans eiusdẽ tenet eam,& postq̃ tenuerit & uicerit cõuertit eam in lapidem. Fit autem hæc operatio tribus modis in genere,licet in numero modi eius sunt infiniti. Quorum unus est q̧ uirtus appręhendẽs materiam alterat ipsam solum secundum qualitates actiuam & passiuã quibus operatur in ea,& hæc est uirtus debilis. Secundo autem modo fit q̧ alterat eam tam secundum qualitates q̃ etiam secundum proximos effectus illarum qualitatum qui sunt duricies & mollicies,ita quod diaphanitas & opacitas a materia non remouentur,& hæc est uirtus fortior, & hoc modo generantur lapides diaphani. Tertio autem modo fit q̧ totam materiam appræhendit tam secun-
dum

dum proximos effectus quam etiam secundũ cõsequentes,& tunc qualitates inducit & duriciem & molliciem & colorem illius materiæ proprium permutat. Et isto modo etiam ex aqua aliquando generantur lapides non diaphani,uel non ad plenum diaphani, sicut est calcedonius & ille qui dicitur lapis buffonis, & alij quidem lapides. Sunt autem in omnibus his modis gradus multi de quibus inferius mentio habebitur,cum de lapidibus pręciosis agetur. Huius autem exemplum est quod aliquando uis terrestris quæ operatur frigido humidum comprimente,& sicco ,sic operatur in aquam quod solum in ea remanet uirtute huiusmodi frigidi & uirtute huiusmodi sicci. Et tunc lota in tali aqua exiccantur uehementer & infrigidantur, & tales aquas quæ uirtute & non actu habent qualitates diuersorum elementorum supra modum student facere alchimici ut per eas exiccent & coagulent hoc quod uolunt transmutare, propter hanc caussam habent libros de septem aquis conscriptos. Aliquando autem uis terrea appręhendit aquam ita quod frigidum iam exprimit humidum,& siccum terminat materiam in seipsa manente aquæ transparentia. Peruietas enim aquæ nõ conuenit eidem inquãtum est frigidum uel humidum uel utrumque

habens qualitatem, sed inquantum conuenit cum cœlesti corpore, & ideo conuenit substantię aquę ante qualitates actiuas & passiuas secundum naturā, eo quod communior est elementis q̄ aliqua qualitatum actiuarū & passiuarum. Et cum sic operatur terræ frigiditas et siccitas inducentur necessario proximi effectus earum in aquam quæ sunt duricies & coagulatio, & tunc fit lapis peruius. Aliquando autem vincit amplius inducendo substantiā aquæ ad opacitatem & naturam terrę. Et tūc ex aqua fit lapis opacus & forte nigerrimus, sicut sunt lapilli quidā abundanter in ripis fluuiorum inuenti, qui tamen aliquando ex materia terrestri generantur sicut inferius ostendemus. Sicut autem diximus de terra, sic intelligendum est fieri de qualitatibus omniū elementorum, & adijciendū quod virtus elemēti sit materialis, & virtus cœlestis instrumentalis, & formalis sit virtus motoris, & quod ex omnibus resultat est virtus infusa materię & loco lapidum, sicut satis in ante habitis dictū est. De caussis ergo ex quibus lapidum generatio in cōmuni cognoscitur satis hoc modo sit determinatum.

Tractatus

IN TRACTATVM SECVNDVM PRIMI LIBRI, de mineralibus, & rebus metallicis, qui est de accidētibus lapidum. Præfatio.

NVnc autem de his quæ per se lapidibus accidunt est dicendum. Accidentia aūt quæ primitus accidūt lapidibus in communi sunt multa, primū tamen inter ea est cōmixtio materię. Dicamus quod si materia est sicca vehementer tunc ipsa non bene erit commiscibilis, & tunc aut locus erit porosus nō solidus aut solidus. Si nō est porosus sed solidus generat̃ valde lapis vnus sabulosus, quādo sic capitur proferens minucias sabulosas, qui diuersificat̃ secundum quantitatem siccitatis & caloris ipsum coagulantis, quia aliquādo forte confricatur in sabulum quando caliditas multa exiccauit. Et si locus est valde porosus per quem vbiq; egreditur calor coquens terram vnctuosam, tunc calor ille diuidit materiam illā in parua & decoquit eam in sabulū minutū. Et si fuerit materia viscosa valde tūc diuisa redigit in paruos lapillos diuersarū quātitatum qui durissimi sunt & diuersorū colorū

propter

propter materię diuersitatem. Lapides autē
qui quando secantur optime planantur, &
puluis qui abraditur est minutissimus, sunt
ex materia optime commixta, in qua primo
operatum est humidum faciens fluere quāli-
bet partem sicci ad quamlibet, & postea ap-
præhensum humidum est exiccatum, & ideo
lapis talis bene est commixtus. Est enim subti
le & humidum bene commiscibile cum sit pe
netratiuum partium & partis partium sicut
dictum est in secundo perigeneos. Præ om-
nibus tamē & hi lapides bene commixti sunt
qui uaporabiliter miscentur, & illi præ om-
nibus poliuntur bene & splendidi efficiun-
tur, eo quod substātia uaporis iam uergit ad
subtilitatem aeris & humiditatē, & hæc duo
sunt subtiliora & magis se inuicem penetran
tia in forma aeris quam in forma aquę & terræ.
Ex eisdem autem caussis est compactio & cō-
tinuitas bona & his opposita. Quorumcunque
enim materię optimę cōmixtę sunt nisi cali-
dum decoquēs exiccet humidum, horum est
optima continuitas & compactio fortis. Hu
ius autem signum est in operibus artis quæ
naturam mutant. Hi enim qui lateres faciūt
primo quidem cum terra cōmiscent aliqua
quæ coherere faciunt partes, sicut sunt ster-
cus equi & aliquod huiusmodi & facta mate
ria glu

ria glutinoſa ſtudent hæc optime commiſce-
re,& quanto melius hæc commixta ſunt tan
to planiores & compactiores fiunt lapides.
Idem autem faciunt figuli qui nõ quamcũq;
terram ſed tenacem quæ glis uocatur in ma-
teriam ſumunt cum de luto fingere uolunt,
commiſcent autem optime ante ꝙ fingant,
& tunc reſidere permittunt ad tempus in ea
humidum, & ſuperfluum humidum ad ſolẽ
extrahunt, & deinde coagulant uaſa ad ignẽ
digeſtione quæ uocatur opteſis. Oportet igi-
tur & naturam hunc habere modum in cõ-
mixtione lapidum. Terra ergo primo pene-
tratur humido aut corporali, aut ſpirituali,
& deinde aut ab ea ſeparatur humidũ ſuper-
fluum & poſtea tempore longo inuiſcatur in
ea humidum continuans,& per calorẽ opte-
ticum extrahi non poteſt,hæc materia per ta
lem digeſtionem conuertitur in lapidem. Et
ſi inueniatur terra aliquando non complete
conglutinoſe iuxta lapides illos, ſcimus quia
talis materia ſatis ẽ paſſa,& ideo indigeſta re-
mãſit. Lapidum autem genera quæ ex aqua
fiũt,quę paſſa eſt a terreſtri ſicco frigido opti
me compacta ſunt & quaſi polita eſſe uiden-
tur,propter hoc ꝙ aqua eſt de numero polli
torum & eius quęlibet pars in quãlibet fluit
& in tali continuitate coagulatur & conge-
latur

latur in lapidem. Hoc modo dictum sit de lapidum commixtione.

¶ De his quæ bene & male cõmixta sunt. Capit. 1.

MOdus autem quo determinatur de coloribus lapidum sumẽdus est ex libro de sensu & sensato, cuius nos sciẽtiam infra trademus tẽpore oportuno & ideo quæ hic supponimus ibi erunt manifesta. Supponitur igitur hic quod omne quod est perspicuũ in quocunq; genere corporum est caussa ex multis partibus perspicuorum corporũ quæ veniunt in compositionem corporis quod est perspicuum. Adhuc autem album caussatũ ex multis perspicuis in altera re determinatis. Nigrum autem ex partibus opaci corporis opprimentibus partes perspicuas quæ sunt in eodem corpore. Medij autem caussantur ex compositione horum per tres vias, sicut in scientia de sensibilium generatione tradetur. Dicamus igitur quod oẽs lapides perspicui caussantur ex multa materia aeris & aquę quę terrestri appręhendente materia est congelata & congregata, & si illa quidem perspicuitas non est coloris alicuius sed remanet perspicuitas aeris vel aquæ tunc signum habet quod sola frigiditas excellens appręhendit materiam, &

hæc

hæc est sicut perspicuitas Cristalli & berilli & adamantis & lapidis qui vocatur Yris, sed differentiam habent in perspicuitate & natura aquea, quoniam Cristallus non solum materiam aquę habere videtur, sed aqueitatem declinantem in aereitatem propter quod maximę perspicuus est, & ad claritatem declinans. Berillus autem magis ad aquam declinat, vnde cum voluitur quasi aquę guttę magnæ manare videntur. Adamas autem magis habet aqueitatem tractam ad siccum terrestre propter quod obscurior est & durissimus, ita q̄d collidat alia metalla præter calibem durissimum, eo quod calibs etiam est aqueitatis & terrestreitatis siccissimę. Et ideo fit etiam q̄d adamas cum fuerit acuti anguli scindit & incidit omne ferrum & penetrat inscindēdo omne metallum. Yris autem fit ex aqua quasi iā rorante quæ partim vapore partim ex rore resoluto congelatur. Et ideo etiam in sole positus colores Yridis depingit in opposito pariete. Similes autem his lapides ex silibus fiunt materijs. Iuxta enim ripas fluuiorum frequentissimę inueniuntur lapides obscure perspicuitatis secundū magis & minus, quorū color non caussatᷓ nisi ex perspicuo aut ei composito aut commixto cum terrestri obscuro in parte vel in toto, & horū colorum ca

facile

facile eſt ex dictis ſcire cauſſam pertrãſeo. Niger autem color in lapidibus frequentiſſime cauſſatur ex terreſtri cõbuſto, propter quod etiam ut frequenter lapides nigri duriſſimi ſunt & magis polibiles q̃ ſecabiles ſunt. Hic enim color non cauſſatur niſi ex priuatione perſpicui in commixtione, ſicut patebit cum de ſciẽtia colorum tractabitur. Medij autem colores ſunt rubeus in genere uiridis & flauus & differentiꝫ ipſorum. Et ſicut dicetur in libro de ſenſibilibus, rubeus erit quando ſuper perſpicuum luminoſum infunditur fumus tenuis ſuccẽſus. Et iſte inuenitur in quibuſdã lapidibus qui uocantur Iacincti aquatici, & in tribus generibus carbunculorum, propter quod ab Ariſtot. omnes illi calidi ſecundum naturam eſſe dicũtur. Differunt aũt in rubore, quoniã ſi fuerit perſpicuitas multa & fumus ſuperfuſus ualde tenuis & lucidus eſt color eius qui uocatur Palacius ſiue Palaciũ. Si autem fuerit perſpicuitas multa & fumus quaſi igneus accenſus ſpiſſus, tũc eſt color eius qui uere dicitur carbunculus, & ideo ille qui uere ſpeciem ſuam attingit lucet in tenebris ſicut noctiluca, & maxime quando ſuperfunditur aqua clara & limpida. Si autem fuerit perſpicuitas aliquãtulum ſpiſſa & fumus ſupernatans fuerit obſcurior aliquantulum,

quantulum, erit color eius quem uocat granatum, eo ꝙ ad modum grani maligranati coloratur, & hos omnes tres uocat Aristote. carbunculos, & nobiliorem & sicciorem inter hos dicit esse granatum, cum tamen minoris sit precij apud exclusores & artifices. Ille autem qui a quibusdam Iacinctus aquaticus uocatur, colorem habet qui componitur ex aquatico perspicuo limpido & non aereo, & superfusum habet fumum aquaticum succensum sicut est in nube cœli, & non in aurora. Eodem autem modo inuenimus colores lapidum perspicuorum qui sunt flaui coloris. Si enim lapis sit perspicuę substantię & ualde clare & immixtum habeat subtile terrestre ualde combustum, tunc erit color saphiri clarissimi, & habebit differentias colorum secundum ꝙ illud perspicuum cum illo terrestri subtili combusto fuerit clarius & obscurius. Flauus enim clarus & purus color absq; dubio caussatur ex multo perspicuo, quoniam uisus penetrat in ipsum, ita ꝙ lux non obuiat uisui nec aliquod luminosum. Si autem cum tali cōbusto uaporoso terrestri sit perspicuum aquęum aliquantulum spissum, tunc resultat color Iacincti qui satis minus clarus est ꝙ̄ color saphiri nobilis. Color autem scintillans & ceruleus caussatur ex lu-

cido perſpicuo quod ſuperducitur tenui et modico uapore aqueo incenſo, & hic eſt color uiridis qui Topaſion vocatur, & in quocunqꝫ lapide inueniuntur vene aurei ſplendoris ſicut in criſopaſo & criſolito color illarum venarum ex eadem cauſſa generatur. Sunt autẽ multi lapides perſpicui qui ſunt virides, ſicut ſmaragdus & criſolitus, & lapis qui vocatur prama, licet diuerſa viriditas ſit in eis, omniũ autem horum colores ex vna & eadẽ cauſſa generantur, fit enim ex perſpicuo aqueo cum terreſtri fortiter aduſto, & ſecundum hoc qđ eſt clarius vel minus clarus, fit etiam illa viriditas clarior & minus clara. Huius autem ſignum eſt in vitro quod ex commixtione fit plumbi, hoc enim eſt viride valde & efficitur tanto purius quanto ſępius & magis comburitur. In combuſtione enim iterata depuratur perſpicuum & ſubtiliatur & aqueę naturę magis infunditur claritas luminis ignei, & ideo clarificatur. Color autem medius q quaſi fuluus eſt & ceruleus ſicut eſt in lapide qui vocatur corneola cauſſatur ex perſpicuo terminato, quod ſpiſſo fumoſo aqueo ſimiliter & terreſtri ſuccenſo ſuperinfuſum eſt. Et iſti ſunt fere omnes colores qui in lapidibus pręcioſis inueniuntur. Poſt eum qui eſt onichini & niueum ſcintillantem quo dicitur colorari lapis q

dicitur

dicitur orphanus. Componit enim lapis onix siue onichinus ex substantia quæ est duplicis coloris, & inuenitur aliquãdo ex pluribus coloribus q̃ duobus, vt frequenter autem componitur ex duplici colore quorum vnus supernatat alio. Inferior quidem est sicut carneus qui est ex terrestri valde fumoso vaporabiliter commixto. Superior autem est subpallidus aliquantulum fuscus, & hic caussatur ex victoria perspicui super opacum in commixtis partibus, ita tamen quod opacum sit alterans albũ. Et talis substantia est quãdo aqueum commixtum terreo subtili pauco vaporat & euaporando coagulatur in lapidem. Inueniuntur autem onichini valde rubeas habentes vias & albas valde, quorum colorum non est difficile inuenire caussas ex prædictis. Niueus autem scintillas absq; dubio caussat̃ ex hoc quod ipse commixtus est ex perspicuo corpore quasi firmato, omnis enim perspicui puluis inuenitur albissimus, & cum continuat̃ puluis resultat corpus albũ micans, sicut margarita, quod contingit ex reuerberatiõe Luminis ad superficies partium politarum, propter quod lapis dicitur aliquantulũ lucere in tenebris sicut noctiluca. In die enim tegitur lux quæ est incorporata diaphano in lapide ꝓpter maius lumẽ, sed in nocte lucet, & ideo in

die lapis ille albus uidetur ſicut noctiluca. Horum autem omnium perfecta ratio tradi habet in ſcientia de ſenſibilium generatione. Inuenitur autem lapis multorum ualde colorum, propter quod etiam panthera uocatur, cuius omnes colores cauſſantur ex diuerſis ſubſtantijs ex quibus componuntur partes, eadem enim ratio eſt in toto & in parte quo ad corporis tincturam. Tanta igitur & tot ad ſcientiam colorum qui inueniuntur in lapidibus precioſis dicta ſunt. Ametiſtus aũt ſequitur rubinum in perſpicuo obſcuro. Et calcedonius ſequitur berillum in ſubſtantia quaſi perſpicua lutea & feculenta ſicut plumbum imitatur argentum.

¶ De coloribus lapidum perſpicuorum non terminatorum & non pręcioſorum. Cap. 3.

LApides autem hi qui perſpicue & non terminate inueniuntur ſubſtantiæ multorum ualde ſunt colorũ, & ſunt quatuor generum ut in cõmuni ſit dicere, ſilices uidelicet thophi & quadrũ & marmor. In omnibus his generibus inueniũtur colores multi niger, uidelicet glaucus uirens aliquantulũ & albus. Extra genus autem marmorũ uix rubeus magnus lapis ſed paruuli rubei inueniuntur

niuntur pręcipuę in marmorum generibus. Et de omnibus generibus colorum eadē est ratio quæ in præcedentibus dicta est, sed hoc accidit generibus marmorum ꝙ abstracte ab eis partes micant aliquantulum sicut metallis mixte sunt. Et hoc contingit hac de caussa ꝙ in substantia eorum commixtum ingreditur perspicuum, cuius superficies quando est inspissata in partibus fulget uel micat. Et hæc una caussarum est quare est nobilius genus marmorum ceteris generibus lapidum. Niger autem frequenter in tali genere lapidum caussatur ex terrestri fuliginoso commixto coagulato. Albus autem ex terrestri subtilissimo quod commixtū est aqueo multo, hoc enim albescit decoctum sicut facit terrestre in caseo & lactę. Glaucus autem caussatur ex terrestri opaco quod alterauit modicū album quod ex terrestri subtili & aqueo multo coagulari cępit. Virens autem in omni genere caussatur ex multo aqueo uaporibus simul irrorantibus in mixto & sic coagulato. Quadrum autem genus est habēs plures uel oēs has mixtiones in partibus propter multi generis materias in loco illo congregatas.

Thophi autem frequenter aut terrei sunt coloris aut albi sicut pumices. Hoc enim genus lapidis ex terra in qua spumat aqua eidem

terræ commixta generatur, & ideo cum calido coagulatum est digestione quæ optesis vocatur, spongiosum & leue inuenitur. Pumex autem fit ex aqua magna cuius spuma vehementer passa est a terrestri sibi pmixto, & ideo est albus propter spumę talis albedinem. In generibus autem marmorum album quod vocatur alabaustrum absq; omni ambiguitate componitur ex multo perspicuo quod est alteratum & passum vehementer a terestri subtili, & sic resultat in eo color nobilissimus micans, hoc autem quod vocatur porfiriticum marmor habet colorem obscure carnis cũ albis guttulis & nos iam diximus caussam talis coloris. Silices vero vt plurimũ sunt fusci coloris, cuius etiam caussa est sufficienter assignata. Sufficiat ergo de coloribus lapidum hoc quod nunc dictum est.

¶ De caussa duriciei diuerse quę est in lapidibus. Cap. 4.

DIcemus consequenter de diuersitate duriciei quæ multarum diuersitatũ inueniuntur in lapidibus. Omnia enim genera lapidũ pręciosorum adeo sunt dura qđ nec lima aliquid ab eis tollitur quod collisi ad se fortiter vt ad calibem induratam emittunt ignem. Econtra vero fere omne genus thophi

ita

ita inuenitur parum habens de duricie quod modico instrumento inscissibile est, lapides autem quidam albi qui vulgariter creta vocant, & quidam etiam molliores & albiores inueniuntur minus habentes de duricie in genere lapidum. Omne autem genus silicis durissimũ est, & post hæc marmora in genere suo. Quadrum aũt medium est in duricie lapidum & tamen in illo inuenitur maior & minor duricies, sed hoc accidit communiter lapidibus durioribus q diu iacentes in aere tempore frigoris postea ad solẽ scinduntur in multas partes. Econtra aũt qui sunt minus duri nisi sint male commixti quasi in modũ calcis cõbusti optesi coagulante quanto diutius in aere iacent in edificijs meliores efficiuntur & duriores, et nõ scinduntur ex frigore. Phisici autem est assignare caussam horum accidentium ex materia & efficiente, quemadmodum in alijs dictũ est. Dicamus igitur quod caussa generalis duriciei est siccitas. Cum enim durum sit habens potentiam naturalem ad resistendum tangenti, & molle eius naturę habeat impotentiam, non potest caussari nisi ex sicco quod in seipso stat non cedens ad alterũ. Siccitas aũt ex duobus caussatur in natura lapidum, sicut superius patuit. Aut ẽm est ex hoc qđ ex terrestri materia calidũ epotauit humidũ, & ideo remãsit

terræ induratum. Aut eſt ex hoc quod ſicci-
tas frigidiſſima uehementer apprehendit hu
midum perſpicuum & ipſum ad ſui proprie
tatem conuertendo expreſſit humidum, ma-
teriam uehementer comprimendo & indu-
rauit & excellenter compegit, ſicut eſt in lapi
dibus perſpicuis, propter qđ duriſſimi ſunt,
& colliſi etiam ignem emittunt, & non ſuſti-
nent limam, ſed oportet ꝙ quaſi lapſando &
confricando polliantur. In ceteris autem la-
pidibus ex materia terræ factis, cauſſa duri-
ciei maioris non eſt niſi maior ariditas quæ
cauſſata eſt ex calido fortiori uel minus forti
ex parte efficientis & ex humido facilius &
minus faciliter a materia ſeparabili quantũ
eſt de parte materię, unctuoſum enim ualde
humidum de facili continuatur, & omnino
aqueum de facili uaporat, propter quod la-
pides qui ſunt ut creta, uel molliores ꝗ̃ cre-
ta, ualde albi ſunt, & tincturam albam relin-
quunt in his quæ tangunt, pro certo humi-
do ualde euaporabili commixti ſunt, & cali-
do excellenti ultra coagulationis menſuram
combuſti ſunt, & iam calcinari inceperunt,
propter quod in muris non remanent, quia
ſicco calcinato exterius ſemper ſunt aſperi, &
hoc recedens in cementi tenacitatem relinqt
aliam partem lapidis cemento non conglu-
tinatam,

tinatam, & ideo cadunt de muris lapides isti, & murus de ipsis post modicum dum efficitur sicut materia. Silices autem durissimi sunt eo ꝙ humidum eorum non separabile a materia multum est epotatum, & uehemēti ariditate terrestri est induratum. Et ideo etiam illi cementum non bene accipiunt, eo ꝙ poris eorum constrictis non imbibitur, propter quod in archithectonicis lathomi his raro utuntur, & dicunt ꝙ isti lapides scindunt muros. Marmorum autem genera alia optime cōmixta sunt, & uehementer decocta, & ideo dura sunt & eorum muris apta. Sed quadri lapides plus ceteris conueniunt edificijs, & quando uehementer duri sunt, tunc siccitas est eorum magna, & paruum humidum cōtinuans partes, quod quando frigore congelatur relinquit exteriores partes & fugit ad interiores, & est tale humidum nō bene partibus incorporatum, & ideo de facili mouetur ad interiora & exteriora, propter quod postq̃ ipsum frigus comprimens mobile fecit, epotatur a proximo calido solis, & tunc in diuersa diuiditur lapis. Econtra autem lapides aliquantulum humidi humido bene membris lapidis inuiscato in aere uehementer exiccantur, & ideo duriores & meliores in edificijs per longitudinem temporis efficiuntur.

 ciuntur.

ciuntur. In thophis autem caussa molliciei est humidum non vehemẽter extractum nec terreo excellenter commixtũ, & ideo mollis est thophus, & ad ignem positus non coqtur vt later sed format in cinerem terrestrẽ. Hæc igit de duricie lapidũ dicta sunt, ex his enim & aliæ diuersitates de facili possunt cognosci.

¶ De dolabilitate & indolabilitate lapidum. Cap. 5.

EX istis iam patere potest dolabilitatis & indolabilitatis caussa. Lapides enim excellenter duri dolabiles non sunt, sed cõminuibiles in parua, & quando ordinatos nõ habent poros, non scinduntur ad regulam. Sicut enim in lignis contingit nodositas ex diuerso fluxu sicci ex quo ligni generatur corpus, ita contingit ex diuersa commixtione in lapidibus & materię confusione, & nodositas illa facit quod lapis inordinate frangatur & non ad regulam, durissimi tamen & siccissimi lapides siue nodosi sint siue non, comminuibiles sunt magis q̃ dolabiles, eo quod constrictione aut opresi constricti & districti sint pori in illis, ita quod in diuersa dematur scissura & diuisio ipsorum. Quicunq; autem non vltra tẽperamentum lapidis sunt constricti vel indurati dolabiles bene sunt & secabiles ad regulam,

lam, licet non possint secari vt ligna , sed potius p partes minutatim extractas reliquo corpore lapidis simul manente. Iste igitur est modus dolabilitatis & indolabilitatis lapidis. Hoc etiam ostendunt ipsa artis lathomorum instrumenta, lathomi enim lapides dolabiles secãt ad regulam secũdum totam superficiem lapidis. Indolabiles qui comminuibiles sunt non in tota superficię dolantur, sed sufficit qđ plures anguli non plane sed aspere superficiei pertingant ad lineam, sicut dicuntur facere lathomi Lesbij, eo quod in Lesbia insula non nisi lapides comminuibiles inueniuntur.

¶ De caussa porositatis & compactionis lapidum, & grauitatis & leuitatis eorundem. Cap. 7.

IVxta hũc modum etiam determinatur de caussa porositatis lapidum & caussa compactionis eorundem. Inueniuntur enim lapides quidam tante porositatis quod natant super aquam sicut lapides quos eijcit vulcanus, & pumices quidam compactissimi inueniuntur sicut lapides præciosi & marmorum genera, quidam autem quasi medij inueniunt inter hæc. Et caussa quidem porositatis nõ est alia nisi qa humidum nõ totũ commixtũ fuit

cum

cum terrestri, sed in diuersis partibus eius stetit, sicut in uase quod cum epotatum fuit optesi remanserunt foramineta, et factus est lapis porosus, propter inclusum aerem in foraminibus illis natans super aquam. Compactio autem præcipue facta partium est ab humido undique penetrante lapidis materiam, propter quod quamlibet partem eius fluere facit ad quamlibet partem, & ideo compactus factus est lapis, hoc autem humidum est corporale & aqueum, aut spirituale aut aereum. Et quia aereum subtilius est quam aqueum, ideo compactioris substantiæ sunt lapides ex uaporibus cõmixti quam ex alia substãtia aquea uel terrea. De caussa autem grauitatis aut leuitatis lapidum superfluum est hic intendere cum de hoc in de cœlo & mundo sufficienter sit pertractatum, ubi ostensum est quare lapides leuiores sub aqua merguntur, cum ligna grauiora super enatant aquis. Hæc igitur in communi de lapidibus dicta sunt.

¶ De caussa multitudinis paruorum lapidũ iuxta littora, & de ordine laterũ qui aliquando in littoribus quasi artificialiter positi inueniuntur.
Cap. 8.

Præter

PRæter omnia iam dicta accidit aliquã- do iuxta ripas fluuiorum & marium inueniri multitudinem magnam par- uorum lapidum colligatorum quasi cemen- to fortissimo, ac si de muro aliquo sumpti sint, propter quod etiam putãt quidam ope- ra antiquorum fuisse ibi & destructa ꝑ aquã. Et ꝙ mirabilius est per totam longitudinem littoris inuenitur aliquando ordo laterum, ac si artificialiter ibi positi sint, cum tamẽ hoc non uideatur esse opus artis, eo ꝙ ualde te- nuę est, non habens modum muri alicuius, sed tantum later iuxta laterem sic nihil supra se uel infra se de lateribus. Dico. autẽ ꝙ caus- sa primo inter ista duo uidelicet ꝙ lapides parui quasi cemento inueniuntur congluti- nati, est ꝙ primo coagulati fuerunt illi silices diuersi, & fuit in loco illo materia ad modũ calcis adusta per optesim, cui postea influens aqua commiscuit eam, & lapides per eandẽ iterato decocti conglutinati sunt. Est autem durissimum illud cementum, quia quotiens- cunq; decoquitur optesi siccum terrestre cal- cinatur, & iterato optesi supra modum durũ efficitur quasi inconsumptibile per ignem.
Hoc autem in operibus probatur artis, ubi testa contrita & calcinata & iterum humido commixta in testam formata & optesi coa-

gulata

gulatā durissima efficitur, & inconsumptibilis ab igne, propter quod taliter facta vasa querunt artifices cum fundunt metalla. Nō est autem caussa alia quare lateres ab arte tantū etiam non a natura fieri dicantur. Si enim lutum tenax in terra commisceatur & calido postea incluso in terra decoquitur, later melior fit in terra per naturam q̄ per artem, & hoc maxime iuxta littora marium & ripas fluuiorū fieri potest, eo quod illa loca humida frequenter miscentur, & radijs solis calefiunt, & solia sunt ad continendum intra calorem ne euaporet. In talibus etiam solis locis huiusmodi impressio inuenitur. Non enim esset ratio quare ars vnum laterem poneret iuxta alium secūdum vnius lineę ordinem tantū nihil amplius edificando.

¶ De quibusdam lapidibus habentibus intus & extra effigies animalium. Cap. 9.

ADmirabile omnibus videtur quod aliquando lapides inueniūtur intra & extra habētes effigies animalium. Extra enim habent lineamenta & quando franguntur inueniuntur in eis figure intestinorum. Et huius caussam dicit Auicenna esse quod animalia secundum se tota aliquando mutantur in lapides & præcipuę in lapides salsos. Dicit enim

enim quod ſicut terra & aqua ſunt materia la-
pidum, ita etiam materia lapidū ſunt anima-
lia, quæ cum in locis in quibus vis ſpirat lapi-
dificatiua tranſeunt ad elementa & appręhen
duntur a qualitatum proprietatibus, quę ſunt
in illis locis, & mutantur elemēta quæ ſunt in
corporibus talium animalium in dominās ele
mentum terreſtre videlicet commixtum cum
aqueo, & tūc virtus mineralis cōuertit ipſum
in lapidem & retinent figuras ſuas mēbra in-
tus & extra ſicut prius, ſunt autem huiuſmodi
lapides ſalſi non duri frequenter, quia oportet
virtutem eſſe fortem quæ ſic tranſmutat cor-
pora animalium, & hoc comburit aliquantu-
lum terreſtre in humido & ſic generat ſalis ſa-
porem. Hoc autem teſtatur fabula Gorgonis
quæ ad ſe reſpicientes dicitur conuertiſſe in la
pides. Gorgon virtutem fortem mineralium
vocauerunt, reſpectum autem ad eam vocāt
diſpoſitionem humorum corporum ad
virtutem lapidificatiuam. Hæc igi
tur ſunt quæ de lapidibus in
communi videban-
tur dicenda.

Primi libri de mineralibus & rebus
metallicis, finis.

Liber

DE REBVS METALLICIS

LIBER SE=CVNDVS QVI EST DE lapidibus preciosis.

¶ De caussis uirtutum lapidum preciosorum & redargutione dicentiũ in lapidibus nõ esse uirtutes. Cap. 1. libri secundi.

CONSIDERATIONEM AVtem facientes de lapidibus pręciosis nõ loquemur de caussa coloris eorũ. Neq; de passibilitate eorum uel duritie uel aliquo huiusmodi, eo q de omnibus his in superiori libro expeditum est, quantum sufficit ad hanc intentionem, sed tria sunt quę potissimę sunt inuestiganda, uirtutis eorum caussa uidelicet & descriptio eorum sigillatim, & sigilla quæ inueniuntur in quibusdam eorum de picta. His tribus habitis non quęrimus amplius phisicę scire de lapidum natura. Caussa autem uirtutis lapidum occulta est ualde, & uaria in ea sensisse uidẽtur multi phisiologorum. Multi etiam dubitare uidentur an insit lapidibus uirtus aliqua de his quæ uidentur esse in eis, sicut curare antraces, fugare uenena, con

na,consiliare corda hominum, facere uicto-
rias, & huiusmodi asserentes nihil inesse com
posito nisi ex compositione & compositis.
Operatio enim talis qualis dicitur inesse lapi
dibus non caussatur ex componentibus eos-
dem. Ex illis enim non conuenit eis nisi cali-
dum & humidum & durum & passibile esse
& huiusmodi quæ in accidentibus determi-
nata sunt. Amplius autem cũ nobiliora sint
animata q̃ lapides deberent ut inquiunt po-
tius habere uirtutes quæ lapidibus attribuũ-
tur q̃ lapides. His igitur & huiusmodi ratio-
nibus utuntur qui nullas concedũt lapides,
uirtutes habere. Huius autem cõtrarium ex-
pertum est sepissimę, quoniam magnetem
uidemus ferrum attrahere, & adamantem il
lam uirtutẽ in magnete restringere. Adhuc
autem expertum est saphiros aliquos antra-
ces fugare, & unum tale uidimus oculis no-
stris, hoc etiam ab omnibus uulgatum est, &
non potest esse quin in toto uel in parte sit ue
rum quod ab omnibus communiter est di-
ctum. Fuerunt autem aliqui qui etiam uirtu-
tes speciales lapidibus dabunt, & hoc ab ani-
ma lapidum esse dicebant, & sunt quidã pit-
tagoricorum, hi enim dicunt solius animæ
esse hoc, & non in una materia tãtum sed ab
una extẽdi in aliam per operationes anima-

les, ſicut homo ad intelligibilia extendit intellectum etiam imaginationem ad imaginabilia. Et hoc modo dicunt animam vnius hominis vel alterius animalis egredi vel ingredi in alterum, & faſcinare ipſum & impedire operationes ipſius, propter quod præcipiunt in operationibus cauere & declinare oculum faſcinantem. Et hoc etiam modo dicunt quidã augures impedimentum & profectum operationum fieri viſu & auditu auium quarundam, vel aliarum beſtiarum. Iſti ergo tales dant animas lapidibus & ipſas extendi ad naturas quę lapidibus attribuuntur. Schola autem Pittagoricorum quam in multis ſecutus eſt Democritus, qui lapides animas habere dixit, omnia plena dijs eſſe dogmatizat, ſicut in carminibus ſuis poſtea cecinit. Orphęus enim dicebat deos virtutes diuinas in rebus diffuſas, deum etiam nihil aliud eſſe niſi illud quod res formac in omnibus rebus diffuſum. In lapidibus ergo dicebat partem diuinam eſſe quam lapidum animam dicebat eſſe extẽdentem ſe ad res circa quas operatur, hæc autem abſurdiſſima ſunt. Et de faſcinatione quidem an verum ſit an non ad magicas pertinet, deinde autem diffuſum in rebus, ita quod rebus ſit vnitus & permixtus ſicut aliqua virtus eſſentialis rebus, dementis eſt dicere, quoniam ſi com

miſcetur

miſcetur rebus erit generabilis in quibuſdam rebus, & exiens de non eſſe ad eſſe & de poten tia ad actum quæ omnia impoſſibile eſt deo conuenire, quamlibet autem rem habere ali-quid diuinum per quod appetit & agit ad eſſe diuinum, vel diuino ſimile eſt verum & alibi hoc eſt determinatum. Animas autem nullas habere lapides in antecedentibus huius libri determinatum eſt, propter quod etiam hęc & his ſimilia quaſi deriſoria relinquentes, dica-mus lapides abſq; omni ambiguitate virtu-tes mirabilium effectuum habere, quæ quidē virtutes inſunt eiſdem non ex componētibus ſed cōpoſitum conſequuntur ex cauſſa quā infra determinabimus. Nec eſt verum quod has virtutes animata potius habere debeant quare ſic eſt in omni re naturali q̄ res occupa ta altioribus virtutibus abſtrahitur & impe-ditur ab inferioribus. Cuius ſignum eſt quod intellectualia ſicut homines nō bene pcipiunt immutationes elementorum, quemadmodū bruta, ſicut pulli diuerſitates horarū & tempo rū melius iudicant q̄ homines. Et homo ipſe quādo occupatur meditādo non operatᷣ per viſum & auditum, ita q̄d non percipit ea quæ ſunt ante oculos. Sicut igitur eſt in tota natu-ra quod etiam animata altioribus virtutibus

animæ occupata non operantur uirtutibus inferioribus nobilibus quibus cõmixta non animata operantur. Nihil tamen est in uniuersa natura quod non habeat propriã suæ speciei operationem, sicut scamonea cholerã purgare & alia huiusmodi, hoc autem in simplicibus probatur medicinis, & in scientia de incantatione & alligatione ubi ostenditur membra diuersorum animalium, aut collo, aut coxę, aut alio mẽbro corporis hominis alligata mirabiles operari effectus. Idem est de herbis radicibus & lignis. Sed ipse carnes hominum, & quod minus uidetur superfluitas sicca egesta ab homine, & stercus luporũ mirabiles contra uenenũ uel alias pestes habent operationes, propter quod & lapides proculdubio operationes habere cõstat, aut omnes aut fere omnes licet in pluribus sint ignote operationes eorum. Et ideo dicit Ioannes Damasc. ꝙ nulla res destituitur a propria & substantiali operatione. Risibile enim esset ualde ꝙ diceremus qualitates primas uehementes habere operationes & formas substantiales ipsis rebus ut fines naturæ datos, sicut diuinum & optimum omnino nullas habere operationes, licet non sint actiuæ & passiuæ ad transmutandam materiam, cũ sint operatiue operationis illius quæ illi per-

fecto

fecto cõuenit, quod natura perficit per illud diuinum & optimum.

¶ De quatuor opiniõibus philoſophorum circa cauſſam uirtutum lapidum. Cap. 2.

QVeſitum autem eſt multo tempore a philoſophis ex qua cauſſa tales uirtutes infunduntur lapidibus, & diuerſas opiniones recitare diſpendium eſſet. Tangamus igitur quatuor probabiles, & poſtea noſtram dicamus ſententiam, deinde per rationem confirmemus eandem. Quidam autem dixerunt ab elementis componentibus lapidibus tales ineſſe uirtutes. Quibus cũ obijcitur elementa non operari niſi qualitatibus primis, & operationes lapidum ad qualitates primas non poſſe reduci. Reſpondent elementa quaſdam habere operationes per ſe, quaſdam autẽ in mixto, quia in mixto qualitas elementaris operatur mota ſicut inſtrumentum, & tunc habet multa operari quæ ꝑ ſe non operatur. Et ideo ſicut ad aliam uirtutem non reducitur alteratio cibi & eleuatio & mutatio ad carnem niſi ad calorem digeſtiuum quẽ ſcimus eſſe calorem ignis, & quod congregat homogenea & diſgregat etherogenea ſicut dictum eſt in. ij. metheor. Ita dicũt

 iſti

isti & non aliȷ virtuti ꝙ elementari esse attri‑
buendũ quid sit in elementato, eo quo elemen
tatum non operatur nisi mediante virtute ele
mentorũ quæ sunt in ipso. Hæc ergo est opi‑
nio quorũdam antiquorum philosophorum
quam Alexander gręcus peripatheticus defẽ
dere videtur, eo quod ipse oĩa quecunq; sunt,
siue sint animata siue non elementis attribuit.
Ita etiam quod dicit intellectum esse quoddã
elementorum complexionẽ consequens. Ipsa
enim elementa cum complexa sunt mirabilio
rum & altissimarum dicit esse operationũ. Vir
tutem autem quæ in commixto regit & diri‑
git qualitates elementales, non dicit esse nisi
complexionem consequentem, & hanc mira‑
bilem asserit esse, & ꝓbat per opera alchimiæ
in quibus simplicia parum prosunt, & cũ com
plexa fuerint admirabiles valde reddunt effe‑
ctus. Hæc autem opinio Platoni non placuit,
qui omnia inferiora dicit esse Ydeata a supe‑
rioribus Ydeis quas separatas & mirę poten‑
tię esse dicebat. Ille enim sunt quæ generant
quicquid generatur vt asserit. Dicit autẽ qđ
ea quæ separatorum maiorem accipiunt simi
litudinem & in quibus separata minus immer
guntur materię esse virtutes mirabiles in ope
ratione simili operationi Ydeę separate. Ope
rationem Ydeę separate esse dicit operari trãs
mutando

mutando & alterando materiam generabilium & corruptibilium. In quibus ergo rebus minus mergitur Ydea materię in his adhuc postquam incorporata est mirabiles res operari non cessat, & sic dicit esse in lapidibus preciosis & in alijs multis rebus naturalibus. Probationem autem huiusmodi sententię non quidē ex Platone, sed ex Platonicis sicut ab Apulegio & quibusdam alijs collegimus, dicentibus quod subiecto mortalium rerum & defūcto hoc quidem quod immortale est in rebus mirabilia operari non cessat. Dicunt etiā isti quod si operationes iste elementis attribuerētur, sicut quidam dixerunt pictagorici, aut elementorum complexioni, quod tunc sicut cōplexio est vnica ita operatio lapidis esset vna. Nunc autem multas videmus. Adhuc autem siue qualitas elementalis operetur per se, siue in complexo non operantur qualitates elementales nisi transmutando materiam quam afficiunt, nulla autem tali transmutatione facta substantię videntur operari lapides preciosi, propter quod etiam alicuius separati principij videtur esse operatio istorum. Hæc igitur est opinio Platonicorum. Hermes autem & quidam sequaces eius Indorum plurimi multa de vniuersali virtute differentes

dicebant omnium inferiorum uirtutes esse in stellis & imaginibus cœlorum. Omnes autem uirtutes infundi in inferioribus omnibus per circulum alaur, quoniam primum circulum imaginum cœlestium esse dicebāt, has autem uirtutes descendere in res naturæ nobiliter & ignobiliter. Nobiliter autem ꝙ quando materię recipientes has uirtutes fuerint superioribus magis similes in lumine & perspicuitate. Ignobiliter autem quando materię fuerint confusę & feculente in qua quasi opprimitur uirtus cœlestis. Hanc igitur caussam isti dicunt quoniam lapides preciosi præ aliꝭ habent mirabiles uirtutes, quia uidelicet in substantia magis similantur superioribus & in lumine & perspicuitate, propter quod a quibusdam eorum, stelle elemētales esse dicuntur lapides preciosi. In superioribus enim ut inquiunt quasi quatuor colores inueniuntur, qui etiam frequētiores sunt in lapidibus preciosis. Quorum unus est orbis non stellati, qui ab omnibus dicitur saphirus & hūc colorem primo habet saphirus & denominat, participant autem ipsum posterius aliꝭ quidē lapides. Secundus autem est qui est plurium stellarum & est ille qui uocatur lux candens & albescens, & hunc colorem habet dyamas & berillus & multi aliorum. Tertius est qui

uocatur

uocatur ignescens & rutilans qui est in sole & marte & in quibusdam aliis, & hunc primo quidem accipit carbunculus, & postea palachius siue palacius & granatus, & quidā alii. Ideoq; dicunt carbunculum nobilissimū & uniuersaliter habere habentem uirtutem omnium aliorum lapidū, quia sol cuius uirtutem similem accipit, nobilior est omnibus uirtutibus cœlestibus, & est sua uirtus uniuersalis dans lucem omnibus cœlestibus & uirtutem. Quartus autem est rubeus obscurus tā in stellis q̄ in quibusdam aliis lune mansionibus inuētus, & hic inuenitur in lapidibus habētibus obscuras nubes, sicut in calcidonio, ametisto & aliquando in smaragdo, & in quibusdam aliis, propter hoc & huiusmodi dicta talem isti induxerunt opinionem. Auicēna autem & quidam alii sequentes eundē dixerunt in omnibus naturis quędam aliquando apparere prodigia ex imaginatione superiorum motorum. Contendit enim hic philosophos intelligentias quæ mouent orbes nequaq; posse intendere particularem motum hunc uel illum, nisi per apprehēsionem aliquam particularium, & hanc apprehensionem dicit imaginationem equiuocare seu equiuoce uocari ad imaginem quæ pars est animæ sensibilis in animalibus. Practice autē

M v omnia

omnia quæ fiunt vt inquit præexistunt in cõ ceptionibus motorum stellarum & orbium. Adhuc autem talem inquit esse obedientiam totius materię generabilium ad motorẽ qualis est obedientia nostri corporis ad nostras animas. Nos autem in nobis sentimus quod ad quamcunq; formam concepimus mouet corpus nostrum delectabiliter vel horrendo vel fugiendo. Sic igitur dicit frequenter diuersa concipere animas cœlestium, & tunc materiam moueri per obediẽtiam ad illud, ex hoc esse quod diuersas uirtutes generata accipiũt quæ nos complexionales vocamus, & maxime lapides in quibus est commixtio, prima facilius mota ad imaginationem huiusmodi q̃ alia in quibus est maior diuersitas ꝓpter animę opera quæ infunduntur illi. Hæc igitur dicta sunt ab Auicenna & sequentibus eum, vt videtur accipi in quibusdam dictis suis quę de magicis & alchimicis composuit.

¶ De improbatione dictarum opinionũ. Capit. 3.

Dicta vero Alexandri peripatetici conuenientia ideo nõ sunt, quia scimus qđ licet quodlibet calidum simplex & calidum commixtum diuersas habet operatiões, tamen conueniunt in genere congregandi videlicet

delicet homogenea & etherogenea. Idem aũt dicimus de frigido humido & sicco. Operationes autem lapidum nec in genere nec in specie conueniunt, cum simplicium operatione, sed magis prodigiose & mirabiles esse videntur. Adhuc autem male dictum est nihil dirigere & informare qualitates elementorum, nisi ipsam mixtionem & complexionem. Sic eñi non oportet esse species & forma alia nisi complexio quod falsum esse ostensum est, & ostendetur a nobis in libro de anima & in philosophia prima, propter virtutes enim lapidũ non complexionales nec elementales, præ omnibus magici vtuntur lapidibus pręciosis eã in annulis q̃ in ceteris imaginibus quorum effectus est mirabilis, propter hoc autem & huiusmodi falsificatur dictũ Alexandri. Quod autẽ dicit Plato de Ydeis a multis incõuenienter dictũ esse ostensum est, & nos de hoc alibi disputabimus, qa negocium de Ydeis maioris est egens inquisitionis, q̃ sit ꝓpositum negocium in quo sumus. Sed licet hic supponatẽ non esse Ydeas alias formantes generatiua neq; aliquid immortalium in corporibus mortalibus & corruptibilibus, quia corruptis his nil manet eorum quæ sunt in ipsis, nec est resolutio cõmixtorũ in elemẽta & Ydeas, sed

potius ſolum in elementa ex quibus compo nuntur. Si ponerentur autem eſſe huiuſmodi Ydeę inutiles eſſent, eo quod non proportionarentur materię nec contingerent eam, nec tranſmutarent. Omnia enim talia uidentur eſſe in materia ipſa & non ſeparari ab ea. Per hoc igitur & his ſimilia dictum Platonis improbatur, omnibus tamen antiquis probabilius dicit Hermes de cauſſa uirtutis lapidum quia ſcimus pro conſtanti omnium inferiorum uirtutes a ſuperioribus deſcendere. Superiora enim ſubſtantia & lumine & ſitu & motu & figura influunt in inferioribus omnes nobiles uirtutes quæ ſunt in ipſis, tamen hoc dictum imperfectum eſt in phiſicis, licet forte in aſtronomicis & magicis eſſet ſufficiens, quia in phiſicis dicitur cauſſa quæ eſt in materia operans, talis autem eſt elementalis, aut qualitates elementorum prout ſunt in commixto uel forma ſubſtantialis tales cõplexiones conſequẽs. Docet enim Ptolomeus in libro q Alarba. dicitur, effectus ſtellarũ ideo eſſe diuerſos & incertos, quia in inferioribus in fluxu proueniunt ad ipſa per aliud, & per accidẽs. Per aliud quidem quia per uirtutes elementales quæ informant. Per accidens autem quoniam non perueniunt ad inferiora niſi per eſſe uniuerſale quod inconfuſum

fusum & incertarum dispositionum est, eo quod aliquādo materia est receptibilis uirtutis cœlestis, aliquando nequaquam, et aliquando recipit eam secundum parum, aliquando secundum multum, et hoc ignorātes multi qui diuinant in astris sepe mentiuntur, et abhominabilem suis mendacijs faciunt scientiam cū sit bona et utilis ualde. Quæ autem Auicenna de prodigijs dicit prodigiosa esse uidētur. Non enim imaginatio potest aliquo modo intelligentijs cœlestibus conuenire, nisi enim sunt conceptiones tales in eis quę motu cœli & elementalibus qualitatibus non explicentur, eo quod nihil est inordinatum in eis, hoc autem alibi ostendetur quia multa oportet permitti, sed hæc conuenienter deberent ostendi. Sed hoc sufficit quod in phisicis & in cœlo & mundo perfecte de talibus dictum est quantum permisit cōsideratio phisica. Intellectus enim practici sunt & per se formales ad opus naturę quos cœlestis motus explicat sicut instrumentum. Nec unquam conceptio aliqua est in motore nisi talis. Vnde autem est quod intendit hunc uel illum in parte dictum est in cœlo & mundo sufficienter aut in prima phisica habet determinari.

¶ De uera caussa uirtutis lapidum preciosorum. Cap. 4.

Refutatis

REfutatis igitur omnibus his dicimus cũ Constantino & alijs quibusdam quod virtus lapidis caussatur ab ipsa lapidis specie & forma substantiali. Sunt aũt quędam virtutes mixtorum miscibilia habentes pro caussa, quędam autem ipsam speciem. Et hoc clarius videtur in his quę melius alijs specificata & formata sunt, sicut est homo qui operatione qua homo est, habet intelligere, quæ ex nullo caussatur complexionante. Idem autem est in brutis & in vegetabilibus sicut probatur in ethicis, ita qđ omnis rei propria est operatio & proprium bonum secundum speciem, qua formatur & perficiť in esse naturali. Huiusmodi autem speciei instrumenta sunt omnia complexionantia, eo qđ ipsa continet omnia, & ipsa non existente corrumpitur & dissoluitur complexionatum. Forma enim continet materiam sicut diuinum & optimum illius, & non continetur ab ipsa, nec desideratur materia in natura, quia sui non indigetur nisi ad esse indiuidui, & non ad esse diuinum. Hæc autem in libro de intellectu & intelligibili, & in prima philosophia clarius elucidabuntur. Forma igitur ista inter duo est hæc inter cœlestes virtutes a quibus datur & super materiã complexionatam cui infunditur. Si ergo in se consideretť ipsa est essentia simplex vnius tantum

tum

tum operatiua qđcunq; est illud, quod vnius est tantum efficere vnum, & ab vnico est vnicum, sicut tradit tota vniuersitas philosophorum. Si autem hæc forma consideretur vt est virtutibus cœlestibus primo multiplicatis p superiores & inferiores, & omnes imagines et circulos quos duodecim signa cum stellis suis distribuunt super orizontem rei illius cui infunditur forma, & secundo secũdum quod ad eam operantem sunt virtutes elementales erit ipsa forma multiplex valde secundum potentias naturales suas quæ circũstant essentiã suam simplicem, & sic multorum efficientiũ erit effectiua, licet forte vnicam habeat propriam operationem. Non enim potest dici virtutes caussarum per aliquid non manere in effectibus. Et hoc est qđ fere omnis res non ad vnicam tantum sed ad multa valet quando suæ sciantur operationes. Comparata vero ad illud cuius est forma hoc est ad materiam est potentior & impotentior, secundum quod bene dicit Hermes. & de hac caussa lapides eiusdem speciei inueniuntur potẽtiores & minus potentes in effectibus suis. Forte etiam inueniuntur aliqui nullum omnino speciei habere effectum propter cõfusionem materię, sicut homo nullam habet operationẽ humanam secũdũ qđ est homo, licet eũ species secundũ ratio

nem

nem nō participetur secūdū magis et minus, secundū tn̄ esse et principium actionū secundū magis et minus inesse uidemus speciē fere oībus rebus. Et ideo in his quæ speciem cōsequunt̄ uirtutibus inueniūtur efficatiores res uel minus efficaces, uel oīno impossibiles ad operationes quæ fiunt per uirtutes speciem secundum naturam consequentes. Et ad memoriam huc reuocandum quæ in .ij. methe. diximus, lapidum species ad indiuidua quodammodo esse mortalia, sicut & homines & extra loca generationis suæ diu contenti corrumpuntur, et non nisi equiuoce retinent nomen speciei, licet in figura et colore eorū hoc non nisi per longissimum tempus possit depræhendi. Et sicut in animalium factura et in complexione aliquando tanta est discrasia q̄ animam hominis non attingit sed solū qualemcunq; hominis figuram. Ita etiam est in lapidum generatione, aut propter inordinationē materię, aut propter uehementissimas uirtutes cœlestium in contrarium mouētes, sicut diximus in secūdo nostro phisicorum. Hæc igitur et tanta de uirtutibus lapidum dicta sunt in communi. etc̄.

Tractatus

TRACTATVS SECVNDVS libri secundi de lapidibus nominatis & eorum uirtutibus.

¶ De lapidibus incipientibus ab A. Cap. 1.

SVpponamus autem nomina pręcipuorum lapidum, & uirtutes secũdum ꝙ ad nos aut per experimentum, aut ex scripturis auctorum deuenerunt. Non autem omnia quæ de eis dicũtur referemus eo ꝙ ad scientiam non prodest. Scientiæ enim naturalis non est simpliciter narrata accipere, sed in rebus naturalibus inquirere caussas. Vt autẽ in latina lingua competentius ordo seruetur secũdum ordinem alphabeti prosequamur nomina lapidum & uirtutes eorum, eo modo quo mos est medicis describere simplices medicinas. In primo capitulo ergo ab. a. incipientes nouem famosi apud philosophos inueniũtur lapides, Abeston uidelicet Absintus, Adamas, Agathes, Alabãdina, Alecterius, Amãdinus, Ametistus & androsmanta.

Abeston autem coloris est ferrei, qui secũdum plurimum in Arabia inuenitur, cuius uirtus mirabilis narratur et in templis deorũ est manifesta, eo ꝙ semel accensus uix unq̃ poterit extingui, eo ꝙ naturam habet lanu-

ginis quæ vocatur pluma salamandrę cũ mo-
dico humido vnctuoso pingui inseparabili ab
ipso, & illud fouet ignem accensum in ipso.

Adamas autem sicut superius fecimus men
tionem lapis est durissimus, parũ cristallo ob-
scurior, coloris tamen lucidi fulgentis adeo so
lidus, vt neq; igne ferro mollescat vel solua-
tur. Soluitur tamen & mollescit sanguine &
carne hirci, præcipuę si hircus aliquãdiu ante
biberit vinum & petrosilium vel silermonta-
num comederit, quia talis hirci sanguis etiã
ad frangendum lapidem in vesica valet infir-
mis de calculo. Soluitur etiam lapis iste, quod
mirabilius videtur plumbo propter multum
argentum viuum quod est in ipso. Hic autem
lapis penetrat ferrum & ceteras gemmas om-
nes præter calibem in quo retinetur. Non tra
hit autem ferrum eo quod sit proprius locus
generationis eius vt quidã mendose dixerũt.
Maior autem quantitas istius lapidis ad hoc
inuenta est magnitudo auellanę. Nascitur au-
tem in Arabia & Cipro, secundum plurimũ,
sed Ciprius est magis mollis & obscurus. Et
quod mirabile videtur multis hic lapis quan-
do Magneti supponitur ligat Magnetem &
non permittit ipsum ferrum trahere. Maior
autem virtus eius est in auro vel argento vel
calibe.

calibe. Dicuntq́ magi quod lacerto ſiniſtro alligatus valet contra hoſtes & inſaniam , & indomitas beſtias, & feros homines, & cõtra iurgia & rixas, & contra venena & incurſus fantaſmatum & incuborum. Hunc autem lapidem dyamantem etiam quidam vocãt, etiã quidam ferrum attrahere mentiuntur.

Abſinthus eſt de genere gemmarum coloris nigri rubeis virgulis, & aliquando guttulis. Huius autem virtus videtur eſſe imitans abeſtino, abſinthus enim permanet calidus ꝑ ſeptem dies vel amplius propter eandem cauſſam quæ dicta eſt de abeſtino lapide.

Agathes autem lapis eſt niger cum albis venis, & quodam modo iſtius ſpeciei lapidis inuenitur alius modus eiuſdem ſpeciei qui eſt ſimilis corallo. Et tertium genus quod ſecundũ plurimum in Creta Inſula naſcitur, quod habet in nigro venas croceas. Et quartũ genus indicum eſt variũ quaſi ſanguineis guttis reſperſum. Et primum quidem genus aptum eſt ad formas quæ lapidibus inſculpunt̃, propter quod plurimi lapides habentes capita regũ inſculpta nigri ſũnt, & cũ iacet ad caput dormientis fert̃ oſtendere multa ſimulacra ſomniorum. Tertium aũt genus qđ creticũ eſt facit ut ait Auice. vincere pericula & vires cõfert cor

poribus, gratum & placentem facit ut dicit Euax rex Arabum, & persuasorem & coloris boni facit hominem & facundum, et munit eum contra aduersa. Genus autem Indicum uisum fouet, et ualet cõtra sitim et uenenum, cum autem accenditur odoriferum est ualde.

Alabandina a loco in quo secundum plurimũ generatur sic uocatur, hoc est ab epheso quæ alabãdia uocatur alio nomine, est autem ruborem habens fulgentem, et est lapis clarus fere ut sardinus. multiplicat et auget sanguinem

Alectorius est gemma quæ uocatur lapis galli, et est albus nitens cristallo obscuro similis. Extrahitur autem ex uentriculo gallinacij postq̃ fuerit ultra quartum annum, & quidam dicunt q̃ post nonum extrahitur & est melior qui extrahitur gallo decrepito. Maxima autem huius quantitas est inuenta accedere ad quantitatem fabę. Virtus autem eius est excitare uenerem gratum & constantem uictorem, et discretum facere, oratoriam tribuit facultatem, amicos cõciliat, et tentus sub lingua sitim extinguit uel reprimit, et hoc ultimum expertum est.

Amãdinus uero gemma est coloris uarij, dicit autem Euates q̃ uenenum omne aut extinguit aut reprimit, et uincere facit aduersa-

mios

rios & prophetiam & interpretatiõem somniorum facit intelligi, & etiam ęnigmatum.

Ametistus est gemma multum communis & nota, coloris purpurei & transparentię aliquantulum obscure, & inueniuntur in ista specie multę differẽtię, sed quinq; sunt magis notę per differentias obscuritatis omnes acceptę, nascitur autẽ in hac specie in India, est autem melior ad sculpendum, eo ꝙ alijs est minus durus. Operatur autem cõtra ebrietatem ut dicit Aaron, & facit uigilem, et malas reprimit cogitationes, & bonum in scibilibus confert intellectum.

Andromanta lapis est coloris argentei, q̃ secũdum plurimum in mari rubro nascitur, & est aut quadratus ut tessera, & durus sicut adamas. Virtutem habet contra furorem & facilem animi concitationem, & tristitiam & grauitatem.

¶ De incipientibus a litera B. Cap. 2.

BAlagius qui & palacius dicitur, est gemma coloris rubei, ualde lucide materiæ & substantię ualde transparentis, & dicitur femina carbunculi habens debilem colorem, & uirtutes eius remissas, sicut femina se habet ad marem, & quidã dicunt ꝙ est do-

mus eius, & ideo palacium carbunculi vocat. Generatur enim frequenter carbunculus in loco isto, & iam visum est hoc nostro tempore quod in lapide vno exterior pars fuit balagius, & interior carbunculus, propter quod Aristotel. hunc lapidem dicit esse de genere carbunculi.

Dicunt etiam quidam quod lapis qui vocatur borax a quodam bufone dicitur sic qđ in capite ipsum portat, & est duorum generũ, vnum album, aliquantulum fuscum, aliud nigrum, quod si viuo palpitanti bufone extrahitur, in medio habet oculum quasi ceruleum, de quo dicunt quod glutitus sordes purgat intestinorum & superfluitates, & tẽporibus nostris extractus est de bufone paruus viridis. Aliquos etiam vidimus bufones habentes in se depictos qui de hoc genere dicebantur, vulgariter autem crapodine dicuntur hi lapides.

Berillus autem est lapis coloris pallidi lucidi transparẽtis, & ideo superius diximus quãdo inuoluitur in eo videtur moueri aqua, secundum plurimum generatur in India, sicut multę aliarum gemmarum. Sunt autem multa genera & modi in specie lapidis istius, sed melius esse fertur qui magis pallet, & plures habet guttas, quæ videntur in ipso manere.

Fertur

Fertur autem operari contra pericula hostiũ & contra lites, & reddere inuictum. Mitem etiam in moribus dicitur efficere & ingeniũ bonum dare. Medicorum etiam quidam dicunt quod valet contra pigriciam & epatis dolores, & contra suspiria & eructationes, & quod valet oculis humidis. Expertũ est enim quod quando rotũdatum est oculo solis opponitur, adurit ignem accendit. Dicunt etiam Magi quod amorem in coniugio conciliat inter maritum & vxorem.

¶ De incipientibus a litera C. Capit. 3.

CArbũnculus qui græce antrax & a nonnullis rubinus vocatur lapis perlucidissimus & rubicundissimus & solidus est habens se ad alios lapides sicut habet aurũ ad cetera metalla, hic plus omnium aliorum lapidum virtutes habere dicitur, sicut & superius diximus. Specialis tamen effectus eius est venenum aereũ & vaporosum fugare, & quãdo vere bonus est, lucet in tenebris sicut carbo, & talẽ vidi ego. Quãdo aũt minus bonus est & tñ verus emicat in tenebris superfusa aqua clara & limpida in vase nigro mũdo polito. Qui aũt nullo modo lucet in tenebris hic nõ habet

nobilitatem perfectam. Secundum autē plurimum sui inuenitur in Libia, & licet habeat plures differentias, ut ait Euax, qui dicit eum habere undecim species, tamen Aristote. ut Constan. refert dicit eum habere tres species, quas supra numerauimus, scilicet balagium granatum & rubinum, & quod multi mirantur dicit in eis præcellere granatum qui tamē minoris ualoris apud gēmarios extimatur.

Calcedonius autē lapis est pallidus fuscus aliquantulum obscurus, hic si perforatur & cum uirtute lapidis qui sineris dicitur collo suspendatur, dicitur ualere contra illusiones fantasticas ex melancholia exortas. Facit etiam conuincere caussas & uirtutes corporis conseruat, & hoc ultimum est expertum.

Calcafanos lapis est nigri coloris, cuius uirtus uocem clarificare dicitur, & raucedini mederi.

Ceraunius lapis esse fertur cristallo similis, infecto colore ceruleo, qui dicitur cadere aliquando de nube cum tonitruo & inuenitur in Germania & Hispania, sed Hispanus est cādens ut ignis, prouocat dulces somnos ut dicunt, & ad prelia & caussas uincendi & cōtra periculum tonitrui dicitur operari.

Cęlidonius duas habet species, unus est niger, alter ruffus inuenitur, trahuntur aut am

bo de

bo de uentre yrundinis. Ruffus autem inuo-lutus panno lineo uel corio uitulino & sub si nistra assella gestatus dicitur ualere contra in saniam, & antiquos languores & lunaticam passionem. Et Constantinus dicit eum ualere contra epilepsiam prædicto modo gestatus Euax autem refert ꝙ facundum gratum & placentem reddit. Niger autem ut Ioseph di-cit contra nociuos humores & febres & iras operatur & minas. Et lotus aqua oculos sa-nat, ad finem etiam inceptum perducit nego cij, & si inuoluatur folijs celidonie herbe dici-tur obfuscare uisum. Sunt autem hi lapides parui ualde, & tales iā uidimus per socios no stros de stomacho yrundinum extractos in mense Augusti, tūc enim abstracti magis ua-lere dicuntur, ut frequenter autem semp duo simul in una yrundine inueniuntur.

Celontes lapis est purpurei coloris, & dici tur in corpore testudinis inueniri, quia quæ-dam sunt maxime testudines habētes domos quæ sunt sicut margaritæ nitētes. Dicitur au-tem apud diuinatorem ꝙ facit eum qui ge-stat euomere sub lingua, hanc autem uirtutē nō dicitur habere nisi cum luna primo est ac-censa & crescens, & monoydes. Et iterum cū ē uigesimanona monoydes in ultimo decre-

N v scens,

ſcens, dicitur autem hic lapis ab igne non cor rumpi.

Cegolites lapis eſt in colore & quantitate ſimilis oſſi oliue, de quo referunt quod eſt ex- pertũ, ꝗ diſſolutus in aqua & raſus & ſic hau- ſtus diſſipat lapidem in renibus & veſica.

Corallus lapis eſt duarum ſpecierum a ma ri ſicut ſuperius diximus extractus, & præci- puę a mari quod eſt circa maſſiliam, vna eius ſpecies eſt rubea, ſicut ebur antiquum, alia ve ro alba figuratur ad modum ramuſculorum plantarum, de quo expertum eſt qđ valet cõ- tra quemlibet fluxum ſanguinis. Dicitur etiã collo ſuſpenſus valere contra epilepſiã, & con tra operationes menſtruorum, & contra tem- peſtates fulmina & grandines. Et ſi puluериſe- tur & ſuper herbas et arbores aſpergatur cum aqua fertur fructus multiplicare. Referũt eti- am qđ principia expedit & fines negociorũ.

Cornelius autem quem quidam corneleũ dicũt lapis eſt coloris carnei hoc eſt rubei, ab- ſcinditur ſicut lotura carnis, hic apud rhenum flumen inuenitur frequentiſſimę, & eſt valde rubeum habens fere colorem ſicut minium, & quando politur multum micat. Expertum autem eſt quod conſtringit ſanguinem, & prę cipuę menſtruorum & hemorroidarũ, fertur etiam iras mitigare.

Criſopaſſus

Criſopaſſus lapis ab India veniens,& raro inuenitur,propter quod & carus extimatur. In colore etiã eſt quaſi ſit ex ſucco piri coagulatus,habens auri gũttas intrinſecas , propter quas & tale nomen accipit,& Chriſos aurum ſonat in græco,& multam ſimilitudinem habet cum Chriſolito.

Chriſolitus lapis eſt in colore habens tenuẽ viriditatem lucidam in qua ad oculũ ſolis micat ſicut ſtella aurea,& nõ eſt rarus, dicitur autem venire de ethiopia. Expertum autem eſt quod ſpiritualia conſortat, propter quod tritus aſmaticis datur. Fertur etiam quod perforatus & ſetis aſini in foramine repletus & brachio ligatus ſiniſtro , fugat terrores & melancholicas paſſiones,& hoc dicitur in phiſicis ligaturis,& in auro etiam poſitus & geſtatus fugat fantaſmata vt dicunt , ſtulticiam etiam repellere,& ſapientiam conferre perhibetur.

Criſtallus lapis eſt qui aliquando fit vi frigoris vt dicit Ariſtot. aliquando autem in terra,ſicut ſępe experti ſumus in Germania , vbi multi inueniuntur, vterq; autem modus generatiõis facile ex ſuperioribus erit manifeſtus. Hic frigidus oculo ſolis oppoſitus ignem eijcit,ſed ſi calidus ſit hoc perficere non poteſt, cuius rationem dedimus in libro de cauſſis proprietatum elementorum & planetarum.

Dicitur

Dicitur etiã sitim restringere sub lingua positus, & expertum est φ tritus cum melle mixtus receptus a mulieribus replet ubera lactę.

Crisolitus gẽma est coloris aurei, & in horis matutinis uisu pulcherrimus ẽ. In aliјs autem horis dissimilis, ab igne autem corrumpitur & fugatur, ut quidam dicũt inflammatur, & ideo timere ignem dicitur. Dicunt aũt quidam φ aliud est genus istius lapidis qđ est lapidis ignobilis substantię incorporatũ, & hoc non est uerum, sed hoc est marchasita aurea quæ medium quodammodo est inter metalla & lapides, sicut nos in sequentibus ostendemus. Dicitur autem tertium genus istius lapidis esse colore medium inter ceruleum & rubeum, uniuersaliter autẽ dicitur hic lapis tritus scabiem curare, et ulcera. In manu gestatus calorem febris mitigare habet.

Crisopagion gemma est ab ethiopia ueniens, hic dicitur lucere in tenebris & euanescere a lumine superueniente, ita φ non retinet nisi colorem hebetẽ obscuro & quasi subtenui colore operti auri, & fit in ipso secũdum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca. De omnibus autẽ his in lib. de anima dabimus rationem perfectam & ueram.

¶De

¶ De nominibus lapidum a quarta litera quæ est D. incipientium. Cap. 4.

FErtur autem quidam lapis demonis uocari lapis bicolor, ut arcus dęmonis qui yris uocatur. Et conferre hunc dicunt febricitantibus, & uenenosa pellere, & tutũ & uictorem reddere. Est autem demon dictum quod græce intellectus uel stellam clarã scintillantem sonat.

Dyacodos autem lapis pallidus dicitur esse aliquantulum berillo similis, dicitur autem in tantum fantasmata excitare, ꝙ magi maxime hoc utuntur tamen applicatus defuncto in tantum uires amittit ꝙ mortem horrere p̱hibeatur. Horum autem ratio quæ potest haberi ex libris magorum Hermetis & Ptolomei, Thebith, Bencherath habetur de quibus non est præsens intentio.

Dionisia lapis est niger ut ferrum intermicans rubeis guttis et spirat uinum, et de odore ipsius, uini fugatur ebrietas, quod mirabile multis apparet. Caussa autem, quia uinum non odore sed uapore opilando inducit debilem ebrietatem, lapidis autem odor simplex aperitiuus est et expuulsiuus uaporis uini.

Draconites

Draconites autem lapis est a capite draco-nis extractus, & fertur ab oriente vbi sunt dracones magni. Est autem virtus efficax eius si-cut & boracis, quãdo de viuo dracone adhuc palpitante extrahitur. Insidiatur autem draconibus dormiẽtibus, & subito scisso capite draconis adhuc palpitante euellunt lapidem. Animæ enim actus multa confert his etiam super-fluitatibus quæ generantur in animalibus, & mortis corruptio alterat ea quando naturali morte corruptis humoribus moriuntur, vel quando mortua & corrupta occisa iacuerũt. Ego autem in partibus alamanię in sueuia vidi lapidem super quem conuenerant plusquã quingenti serpentes inter montes in quodam prato, & cum transitum faceret ibidem dominus terræ sui milites euaginatis gladijs sciderunt serpentes in multa frustra, in fundo tamẽ quidam magnus serpens iacuit in multas partes scissus, & sub capite serpentis inuentus est lapis niger formatus vt piramis abscissa, non perlucidus in circuitu colore pallido, pulcherrimum habens descriptum serpentem. Et hũc lapidem mihi ab vxore illius nobilis præsen-tatum cum capite serpentis eiusdẽ ego habui. Dicitur autem venenũ fugare, præcipuę quæ sunt ex incessibus venenatorum animalium, victores etiam dicunt efficere.

¶ De

¶ De incipientibus a litera E. Cap. 2.

ETHites gemmarũ optima est coloris puniceí, & vocatur a quibusdam aquileus, & ab aliis erodialis, eo quod aquile hunc aliquando ad nidum suum iuxta oua collocãtes eundem sicut grus inter duo oua quæ facit lapidẽ collocari. Iam enim experti sumus ad sensum in Colonia, vbi grues fetus fecerunt multis in annis in quodã horto. Inuenitur autem ethites secundũ Plinium sui generis iuxta littora oceani, vbi etiã optimum genus est Herodiorũ qui sunt Herodes auiũ, dicitur aũt in Persia aliquãdo inueniri. Est aũt modus eius qđ in se continet aliũ lapidẽ, qui in ipso sonat quando manu mouetur, & quassatur. Fertur aũt quod suspensus sinistro lacerto confert pregnantibus, impedit aborsum, & periculũ parturitionis mitigat. Et aiunt quidã quod caducorum hominum prohibet frequentem casum. Et quod his mirabilius est tradunt Caldei quod si de ministratione veneni cibus aliquis suspectus fuerit positus in cibo prohibet ne possit glutiri cibus ille, & si lapis subtrahitẽ mox deglutitur. Quare autem aquilę hunc lapidem nido suo imponant non satis scitur. Experti eñ sumus grues non obseruare cuius

generis

generis lapidem inter oua sua ponãt, sed ponunt modo unum et in alio anno unum alium. Dicunt autem quidam ꝙ faciunt hoc ad mitigandum calorem ouorum uel corporis aquile ne oua nimis calefiant, et hoc est probabile. Quidam tamen dicunt aliquid conferre ad eorum formationem et uiuificationẽ. Quod autem quidam dicunt ꝙ lapis ab his auibus interponitur ouis ne frangantur, omnino falsum est, quia citius ad lapidem q̃ ad se ipsa collisa frangerentur. Aiunt etiam quidam ꝙ si aliquis suspectus habetur de ministratione ueneni ꝙ si in cibo eius quocũq; lapis immittitur, statim ad cibum strangulatur et quãdo subtrahitur glutit cibum si est reus, et si est innocens glutit cibũ in quo lapis missus est.

Eliotrophia lapis est uiridis fere smaragdo similis, respersus sanguineis guttis, hũc eliotropiam dicunt esse uocatum Magi, et gemma Babilonica, qa si ungatur succo herbe eiusdem nominis et in uas aqua plenum remissus facit sanguineum solem uideri sicut si pateretur eclipsim. Cuius caussa est quia totam aquam ebulire facit in nebulam quæ in spissando aerem impedit solem uideri, nisi quasi in rubore et spissa nube rorando, post modũ autem descendit illa nebula rorando sicut p

guttas

guttas pluuię. Oportet autem ꝙ quodā carmine sacratus sit, & quibusdam caracteribus mixtus, & si tunc auruspices præsentes sint diuinando quędam prædicunt, propter quod templorum pontifices isto lapide utebātur. & maximę in festis ydolorum. Dicitur autē reddere hominem bone famæ & incolumē, & longe uitæ, & contra fluxum sanguinis & uenena ualere. Dicitur etiam ꝙ unctus herba sui nominis ut prædiximus uisum fallit in tantum ut hominem prohibeat uideri. Inuenitur autem sępe in Ethiopia, Cipro et India.

Ematites lapis est inuentus in Affrica, & in Ethiopia & Arabia, ferruginei coloris, habens uenas sanguineas immixtas. Virtus autem eius est ualde stiptica, propter quod expertum est ꝙ ualet contra fluxum uesice uentris & menstruorū, quando cōtritus in aqua mixtus bibitur, sanat etiam fluxum saliuę sanguineę, uino etiam permixtus, puluis eius sanat ulcera & uulnera, & carnem etiam superfluam in uulneribus natā corrodit. Et uisus hebetudinē ex humida caussa confortat & sanat, & temperat asperitatem palpebrarum.

Etyndros lapis est Cristallo in colore similis, qui perpetuis guttis distillat, quę febricitātibus ualere dicuntur, & tamen lapis non minoratur nec corrumpitur. Caussa autē huius

est profecto quia ex substantia lapidis istę guttæ nequaquam distillant sed propter nimiam frigiditatem acrem se tangentem continuę mutat in aquam, sicut faciunt duri lapides, & politi post resolutionem frigoris.

Epistrites lapis est natus in mari, rutilans et rubicundus, in cantionibus autem ex phisicis ligaturis dicitur, quod ante cor gestatus tutũ hominem seruat, & compescit sediciones, & cõpescere etiam dicitur locustas, & volucres & steriles nebulas, & grandinem & tempestates a fructibus terræ compescere fertur. Expertum etiam est qđ oppositus oculo solis ignem & radios igneos emittit. Dicitur etiam quod si hic lapis in aquam feruentem proijciatur cessat ebulitio eius, & postmodũ frigescit. Caussa autem huius alia esse non potest, nisi quod pro certo frigidissimus est, & motus a calore bulientis aquæ frigiditas suæ complexionis agere incipit.

Exacolitus autem lapis esse dicitur varius & dissolutiuus vt dicunt periti medicorum, propter quod vino permixtus & potatus dicitur cõtra cholicam & iliaçam valere passiões.

Exacontalitus autẽ lapis est sexaginta coloribus distinctus, parue quantitatis valde q frequentius in Libia inuenitur, & apud troglodiras, & nocet neruis valde, propter quod etiam

etiam oculos hominis dicit efficere tremulos.

¶ De incipientibus a litera F. Cap. 6.

FAlcones quod alio nomine Arsenicũ vocatur, & a vulgo auripigmentum idẽ significat. Est autem de genere lapidum Citrinum & rubeum quem lapidem vnũ de spiritibus vocant alchimici, habet autem naturam sulphuris in calefaciendo & desiccando, et cum calcinatur per ignem nigrum efficitur, & statim sublimatione efficitur albissimum. Et si iterum calcinetur iterũm efficitur nigrũ, & iterata calcinatione efficitur albissimum, & cum hoc ter vel quater iteratur in ipso tantũ efficitur adustiuum, quod æri compositũ statim facit foramina per ipsum, & exurit vehementer omnia metalla præter aurum solum, appositum autem æri ipsum in album colorẽ transmutat, propter quod falsarij vtũtur ipso quando æs volũt facere simile argento, quia magnum in hoc habet effectum.

Ferunt etiam gemmarij quod gemma quæ vocatur Filacterium eadem sit cum Chrisolito & eiusdem virtutis.

¶ De incipientibus a litera G. Cap. 7.

GAgates est Catabre, quem quidem lapidem de genere gemmarum ego reputo. Inuenitur autem in Libia & Britannia iuxta littus maris, & abundanter inuenitur in mari quod attingit aquilonem partē teutoniç. Etiam in anglia frequenter inuenitur, & ē duplicis coloris, nigri uidelicet & crocei, sed croceum est perlucidum fere sicut Topasion. Inuenitur etiam glaucum & declināS ad pallidum coniunctum cum citrino colore. Confricatum autem trahit paleas, & incēsum ardet sicut thus. Dicitur autem ꝙ cōfert hidropicis, & fluidos firmat dentes ut aiunt. De expertis autem est ꝙ lotum cum aqua & per suffumigationē mulieribus inferius suppositum prouocat mēstrua. Fertur etiam ꝙ fugat serpentes, & ualet etiam contra stomachi & uentris subuersionem, & contra fantasmata melancholica quæ quidā dęmones uocant. Aiunt autem de expertis esse ꝙ si colatura & eius lotura cum rasura detur uirgini bibita ꝙ retinebit eam ꝙ non mingit, si autem non est uirgo statim mingit, & sic debet probari an aliqua sit uirgo. Dicunt etiam ualere contra laborem parturientis.

Gagatronica est lapis diuersi coloris sicut pellis Capreoli. Cuius uirtutem Auicenna dicit esse ꝙ uictores reddat se gestantes. Expertum

tum aūt dicunt esse in Alchide principe quodam ꝙ quotiēs hunc lapidem secum habuit, semper uicit in terra & mari, quotiens autem caruit fertur hostibus succubuisse.

Gelosia dicitur esse lapis habens figuram grandinis & colorem, duricię Adamantis similis. Et tantæ fertur hunc esse frigiditatis ut ab igne uix uel nunq̄ calefieri possit. Cuius caussa est nimia pororum constrictio, nō permittens inde ignem ingredi. Aiunt etiā hunc iram & luxuriam & ceteras huiusmodi calidas passiones, & desideria mitigare.

Galaricides quam quidam Galarictidē uocant lapis est similis cineri, & secundum plurimū inuenitur in Nilo & Acoleo fluuijs, hic tritus dat saporem lactis, & succus eius in ore clausus turbat mētem. Dicitur etiam in libro de ligaturis phisicis ꝙ alligatus collo replet ubera lacte, & alligatus femori facit faciles partus. Aiunt etiam pastores Egipti ꝙ si uespere contritus cum sale mixta aqua ouile circumspergatur, ubera ouium replentur lacte, & fugatur ab eis scabies, generaliter etiam dicitur contra scabiem ualere.

Gerachides lapis est ut fertur nigri coloris, probatur autem ueritas huius lapidis sic ꝙ gestans lapidem totum corpus suum unctum melle muscis & uespis exponit, & si in-

tactus manet ab eis lapis est verus, & si depo-
nat lapidem statim muscę & uespę super mel
cadunt & sugunt. Aiunt autem quod in ore
portatus facit bene iudicare opiniones & co-
gitationes. Fertur etiam quod gestantem se
hominem amabilem & gratiosum reddit.

Gecolitus lapis est vt fertur Orientis ossis
oliuę similis. Cuius virtutem esse dicunt quod
tritus & cum aqua haustus lapidem frangit
& educit de vesica & renibus.

Granatus sicut Constantinus Aristotel. re-
fert dicere de genere est Carbunculi. Est autē
lapis rubeus & perlucidus, in colore similis
balaustijs qui sunt flores malorum Grana-
torum. Est autem rubeus aliquantulum ob-
scurior quam Carbunculus, & cum subster-
nitur ei niger color in sigillis tunc magis ruti-
lat, & inuenitur in hoc genere quidam modus
qui inter ruborem aspersum habet viole co-
lorem, propter quod hoc genus violaceum di
citur, & est præciosior omnibus alijs Grana-
tis. Dicitur autem letificare cor, & pellere tri-
sticiam, & secundum Aristot. est calidus & sic-
cus. Et quod quidam dicunt hunc esse de gene
re Iacincti est falsum. Inuenitur autem hic la-
pis secundum plurimū eius in Ethiopia, & ali-
quotiens iuxta Tirum inter arenas maris.

¶ De incipientibus ab I. litera. Cap. 8.

IAſpis eſt lapis multorum colorum, & habet ſpecies decem, melior tamẽ eſt viridis, translucens rubeas habens venas, & in argẽto propriẹ locari habet, & in partibus multis inuenitur. Expertum enim eſt quod ſtringit fluxum ſanguinis & menſtruorum. Aiunt etiam quod negat conceptum & iuuat partũ, & quod geſtantẽ ſe a luxuria prohibet. In magicis etiam legitur quod ſi incantatus eſt reddit gratum & potentem, & tutum, & fugat febres & hidropiſim.

Iacinctorum duo ſunt genera, aquaticus videlicet & Saphirinus, aquaticus eſt flauus albeſcens ac ſi peruium aquæ de ſubflauo perſpicuo erumpat, & ſuperare contendat, & hic eſt vilior, & inuenitur in iſto genere aqueſcẽs rubeus, in quo etiam ſuperat peruietas aquæ. Saphirinus etiam eſt flauus valde perlucidus, quaſi nihil habens aqueitatis, et hic eſt melior. Et ideo tria nomina habet, dicitur enim aliquando Iacinctus Saphirinus, in Ethiopia autem ſecundum plurimum inuenitur. Et quidam dicunt quartum eſſe quod eſt aquaticum ceruleum ſicut Thopaſion, & hoc eſt duriſſimũ viliſſimum generaliter, qui in ſe ſculpere

uix permittat. De expertis autē est quod est frigidus sicut uiridis, & confortat corpora, sicut omne frigidum quod constringit uirtutes corporum. In ligaturis autem phisicis est usus eius quod collo suspensus uel digito gestatus tutum reddit peregrinum & gratū hospitibus & est contra pestiferas regiones. Et expertum est quod somnum prouocat propter suam frigidam complexionem. Saphirinus aūt hoc specialiter habere dicitur quod est uirtus eius contra toxicū. Aiunt etiam qđ confert ad diuitias & naturale ingenium bonum confert & læticiam.

Iena lapis ē a bestia quę uocatur Hyena, sic dicta eo quod ex oculis eius cum in lapidem uertuntur tollitur, Aiunt tamen antiq Euax & Aaron quod positus sub lingua cōfert diuinando prædicere futura.

Iris lapis est Cristallo similis, & est ut frequētius hexagonus. Dicit autem Euax quod ab Arabia uenit, & in mari rubro nascitur. Nos autem inuenimus maximam copiā horum lapidum in montibus Germaniæ qui sunt inter rhenum fluuium & treuerensem ciuitatē, & diuerse quātitatis omnes sunt hexagoni. In albis autem lapidibus nati circūpositiōe lapidis cū naturaliter sunt rotundi hexagoni efficiuntur, sicut foramina apum in medio

dio posita hexagona efficiũtur, tamē illa quę sunt in extremis sunt rotunda. Est autem lapis siccissimus qđ sua indicat secabilitas maxima. Fit autem ex aqueo sicco quod euadit de materia lapidis qui generatur ex rubeo lutō, & quia hoc aqueũ est uehementer a sicco apprehensum siccus & durus est ualde lapis. Cũ autem sub tecto soli pars eius immittitur, & pars in umbra tenetur, pĳcit reflectendo pulcherrimos colores yridis super oppositũ Parietē, uel super aliquod corpus, propter qđ yris uocatur. Cuius caussa est superius assignata. Aliud autem simile huic nascitur in gipso, quod etiam perspicuum est in extremis & siccissimum ualde, et utuntur eo quidam pro uitro in uitreis.

Iscustos (ut fert Isidorus & Aaron) similiter est lapis, in ultimis Hispaniarum partibus frequentius inuentus iuxta gades apud Herculis, columnas in tertio uel secundo climatibus ultra Hispaniam illam, quam modo Hispaniam uocamus. Est aũt lapis filabilis propter uiscositatem in eo arefactā, & si de ipso uestis fiat nō comburitur sed igne purgatur & nitet, & forte illud est quod pennam uocāt Salamandræ, quare hæc lanugo quędam est sicut lanugo lapidis humidi. Quare autē non cremetur in metheoris expeditum est, huius

speciem quandam dicit esse quendam lapidē quem quidam vocant carbunculum album, & quidam alij calculum album. Imitatur em̄ Carbunculum in hoc ꝙ fantasmatibus & pre stigijs resistit, ualet etiam contra dolorem oculorum ex humida caussa & redactus in puluerem sanat scabiem.

Isidor. dicit de lapide Iudaico qui est albus ad modum glandis in quantitate scripturis quibusdam insertus, quasi litteris quas græci gramas appellant. Iudaicum autem dicit Auiceen. hunc quia frequentius in Iudea inuenit.

¶ De incipientibus a litera K. Cap. 9.

KAlcabre est idem vt diximus quod Gagates, sed tamen quidam dicunt ꝙ Kacabre melius est, cum tamen nec colore nec virtutibus discrepet ab ipso.

Kakabres autem lapis est similis Cristallo, de quo ferunt quod eloquentiam dat & honorem & gratiam, & quod valet contra hidropisim.

Kakaman lapis est frequenter albus in toto vel in parte. Varius enim est in colore frequētissime inuenitur immixtus onichio. Virtus eius autē fertur esse ex imaginibus & sculpturis quæ inueniuntur in ipso, & ex sigillis de

quibus

quibus in sequentibus habebitur tractatus.

¶ De incipientibus a litera L. Capit. 10.

Lincuris lapis est qui fit ex vrina lincis, & hæc animalia dicit Plinius esse Orientis, quæ tamen frequenter in theutonia & Sclauonia inueniuntur abundanter in siluis. Dicit etiam Plinius quod hoc genus animalis vrinam suam sub arenis abscōdit quasi inuideat iuuamentum qđ est ex lapide. Dicit autem idem Plinius quod est rubeus scintillās vt Carbunculus, præter hoc quod non lucet de nocte. Inuenitur aūt frequentius croceus parum tendens ad nigredinem. Et est expertum de ipso quod fricatus trahit paleas quod fere conuenit omni lapidi præcioso. Dicitur etiam valere contra dolorem stomachi & ictericiam & fluxum ventris.

Lippares dicitur esse lapis qui frequentius in Libia inuenitur. Fertur autem lapidis virtus esse mirabilis, omnis enim bestia a venatoribus & canibus infestata currit ad eū & ipsū intuetur quasi patronum. Et vt aiunt canes et venatores noscere nō possunt bestiam quamdiu lapidem habent præsentem, quod si verum est mirabile est valde, & absque dubio cœlesti virtute deputandum, quas Hermes mirabiles

mirabiles esse dicit in lapidibus & etiã in plã-
tis, per quas etiam naturaliter fieri posset, quic-
quid scientijs magicis si uirtutes illę bene co-
gnoscerentur.

¶ De incipientibus ab M. litera quæ est. 11. Cap. 11.

MAgnes siue Magnetes lapis est ferru-
ginei coloris qui secundum plurimũ
in Mari Indico inuenitur, & in tãtum
abundare dicitur quod periculosum est in eo
nauigare nauibus quæ ferreos clauos habẽt.
Inuenitur etiam in tragonitidis regionibus.
Ego uidi inueniri in partibus theutonię in ea
prouincia quæ Francia Orientalis uocatur,
unum magnę quãtitatis & maxime efficaciæ
& fuit ualde niger, ac si esset ferrum rubigino
sum & combustum cum pice. Virtus autem
eius est mirabilis in attractiõe ferri, ita quod
uirtutem eius transmittat in ferrum, ut illud
etiam attrahat, & aliquando multe acus hoc
modo suspense ad se inuicem uidentur. Vn-
ctus autem lapis alleo non trahit, & si super-
ponitur ei Adamas iterũ non attrahit, ita qđ
paruum Adamas magnum ligat Magnetẽ.
Inuentus autem est nostris temporibus ma-
gnes qui ab uno angulo traxit ferrum & ab
alio fugauit, & hunc Aristot. ponit aliud ge-
nus

nus esse Magnetis. Narrauit mihi quidam ex nostris socijs curiosus experimentator quod uidit Fredericum Imperatorem habere Magnetem qui non traxit ferrum, sed ferrum ui ceuersa traxit lapidem. Aristot. dicit quod est quoddam genus aliud Magnetis quod trahit carnes hominis. In magicis autē traditur quod fantasias mirabiliter commouet, principaliter seu præcipuę si consecratus obsecratiōe & caractere sit, sicut docetur in magicis. Ferunt etiam hūc cum mulsa acceptum curare hidropisim. Aiunt etiam hunc lapidem capite mulieris dormientis suppositum statim eam mouere ad amplexum mariti sui si casta est, si autē est adultera prœ nimio timore fantasmatum dicitur cadere de lecto. Dicunt etiam quod fures in domum intrantes positis carbonibus in quatuor angulis domus lapidem hunc contritum super spergunt, & tunc dormientes in domo ita fantasmatibus tenētur quod fugientes edes relinquunt, & tūc fures furantur quid uolunt.

Margarita lapis est in obscuris cōchilibus inuentus, meliores ab India ueniunt. Multi autem a Brittannico mari quod nunc anglicum dicitur, & uersus Flandriam & theutoniam inueniuntur, ita quod ego habui in ore meo decem in una mensa quæ in comeden-

do

do ostrea inueni. Iuuenes enim conchę habẽt meliores. Quædam aut ex eis perforate sunt, & quædam integre, coloris sũt, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitent cum tamen sint albe. Fertur etiam quod in tonitru quasi abortiendo eas ostreę euomunt, & ideo in flumine inueniuntur, in mosella & quibusdam galliæ fluuijs inter arenas. Est autem virtus earum experta ad confortationem spirituum & contra animæ deliquium & sincopim, valet etiam contra fluxum sanguinis, & contra fluxum lientericum, & contra dyariã.

Medus lapis esse dicitur qui a regione Medorum vbi plures inueniũtur sic vocatur. Sũt autem duæ species huius, vnus niger, alter viridis. Virtutem eius esse dicunt contra veterem podagram & oculorum cecitatem & nephreticã, refouere etiã dicitur fessos & lassos & debiles. Ferunt autem quod eius qui niger est si fragmẽta in aqua calida resoluta fuerint, & si aliquis illa aqua lauerit incurrit membrorum excoriationem & si biberit ex eo peribit vomendo.

Melochites quem quidam melonitem vocant lapis est Arabicus, grosse viriditatis, sed non translucidus sicut smaragdus, & est mollis. Fertur autem quod virtutem habet custodiendi gestantem se a nociuis casibus, & similiter

liter cunabula infantium.

Memphites lapis est a ciuitate Egipti quæ memphis vocatur sic dictus, qui dicit vt ignis calere virtute quidem quod videtur actu hic tritus & aqua mixtus in potu datus vrendis vel secandis, quia inducit insensibilitatem ne sentiatur cruciatus.

Magnesia quem quidam Magnosiam vocant, lapis est niger quo frequēter vtunt vitrearij, hic lapis distillat & fluit in magno & forti igne & non aliter, & tūc immixtus vitro ad puritatem vitri deducit substantia.

Marchasita siue Marchasida vt quidam dicunt est lapis in substātia, & habet multas species, quare colorem accipit cuiuslibet metalli, & sic dicitur Marchasita argentea & aurea & sic de alijs. Metallum tamen quod colorat eum nō distillat ab ipso, sed euaporat in ignē, & sic relinquitur cinis inutilis, & hic lapis notus est apud alchimicos, & in multis locis inuenitur.

¶De incipientibus a.12.litera quæ est N.
Cap. 12.

NItrum etiam accedit in lapidis coagulationem, est autem sub pallidum & perspicuum, & huius uirtus probata est qđ dissoluit & attrahit, et valet contra ictericiam, & est de genere salis.

Nichomar

Nichomar idem est quod Alabastrum qd' quidem est de genere marmorum, tamen q̃a uirtus eius est mirabilis inter lapides preciosos ponitur. Et expertum est de hoc quod frigiditate sua conseruat aromatica unguenta. Et ideo pixides de hoc lapide fecerunt antiq. Conseruat etiã frigiditate sua corpora mortuorũ a fœtore excellenti, & ideo monumenta et mauseola antiqua de hoc lapide inueniuntur, est autem albus nitens. Aiunt etiã qd' uictoriam datet amicitiam conseruat. Sũt etiam quidam q̃ dicũt lapidem quendã nuse uocatum esse, de genere lapidum bufonis, et in multis inuenitur bufonibus. Et sunt duo genera, unus subalbidus sicut si lac intrauerit sanguinem et uicerit eum, et ideo sanguinis obscuras uenas dicũt in eo apparere, et alter est niger, et aliquando in eo depingitur bufo sparsis pedibus ueneno eos adurere manum tangentis. Probationem autem huius lapidis esse dicũt quod exhibitus bufoni uiuo bufo eleuatur contra eum et tangit eum si potest. Dicitur etiam quod præsente ueneno uarius efficitur qui subalbidus est.

¶ De incipientibus a .13. litera quæ est Q. Cap. 13.

Onix

ONix gemma esse perhibetur nigri coloris, inuenitur melius genus eius nigrum albis uenis uariatum, uenit autem de Media & Arabia. Inueniuntur autem quinq; diuersitatum propter uarietatem uenarum & colorum. Aiunt collo uel digito suspensus excitare tristiciã & timores, & in somno fantasias terribiles, & multiplicare fertur tristicias & lites. Dicunt autem ꝙ auget saliuam pueris. Si autem Sardinus sit præsens ligatur Onix & suspẽditur a nocumento, hæc autem omnia si habet profecto habet ideo, quia uirtutem habet mouendi melancholiã præcipuę in capite, ex motu enim illius & uapore omnia ista procedunt. Dicunt autẽ quidam Onicham seu Onichulum esse idem, qđ uerisimile est, uel ꝙ sit aliqua species eius, sed colore non niger nisi aliquando, sed colorẽ habet ut humanus unguis sicut supra diximus. Sed Onichinis nominis inueniunť multi colores albi, & nigri, & rubicũdi, qui tamẽ omnes in substantia quadã fabricantur, quæ simititudinem exprimit unguis hoĩs. Aiunt etiam ꝙ ex lacrima arboris quæ Onica dicitur indurata in lapidem generatur, & hanc esse caussam ꝙ odoriferus est in igne. Hanc etiam caussam inquiunt esse ꝙ frequentius aliis depictus imaginibus mirabilius inueni-

tur, qa lacrima a principio mollis facile formabilis pingitur & picturam retinet quãdo in lapidem induratum coagulatur. Hunc lapidem dicunt insensibiliter intrare in oculũ, & hoc est mirabile. Sed ego uidi Saphirũ intrare in oculum & lapidem Galli, & quendã alium cuius nomen ignoraui sine lesiõe oculi, politum enim tenue non ledit oculum nisi tangat aciem siue pupillam sensibilem cõtra foramen uueę.

Obtalmus lapis est ab Otalmia dictus, cuius color non nominatur, forte ideo quoniam multorum est colorum. Valere autem dicitur gestanti contra omnes malos morbos oculorum, uisus autem tristantiũ dicitur obcecare, & ideo etiam patronus furum uocãt, gestantes em̃ eum quasi inuisibiles reddũtur.

Orites habet tres species, quarum una nigra & rotunda, alia uiridis maculas albas habens, tertia cuius altera pars est aspera, altera plana, & est color eius quasi ferri lamina, & talis etiam ẽ dispositio corporis eius, de quo ferunt ꝙ unctus oleo rosato & gestatus præseruat ab aduersis casibus & pestiferis morsibus reptilium. Dicitur etiam in phisicis ligaturis ꝙ appensus mulieri prohibet ipsam impregnari, & si pregnans est aborsum facit.

Orfanus est lapis qui in Corona Romani

Impera

Imperatoris est, neq; unq; alibi uisus est, propter quod etiam Orphanus uocatur, est autē colore quasi uinosus subtilem habens uinositatem, & hoc est sicut si candidum niuis candens seu micans penetrauerit in rubeum clarum uinosum, & sit superatum ab ipso. Est autem lapis perlucidus, & traditur q aliquādo fulsit in nocte, sed nunc tempore nostro non micat in tenebris. Fertur autem q honorem seruat regalem.

¶ De incipientibus a 14. litera quæ est P. Cap. 14.

PAnterus lapis est multos habens colores in uno corpore lapidis, nigrum uidelicet & uiridem & rubeum, & alios multos, inuenitur autem pallidus, purpureus & roseus. Ferunt autem luscos efficere uisus. Inuenitur secundum plurimum in Media, debet autem gestans ad ipsum inspicere in mane Oriente sole ut sit efficax & uictoriosus, tot autem uirtutes dicitur habere quot colores habet.

Peranites lapis est generatus de Micheton, & est fœminei sexus. Nam certo tempore dicitur concipere & parere consimilem lapidē naturalem, ualere autem dicitur pregnantibus.

Perithe siue Peridonius lapis est fului coloris, dicitur etiam ualere contra Artheticam. Mirabile etiam referũt de isto lapide ꝙ si fortius cõstringatur manu adurit manum, uult ergo leuiter & pauide tangi. Dicitur autẽ de hoc genere esse alia species quæ est Chrisolito similis, nisi quod est maioris uiriditatis.

Prassius est lapis qui est matrix & palaciũ Smaragdi frequentius, est autem uiridis coloris habens uiriditatem spissam sicut prassiũ quod est marrubiũ. Inuenitur autem aliquãdo cum rubeis guttis & aliquando cũ albis. Expertum autem est ꝙ confortat uisum, & quasdam Iaspidis & quasdam Smaragdi habet operationes. In epistola etiam Esculapij cuiusdam philosophi ad Octauianum Augustum ferunt ꝙ aliquod uenenum est tantę frigiditatis ꝙ cor hominis interempti illo ueneno conseruat ab igne. Et si cor illud in igne ponatur tamdiu ꝙ in lapidem optesi cõuertitur lapis ille uocatur ꝓfilis ab igne, uocatur humanus a materia, præciosus esse dicitur eo ꝙ uictores facit & a ueneno pręseruat. Narratur autẽ licet fabulæ sit simile ꝙ Alexander Macedonius hoc lapide subcingio suo in prelio utebatur, cumq; reuerteretur ab India & uellet lauari in Euphratæ deposito subcingio morsu serpens casu præcidit lapidem,

&

& euomuit eum in Euphratæ, & de hoc mentionem dicitur Aristot. fecisse in libro de natura serpentum, qui liber ad nos non peruenit, colore autem rubet hic lapis candorē habens admixtum.

¶ De incipientibus a. 15. litera quæ est Q. Cap. 15.

QViricia lapis est qui inuenitur in nido Vpupæ aliquando quæ tota est Auis prestigiosa & multa augurans ut dicūt magi & augures. Est autem lapis hic proditor secretorum, & fantasias commouens si ponatur super pectus dormientis.

Quandros lapis est qui aliquando inuenitur in cerebro uulturis, cuius uirtutem ferūt esse contra quoslibet nociuos casus, & replet mamillas lacte.

¶ De incipientibus a 16. litera quæ est R. Cap. 16.

RAmai quod in medicinalibus inuenitur & alchimicis, quod idem est ꝙ Bolus armenus, est. autem lapis subrubeus, huius autem uirtus pro certo experta est ꝙ est constrictiua uentris, & præcipue sanguinis disenteriæ & menstruorum.

Radaim lapidem & donatidem eundem

aiunt, dicunt autem ꝙ niger est lucens. Ferũt autem ꝙ quando capita gallorum comedere dantur formicis ꝙ aliquando post tempora multa in capite maris galli hic lapis inuenitur. Ferunt etiam hũc ualere ad quodlibet impetrandum.

¶ De incipientibus a.17.litera quæ est S. Cap. 17.

SAphirus lapis est ualde notus, & secundũ plurimum eius uenit ab Oriente ex India. Inuenitur etiã in hipodromo apud Rhodanum prouinciæ regionem, & ciuitatem, sed non est adeo preciosus ut per omnia sit similis Orientali. Est autem in colore perspicuus flauus sicut cœlum Serenatũ, sed uincit in eo flauus color, & ideo est melior qui est non satis perlucidus. Optimus autem qui nubes habet obscuras ad rubedinem declinãtes. Inuenitur etiam bonus qui albidas habet nubeculas, substantia sua sit sicut fusca nubes, aliquantulum transparẽs. Huius autem uirtutem ego uidi ꝙ antraces duos fugauit. Aiunt etiam hunc lapidem hominem castũ reddere & interiorem ardorem refrigerare, sudorem stringere, dolorem curare frontis & linguæ, uidi ego unum in oculum intrare, & sordes ex oculis purgare, sed ante uult poni in

ni in aquam frigidã, & post similiter. Quod autem dicunt ꝙ amittit uirtutem & colorem postquã semel fugauit antracem, est falsum, qa uidi unum qui successiue interiecto spacio fere annorum quatuor fugauit antraces duos. Dicunt etiã ꝙ corpus inuegetat & paces conciliat, pium & deuotum ad deũ efficit, & animam firmat in bonis, hic lapis alio nomine sirites, uel ut aliis placuit sirtithes uocatur, eo ꝙ in sirtibus inuenitur.

Sardonix quem quidam Sardonicem uocant, etiam compositus est ex duobus lapidibus Sardo uidelicet & onicę. Est ergo rubeus, & hic color supereminet in ipso ex Sardio, est etiam albus & niger, & coloris unguis proferens ex Onicę. Laudabilior autem est qui hos colores magis habet distinctos & q densioris est substantiæ. Inuenitur autẽ quinqꝫ modis & forte pluribus propter diuersam colorum commixtionem, & substantiæ diuersam densitatem, & frequentius inuenitur in India & Arabia. Fertur autem luxuriã depellere, & hominem castum reddere & pudicum. Est autem maxima huius uirtus in hoc ꝙ cum Onichinus nociuus sit, hic nocere nõ potest Sardinum sibi in substantia habens admixtum.

Sardinus lapis ẽ ab antiquissimo inter precio

ſos lapides connumeratus uel commemoratus. Eſt autem ruborem ſpiſſum habens cum ſubſtantia obſcure peruia, ſicut ſi peruietas imaginaretur in rubea terra, & ſecundũ hãc diuerſitatem inuenitur quinq; modis, ita ꝙ aliquis in hoc habet de peruietate, & forte eſt ille matrix aliorum & domus in qua generãtur. In Sardis autem ciuitate prius eſſe repertus dicitur, ideo ſic uocatur. Aiunt autẽ hunc accendere animum ad gaudium & acuere ingenia, per uirtutes contrarias ligare a nocumento onichinum.

Sarda quẽ alij dicũt Sardo lapis ẽ qui ſe habet ad tabulas ligni ſicut magnes ad ferrum, & ideo adheret ita fortiter tabulis nauium ꝙ euelli nõ poſſit, niſi abſcindatur cum ipſo ea pars tabulæ cui inheſerit, eſt autem in colore puriſſimus nitens. Silenites lapis eſt de quo uaria referuntur. Dicunt enim quidam hunc naſci in quodam genere teſtudinis Indico, & eſſe uariũ, rubeo, albo, purpureo, quoq; colore pulcherrimum. Alij autem dicunt hunc uirentem & in Perſidis partibus frequentius inueniri. Dicunt autẽ hunc creſcere luna creſcente, & luna decreſcente decreſcere, geſtatũ autem ferunt conferre preſcientiam quandã futurorum, ſi ſub lingua portatur, præcipue prima luna & decima exiſtente. Dicunt enim

ꝙ ma

ꝙ mane prima luna una tantum hora habet hanc uirtutem, decima autem exiſtente luna habet uirtutem in prima hora & ſexta. Modus autem diuinationis eſt ꝙ cum portatur ſub lingua cogitatur de aliquo negocio utrũ fieri debeat uel non, & ſi fieri debet cordi tenaciter infigitur, ita ꝙ euelli non poteſt, ſi autem non debet fieri ſtatim cor reſilit ab ipſo. Fertur etiam ꝙ curat ptiſicos languentes & debiles.

Smaragdus lapis præcioſior multis alijs, & nõ rarus, & eſt color eius uiridiſſimus trãſlucens ita ꝙ uicinum aerem ſua uidetur tingere uiriditate. Figura ſua melior eſt planicies ſuperficiei, quia tunc una pars non obumbrat aliam. Melior autem eſt quæ nec lumine nec umbra uariatur. Huius propter planiciei & coloris uarietatem dicunt eſſe diuerſitates duodecim, eo ꝙ aliquando quoddam fel nigrum per modum uirgularum permixtum habet. Sunt autem a locis dicti ſcitici uel Britãnici & Niliaci, & qui in uenis æris naſcũtur, & maculoſi quidã & quidam calcedonij, eo ꝙ admixturam habent cum illo lapide, meliores omnibus ſunt ſcitici. Fertur autem ꝙ illi de nidis Griffonum auferuntur, qui lapidem hunc cum crudelitate magna cuſtodiunt. Dixit enim unus de Græcia ueniens ui-

dicus & curiosus experimentator ꝙ ille lapis nascitur in rupibus qui sunt sub aqua maris, ꝙ ibi frequenter inuenitur. Rationale enim est ꝙ in uenis æris in perspicuo ꝙ ad ęris substantiam non uenit nascitur, quia rubiginis æris habet uiriditatem. Expertum aũt est tẽporibus nostris ꝙ hic lapis si uere bonus & uerus est nõ sustinet coitum, ꝑpter quod Rex Vngariæ q̃ nostris tẽporibus regnat, in coitu cũ uxore sua lapidem hunc in digito habuit, & propter coitũ in tres partes fractus fuit. Et ideo ꝓbabile est ꝙ dicunt ꝙ hic lapis gestãtẽ se ad castitatem inclinat. Ferunt etiã ꝙ auget opes & in caussis dat uerba ꝑsuasoria, & ꝙ collo suspẽsus curat hemitriteum & caducos morbos. Expertũ autem ꝙ uisum debilẽ cõfortat & oculos conseruat. Dicũt etiam ꝙ bonam facit memoriam & ꝙ tempestatem auertit, & ualet diuinantibus, propter quod a magicis queritur.

Sirus est lapis a Siria dictus, ut dicit Isidor. qui integer natat, & cõminutus fluctuat. Profectio huius caussa est quia in poris integrũ aerem continet qui euanescit a puluere comminuti lapidis.

Sarcophagus lapis ẽ deuoratiuus cadauerum mortuorum. Græce enim sarcos carnẽ, phagos autem comedere sonat. Antiq aut̃ẽ

quidam

quidam hoc lapide primo fecerunt Archas mortuorum, eo ꝙ in ſpacio.30.dierum cadauer conſumit. Ob hoc autem noſtra monumenta lapidea ſarcophagi ſunt uocata.

Sarmius lapis eſt a Sarmia Inſula in qua inuenitur dictus, hoc autem lapide politur aurum. Fertur autem ꝙ potatus uertiginem ſedat, & mentem ſolidat, habere autem hoc uicium dicitur ꝙ alligatus manu parturientis impedit partum, & cõtinet ipſum in matrice.

Suetinus lapis eſt crocei coloris, quem grę ci eliciam uocant. Inuenitur enim aliquando transluceñs ut uitrum, uocabulum autẽ trahit a materia, quia ſucco uel gumma arboris naſcitur quæ pinus uocatur, uulgariter autẽ lubra uocatur. Confricatus autem trahit folia paleas & fila ſicut magnes ferrum. Dicũt autem ꝙ confert portantibus ſe caſtitatem. De expertis autem eſt ꝙ fugat ſerpentes incenſus, pregnãtibus autem ualere dicitur ad facilem parturitionem. Melior autem eſt qui ſit de ſucco qui in æſtate calida proſilit, obſcurior autem qui fit de ſucco alterius corporis.

Specularis lapis uocatur eo ꝙ ad modum uitri perſpicuus ſit. Dicitur autẽ in Hiſpaniarum urbe Segebia primitus inuẽtus. Ego autem uidi illũ abundãter inueniri ita ꝙ currus inde onerant in diuerſis partibus theutonię, uidi

uidi etiam in gallia inueniri cum gipso, quia gipsi extremitas quędam est, effosus autē scin ditur in quaslibet tenues partes & fiunt inde fenestre sicut de uitro, nisi ꝙ loco plūbi oportet ponere lignum leuę abienum. Sunt ut uidetur tres species eiusdem unum scilicet lucidum ut uitrum, aliud nigrum pœnitus quasi attramentum, tertium citrinum quod uocāt auripigmentum uel arsenicum sicut supra diximus quod carius est & nobilius.

¶ De incipientibus a litera T. Cap. 18.

TOpasion lapis est sic uocatus a loco suæ primæ inuentiōis, qui fertur uocari Topasis Insula, & quia auri similitudinem prætendit. Sunt autem duæ species in hoc genere lapidis, quarum una est omnino similis auro, & hæc est præciosor, alia est crocea magis tenuis coloris ꝙ̄ auri sit color, & hęc est uilior. Expertum autem est in nostro tempore ꝙ si in aquam bulientem immittatur ita deferuere facit ꝙ statim manu immissa extrahitur, & hoc fœcit Parisius unus de nostris sociis. Dicunt etiam ꝙ ualet contra Emoptoicam & lunaticam passionem. Hoc autem certum est ꝙ speculum est lapis iste & idolū obiecti corporis sicut speculum concauū in con

nexum

uexum repræsentat, cuius caussa esse non potest nisi ꝙ interius ꝑ superficies concauas concrescit & coagulatur.

Turchois lapis est coloris flaui & lucidi candentis, ac si lac penetraret in flauum colorē & resultet per ipsum ad superficiem. Dicunt autem ꝙ uisum conseruat, & a nociuis casibus portantem se defendit.

¶ De incipientibus ab V. litera. Cap. 19.

VArach quidem dicitur sanguis draconis, secundum Aristot. lapis est. Quidā autem medicorum dicūt ꝙ est succus cuiusdam herbæ. Sed quod dicit ostenditur in puluere, cuius superficies nitet & aspera est sicut comminutus lapis, est autē rubeus ualde, ualet autem contra quemlibet fluxum, & præcipue sanguinis, & ex eo & argento uiuo fit algala.

Vernix est lapis qui dicitur armenicus, est autem coloris subpallidi, ualet certissime contra melancholiam, & contra uicium splenis, & epatis, & contra cardiacam passionem.

Virites est gemma quam supra piritem diximus. Color autem eius est fulgens ut ignis ut supra diximus, leniter & reuerenter uult tangi, aut adurit tangentis manum. Nimirū

quia

quia etiam noctiluca animal aliquando aduririt manum, sicut ego ipse expertus sum sępius.

¶ De incipientibus a litera. Z.
Cap. 20.

ZAmech est lapis qui uocatur Lazuri, huic inest tenuis color flauus cum corpusculis aureis. Fit autem inde azurium. Certissime ualet sumptus contra melancholiam & quartanam & sincopim ex uaporibus melancholicis prouenientem.

Zigrites lapis est coloris uitrei, alio nomine etiam euax uocatur. Et dicitur ꝙ gestatus collo stringit sanguinem, & depellit mentis alienationem.

Hæc de lapidibus dicta in speciali sufficiāt. Quoniam si in speciali de uirtute cuiuslibet lapidis uellemus dicere modum uoluminis excederemus. Sicut enim a principio diximus si quis experimētari uoluerit uix lapillum inueniet qui nō habeat aliq̄ꝫ uirtutē, sed per ea quę dicta sunt iudicare de oī- bus est pla num.

Tractatus

TRACTATVS TERTIVS SEcundi libri de lapidibus in quo est de sigillis lapidum, & qualiter est dicendum de sigillis, & q sunt modi sigillorum, & de expertis.

Cap. 1.

DE imaginibus autem lapidum & sigillis post hæc dicendum est, licet enim pars ista sit pars Magiæ naturalis secūdum illam speciem Magiæ quæ Astronomiæ subalternatur, & quæ de imaginibus & sigillis nuncupatur, tamen propter excellentiam doctrinæ, & quia illud cupiunt a nobis scire multi aliquid de hoc hic dicemus, omnino imperfecta & falsa reputātes, quicquid de his a multis scriptū inuenitur. Antiquorum enim sapientum scripturam de sigillis lapidum pauci sciunt nec sciri potest nisi simul & Astronomia & Magia probe intelligantur. Incipientes igitur de imaginibus lapidum dicimus nos tres modos imaginum in lapidibus inueniri. Quorum unus est q inuenitur in lapide imago nec exarata nec sup eū eleuata, sed in eo depicta quasi coloribus & picturis uariata sit. Alter ē q inueniť eleuata

quasi

quasi opere exclusorio super lapidem. Tertius modus est quod figura inscisionis est exarata in lapidum quibusdā partibus lapidis Abrasis, & quibusdam remanentibus, Adhuc autē in imaginibus quæ sunt picte aliquando pingitur imago colore eiusdem lapidis, & tunc non ostendit imaginem nisi modus terminationis linearum quarundam quæ sunt in superficiæ lapidis, aliquando imago habet colorem omnino alium a colore lapidum. Hi autem duo modi sunt imaginibus quæ eleuate sunt super lapidum superficiē. Volo autem primo narrare quę uidi, & expertus sum ego ipse, & postea ostendere caussam & modum per quē a natura efficitur imago, & tertio loqui de imaginibus factis per artem & ostendere uirtutes sigillorum. Dico igitur quod me existente uenetijs cum essem iuuenis incidebantur marmora per serras ad parietes tēpli ornandos, cōtigit autem in uno marmore iam inciso tabulis incisis sibi applicatis apparere depictum caput pulcherrimum regis cum Corona & longa Barba, neq; in aliquo peccare uidebatur pictura, nisi in hoc solo quod frontem uidebatur in medio habere nimis altera ascendente uersus uerticem capitis. Sciuimus autem omnes qui aderamus hoc a natura fuisse pictū in lapide, & cum a me quere-

retur

retur caussa inordinationis frontis, dixi lapi-
dem illum ex vapore fuisse coagulatum, & in
medio per calorem fortiorem vaporem inor
dinate ascendisse vltra modum. Fuit autem pi
ctura eiusdem coloris cum lapide. Huiusmodi
autem simile est in nubibus in quibus omnes
apparent figuræ quando ventis non agitant,
& continuę propter calidum eleuans eas etiā
dissipantur, quæ si appræhenderentur loco &
virtute lapidibus multas effigiarent figuras,
propter hoc apparet ergo figurā picture sim-
plicis aliquando esse a natura. Post hoc autem
longo tempore cum essem Parisius de nume-
ro doctorum & gregę cōtigit aduenire ad stu
dium filium regis castellę, cuius coqui cum pi
sces emerent prænominati nobilis famuli pis-
cem emerunt qui latinæ peccez vulgariter
pleis vocabatur, & erat maxime quantitatis
in illo genere piscis, cum autem exenteraretur
piscis, in vētre eius apparuit concha ostrei ma
ximi, quam ad me memoratus nobilis fœcit
caussa dilectionis adaptari, concha ergo illa in
concauo sui quod est planum et politum habe
bat figuram trium serpentum ore eleuato op
time factorum, ita ꝙ nec figura defuit oculo-
rum, cum tamen essent valde parui, exterius
autem in conuexo quod erat asperum habe-
bat figuras multorum. x. videlicet & amplius
Q serpen

ſerpentum ſimili per omnia opere factorũ niſi ꝙ omnes exteriores nodo quodam in collo videbantur colligati, capitibus tamen & corporibus ſeparatis, neq; fuit vlla iſtarum imaginum quæ non eſſet perforata foramine ab ore ſerpentis incipiente, & inferius ad caudã ſerpentis exeunte, & erat foramen ita paruum ꝙ videbatur filo factum fuiſſe. Hanc autem concham ego multo tempore habui, & multis oſtendi, & poſtea eam miſi pro munere in theutoniam cuidam. Conſtat igitur per illud experimentum etiam figuras eleuatas ſuper lapides aliquando fieri a natura. Narrauit autem mihi quidam nobilis & potens ꝙ quodã tempore ab vno ruſticorum ſuorum præſentatum fuit ſibi ouum minoris quantitatis quã gallinę, in quo corpore excluſorũ ſimili in teſta optime figuratus fuit ſerpens criſtatus & alatus & habebat figuram pedis ſicut pes galli, omnia autem hæc indicant tales formas aliquando a natura formari, & hoc puto ego & ſcio verum eſſe.

¶ De figuris lapidum a natura factis. Cap. 2.

QVeramus igitur qualiter a natura formãtur. Reuocemus igitur ad memoriã ea quæ in ſecundo noſtrorũ phiſicorũ de

de monstris loquentes determinauimus. Nõ igitur ignoramus ꝙ sunt quędam loca in cœlo in quibus cum luminaria conuenerint impediunt etiam in propria & efficaci materia figuram humanã generari, & materia tunc concrescit in horribile monstrum. Aliquando etiam econuerso concurrunt luminaria & ceteri planete ad locum in quo tanta virtus est generationis humane, ꝙ in semine valde difformi cõtra vim formatiuam illi semini insitam imprimit formam humanam, propter hoc contingit aliquando porcellos in capite præferre figuram hominis, & fœtus vaccarum similiter. Quod quia ex permixtione seminis hoĩs cũ dictorum animaliũ seminibus esse non possit in phisicis nostris satis est ostẽsum. Hæc igitũ est caussa & nõ alia ꝙ etiam in lapidibus vaporabiliter in materia coagulatis imprimitũ figura hoĩs vel alia de figuris specierum quas ꝑducit natura aut pingendo tantum, aut etiam figurando totum eleuando in toto vel in parte maxime cum sit huius efficiẽs in onichinis propter materiæ maiorẽ molliciem vt diximus supra. Est enim Coloniæ in capsa triũ Regũ magne quantitatis onichinus habens latitudinem manus vnius hominis & amplius, in quo super materiam lapidis onichini qui est sicut vnguis picta duo sunt capita

iuuenum albiſſima, ita ꝙ eſt vnum ſub alio, ſed elucet præpoſitione naſi & oris, & in fronte capitum eſt figuratus nigerrimus ſerpens q colligat capita illa. In mandibula autem vnius in ea parte vbi eſt angulus curuitatis mandibulæ inter partem quæ deſcendit a capite, et eam quæ ad os inflectitur, eſt caput Ethiopis cum longa barba nigerrimū. Et ſubtus in collo iterum eſt lapis habens colorem vnguis & videtur eſſe veſtimētum decoratum floribus circa capita, probaui autem ꝙ nō eſt vitrum ſed lapis, propter quod præſumpſi picturam illam eſſe a natura & non ab arte, ſimiles autē multi inueniuntur. Non latet tamen aliquando per artem fieri tales imagines duobus modis, vnus quorum eſt in quo operatur ars & natura, & illa quidem vel qualis ars effingitur figuras, & materię colores, & poſtea totū ponitur in aqua in qua fortis eſt vis mineralis lapidificatiua & ex illa coagulatur in lapidem ſicut diximus ſupra. Secundus autem modus eſt deceptorius ꝙ effingūtur imagines in materia & diuerſificantur colores figuræ per ſigilla, & poſtea opere alchimię per aquam vel alium liquorem coagulantem induratur in ſimilitudinem lapidis, & hoc maxime fit per illud quod alchimici vocant lac virginis, fit autem quando litargirum fortiſſime lauatur in

aqua,

aqua, & sæpius coletur per ipsam quousque sit sicut lacrima & iste duę aquę permisceantur, est enim hæc aqua certissimę coagulans, & videbitur lapis qui per eam coagulatus est. Multis autem alijs modis fiunt coagulationes materiarum, ita quod videbuntur lapides cum non sint, si quis subtiliter & per lunam tentauerit. Aliquando autem fiunt huiusmodi colores in vitro simplici, & similiter imagines, & hoc vulgus imperitum putat esse lapides, his ergo de caussis fiunt imagines picte & excluse siue eleuate. Ille autem quæ ex arte rasura videntur, non intelligo qualiter fiant nisi ab arte non a natura per aliquem modum, sed in gēmis durissimis dicuntur fieri per partes Adamantinas acutas & durissimas ab his qui scribunt de gemmis, quod ego nequaquam credo verum esse, ad tales enim exarationes oportet habere instrumenta decenter aptata, quod nō potest esse in partibus Adamantis, nisi mollirentur sanguine hircino, & tunc esset dispendium & nimis sumptuosum, eo quod aliquando paruū valentem gemmam exaratā esse videmus. Quæ igitur experti sumus etiam hic dicimus, distillatur enim & depuratur calibs sępius donec fere habet albedinem argenti, & tunc ex eo formantur instrumenta ferri & sculptorum angulis conuenientibus & subtilibus, & tunc ex

primitur succus raphani & permiscetur cum succo raphani aqua quę extrahitur de lumbricis terræ contusis & expressis per pannum ita ꝙ tantum sit vnius quantū alterius, & postea candens instrumentum extinguitur in aqua illa bis vel ter vel pluries quotiens oportet & efficitur ita durum ꝙ radit gēmas & incidit aliud ferrum sicut plumbum.

Hæc igitur dicta sunt de caussa imaginum quæ apparent in gemmis. Si autem quis quęrat quare imagines in aliis lapidibus non inueniuntur nisi in gemmis, dicemus ꝙ prius nos expertum induximus ꝙ aliquando apparent in marmore, sed in aliis generibus lapidū iam non apparent, quia materia eorum est grauis & grossa terrestris & virtutibus mouentibus inobediens, & ideo cœlum eam mouere & imprimere non potest, lapides autem pręciosi & quędam marmora vt supra diximus vaporales habent materias facile mouentibus obedientes, & ideo in eis tales generantur imagines. Exemplum huius est in vaporibus seminalibus in quibus de facili apparent imagines quæ tantum in substantia cerebri vel capitis vel ossis non imprimuntur, omnes enim motus cœlestes potest impedire confusio, & inhabilitas materiæ sicut diximus sępius in præcedentibus, & est hoc, sicut si sigillum lapidē tan

gat vel

gat vel duram terram tunc nequaquam imprimitur, si autem tangat aquam imprimitur, & si aqua congelatur tūc figura perseuerat in glacie. Hæc autem non omnino phisica sunt, tamen propter doctrinæ bonitatem hic sunt interposita.

¶ De caussa quare gemmę primitus sculpi pręciebantur, & quod sit iuuamentum in ipsis sigillis.
Cap. 3.

NVnc autē determinemus caussam quare gemmę primitus a sapientibus sculpi præcepte sunt, & quod sit iuuamentum in ipsis sigillis eorū, huius autem caussam cognoscere ex scientia oportet magorum, quam compleuerunt Magot græcus & Germa Babilonicus, & Hermes Egiptius in primis, postea autem mirabiliter efulsit in ea Ptolomeus sapiens & Geber Hispalensis, Tebith autem plene tradidit artem. Est autem principium in ipsa scientia omnia quæcunque fiunt a natura vel arte moueri a virtutibus cœlestibus primo, & hoc de natura non est dubium. In arte etiam constat eo quod aliquid modo & non ante incitat cor hominis ad faciendū, & hoc esse non potest nisi virtus cœlestis vt dicunt sapientes prænominati. Est enim in

homine duplex principium operum, natura scilicet & voluntas, & natura quidem regit si deribus, volũtas quidem libera est, sed nisi re nitatur trahitur a natura & induratur, & cum natura moueatur motibus siderũ incipit vo luntas tunc ad motus siderum & figuras incli nari, probat hoc Plato ex operibus puerorũ qui libertate voluntatis non adhuc renitun tur naturæ & siderum inclinationi. Illi enim ex siderum virtute præostendunt in se habili tates ad vnam artem vel aliam in qua si exer citentur perfecti efficientur, & si reluctentur et alias exerceant, nunquam propter naturæ ad illã artem ineptiam perfectionem consequuntur. Non autem dubitamus quin omne quod est caussa aliquo modo caussæ, est etiã aliquo mo do caussa caussati. Si igitur vis & afflatus side rum influit quandam caussalitatem artis in ar tifice, pro certo nisi impediatur influet omni bus operibus artis aliquid suæ virtutis. His habitis pro principio sumimus a dictis philo sophis quod etiam alibi probandum est figuras cœlorum primas esse figuras, & ante omnium generatorum natura & arte figuras. Quod au tem primum est genere & ordine generantiũ absque dubio caussalitatem suam per modum cuique congruum omnibus influit sequẽtibus. Nos enim non intendimus hic de figuris ma thematí

thematí

thematicæ ſumptis, ſed de figuris prout indu-
cunt diuerſitatem generatiuum & generato-
rum in ordine & ſpeciebus & natura formę et
materię ſuæ, habebit igit͂ figura cœleſtis cauſ-
ſalitatem in omni figura generata a natura, eo
ꝙ ars reſoluitur in principium naturæ, quia
principium artis prout diximus natura eſt ſe-
cundum ꝙ exiuit a ſuo cœleſti principio, cu-
ius principium eſt intellectus practicus, ſicut
idem intellectus eſt principium artis, ſicut dixi
mus ſępius in cœlo & mũdo & phiſicis. Ex his
autem de neceſſitate concluditur ꝙ ſi obſerua
te ad cœleſtem figuram imprimatur figura in
materia per naturam vel artem, ꝙ cœleſtis fi-
guræ aliqua vis influitur operi naturæ & ar-
tis, & inde eſt ꝙ obſeruate ad imagines cœli
præcipiũtur fieri opera & exitus & introitus
& inciſio veſtium & veſtitura a Ptolomeo ſa-
pientę. Hinc eſt ꝙ in ſcientia geomantię figu-
ræ punctorum ad imagines tales reduci præ-
cipiuntur quia aliter non ſunt vtiles, hac ergo
induſtria conſiderata primi præceptores & ꝓ
feſſores phiſici gemmas & imagines metalli-
cas ad imagines aſtrorum obſeruatis tẽpori-
bus quando vis cœleſtis fortiſſima ad imagi-
nem eandem eſſe probatur, utputa cœleſtibus
multis virtutibus admixta ſculpi pręcipiebãt,
& mira per tales imagines operabãtur. Ima-

gines autem cœli ex multis quidem adiuuantur, sunt tamen præcipuę quinq; obseruanda, scilicet imago circuli nō stellati, quia circulus signorum non stellatus est primus habēs motum figure & uitæ. Secundo iuuatur ex imaginibus stellatis quæ etiam obseruare oportet debite. Tertio autem est ex situ planetarū in signis confortantibus signa. Quarto autem ꝙ quantitate eleuationis & elongationis secūdum longitudinem & latitudinem a linea eqnoctiali & ascendēte. Et q̄nto ex respectu omnium horum ad latitudinem climatis, hoc em̄ multum est obseruandū, quia ex hoc & quarto variatur tota qualitas angulorum quos describunt radĳ super figuram rei generate vel facte per artem & secundum quantitatem illā angulorum infunduntur rebus virtutes cœlestes, hoc enim pauci obseruāt & pauciores obseruare sciunt, et dum sine scientia nituntur ad opus artis imaginum propter fallaciam suæ operationis credunt fallere scientiam & contemptibilem reddūt eandem, sic igitur ad cœlestes imagines sculpi gemmę & hac de caussa præcipiuntur. Sed non lateat nos ꝙ sicut virtutes naturales perdurant in quodam tempore & non vltra ita est etiam de virtutibus imaginum, nō em̄ influitur aliqua virtus de cœlo nisi in quodā tempore periodi sicut diximus

in fine

in fine perigeneos, & postea caussa & inutilis remanet imago frigida & mortua, & hæc est caussa quare quędam imagines non operãtur hoc tempore quod fecerũt tempore antiquo. Hinc est ꝙ distinguuntur in Astronomia diuersi anni imaginũ cœli & planetarum & quarundam stellarũ dicuntur esse anni maiores & medij & minores, in quibus explicãt sua caussata fortiora vel minus fortia vel media.

¶ Imago dicitur Orientalis, occidentalis, meridionalis vel aquilonaris. Cap. 4.

HOc autem quod inuenitur in Euace & Aaron & Diascoridæ & quibusdã alijs ꝙ quedam figuræ sunt Orientales, & quędam meridionales, & quędam aquilonares, & quędam occidentales, omnino abusiue intelligitur ab hominibus nostri temporis q̃ de lapidibus se intromittunt. Caussa enim dicti antiquorum est ꝙ imago sculpta est ad triplicitatem Orientalem vel Occidentalem & sic de alijs. Diuiduntur autẽ signa in quatuor triplicitates, sicut diximus in libro de caussis proprietatum elementorum & planetarum, nec oportet illud hic iterare. & dicit triplicitas terrea meridionalis nõ ob aliam potissime caussam, vt dicit Ptol. nisi q̃a si ab ipsa

eleuatur ventus meridionalis diu durat, & si alius cito desinit, propter quod triplicitatis terræ maior vis est in meridie q̃ in aliis plagis mundi. Eadem omnino de caussa triplicitas signorum aqueorum vocatur aquilonaris, & triplicitas ignea Orientalis, & quarta aera vocatur Occidentalis. Imaginem autem esse aquilonarem vel meridionalem &c. hoc idem est dictu q ad talem imaginem huius triplicitatis impressam, & q non, q in tali vel tali plaga plus vel minus valeat, sed tamen si tempore figurationis imaginis fortiter flat ventus triplicitatis fortis cognoscitur esse cœlestis effectus, & ideo efficacior imago esse præsumit. Est autem solertissime sciendum q cœlestes effectus speciales & obseruatas materias querunt suarum imaginum, & ideo antiqui q nō de vno lapide vel metallo, sed modo de vno modo de alio secundum diuersitatem cœlestium figurarum præcipiebāt fieri materias quę figurarentur. Quod autem magis isti lapides ex India veniunt q̃ ex alia regione & ex Egipto, caussa est q virtus planetarum in illis partibus est efficacissima, eo q ille partes aut sub ęquinoctiali, aut inter equinoctialem & tropicum, aut in quarto climate, & in illis locis quæ sunt primæ vel secundæ positionis planetæ spargunt radios ab Oriente & Occidente, &

aquilone

aquilone & meridie & cōfortant suos effectus In medio autem climate quod est quartum ꝑpter temperantiā confortatur effectus ex qualitatibus planetarum quas efficiunt in elementis,& ideo fortiores & veriores sunt ille imagines. In alijs autē climatibus nunq̄ sunt planete in aquilone sed semper & obliquæ ex meridie respiciunt illa , & ideo tantam virtutem non infundunt his imaginibus quæ fiūt in his climatibus, quantam ille quæ fiunt in illis. Huius autem caussa reddita est in libro de natura locorum a nobis. Hoc modo ad sapientiā habendam legitur Rex Pirrus gestasse in digito achatem in quo miro decore nouem musę insculpte fuerāt,& Apollo deus sapientię in medio in manu tenens citharam. Quod autē vulgatum est de istis sculpturis ꝙ sit sculptura filiorum Israel proficiscentium ex Egipto neq̄ annuo neq̄ abnuo, scio enim qđ legi de Moyse ꝙ fecerit annulos obliuionis & memoriæ post huiusmodi sculpturā, & dedit vxori suæ a se resistenti. Traditio enim philosophiæ habet mathematicas scientias primum extitisse circa Egiptum, a mathematicis autem scientijs huiusmodi sculptura habuit exordium.

¶ De significationibus imaginum in lapidibus. Cap. 5.

Licet

Licet autem absq; dubio ea sufficiãt ad prę sentem intentionem quæ dicta sunt, tamen ad solacium legentium quędam ponemus de significatione imaginum, & postea de ligaturis & suspensiõibus earum, & postea complebimus de lapidibus tractatum, vt generaliter igitur & in communi sit dicere, aries vel leo vel sagittarius insculpti propter ignẽ & Orientalem triplicitatem designant lapides illos habere contra febres proprietatem & infirmitatẽ sicut est hidropisis & paralisis & huiusmodi, & quia calidum bene mouet dicũtur gestantes se facere ingeniosos & facundos & exaltare in honoribus huius mundi, & præcipuę leo. Gemini autem & libra & aquarius ꝓpter triplicitatem aeream & Occidentalem si debite insculpantur lapidibus calidum temperatum & humorem, & præparare dicuntur ferentes se ad amicitiam & iusticiam & ciuilitatem bonam & legum diligentem obseruantiã & cõcordiam. Cancer autem scorpio & pisces insculpti lapidibus propter triplicitatẽ aqueã & septentrionalem temperant febres calidas & siccas sicut est ethica & causon & huiusmodi. Inclinant autem secundum artem imaginũ ad mendacium ad iniusticiam & inconstantiã & lubricitatem, huiusmodi signũ est quod dicunt scorpionem esse imaginem Macumeti,

qui

qui nunq̃ nisi mendacium docuit & iniusticiam. Si autem scribuntur thaurus & virgo vel capricornus isti propter triplicitatem terreã & meridionalem frigidi quo ad effectum sunt & sicci, & ideo curare dicuntur ferentes se ab sinocha & infirmitatibus calidis. Inclinant etiam ferentes se ad deuotionem & religionem, & ad opera rusticana, sicut ad agriculturã & vinearum & hortorum plantationem. Est autem eadem res in consideratione imaginũ coeli extra zodiacum descriptarum.

Pegasus enim de lucę inscriptus lapidi bonus militantibus & pugnantibus in equis & bello campestri, & dicitur valere cõtra equorum infirmitates. Est autem figura pegasi imago dimidij equi alati, propter huiusmodi effectus vocatus fuit in arte imaginum Pegasus Bellorophon quia fons bellorum. Andromadę autem est imago puellę ad vnum latus cõuerse supra sellam sedentis & manus renitentis, & imago illa inscripta in gẽmis concilian tibus ex natura sua amorem quæ supra descripte sunt facit stabilem amorem inter virũ & vxorem ita etiam q̃ adulteros recõciliare dicitur. Cassiopera est virgo sedens in cathedra habens manus erectas & cancellatas, & huiusmodi inscriptio in gemmis somnum prestan tibus & refocillantibus membra dare dicitur

quietem

quietem post laborem & debilia corpora ro-
borare. Serpentarij autem a se est virtus serpē
te cuius caput tenet dextra manu & caudā si-
nistra, & hæc imago inscripta lapidi qui vene
na fugat valere contra venena prædicatur &
morsus venenatorum curare siue portetur si-
ue rasura bibatur. Herculis autem astrum est
vir genu flexu clauam in manu habens & leo
nem interficiens cuius pellem habens in ma-
nu alia. Si ergo imago Herculis sit inscripta la
pidi ad victoriam pertinenti & gestans habet
in bello campestri victoriosus fore dicebatur.
In cœlo autem iuxta polum articum duæ vr-
se pinguntur, in quarū medio disponitur dra-
co tortuosus, & si hoc in lapide ad sapientiā
& ingenium pertinente scriptum inuenitur, iu
uabit astuciam & caliditatem & fortitudinē.
Saturni autem inscriptio hæc est viri senis fal
cē decuruam in manu habētis & non hylaris
neq; ridens fusci coloris paucos pilos in bar-
ba habētis, ꝓpter frigiditatem & siccitatē dici
tur conferre potestatem crescentem & stabi-
lem, præcipue si sit in lapide eiusdem virtutis,
& scias ꝙ hæc citius confert ignobili q̄ nobi-
li, quia Saturnus non amat nobiles secundum
artem astrorum. Iupiter autem plurimas tam
secundum Aristot. q̄ secundum alios philoso
phos habet figuras de quarū numero. 6. sunt
obseruate,

obſeruate, de quarum una ſufficit hic dicere. Si enim ſcribatur homo cũ capite arietis rugoſos habens calcaneos capillis multũ ſparſis & pectore ſubtili. Si ergo ſic inueniatur inſcriptus gemmę quæ confert gratiam hominem faciet gratioſum & impetrantem ab hominibus quod uolet & fortunatum ut dicũt præcipuę in his rebus & honoribus quæ fide & religione quęruntur. Si autem inſcribatur in gemma ſapientiam donante, homo gracilis corporis, barbam habens pulchram & raram & paruam, & labia ſubtilia & nitida & naſum ſubtilem, habens alas in pedibus & in ſiniſtra manu uirgã in qua ſuperius infixus ſit ſerpens inuolutus, quæ inſcriptio frequẽtiſſime inuenitur in lapidibus qui extracti ſunt de templis antiquis idolorum, & pręcipuę in partibus Germaniæ. Signum autẽ eſt Mercurij & conferre dicitur ſapientiam præcipuę in Rhetoricis & mercatoribus, & præcipuę in alijs. Idem autem eſt de ſigno Martis quæ eſt figura militis cũ lancea, ſi ſculpantur in lapide iracundiam & audaciam cõferẽte dicitur facere animoſos & bellatores. De uenere autẽ breui ſermonę nihil dici poſſet, cum de ea duo libri magni in magicis cõpoſiti ſint, qui non tractant niſi de imaginibus eius. De Sole etiã & Luna plurime ſunt

diuersitates de quibus propter compendium transimus. Hydra autē videlicet draco super se habens vrnā versus caput & cornu aut caudam supra dorsum, lapidi diuicias conferenti inscriptus conferre dicitur diuitias & sapientiam & resistentiam contra nocumenta. Centaurus autem inscriptus hoc est homo habens leporem in sinistra suspensum cum cultello, & in dextra baculum in quo est bestiola infixa suspensa cum lebete dicitur conferre stabilem sanitatem, & propter hoc dicunt fabulę ꝙ Cētaurus magister fuit Achillis, eo ꝙ hunc lapidem in manu ferebat. Similiter autem ara inscripta ad modum capsule claudentis sacra dicitur dare amorem virginitatis & castitatis. Cætus etiam inscriptus inuenitur habens cristatum serpentem in dorso & tubam magnā dicitur conferre fœlicitatem in terra & in mari, & prudentiam & amabilitatem & ablata restituere. Nauis autem inscripta cum velo alto & extenso fertur dare securitatem in negotiatione & quibusdam alijs. Lepus autem inscriptus contra versutias & verba insanię valere perhibetur. Orion autem habens in manu falcem vel ensem inscriptus gemmę eiusdē virtutis conferrę dicitur victoriam. Aquila autem cum sagitta ante caput suum inscripta conseruare veteres, & nouos honores acquirere

rere

rere perhibetur. Similiter aūt aquarij signum liberare a quartana dicitur. Perseus autem in dextra habens ensem, & in sinistra caput Gorgonis, liberare dicitur a fulgure & tempe state, & ab inuidorum incursu. Ceruus autem cum venatore & canibus inscriptus saluare di citur phreneticos & maniacos. Venus autem cum magna veste laurum tenens in manu in/ scripta conferre dicitur pulchritudinem & or natum. Similiter autem de multis hic introdu cere possemus, sed nō oportet quia de his alia scientia est, & non possunt hæc ex principijs phisicis ꝓbari, sed oportet ad hoc scire Astro/ nomiam & magicam & nigromanticas scien tias de quibus in alijs considerandum est.

¶ De ligaturis & suspensionibus lapidū. Cap. 6.

EA vero quæ ad hanc scientiam magis ꝑ/ tinere videntur, sunt ligatura lapidū & suspensiones, quia in illis non nisi natura liter ex virtutibus conferunt medicinam & iu uamen. De his igitur aliqua dicenda sunt ex Aristotel. sumpta & Costuben Luce & Her/ mete Philosophis & alijs quibusdā. Zeno au/ tem in libro suo naturalium quasi reddens ra/ tionem virtutis ligaturarum & suspensionū & virtutum ipsarū lapidum dicit ꝙ est virtus

occulta uniuersalis quæ facit ex igne lapides & similiter ex aqua quando funditur super locum qui uocatur bozon, tunc enim coagulatur subito nec amplius in suam materiam reuertitur. Subiungit autem Zeno adhuc de lapidibus dicens, quod quod accidit igitur aquę & terræ illud etiam accidit animalibus & plātis, quia uirtute occulta materiæ seu temporis aut loci fit eorum dissolutio omnino, aut in lapidem conuersio. Hæc autem uerba Zenonis Philosophi qualiter intelligamus ex habitis in primo potest intelligi. Non enim ex igne fit lapis nisi effectiuę. Vniuersalis autem uirtus non est nisi uirtus cœli quæ omnia generata ad esse deducit, & aliquid uirtutis cœlestis ad effectus aliquos mirabiles donat, quos sicut dicunt Plato & Socrates operantur cum conuenienter membris alligantur in collo suspenduntur. Cum autem Socrates dicat incantationem fieri per quatuor scilicet suspensiones uel alligationes rerum, & impetrationes siue adiurationes, caracteres & imagines, & dementare dicit rationales animas quod cadunt in timores & desperationes uel in leticias & confidentias, & per hæc animæ accidentia mutari corpora etiam ad infirmitates cronicas uel sanitates. Nos enim non intendimus hic nisi de ligaturis & suspē-

ſionibus lapidum & quem effectum habeāt ſecundum philoſophos præcipuos. Dicunt autem duo philoſophi ſecundum ꝙ narrat Conſtuben luce in libro de phiſicis ligaturis Ariſtot. uidelicet & Dioſcorides, ꝙ ſi fuerit ex Gagate & Kakabre Onix & in collo ſuſpē ditur auget triſticias, & cōuertit in pallorem & timorem & melancholiam totum hominem, & ad egritudines ex his accidentibus cō ſequentes. Dicit autem Ariſtot. ꝙ Onix ex Corallis eſt, & ſi ſuſpendatur collo epileptici prohibet caſum, econtra dicit Dioſcorides ꝙ ſi fuerit ex Gagate & Kakabre fumigium accelerat caſum epileptici & excecat ipſum. Idē Dioſco. dicit ꝙ eſt lapis quidam qui Galadides dicitur, & dum ponitur & diſponitur cōtra incendium ignis extinguitur. Ariſtot. aliter dicit ꝙ Smaragdus collo alligatus impedit epilepſiam, & aliquando in toto curāt, ꝓpter quod præcipitur nobilibus ut filijs ſuis alligent huiuſmodi lapidem ne epilepſiā incurrant. Adhuc autem Ariſtot. in libro de lapidibus dicit angulus magnetis cuiuſdam eſt cuius uirtus appræhendendi ferrum eſt ad zoron hoc eſt ſeptentrionalem, & hoc utuntur naute, angulus uero alius magnetis illi oppoſitus trahit ad afon id eſt polum meridionalem, & ſi approximes ferrū uerſus an-

gulum zoron conuertit se ferrum ad zoron, et si ad oppositum angulum approximes cõuertit se directe ad afon. In eodem libro adhuc asserit Aristot. ꝙ adamas ferrum & lapides omnes non constringit, & plumbum constringit, eo ꝙ est mollissimũ inter metalla, adamas enĩ & sabotus hoc habent proprium ꝙ penetrãt omnes lapides solidos, & ardor corrodit eos, & detegit eorum splendores. Idem Aristo. tradit ꝙ si magnetes duo vel plures subtus & supra coequatis virtutibus ordinentur & corpus imbaret hoc est ferro quod est in medio disponatur pendebit in aere. Item dicit Aristot. ꝙ species magnetis sunt valde diuerse, quædam enim trahit aurum, & alia diuersa ab ea trahit argentum, & quædam cuprum. quedã stannum, quedam ferrum, quedam plumbũ, & quedam ab vno angulo trahit & ad alterũ fugat quicquid ab opposito angulo tractum est, & quedam trahit carnes humanas, & dicitur ridere homo cum a tali trahitur magnete & manere apud ipsum donec moritur si valde magnus est lapis, & quedam trahit ossa, & quedam pilos, & alia aquas & alia pisces. Dicit etiam ꝙ napta alba trahit ignem per quẽ templorum custodes decipiunt populum, vt putent lumen de cœlo accendi. Est autem napta non lapis sed genus bituminis inuentum

in

in Chaldea, sicut etiam ignis sulphuris trahit ferrum & adurit ipsum multum, & similiter lapides, & modicum operatur in lignis. Idem dicit ꝙ est magnes qui nominatur Olearis qui trahit oleum, & lapis aceti qui trahit acetum, & lapis vini qui trahit vinum, & spuma illius trahit spumam vini, & fex eius ad se trahit fecem quasi sit delectamentum lapidum in illis, aut anima per quam moueat. Adhuc autem Dioscorides & Aristoteles dicunt esse Amethistum & Sardonicem lapides positos vel suspēsos super vmbilicum ebrij vel potantis vinū habet vaporem vini prohibere & ebrietatem soluere & a contagione liberare. Ethitem vero alligatum cubito epileptici soluere dicitur epilepsiam & pregnantem iuuare ad partum. Dioscorides dicit positum Saphirum & alligatum super arteriam calorē mitigare, & positum super cor hominis tollere suspitionem multam, & a contagione liberare, ab ęstu autem inflammatum a sulphure prohibet. Idem autē philosophus perhibet lapidem Lipariū trahere ad se bestias & reptilia omnia. Dicit etiā ꝙ lapis Opitistrite securitatem a bestijs prebet, & si ponatur in alembico hoc est in vase aquæ bulientis cessant ampule ebullitionis & ꝙ lapis Emdros liquescit, & quod ex eo resoluitur restauratur eidem.

Idē dicit ꝙ lapis generatus ex ſpuma maris, qui etiam ſpuma maris uocatur ligatus ſuper coxam pregnantibus mulieribus accelerat partum, & alligatus pueri collo tuſſim uehementem habētis ſedat tuſſim. Galenus autem & Auicenna dicunt expertos eſſe ꝙ ſi rubeus Corallus ſuper dolentem ſtomachū directe contra locum doloris ſit ſuſpenſus ſedat dolorem. Hæc ſunt experimenta phiſica & a magnis uiris probata, quæ lapides uirtutibus ſuarum formarum & ſpecierū operantur. Ego autem lapidariū Ariſtot. expoſuiſſem niſi ꝙ non ad me totus liber ſed quedam propoſitiones de libro excerpte deuenerūt.

Incipit

INCIPIT

LIBER TERTIVS DE MINEralibus, in quo determinatur de metallis in communi.

QVAE SIT LIBRI INTENtio & dicendorum ordo. Cap. 1.

Tractatus primus qui est de substantialibus metallorum.

TEMPVS AVTEM EST NVNC consequẽter de metallorum naturis inquirere post lapidum inuestigatam naturam, quia metallorum generatio frequenter in ipsis lapidibus tanquam lapidum substantia sit quasi locus proprius metallicę generationis in hoc libro sicut in præcedẽtibus Aristot. tractatũ non uidi nisi per excerpta quedam, quæ diligenter quesiui per diuersas mũdi regiones. Dicam igitur rationabiliter aut ea quæ a philosophis sunt tradita, aut ea quę expertus sum. Exul enim aliquando factus fui longę uadens ad loca metallica ut experiri possem naturas metallorum. Hac etiam de caussa quæsiui in alchimicis transmutationes

metallorũ vt ex his innotesceret aliquatenus eorum natura & accidentia eorũ propria. Est autem optimũ genus huius inquisitiõis & certissimũ quia tunc p caussam vniuscuiusq; rei ꝓpriam res cognoscitur, & de accidentibus eius minime dubitatur, nec est difficile hoc cognoscere sicut nec de lapidibus scientia difficulter inuestigatur, quia causse eorum sunt manifeste, & corpora eorum non sunt diuersa sed homogenea per totum, & non sicut alia corpora quæ propter sui diuersitatẽ per anothomiam non in toto possunt inuestigari & sciri. Post lapidum autem cognitionem ponimus tractatum de metallis, qa sicut diximus lapis semper fere inuenitur locus generationis esse metallorum. Ego enim ipse aurum purum inuentum vidi in lapide durissimo, & aurum vidi immixtum substantię lapidis, & similiter argentum ego ipse inueni immixtum in lapide & purũ in alio lapide, quasi esset vena currens per lapidem distincta a substantia lapidis. Similiter autem expertus sum de ferro & ære, & stanno, & plumbo, sed hæc a substantia lapidis non vidi distincta, sed ab expertis in talibus pro certo didici, ꝙ frequenter distincta a substantia lapidis inueniuntur, sicut inueniuntur auri grana inter arenas. De transmutatione autem horum corporum & mutatiõe vnius in

tis in aliud non est phisici determinare, sed artis quæ vocatur alchimia. Similiter autem in quibus locis & montibus hæc inueniantur, & quibus indicijs partim est scientiæ naturalis, & partim est scientię magicæ, quæ vocatur de inuentiõe thesaurorum. Signa ergo q̄bus hæc loca generationis metallorum dignoscuntur inferius ponemus, & de alio modo inuentiõis istorum corporum magis connitemur, eo q̄ scientia illa non demonstrationibus sed q̄busdam occultis & diuinis nititur experimentis. Sicut autem processimus in libro de naturis lapidum, ita procedemus & hic primo in cõmuni querentes quæcunq; de natura metallorũ videbuntur esse inquirenda, & in hoc complebimus librum tertium mineralium nostrorũ. In quarto enim queremus de metallis in speciali secundum omnes septem species ipsorum, & in hoc complebimus scientiam de mineralibus quę sunt prima homogenea mixta inter corpora naturalia sicut diximus in fine methe ororum. Tandem autem loquemur de medio rum natura & complebimus in eis totam istius scientiæ de mineralibus intentionem. Non enim dubitum est lapidum naturam minus distare ab elemẽtis q̃ naturam metallorum, propter qđ sit facilioris cõmixtionis & proxima eorũ materia uidentur esse elemẽta a se inuicẽ aliquid

aliquid passa, sed non sic est in metallis, sed quemadmodnm in animalium corporibus præcedere humorum temperantiam oportet in materia, ita ante formas metallorum contẽperantias oportet præexistere sulphuris & argenti uiui & depurationem istorum, & forte salis & auripigmenti & aluminis & quorundam aliorum. Hac igitur ratione potissime scientia lapidum metallorum præcedit scientiam, & talem ordinem naturæ etiã nos sequi congruum esse uidetur.

¶ De propria materia metallorum. Cap. 2.

PEr artem autem quæ iam in metheoris tradita est, scimus q̃ omnium liquabiliũ prima materia est aqua omne enim liquabile q̃diu liquatum est quęrit terminum alienum non quiescens inter terminos proprios, hanc rationem humidi diximus in secundo libro perigeneos. Cum igitur omne liquabile non ob aliam caussam sit liquabile, nisi quia humidũ quod erat ligatum in ipso solutum est & redactum ad actum propriũ & uirtutem, hæc cognitio quæ est secundum nomen cum dicitur humidum liquidum, ad quod per demonstrationem dicitur liquefactum. Non enim potest esse quin omne fluẽs

& querẽs terminum continentis extrinſecus cauſſetur a cauſſa una uidelicet illa cui eſſentialiter & primo conuenit termino alieno & non proprio contineri, hoc autem eſt humidum ſicut alibi eſt determinatum. Omnia igitur liquefactibilia ſunt fluentia abundãte humido aqueo incorporato qđ eſt in ipſis. Amplius autem quæcunq; congelantur a frigido oſtendimus eſſe aquea in materia ſua prima in ſecundo metheororum. Non autẽ dubium eſt metallica cõgelari frigido aquæ, igitur humor erit omniũ horum materia. Propter quod etiam Ariſtoteles peripateticorũ princeps in quinto methaphiſice dicit omnium liquabilium meteriam eſſe unam quę eſt aqua. Scimus & his quæ in metheoricis probata ſunt aqueum humidũ eſſe de facili euaporatiuum. Indicant etiam experimenta alchimica quoniam ſi aqua uel ea quæ ſimpliciter aqueam habẽt humiditatem ſiue naturalem & propriam, ſiue alienam & infuſam in alembico ſuppoſito lento igne uaporant per modicum ignem & operationem & diſtillat ex eis aqua & arida ipſa remanent. Metallica autem uidemus omnia ſuas etiam in magnis ignibus retinere humiditates. Oportet igitur humiditates materiales metallorum non eſſe ſimpliciter aquæ, ſed aliquid paſſe ab elementis

mentis

mentis aliis. Si autem consideremus eas humi
ditates quæ difficile separantur ab his quibus
sunt naturales non inuenimus aliquas nisi vn
ctuosas & viscosas quia sicut in metheoris de-
terminatum est harum partes connectunt si-
cut cathene, & vna earum de facili euelli non
potest, cum ergo etiam magna adustione de
metallis humiditates eorum non euellãtur ex
eis oportet ipsas esse vnctuosas. Signum autẽ
huius est omnem radicalem humiditatem in
qua calor naturalis animalium calescit esse vn
ctuosam, quod proculdubio sapiens non pro-
uideret natura nisi quia difficulter separabilis
est, & difficulter siccabilis. Natura em̃ deside-
rat permanere in esse diu & in indiuiduo & p-
petuo in speciæ, & ideo in alimentum caloris
vitalis huiusmodi ordinauit humidũ. Cũ igi-
tur similiter in calore liquante metalla huius-
modi inseparabile videat humidũ erit absq;
dubio humidum illud quod est metallorũ ma
teria vnctuosum. Sed adhuc videmus vnctuo
sum in oleo & in omni pingui esse de facili in-
flammabile & adustiuum eorum quibus cog
natum est. Et videmus q̃ ignis non recedit ab
ipsis donec consumatur, sicut videmus in oleo
lampadis & in humido radicali ethicorum, ni
hil tamen omnino tale videmus in humido
metallorũ, videbitur igitur alicui non esse for
te hu

te humidum vnctuosum materia metallorũ. Nos autem ad omnia huiusmodi obiecta excusamur per hoc quod diximus in quarto metheororum nostrorũ, quoniam videlicet duplex est vnctuositas in multis rebus, quarum vna est quasi extrinseca subtilis valde nihil feculentum vel cremabile habens admixtũ, & hæc non est inflammabilis & intrinseca rei retenta in radicibus rei, ne per ignem possit euelli & epotari, & nos dedimus de hoc exemplũ in liquore qui eliquatur ex vino, in quo vna est vnctuositas supernatans inflammabilis & facile abstringibilis & quasi accidentalis. Altera commixta toti substantiæ liquoris ipsius non separabilis ex ipsa substantia liquoris nisi per defectionem substantiæ & hæc nõ est cremabilis idem etiam est in omnibus quæ profert natura. Signum autem huius est ꝙ videmus in arte alchimię fieri quæ inter omnes artes maxime naturam imitatur, hæc enim cum vidit nullo modo meliori fieri citrinum elixir ꝗ per sulphur, in sulphure autẽ vidit vnctuositatẽ vstiuam vehemẽter ita vt omnia metalla adurat & adurẽdo denigret, sup quæ liquefacta ꝓijcitur, præcipit lauari acutis loturis et decoq sulphur ita diu donec ab ipso decocto aq̃ nõ citria egrediat̃, & sublimari loturas has donec tota vnctuositas, ab eo cremabilis egrediatur,

diatur, eo q̄ tunc tantum ſubtile unctuoſum manet quod ſuſtinet ignem & non crematur ab igne. Oportet igitur ſimile unctuoſum humidum abundare in metallorum materijs quæ a natura producuntur, & hoc eſſe cauſſam ductibilitatis & liquabilitatis eorum & hoc expreſſe dicunt auct. Auicenna & Hermes & multi alij peritiſſimi in naturis metallorum. Adhuc autem in omnibus metallorũ generibus uidemus & liquefacta non reddũt humida infundendo ea ſuper quę fundũtur, neq; quieſcũt in ſuperficie una, neq; omnino dilatãtur in ipſa, ſicut uidemus fere omne humidum aqueum unctuoſum, ſicut aquam, uinum, ceruiſiam, oleum, omnia enim hæc ſuperfuſa ſuper lapidem terram uel lignum qñ planam inueniunt ſuperficiem infundendo ſuperficiem humefaciunt eam & dilatantur in ipſa, metalla autem liquefacta nihil horũ faciunt, neq; adherent tangentibus neq; diffunduntur in toto, ſed potius & conſtant ſecundum aliquid & defluunt ſecundum aliquid. Oportet igitur q̄ humidum ſubtile unctuoſum non ſit ſolum materia eorum, ſed perfecte mixtum cum terreſtri ſubtili quod non ſinit ipſum adherere tangẽti, neq; in toto defluere, ſed quaſi per globulos conſtare, eo q̄ ubiq; in ipſo terreſtre ſubtile appræhendit et

quaſi

quaſi glutiendo tenet humidum & terminat ipſum, ad hoc ꝙ nõ ſinit ipſum adherere aliĵ ꝗ̃ ſibi & humidum ubiqꝫ ſit extra ſe ipſum educit ſiccum terreum quod fluit & currit in ſuperficiæ plana, ſi enim eſſet non ubiqꝫ protectum ab humido ſiccum terreum profecto in igne liquante combureretur & efficeretur ſcabroſum ſicut omne ſiccum terreſtre quod non coopertum humido inuenit ignis in ferro adurit ipſum & facit ſcabroſum, idem aũt eſt fere in metallis omnibus. Patet igitur primam materiam eſſe metallorum humidum unctuoſum ſubtile quod eſt incorporatum terreſtri ſubtili, fortiter commixto, ita ꝙ plurimum utriuſqꝫ non tantum cum plurimo utriuſqꝫ, ſed etiam in plurimo utriuſqꝫ.

¶ Correlarium præcedentium, quare lapis non producitur neqꝫ liquatur ſicut metalla. Cap. 3.

EX quo ulterius facile quęſtio determinatur quæ quęri conſueuit quare lapis nõ liquatur, ſed æs & metallum. Adhuc autem lapis cõminuitur & calcinat̃ quod non fit metallo omnino ſed per ſolum ignẽ. Huius enim facile patet ſolutio, lapis enim terrę eſt magis, neqꝫ habet humidum ubiqꝫ prote-

gens terreum, neq; habet humidum sic vnctuosum sicut metalla, & ideo cum in igne optico ponitur euanescit humidum aqueum, & lapis redigit in calcem, & cum siccum in lapide vicerit humidum, omnino est lapis cōminuibilis cum econuerso in metallis humidum vincat siccum & metallum liquabitur. Eadē autē caussa est quare lapis nō est ꝓducibilis malleis, sed metalla malleis ꝓducuntur, profecto em̄ metalla habent vnctuosam humiditatē abundantē fortissime sicut ensis ligaturis secum tenet partes terreas, cunq; in ictu mallei de situ suo expellitur pars aquea, cuius semper est cedere tangenti vt diximus in perigeneos & in metheoris violenter & inseperabiliter secum trahit terrea, & sic continue producitur & nō diuiditur propter viscositatem & optimam et fortissimam permixtionem terrenorum cum vnctuosis aqueis. In lapide autē præualet siccum qd' rangenti resistit & nō cedit in seipsum, & cum effectus sicci sit scindi ad ictum mallei in se cedere non valēs dissilit & comminuitur. Terrestre autem natās & absorbtum in humido in materia metallorum est subtile valde non corruptum neq; expressum in toto ab humido sicut facit frigus extremum, sed potius quasi digestum pepansi & non coctum optesi, neq; assatum optesi vt tradidit Auerro. Est enim

enim humiditas sibi frigida propria & nõ ali-
ena,& ideo in ipsa decoctum & digestum & si-
bi connaturale factum, ita ꝙ siccum currit &
fluit cum humido,& humidum retinetᷣ cum
sicco terreo,sic enim in tali ceruice secundum.
Emp.capita colliguntur Germanorum. Si au
tem esset opresi digestum vt nonnulli imperi-
ti tradunt alchimistarũ esset ꝓculdubio intra
& extra humidũ & non totum a toto trahere-
tur humido, contrarium autem esset si opresi
esset digestum, vt quidam alij præter rationẽ
dixerunt,tunc enim extra non esset appræhẽ-
sum ab humido,sed derelictum et intrinsecum
sui paucam haberet humiditatem. Huius autẽ
signum est quoniam ea quę non plene digesta
sunt,sed molinsim quandam passa,aut scabro
sa inueniuntur vt ferrum & æs aut incõpleta
vt plumbum,aut balbucientem habẽtia sunt
commixtionem vt stannum. Hæc autem in se
quentibus erunt manifesta.

¶ De sententijs antiquorum & de mate- ria metallorum. Cap. 4.

HOc autem quod Auicenna tradidit tã in phisicis ꝙ̃ in alchimia sua ea epistola quam scribit ad Hazem philosophum, his quæ hic dicuntur non est contrarium. Dicit em in vtroqꝫ istorũ librorũ argẽtum viuũ

& sulphur esse omnium materiam metallorum. Humidum enim de quo loquuti sumus sicut diximus terreo admixtum est materia argenti uiui proxima & substantia unctuositatis quam descripsimus est propria & essentialis materia sulphuris. Hermes autem & q-dam aliorum dicere uidentur metalla ex omnibus elementis cōstitui, quod proculdubio negandum non est, sed tamen rerum materia non determinatur ex his aliquo modo sunt in eis, sed potius ex his quae in ipsis abundant. Sed prae omnibus mirabilis & desiderabilis est sententia quam quidam in alchimicis Democrito attribuunt ꝙ uidelicet calx & lixiuium sunt materia metallorum, si enim calx esset materia cum ipsa sit cōbusta aqua permixta sibi arefieret sicut in cemento & rediret ad duriciem lapidis metallum & comminuibile & non liquabile efficeretur. Amplius autem igne supposito proculdubio metallum induraretur & non liquesceret sicut uidemus de cemento. Sicut autem lixiuium uocat aquam acutam sicut alchimici exponunt remouentem a calce salsedinem & acredinem quae est ex combustione sicut docent alchimici in loturis suis, & haec aqua sit materia metallorum, adhuc inconuenienter dictū est, quia calx est substantia terrestris, sed per

ea quæ in metheoricis tradita sunt scimus q omne terrestre combustum contractos & cō strictos habet poros, talis autem calx existēs impedit ingressum aquæ ad interiora calcis, non ergo unq̃ bene & fortiter conglutinatur, propter quod & cementum de facili per ignem euanescente humido farinatur & cadit de muro. Non ergo conueniens est dictū Democriti de materia metallorū, deceptus autem fuit signo non sufficiēti, uidit enim q elixir ad lunam melius hoc est ad argentum habuit radicem in qua recipitur calx & cerusa, & propter hoc credidit aliquid simile esse in phisica materia & naturali corporum metallorum, hoc autem non est necessariū, multis enim indiget ars quibus non indiget natura, ars autem non indiget calce & cerusa, nisi ad indurandum & colorandum, hoc autem in propria materia operatur natura sola digestione. Nos enim ostendimus in metheoris omnem digestionem decoctionem facere conflare & inspissare digesta & decocta, etiā præter hoc quod aliquid extrinsecus apponatur his quæ decoquuntur. Gilgil autem q'dam ex Arabia Espalensi quę nunc Hispanis reddita est in secretis suis probare uidetur cinerem infusum esse materiam metallorum, persuadens hoc ratione debili quoniam nos

videmus ꝙ per aſſationē fortem calidi & ſicci cinis liquatur in vitrum, qui congelatur frigido & liquatur calido ſicco ſicut metallum. Videbitur ergo ꝙ eorum materia eſt vna quorum em̄ vnus eſt modus congelatiōis & vnus modus liquefactionis eorum materia videtur eſſe vna ſecundum naturam, ſicut traditur in ſcientia metheororum vt dicit. Amplius autē terreſtre non videmus ſubtiliari & diuidi & ꝑmiſceri cum humido, niſi per maximam vim ignis ſubtiliantis & diuidentis ipſum & eleuātis ipſum in humidum vt illi permiſceatur, ſic autem ſe habet terreſtre quod eſt incineratum in metallorum humidis, quare videtur iſti ꝙ cinis terreſtris ſit propria materia metallorū, propter hoc inquit merguntur ſub aqua omnia metalla, quod non facerēt vt ait ſi in ipſis abundaret humidum vnctuoſum vt dictum eſt. Adhuc quæcunq; habent vnctuoſam humiditatem vt inquit Gilgil ſunt cremabilia ſicut ligna, nullum autem omnino metallorum cremabile & inflāmabile eſt, & ideo vnctuoſam nō videtur habere humiditatem ꝓ materia. Habent igitur cinereum terreſtre infuſum humido aqueo vt aſſerit. Hæc aūt incōuenienter & ſtulte dicta ſunt, quoniam ipſe Gilgil mechanicus & non philoſophus fuit, ſed de Mechanica alchimia præſumens pręſumpſit mētiri

tiri

tiri de phisicis. Quod autem falsum dicat, pa/ tet p ea quæ in metheoris de cinere dicta sunt, ibi enim dictum est q per aquam infusam nõ includitur, eo q habet poros patulos vbiq3 emittentes aquæ humide conceptum, si igitur cinis esset materia metallorum nunq3 per ali/ quod humidum conglutinaretur in ipsis. Ad/ huc autem per operationes ignis in cineribus videmus humidum quod distillat per cineres effici citrinum vel rubeum, si igitur cinis esset propria materia metallorum ea coloraret in citrinum colorem vel rubeum, quod nos ocu lata fide probamns esse falsum. Sed tunc nega mus materiam quæ intrat in esse vitri esse ci/ nerem, sed potius humidum illud purissimum quod erat radicale & intrinsecum ei quod in/ cineratum est, quod propter vnius ignis inci/ nerantis extrahi non poterat sed fluit per ignẽ fortissimum in camino cõfricatum, & hoc est humidum passum a sicco vehementissime si/ cut diximus in scientia libri de lapidibus, hæc igitur materia liquabilium & materia prima & remota vna cõmunis huiusmodi videlicet humidũ. Et si aliquis dicat q commisceri nõ potest nisi diuidatur, dicendum q his dimissis non est incineratio, sed commixtio quæ est commiscibilium alteratorum vnio, ita q mi/ nimũ terrei est cũ minimo aquei & ecõuerso,

& plurimum unius cum plurimo alterius, ita tamen quod neutrum a suis generis particulis separatur, nunquam enim inuenitur pars terrea separata ab alia terrea, uel aqua separata ab alia aqua, sed ita est plurimum unius cum minimo & plurimo alterius, quod nequaquam ut iam dixi alterutra separantur a suis homogeneis, & hoc Gilgil ignorauit. Quod autem dicit mergi metallum non est sufficiens, caussa autem huius non est ultra modum in eis abūdare, siccum terreum cinerum, sed potius quia habent terreum incorporatum humido clausis poris aerem retinentibus per humidū & ideo omnia submerguntur in aqua, nec est conueniens de humiditate unctuosa cremabilium. Quoniam nos in phisicis ostendimus unctionem oleagineam esse separatam a materia tali & remansisse subtilem humiditatem cremabilem. Hæc igitur sub compendio dicta sint de materia metallorum.

¶ De caussa efficiente & generatione metallorum in communi. Cap. 5.

AD hunc autem modum loquemur de efficiente, in superficie enim considerādo uidetur ad omnia metalla ad speciem & complementū deducere frigiditas per

eam enim constanter congelantur, coagulo autem & constantia ipsorum uidetur dare esse eisdē cum liquefactio sit ipsorum dissolutio & corruptio, cuius signum est quod in liquefactione in pluribus eorum aut omnibus aliquid a substātia ipsorum separetur. Nihil autem omnino deperditur de ipsis per congelationem propter quod plurimi dixerūt solam frigiditatem congelatā caussam esse generatiuam in metallis. Amplius in his quæ uitæ accipiunt speciem & formam nō est ibi aliquid terminans materiam ad formam & conuertens nisi calidum, uidebitur ergo sic esse etiam in metallis, hæc autem maxima uidetur ex hoc quod metalla species suas retinent, siue sint liquida, siue sint coagulata, si autē frigiditas daret speciem non haberent speciem nisi quando essent coagulata uel congelata, uidetur ergo frigiditas non esse caussa generationis metallorum. Adhuc autem congelatio & coagulatio sunt species materiales quę multis non equiuoce accidunt, quæ tamen & diuersarum sunt formarū in specię & diuersæ naturæ, nulla autem forma substantialis hoc modo conuenit diuersis. Cum autem materia omnium metallorū sit humidum quod in se habet terreum subtile digestum quod cū aduritur odorem fragrat sulphuris nō om-

nino fetidi. Sulphur autem non generatur ni-
si per calidum, oportet ꝙ calidum digerens et
conuertens terreum & aqueum & permiscens
ea sit caussa transmutans materiam, calidū igi
tur erit caussa generationis metallorum. Am-
plius aūt habitum est in metheoris ꝙ illud qđ
inspissat fluidū & constare facit est calidum di
gerēs, constat aūt ꝙ cum caussa prima horum
quæ vocamus metalla sit aqua terreum habēs
admixtū, aliquid facit eam cōstare & inspissa-
re ad mixtionē metalli, hoc autem vt patet ca
lidū est ex dictis. Oportet igitur calidum esse
caussam generatiōis metallorum. Adhuç aūt
nos sępe in antehabitis libris ostendimus ꝙ
caussa cōmixtionis est calidum, secundum ꝓ-
prios em̄ motus elementum fugat extra aliud
elemētum, licet enim aqua descēdat per se, ta-
mē ascendit a terra, & terra descēdit ab aqua.
Cū igitur frigiditas nō moueat terrā in aquā
vt cōpræhendatur & cōtineatur in ea scilicet
caliditas oportet ꝙ calidū sit caussa generatio
nis metallorum. Sed vlterius considerando
videbit̃ non solum calidū esse caussa generati-
onis horū, quoniam sicut in libro de generati-
one lapidū dictum est absq; dubio si solū cali-
dū esset caussa cōtinue ageret absq; humidi na
turalis desiccatiōe & terrei incineratione, nos
aūt videmus ꝙ stat ad speciem & formā me-
talli,

talli, oportet igiť ꝙ ipsum calidum sit sicut instrumētum directum ad finē qui ē metalli forma, & ne rectum in operatione deuiet. Adhuc aūt inuenimus inuentas esse artes plurimas vt quælibet earū ad finem ducat operationē per instrumētum factum, sic studēt coqui in elixādo & assando & oēs alij qui ꝑ aliam digestionē nituntur cōuertere materias. Similiter igiť oportet ꝙ sit in natura quæ in operibus suis omni arte certior ē & directior sicut est in omnibus alijs, ita ꝓculdubio virtus formatiua est in materia & stellis & cœlo influxa quę ad speciē dirigit calidum digerēs materiam metalli, sicut em̄ & in alijs dictum est calidum hoc habet rectitudinē & virtutē formalem ex intellectu mouente & efficaciā ex virtute luminis & calidi qđ caussatur ex lumine stellarū & orbis & virtutē segregādi homogenea ab etherogeneis ꝑ virtutē ignis, oportet enim ꝙ ibi inconueniētia cōsumantur calido ignis digerētis, cū digestio sit cōplexio a naturali & ꝓprio calore ex cōtraiacentibus passiōibus. Remotis aūt his a materia oportet adhuc ꝙ materia terminetť & cōpleatur ad speciem, & hoc facit calidū terminās ꝙ nullo modo potest habere virtutē terminādi nisi ꝑ virtutē eius ꝗ est terminus, est aūt forma terminus, oportet igitur ꝙ virtus formalis dirigat & informet ipsum calidū terminās, forma aūt hæc nō est forma quę in/

ducitur in materiam. Oportet igitur ꝙ sit forma primi efficientis quod dat formas in tota specie naturali. Hic autē est motor orbis formas naturales explicans per motum cœli & qualitates elementorum, sicut artifex explicat formas artis securi & malleo, propter qđ dicit Aristote. quod in opere naturæ est sicut in arte, ubi domus est ex domo & sanitas ex sanitate ea quæ in calidis & frigidis ex ea quę est in anima medici. Hæc igitur est caussa generatiua metallorum propria.

¶ De forma essentiali metallorum. Cap. 6.

FOrma autem essentialis in omnibus dat esse & uidetur in metallicis aliud esse a coagulatione, propter hoc quod hic ut diximus, etiam liquefacta numerum & speciem retinent. Aurum enim liquidum & est similiter argentum & alia metalla & hanc formam præcipuę in metallis numeri proportionem quidam autem ꝙ ui terræ consequitur esse dicunt. In quibusdam enim alchimicis libris qui Platoni inscribuntur numerus uel proportio numeri uocatur forma metallica quam proportionem in uirtutibus posuit constituentium elementorū, eo ꝙ ipse omnia hæc generat proportione uirtutis terræ

cum

cum cœlesti. Est autem uirtus terrea frigida, sicca. Virtus autem cœlestis secundum narrationem .7. planetarum ut dixit. Si ergo plus fuerit uirtutis terreę quo ad tres uirtutes ipsius q̃p planetarum in immissione luminis & nobilitatis obtinebit fuscum & ponderosum & frigidum sicut plumbum est. Si autẽ plus fuerit uirtutis cœlestis minus autem de potẽtijs terræ erit fulgens ualde incorruptioni appropinquans solidum, & quia solidum ideo necessario graue & quo ad hoc & econuerso dicitur proportio constituens auri speciem. Ad hunc autem modum etiam alia dicit formari propter quod etiam .7. genera metallorum .7. planetarum nominibus uocauerunt dicentes Saturnum plumbum. Iouem autem stannum Martem autem ferrum, & Solẽ aurum, Venerem æs, Mercurium uero argentũ uiuum, & Lunam argentum, asserentes q̃ hoc propter diuersos numeros suæ compositionis complexionem acquirunt .7. planetarum. Hermes autem huiusmodi auctor uidetur esse sententię, licet Plato postea fuerit hũc in opinione imitatus. Hoc autem ab his alchimici uidentur accepisse, asserẽtes lapides pręciosos stellarum & imaginum habere uirtutem .7. autem genera metallorum formas habere secundum .7. planetas inferiorum orbium, &

um,& sic virtutes cœlorum primo in terra re/sultare & quasi stellas secundas facere. In testi/monium autem huius assertiõis inducunt qđ & verum est ꝙ orbis mouet terram, & hanc esse caussam diuersitatis figurarum in generatis in terra & multitudinis quæ generatur in eadem potius ꝙ̃ in alio elemento. Hanc opinionem pater Hermes trimegistus approbare videtur, qui dicit terram esse matrem metallorum, & cœlum patrem & impregnari terrã ab hoc in montibus campestribus & planis & in aquis & ceteris omnibus locis. Nos autẽ hanc opinionem sic intelligimus ꝙ proportio principiorum virtutum videlicet agentium & patientium sit dispositio ad formã substantialẽ, sicut & in omnibus aliꝭ, & ꝙ forma est quam dant prima formalia & agentia principia quę prima sunt agentia tanꝙ̃ virtus formatiua in materia, sicut nos diximus in scientia lapidũ. Quod autem genera metallorum sint magis attributa planetis ꝙ̃ aliꝭ stellis, ideo dictũ est quia cum lapides sint stabilis esse & forme co/agulationis attribuuntur stellis fixis & imaginibus stellarum fixarum quæ perpetuo suos retinent situs & figuras, situm autẽ voco non illum qui est positio stelle in loco orbis qa il/lum mutat omnis stella, sed potius quoniã habet in imagine ad aliam stellã, sicut verbi gra

tia ꝙ

tia ꝙ in vna linea secundum equalem in om-
ni tempore distantiam inueniuntur duæ stelle
lucide quæ sunt in cornu arietis, cũ ea quæ vo
catur genu persei & sic de alijs stellis, quia ali-
ter imagines cœli corrumperentur, sic inueni-
untur in vna dispositione & figura lapides ꝗ-
diu sunt, sed metalla quasi erraticũ habent mo
tum, modo liquida & modo coagulata & cũ li
quidũ sit materia eorum & liquidum sit erran
tis motus, videbit̃ in genere conuenire in pla-
netis, & virtutes planetarũ influere elemento
rũ virtutibus dare speciem, & heę virtutes sic
caussatę & influxe formant ad speciem & con
ueniũt cum formis metallorũ, sicut formatiua
quæ est in semine aĩalium conuenit in substan
tia cũ forma quæ inducitur ꝑ generationẽ, &
sicut forma artis cõuenit cũ artificiato, & hoc
modo verũ est qđ dicũt Platonici, hoc eñ mo
do prima caussa fecit sementẽ formarũ & spe-
cierũ oĩm & tradidit eam stellis fixis & plane-
tis exequẽdam, vt dicit̃ in thimeo. Et hæc etiã
est caussa quare iuxta planetarũ numerũ et ꝓ-
prietates spẽs metallorũ accipiunt̃. Scimus eñ
ex traditis in prima philosophia ab Aristo. ꝙ
oĩs generatio est ex cõueniẽtibus, licet nõ oĩ-
no cõueniẽs sit secundum ydeã & formã & ra
tionẽ, & hoc modo etiã oĩs generatio equoca
ad vniuocã habet reduci. Qđ aũt Aui. dicere.
videtur

uidetur ꝙ aliquando uis terrea dat huiusmo di formas, & quidam attribuunt hoc dictum falso Aristot. non intelligitur ꝙ uis terrea est quæ sit secundum solius terræ potentias, operans est enim ex aliis, scimus enim ꝙ id quod dat formam conuenit cum ipsa, in tantum ꝙ Aristot. dicit animam esse in semine sicut artificem in artificiato, sed uis terrea uocatur a philosopho uis terræ in loco generatiōis metallorum. Hæc autem habet in se uirtutes cœlestes per modum quem diximus, licet enim forte concedendū uideretur ꝙ uis terræ quæ est frigido & sicco operans, alio modo inspissaret humidum ingrossando ipsum ad naturam & conformitatem terræ, tamen nullo modo potest siccum & frigidum dici caussa fortis & tenacis permixtionis qualem nouimus esse in metallorum materiis. Adhuc aūt uis terrea hoc modo dicta non conuenit, nisi cum specie & forma terrę, non igitur daret illam formam quæ est elementi, eo ꝙ iam cō stitit & supponitur omnem generationem esse ex conuenienti etiam eam quæ est equiuoca, sicut est omnis generatio lapidū & metallorum in quibus neq; lapis ex lapide, neq; metallū ex metallo unq; generatur, & si hoc dicatur ꝙ unus solus lapis concipit alium, tamen non intelligitur ꝙ de parte sui seminis

generetur,

generetur, ſed potius de alia materia quæcũque ſit illa, niſi forte ſit medium inter lapidem & plantam, ſicut multa media inter plantam & animal inueniũtur, ſicut Spongia & Stincus & huiuſmodi.

¶ De opinione Caliſtenis dicentis eſſe formam tantum unam.
Cap. 7.

EXperimenta autem alchimicorum graues duas nobis hic ingerunt dubitationes. Videntur enim illi dicere quod ſola auri ſpecies eſt forma metallorum, & omne metallum aliud eſſe incompletum. Adhuc & in uia eſſe ad auri ſpeciem ſicut res incompleta quæ eſt in uia ad perfectionem, propter quod dicunt ęgra eſſe metalla quæ in materiam nõ habent formam auri, & ſtuduerunt ad medicinam quam elixir uocant, per quam egritudines metallorum in commixtione & cõmixtis materiæ metallorum remouent, & ſic dicunt ſe educere illam formam auri & ſpeciẽ, & ad hoc inueniunt multos modos & diuerſos quibus illud elixir componitur & temperatur ut penetret & adurat, & in igne maneat & coloret & afferat conſolidationem & põdus. Oportet igitur hic nos querere de his. Si enim eſt uerum quod hic dicunt abſque du

bio nō erit nisi vna species metallorum, & alia sunt molinsim passa ab illo, & sicut abortiui fętus naturæ qui speciei figurā proprię nondum acceperunt. Secundum hoc etiam si & hoc verum & probatum inuenitur, non oportet nos laborare ad hoc, vtrum species in alchimicis ꝑmutentur vel remaneant, eo ꝙ secundū hoc nullas prorsus habent species nisi solius auri qđ alchimia non permutat. Cœlestes em̄ præcipuus in hac sententia dicit alchimiā esse sciētiam quæ inferioribus metallis nobilitatē attribuit superiorum. Propter hāc quęstionem debite discutiendam plurimos inspexi libros alchimicos & inueni libros illos absq; sigillo & probatiōe tantum expertis inniti & cœlare intentionem eorum per verba methaphorica quæ nunq; fuit consuetudo philosophiæ. Solus autem Auicenna videtur tangere ratiōes & Rasis valde paucas ad solutionē dicte quęstionis nos in aliquo illuminantes. Ad hoc autem ꝙ sola auri species sit metallorum forma sic ratiocinatur, quoniam eorum quæ eadem habent elementa proxima & vnum cōmixtionis modum videtur esse vna forma tantum, eo ꝙ sicut dicit Plato ꝙ secundum meritū materiæ formæ dantur, & sicut prius diximus generationem ex conuenienti, nec potest ex eisdem & vno modo commixtum pluribus secundum

cundum ſpeciem differentibus eſſe conueniēs.
Eſt autem omnium metallorum cōmixtio ex ſubtili terreo ſulphureo & ex radicali aqueo, cuius oleum ſeparatum eſt ab eo, & ſuperflua humiditas aquea ſicut cōſtat ex prædictis. Videtur ergo vna tantum eſſe ſpecies iſti reſpondēs per cōuenientiam. Amplius expertum eſt ꝙ per elixir æs redit ad argētum & plumbum ad aurum, & ſimiliter ferrum ad argētum. Videtur ergo ꝙ ſint in materia idem & per conſequēs habere formam vnam quæ eſt ſicut cōplens materialia præcedētia. Amplius eorum nō videtur eſſe differentia niſi in accidentibus ſcilicet colore ſapore & pondere, & raritate & denſitate, quæ oīa non accidunt niſi materiæ. Ex his igiť & huiuſmodi opinionem acceperunt dicētes metallorum ſpeciē eſſe vnicam & eandem & materiales infirmitates eſſe plures. His autē contrarium eſſe videť quia materia nulla ratione eſt in aliqua rerum naturalium ꝑmanente in natura niſi ſit cōpleta ꝑ ſubſtantialē formā. Videmus autē argētum permanere & ſtannum, & ſimiliter alia metalla videbūtur igiť eſſe cōpleta ꝑ ſubſtātiales formas. Amplius quorum ꝓprietates & paſſiones ſunt diuerſæ eorum ſubſtantiam diuerſam eſſe neceſſe eſt, paſſiones autem metallorum in colore & odore & ſonoroſitate ſunt omnino diuerſę.

Non enim poteſt dici hæc accidentia eſſe cō-
muniter accidentia cum omnibus unius na-
turæ metallis ſemper & ubiq; conueniant
oportet igitur ſubſtantias eorum eſſe diuer-
ſas & ſpecies. Amplius autem ſi commixtio
ex eiſdem faceret ſpeciem debere eſſe eandē
omnia quæ generantur eſſent unius & eiuſ-
dem ſpeciei, quoniam omnia generantur ex
elementis. Patet igitur non procedere illam
rationem quam induxerunt de componen-
tibus elementa, diuerſe em̄ proportioni mix
torū diuerſæ attribuuntur formæ generato-
rum & diuerſæ proportio mixtorum & mix
tionis eſſe in metallis ſicut nos inferius cū in
ſpeciali loquemur de ipſis oſtendemus. De
experimento autem quod inducunt non ſuf
ficiens eſt adhibita probatio, quoniam non
eſt certum utrum indicat colorem argenti &
auri & pondus & odorem, propter illud qđ
additur & penetrat in æs uel plumbum uel
indurat ſubſtantiā & probaſſe debuiſſet Ca-
liſtenes ꝙ ſubſtantiam auri induceret, quod
ſi forte concederetur ꝙ ſubſtantia auri indu-
cat, adhuc non eſt ſufficiens probatio ad hoc
ꝙ non ſit niſi una ſpecies metallorum, quo-
niam calcinando & ſublimando & diſtillan-
do & ceteris operationibus quibus elixir per
materiam metallorum faciūt penetrare cor-

rumpere potest species metallorum quæ pri mitus infuerunt materiæ metallorum, & tūc relicta materia communi non propria metallorum, iuuamine artis potest deduci ad aliam speciem, sicut iuuantur semina aratione & seminatione, & sicut iuuatur natura p medicinarū industriam. Patet igitur ex hoc nullatenus cogi nos ad hoc ut putemus unā tantum speciem esse omnium metallorum, quorum inuenimus & loca generatiua & principia & passiones esse ualde differētes, quod autem de per accidens inductum est non satis conuenit, quia sicut iam diximus ista nō sunt accidentia communiter, sed per se & indicantia differentias substantiales a quibus caussantur in materia metallorum.

¶ De opinione Hermetis & aliorū philosophorum qui hæc metalla plures habere formas determinant. Cap. 8.

HErmes autem & Gilgil & Empedocles & fere omnes illius cætus alchimistarū huic oppositam multum defendere uidentur opinionem. Dicunt enim in quolibet metallo plures esse species & naturas metallorum, & aliam quidem esse occultam, & aliā manifestam, & aliam intus, & aliam extra, &

aliam in fundo, & aliam in superficie esse posuerunt, sicut hi qui latentiam dixerunt formarum & omnia dixerunt esse in omnibus sicut placuit Anaxa. Plumbum autem dicunt intus esse aurũ & extra plumbum, aurum autẽ ecõuerso, extra in superficie aurũ & in profundo & intus esse plumbum. Eodem autẽ modo se ad inuicem habere æs & argẽtum, & fere qđlibet ad quodlibet metallum & videtur hoc esse mirabiliter dictum, homogeneum enim intus & extra & in occulto & in aperto & in profundo & in superficię eiusdem est speciei & formæ, constat autem species metallorum esse in homogeneorum generatione cõtentas, & sic omnino absurdũ esse videť quod dicunt. Adhuc autem illi dicunt se nõ vocare intus & extra & ceteras appellatiões secundum sitũ partium in toto, sed secundum proprietates & naturas dominãtis vel nõ dominantis, dominãs em̃ in se clausum occultat illud super qđ dominatur. Secundum hoc aũt directe isti dicũt sententiã. Anaxagoræ, omnia videlicet metalla esse in oĩbus & denominationem fieri a plus dominante. Si autem hoc esset verũ quod dicũt cũ sciamus aurũ ab igne non aduri sed plũbũ præcipuę si sulphurę aspergať, deberet exuri plumbũ igne apposito & remanere aurũ quod occultũ est in ipso, & hoc fieri nos nõ videmus.

demus. Similiter autem argentum a plumbo defenditur ne vratur, tunc plumbo cōsumpto deberet remanere argentū quod infuerat plū-bo vt dicūt nisi forte infinitum dicūt esse qd-libet metallum in aliud sicut dixit Anaxag. & ideo nullum eorum in toto ab igne posse con-sumi, sed hoc nos improbauimus in principio nostrorum phisicorum. Præterea si hoc in eis verum esse concedatur nunq̄ per ignem tan-tū aduri posset de aperto q̄ liberari & manife stari posset occultum & tūc in vanum esset to tum studium alchimiæ. Nō ergo cōuenit hoc dictum cum phisicis rationibus quas in omni bus libris determinauimus. Forte autē hoc di cūt propter vicinitatem horū metallorū quā in materijs habēt. Cum enim plumbū super-fluum humidum habeat aqueum & aliqd ha-beat pinguedinis adustibilis & terreū habeat nō bene commixtum cum aqueo, sed neq̄ be-ne depuratū conuenit aliquando p̄ sapientum industriā per calidum ignis extrahi ab ipso p̄ euaporatiōes superfluū humidum aqueum & aduri in ipso totum pingue oleagineum & de purari p̄ sublimationē illud qd̄ ē in ipsum ter-reum sulphuratū & cōmisceri vaporabiliter in aliq̄ prefocādo cōtinēte uaporē terreum cū aq̄o radicali optīa & formatissima cōmixtio-ne, & ex vi caloris cōuertit humidū ad colorē

citrinum,& tunc habere ſplendorem auri &
coloris,hæc enim uia artis ſimillima eſt uiæ
naturæ ut inferius dicemus. Sed licet hoc ſit
uerum tamen non propter hoc dicetur aurũ
eſſe in profundo ,quia dato ꝙ hoc ſit aurum
quod ſic effulget ex plumbo , tamen iam ſci-
mus ꝙ iſte tranſmutationes corrumpunt in
toto plumbum. Cum igitur plumbi ſpecies
nunꝗ ſimul infuit auri ſpecies in materia ea-
dem,hoc autem multomagis uidebitur uerũ
quando non eſt probatum, hoc quod ſit de
plumbo dicitur eſſe aurum hoc eſt forte ali-
quid auri ſimul eſt non aurum,eo ꝙ ſola ars
non dare poteſt formam ſubſtantialem. Præ
terea alchimicum uix aut nunꝗ inuenimus
ſicut dictum eſt in toto operantem ,ſed poti-
us citrino elixir colorat in auri ſpeciem & al-
bo elixir colorat in argẽti ſimilitudinem ſtu-
dens ut color in igne remaneat, & penetret
per totum metallum,ſicut ſpiritualis ſubſtan
tia immiſſa materiæ medicinali , & hoc mo-
do operatiõis poteſt induci flauus color ſub-
ſtantia metalli remanente, & tunc iterum nõ
habetur ꝙ plures ſpecies metallorum inſint
ſibi inuicem. Hęc igitur & ſimilia ſunt de qui-
bus eliditur dictum eorũ qui quamlibet me-
talli ſpeciem dicunt eſſe in altera.

¶ Vtrum

¶ Vtrum ſpecies metallorum poſſint adinuicem tranſmutari ſicut dicunt alchimici. Cap. 9.

EX omnibus autem his inductis poſſumus cōſiderare utrum uerum ſit quod quidam Ariſtote. dicunt dixiſſe cum ſecundum rei ueritatem dictum ſit Auicennæ, ꝙ uidelicet ſciant artifices alchimiæ ſpecies permutari nō poſſe, ſed ſimilia his facere poſſunt ut tingere rubeum citrino ut aurum uideatur, & album tingere donec ſit multum ſimile argento uel auro, uel cui uoluerint corpori. Ceterum autem ꝙ dextra ſpecifica aliquo tollatur ingenio nō credo poſſibile, ſed expoliatio accidentium non eſt impoſſibilis uel ſaltem diminutio eorum. Hæc em̄ eſt ſententia Auicennæ quam dicit eſſe Haſten philoſophi præcipui in naturis & in mathematicis, tamen Auicen. in alchimia ſua dicit ꝙ cōtradictionem eorum qui in alchimicis de permutatione metallorum contradixerunt inuenit, propter quod & ipſe ſubiungit ꝙ non permutantur ſpecies niſi forte in primā materiam & in materiam metallorum reducantur, & ſic iuuamine artis deducantur in ſpeciem metalli quod uoluerint. Sed tunc oportet nos dicere ꝙ alchimicorum periti operā-

tur sicut periti medicorum, medici enim periti per medicinas purgatiuas purgant materias corruptas & facile corruptibiles & impedientes sanitatem quæ est finis intentus a medico, & postea per confortantia naturam iuuãt virtutem naturalem vt digerendo sanitatẽ naturalem inducant. Ita enim proculdubio sanitas effectus erit naturæ effectiuę & artis organicę & instrumentaliter. Per omnem aut eundem modum dicemus operari alchimicorum peritos in transmutatiõe metallorum, primo enim quidem purgant multum materiam argenti viui & sulphuris quam in esse videmus metallis, qua purgata confortant virtutes materiæ quæ in sunt ei elementales & cœlestes ad proportionem mixtionis metalli quod intendunt inducere, & tunc ipsa natura operatur & non ars nisi organicę, iuuando & expediendo vt diximus, & sic verũ aurum & verum argẽtum educere & facere vidẽtur. Quod enĩ virtutes elementales & cœlestes faciũt in vasis naturalibus hoc faciũt in uasis artificialibus, si artificialia formãtur ad modum vasorum naturaliũ & quod facit natura calido solis & stellarũ, hoc faciet & ars calido ignis, dummodo cõtẽperetur, sic ꝙ non excedat virtutẽ semouentẽ & informantem quę est in metallis, huic enĩ cœlestis inest virtus quæ primo cõmiscuit eã,

&

& hæc inclinatur ad hoc vel ad illud p artis iu uamẽ. Cœlestis enim virtus valde cõmunis ẽ & accipit determinationẽ per virtutes eorum quæ sunt subiectũ eius in rebus cõmixtis, hoc eñ modo virtutes cœlestes operari videmus in tota natura generatorũ maxime in his quę ex putrefactiõe generantur. In his enim vide- mus uirtutes stellarũ influerę virtutes in id ad qđ conuenientiam habet materia. Alchimia autẽ per hunc modũ procedit scilicet corrum- pens vnum a specie sua remouẽdo, & cũ iuua- mine eorũ quæ in materia sunt alterius speciẽ inducendo propter quod omnium operatio- num alchimicarum melior est illa quæ proce- dit ex eisdem ex quibus procedit natura, sicut ex purgatione sulphuris per decoctionem & sublimationẽ & expurgatione argenti viui & bona pmixtiõe horum cũ materia metalli, in his em ex virtutibus horũ omnis metalli speci es inducit. Qui aũt per Alba albificant & p ci trina citrinãt manẽte specie metalli prioris in materia proculdubio deceptores sunt, & verũ aurum & verũ argentum nõ faciũt, & hoc mo do fere omnes vel in toto vel in parte proce- dũt, propter quod ego experiri fœci q aurũ al chimicũ qđ ad me deuenit & similiter argẽtũ post q̃ .6. vel. 7 .ignes sustinuit statim ampli- us ignitum consumitur & pducitur & ad fecẽ

quasi

quaſi reuertitur. Hæc igitur omnia dicta ſunt de natura ſpeciei metallorum in communi.

¶ De loco generationis metallorum. Cap. 10.

NVnc autem oportet adiungere de loco generationis metallorum eo ꝙ locus multum operatur in metallicis, ſicut & diximus cũ de lapidibus loqueremur. Nos autem uidimus purum aurum generari inter arenas fluminum diuerſarum terrarum, & in terra noſtra quod tam in rheno q̃ in Alba. Scimus etiã in terra noſtra & in terra Sclauorum aurum inueniri generatum in lapidibus duobus modis. Vno quidem modo ꝙ uidetur toti lapidi incorporatum & eſt lapis diſpoſitus ſicut Topaſion non perſpicuus, uel ſicut Marchaſita aurea, & educitur de lapide poſtq̃ calcinatus eſt in molendino facto de Silicibus magnis duriſſimis & ꝑ ignẽ aduſtis aduſtione uehemẽti. Vidimus etiam aurum in lapide generatum non toti lapidi incorporatum, ſed eſſe uenam quandã quæ tranſit uel in toto uel in parte per lapidis ſubſtantiam, & hoc eruitur de lapide per foſſuram & depuratur per ignem. Argentum autem quatuor modis inuenimus generari, & forte pluribus generatur in terris alĳs. Sed

iſtos

iſtos quatuor modos ĩuenimus in terra theu
toniæ, ego enim ipſum inueni in lapide toti
lapidi incorporatum quod educitur per cal-
cinationem molendini & ignem ſicut eſt di-
ctum de auro lapidi incorporato. Inueni em̃
ipſum in uenam quandam quæ per lapidis
ſubſtantiam protendebatur & erat aliquan-
tulum purius ſed tamẽ aliquantulum de cal-
ce lapidis habuit admixtum. Inuenitur autẽ
in terra ut uena quedam & purius q̃ aliqd
inuentum in lapide, inuenitur enim in loco
theutonie qui dicitur wriebeg quod ſonat li-
ber modos aliquando molle ſicut pultes te-
naces, & eſt puriſſimum & optimum genus
argenti parum habens de fece ualde, ac ſi per
induſtriam naturæ ſit depuratum. Ferrũ au-
tem incorporatũ lapidibus inuenitur & etiã
in terra aquoſa inuenitur ut granula milij ha
bẽs multum de fœce et purgatur per multos
ignes fortes & calidos cogentes ipſum diſtil-
lare a ſubſtantia lapidis uel terræ quibus in-
uiſceratum eſſe uidetur. Es autem inuenitur
in uenis lapidis, & quod eſt apud locum qui
dicitur goſelaria eſt puriſſimum & optimum
& toti ſubſtantiæ lapidis incorporatum, ita
q̓ totus lapis eſt ſicut Marchaſita aurea, & p-
fundatum eſt melius ex eo quod purius. Plũ
bum autem & ſtannum etiam lapidibus in-
corporata

corporata inueniuntur & inuenitur currẽs in eisdem locis argẽtum viuum & ex lapidibus quãdo igniuntur exsudat sulphur & pręcipuę ex lapidibus in quibus est æs sicut in loco qui goselaria vocatur. Omnium autẽ horum querit phisicus cognoscere caussam, sicut diximus in scientia lapidũm locus generat locatum p proprietates cœli quæ influuntur eis per radios stellarum, in nullo enim loco elementi inueniuntur radij omnium stellarum, nisi in terra ut dicit Ptolomeus, eo quod ipsa sit sicut insensibile centrum totius cœlestis speræ, maxima autem virtus est radiorum in loco in quo vniuntur omnes, & ideo terra mirabilium & multarum rerum est productiua. Ad noticiã autẽ caussarum oĩm modorum inductorum sciendum q̃ verum metallum nõ generatur nisi ex sublimatione naturali talis humidi quale dictum est, & talis terrei quale dictum est superius. In loco em̃ vbi terreum & aqueum primo permiscentur per cal. loci, vbiq; mixtum est multum impurum cũ puro, q̃d impurum non pdest ad generationem metalli. Ab illo autẽ loco cõcauo qui in se habet talẽ mixturã virtute fumi eleuati egrediunt̃ pori parui vel magni & multi vel pauci p naturam lapidis vel terrę in quibus fumus eleuatus siue vapor diu ptensus in se ipsum præfocatur & reflectit̃, &

cum

cum ſit in ipſo ſubtilius illius materiæ quæ cō mixta eſt cōgelatur in canna illa & in poris ei/ us vaporabiliter cōmiſcetur & conuertitur in metallum illius generis cuius eſt ille vapor,& huius ſignum eſt ꝙ in oī tali vena quod interi us eſt,eſt fumoſum ignobile et ſi in toto lapide eſt incorporatum metallum qđ ſuperius ē,eſt feculentum & inutile,& ideo qđ intus eſt meli us & nobilius eſt. Cuius cauſſa ꝓculdubio eſt ꝙ incenſum de materia illa cōbuſtum & igni/ tum aſcēdit altius & in cineritatē per incendi/ um eſt deductum & quaſi in fecē & in cinerē, & ideo hoc quaſi ſiccum & cōminuibile & frā gibile inuenit. Id autē quod pręfocatum eſt in terius in viſceribus lapidis in ſe cōmixtū erat vehementer & non incenſum,& ideo termina tum eſt calore leui & lento & poſtea frigidita/ te terræ cōgelatum. Et ſiquidem in circuitu lo cus cōpactus eſt nō poroſus,tunc facit vapor viam vnā vel duas vel plures ſecundum quā/ titatem ſuæ virtutis & ſuæ quātitatis,& ſecun dum molliciem loci potuit vel nō potuit per/ forare implēs illa vapor conuerſus eſt in me/ tallum,penetratiuum em̄ eſt uehemēter,cuius ſignum eſt quoniā quando funditur ſup terrā calidum metallum aliquod diuerſis vījs pene trat in terrā,& hoc eſt ſicut in figura vaſis pri mo in loco in quo recipit materia ſicut circu/ lus,a,b.

lus.a.b.c.& una uena plena metallo ex uapore generato sit linea.c.d.& alia linea.a.g & sic multis lineis sit generatū. Si autem tota substātia in circuitu est porosa insensibilibus poris, tunc euaporat materia in totam substantiam corporis circunstantis & implet eam, & præfocata in omnibus poris eius metallatur & congelatur, & efficitur tunc tota substātia lapidis uel terræ circumstantis in colore sicut metallum, & metallum tunc generatur incorporatum lapidi uel materiæ corporis circūstantis materiam, pręcipuę cum generatione metallorum est in montibus uel in aquis, eo quod loca illa magis sunt uaporosa & magis præfocantia uapores eleuatos in ipsis. Si enim apertus esset locus expiraret tota materia & nihil inde omnino generaretur. Aurū autem quod inter arenas generatur ut grana quædam maiora & minora generantur ex uapore & calido subtili ualde qui inter arenarum materiam præfocatur & digeritur & postea congelatur in aurum purum, locus em̄ arenarum calidus est & siccus ualde, aqua autem ingrediens claudit poros ne expiret, & ideo in se præfocatur & conuertitur in aurum & ideo etiam tale aurum melius est cuius duæ sunt caussæ, una quidem, quia depuratio sulphuris optima est per frequētem lo-

turam,

turam, & sulphur qđ in locis aquosis est frequenter lauatur & depuratur, & hac eadem caussa etiam terreum argenti uiui lauatur sępius & depuratur & subtiliatur. Alia autem caussa est cōclusio pororum in fundo aquarum & in ripis & ideo uapor resolutus optime in seipsum conuoluitur & præfocatur & digeritur nobiliter ad substantiam auri & cōgelatur in aurum. Signum autem ꝙ locus esse debeat talis dispositionis ut dictum est, est quod inuenimus in operibus alchimicorum peritorum qui melius naturā imitantur quoniam cum elixir facere uolunt quod habeat colorem & tincturā auri, primo quidem accipiunt uas inferius amplum quod totam recipiat materiam sulphuris & argenti uiui depuratorum uel aliorum quæ in elixir recipiuntur. Deinde considerant ꝙ super istud sit uas habens collum longum strictum, & sup illius colli foramen sit operculum ex luto in quo sit foramen ualde paruum et strictum, deinde inhumant, hoc est immergunt fundū uasis interioris in cineribus uel fimo & forte in fimo equi melius est quod uocant equicli banum, & tunc supponunt ignem ualde lentum, & qui melius faciunt, faciunt hæc uasa uitrea, & est primi uasis dispositio sicut figura urinalis, & secundum stat super illud & re-

 cipit

cipit totum vaporẽ qui resoluitur ex ipso, & est contactus vitreorum vel vasorum linitus optime luto ne aliquid per illum locum expirare possit, receptum ergo vaporẽ dirigit sursum in collum suum longum quod paulatim stringitur & in ipso vapor præfocari incipit et conuolui, illud vero quod incensum est de vapore euolat fuliginosum per foramen strictũ operculi colli, cũ ergo perforatur redit ad substantiam citrinam conuolutus in seipso, quod postea acceptum tingit quodcunq; vis metallum in colore auri & forte pulchriorem si fuerit nobile elixir in quo ĩ nullo errauit artifex. Horum autem vasorum est figura talis q̃ inferius vas sit. a. b. c. d. superius autem vas. e. g. f. & operculum sit figura. h. sic ergo etiam erit in natura. Et propter hoc patet q̃ omnis generatio metalli fere inueniatur diffusa per venas & poros quę sunt sicut collum loci in quo vas præfocatur & conuoluitur. In lapidis autẽ substantia & lapidosis locis hæc generatio cõuenientior est propter loci vndiq; clausuram & soliditatem. Hæc ergo de locis generationis dicta sunt. Qualiter enim inuenitur metallum aliquando durum aliquando molle inferius melius q̃ hic determinabitur. Dictum est igitur de substantialibus caussis metallorum per hunc modum.

Tractatus

TRACTATVS SECVNDVS tertij libri mineralium qui est de actionibus metallorum.

¶ De congelatione & liquefactione metallorum. Cap. 1.

OPortet etiam & accidentia cognoscere quæcunq; per se accidunt metallis sicut liquabilia esse & ductibilia & colores ipsorum & sapores & odores & cremabilitates & quæcunq; talia videntur per se accidere ipsis. Est autem liquabilitas metallorum aliquid habens propriũ ab alijs quæ liquantur, alia autem quæ liquantur diffluunt, nec remanet pars cum parte sicut cera & sal & huiusmodi siue calido sicco siue frigido humido liquãtur. In metallis autem non recedit a sicco humido, sed in ipso soluit̃ & cum solutum est mouet̃ in eo quasi ip̃um deglutiuerit terreũ et moueatur in visceribus eius. Propter ꝙ etiã dicit Hermes ꝙ genitrix metalli est terra quæ portat ipsum in ventre suo, & hæc caussa est ꝙ nõ adheret tangẽti nec humefacit ip̃um, eo ꝙ siccum terreum ꝓhibet ipsum humefacere & adherere. Humidum aũt ꝓhibet siccum qescere, & sic vtrunq; agit in alterũ & patit̃ ab altero.

Cum autem metallum eſt in aliquo non bene commixtum, eo quod non utrunque continetur in utroque, tunc in igne aduritur terreum & euaporat humidum, eo quod humidum non extinguit terreũ defendendo ipſum ab igne, & terreum non tenet humidum prohibens euaporationem humidi, tale metallum in liquatione ſua frigidum habet multum & fetidum propter ſulphuris fœtorem, & ſcoriam & fœcem relinquit plurimam propter terrei ipſius aduſtionem. Si quod autem habet hęc pura ualde & optime commixta hoc non euaporat humidum in quantitate quæ ſenſibilis ſit, nec etiam aduritur in eo terreũ, & ideo fumum paucum habet non fætidum & fœcem quaſi nullam ſicut aurum. Coagulatio autem ipſorum non eſt adeo differens ſicut liquatio ipſorũ. Coagulatio enim ipſorum eſt a frigido comprimente in centro ſicci, humiditas autem ſi ſit pura radicalis ſiue impura ſuperflua, & ſiue ſit bene commixta, ſiue ſit male cõmixta comprimitur uno modo & eodem, occultata enim in centro ligatur ne intret macula ſicci terrei. Idem autẽ de his quæ calido ſicco non liqueſcunt ſed molleſcunt ſicut frigidum, mollicies enim nõ prouenit niſi ex ſolutione humidi quod moueri incipit intra ſiccum in quo cõtinetur inuiſceratum

ratum . Ea autem quæ balbutientem ut dicit Aristote. habent mixturam sicut stannū quo plus liquescunt eo sicciora sunt & fragiliora, eo q̄ uolant ab ipso partes humidę & remanent sicce non bene glutinate propter quod franguntur citius. Vocatur autem balbutiēs mixtura quæ in aliquibus partibus mixtiōis rationem attingit & in quibusdam non, sed est compositio quasi minima sicut homo balbutiens quedam uerba attingit & quedam non. Et quia illa non ad plenum mixta sunt, ideo etiam quando liquescunt facile euaporant, eo q̄ non bene colligate partes dimittunt se inuicem, & tunc humidum non protegit siccum ab incensione, & siccum non retinet humidum ab effusione & uaporatione. Signum autem eius quod diximus est q̄ quādo plumbum & stannum coagulata aliquādiu iacuerunt, tunc exterius q̄diu contrahūt scabrositatem erunt fusca, & forte nigra per longitudinē temporis quod contingit absq; dubio duabus de caussis, quarum una est, q̄a cum comprimitur per frigus ad interiora humidum relinquit exterius terreum & siccum, & tunc hoc inducit fuscum colore. Secūda autem est, quia modicū humidum quod exterius est euaporat calore circumstantis aeris, & tunc iterum remanebit fuscum terre-

um colorans superficiem. Propter quod etiã plũ-
bum plumbo non consolidatur cum extremi-
tas vtriusque liquescit ferro candente, nisi prius
dura superficies radatur & tollatur siccum ter
reum quod impedit conglutinationem, eo quod
conglutinatio vnius cum altero est per virtu-
tem humidi quod influit in aliud, & non per
virtutem sicci quod stat in seipso. Sed nec con
glutinatio fit nisi postquam rasum est vngatur se-
po vel aliquo quodam pingui vnctuoso, quod
ideo fit per argentum viuum, quod in plumbo
est habet humidum vnctuosum, sicut sepius
dictum est, & ideo non adheret superficiei, nisi
per aliquod habens simbolum in natura. Aes
autem conglutinet ferrum & argentum præ
alijs cum liquescit est conglutinatiuum metal
lorum, & caussa est quia argentum uiuum in
eis est bonum & subtile & purum & gratia hu
moris viscosi qui est in illo fit conglutinatio,
& cum est tale propter cognationem & sim-
bolum naturæ penetrat in ea quæ conglutinã
tur & fortiter continet ea simul. Hæc igitur de
liquabilitate & coagulatione metallorum di-
cta sunt, quoniam in metheo. in communi di-
ximus de natura liquabilium.

¶ De ductibilitate metallorum.
Cap. 2.

Ductibilia

DVctibilia vero videtur esse illa sola metalla quæ magis & melius omibus aliis ducuntur. Caussa vero ductibilitatis in genere est quæ dicta est superius humidum videlicet in sicco clausum sed non omnino ligatum. Cum enim hoc soluitur per expulsionem algoris ligantis ipsum tunc tantum natat in terra q etiam ferrum & lapides in ipso natāt, & non profundantur propter impetum ebullitiōis & spissitudinis humidi metallici, humidū enim quando ligatū est per algorē nihilominus inest, & cum pcutitur metallum etiam facit ipsum cedere circūstando, & sic cedendo pducitur continue, sed in hac passione facultatē habent ualde differentē. Aurum enim præ omnibus & argentum post hoc sunt ductibilia, deinde autem cuprum multum depuratū, & post hoc ferrum, minus autem stannum & plumbum Aurū ducitur in dilatationē maximam, ita vt pelte fiant quæ nentur super sericū & ponūt in picturis. Et adhuc plus cum eñ producitur argentum & ponitur super aurum in sexta pportione ad argētum, vt si sup quatuor marchas argenti ponatur sexta auri vel minus tantum producit aurum quantum pducere potest totum argentum, ita q nō appa ret nisi colorans argentum, & si liquant pelte producte non apparet aurū sed argētum totū.

Sed si aurum per se non super argẽtum producatur tunc non potest in tantum produci, quia non potest portare ictus metallorum sine perforatione, argento autem superposito defenditur ab ictibus. Caussa autem profecto est subtile humidum quod apprehendit in se siccum, hoc enim humidum cedit nõ deserendo partem propinquã sed trahendo eam & sic continue cedendo magis & magis producitur. Quæcunque autem minus producuntur propter alteram duarum caussarum hoc in ipsis contingit, aut enim magis grossum et non depuratum habent humidum quod nõ est adeo dilatabile, aut balbutientem passa sunt mixturam inquantum producitur pars deserit partem uicinam extra quam extendit eam malleus percutiens. Propter quod etiã in alchimicorum operatiõe probatur error incidere, quia própter multam mixturã alborum uel citrinorum corporum cum argẽto uiuo in confectione quam elixir uocant intrat siccum super humidum in metallis eorum & non sunt fortiter coniacentia & permixta, & ideo frequẽtissime scinduntur quãdo producuntur metalla quæ faciunt alchimici, nisi ualde imitẽtur naturam & opus naturæ attingant, uel fere attingant sicut supra diximus. Cum enim miscentur sibi metalla

sicut

ficut ftannũ & æs uel aliqua alia propter bal-butientem mixturam amittunt ductibilita-tem, & franguntur quando percutiũtur mal leo, eo ꝙ nõ permixta fed compofita, & unũ fubintrauit alterum colorãs ipfum tantum. Hæc igitur eft cauffa ductibilitatis.

¶ De colore metallorum. Cap. 3.

DE coloribus autem metallorum nõ eft difficile determinare, tres eñ colores inueniuntur in ipfis fecundum plus & minus, quorum unus communis eft qui eft fplendidus fulgor ad modum lucis incorpo-ratæ in colorato corpore. Alterum autẽ qui eft albus habent plura metalla fecundũ plus & minus & illud quod eft albiffimum eft ar-gentum, poft autem ftannum, & tertio plum bum & minime ferrum. Tertius uero color eft citrinus uel fubrubeus quem maximæ ha bet aurum & fub ipfo cuprũ, cupri enim co-lor uergit ad nigrum aduftũ. Supponamus autem hic ꝙ in fenfu & fenfato probatum eft ꝙ color fit extremitas perfpicui terminati, & tunc in quocunq; corpore eft condenfatum perfpicuum clarum & purum illud eft habẽs fulgorem quafi incorporatum colori. Per-fpicuum enim condenfum nitet & fulget, eo

ꝙ densitas eius retinet lumen per quod metas eius nata est recipere sicut potentia proprium recipit actum. Nitor ergo & fulgor metallorum cõmunis erit ex aqueo subtili terminato & cõdensato in metallis, & qđcunqꝫ metallum habet aqueum subtilius & purius & densius illud est plus nitidum & splẽdidum cum politũ est, quia in non polito pars obumbrans partẽ parum vel multum impedit splendentem. Aurum autem prę omnibus ista de caussa fulget, & post hoc argentum, ferrum autẽ optime depuratum ab alchimicis dicitur habere in se aliquid argenti & vicinum esse sibi, & ideo cum politum est fulget vt speculum. Caussa em̃ speculi est humidum bene polibile & terminatũ, hoc enim recipit imagines propterea ꝙ est humidum, & tenet et continet propter hoc qđ est terminatum, non enim sic teneret eas nisi esset incorporatũ humidum & terminatũ, & ideo in aere non tenentur sic imagines quæ tamen recipiunt in ipso, quia aer spiritualis existẽs talia recipit secundũ esse spirituale, & non terminatũ existens nõ congregat ea in sitũ & figurã debitam ad repræsentãdũ, sed est quasi via per quã transeunt imagines, & nõ sicut terminatũ esse dans imaginibus. Albus aũt color in metallis caussat ex humido terminato a terrestri loco & subtili & digesto, hoc em̃ albissimũ

est vt

est vt patet in calce, hoc autem est fere in omnibus metallis, sed quæcunq; metalla hoc habent terrestre lutulentum & impurum vel terræ adustum illa vel fusca sunt vt lutum vel nigra efficiuntur, vt combustum terrestre sicut apparet in fuligine. Plumbum igitur ad fuscũ colorem semper uergit propter terrestre lutulentum non adustum, & stannum minus illo propter minorem lutulentiam. Argentum autem semper nitet albedine propter terrestrẽ locũ & subtilem & bene digestum. Ferrum autẽ propter terrestre in ipso adustum est fuliginosum & nigrum, & hac eadẽ de caussa semp cõtrahit rubiginem, cuius caussa non est nisi q terrestre adustum habet, quia quod est putredo in humidis mollibus hoc est rubigo in ferro, epotato enim humido remansit aridũ siccũ combustum & redit ad cinerem. Signum autẽ huius est quia maxime tunc contrahit rubiginem cũ aliquod adurens proijcitur sup ipsum sicut est sal vel sulphur vel auripigmẽtum vel aliquid huiusmodi. Sed argentum non vergit ad rubiginẽ, sed potius in colorem azur propter multum pspicuum quod est in ipso q generat ex eo colorẽ Saphirinũ qui est boni azurij, propter q Hermes dux & pater alchimię dicit q si lamine argenti liniantur sale armoniaco & aceto & suspendantur super alemech

quod

quod est genus uasis ꝙ lamine transeunt in colorem azurij, & tunc si incinerantur lamine cum sulphure ut fiat puluis & rotatur desuper cum aceto & zeruph quod est herba quedam fermẽtabitur simul & complebitur azurium. Sed uerum est ꝙ multa adurunt argentum quæ non adurunt aurum, quia terreum suum & humidum suum minus sunt depurata & minus commixta, & ideo qa super argentum buliẽs uel calidum ualde spargatur sulphur conuertit ipsum in nigredinẽ, eo ꝙ adurit terrestre quod in ipso est, cũ autẽ coquitur in sale & tartato albescit & depuratur profecto, quia talia acuta condemnant terrestre & combustum separant ab ipso, & tunc residuum magis purum albius efficitur. Color autem citrinus in metallis caussatur ex sulphuræ colorante ipsum, calidum enim decoquẽs fortiter humidum terrestri admixtum conuertit ipsum ad citrinum uel subrubeum colorem, sicut patet in scientia urinarũ & in alchimicis, & in lixiuio rubeo uel subru beo & colera crocea. Similiter autem mel & fel in quibus egit calor digerens fortem actionem. Si igitur terreum est ualde purum, & similiter aqueum & calor in ipsis non potest ea separare ad combustionem, sed digessit & alterauit colorem eorum in citrinum splendidum,

didum,

didum,& hæc est caussa coloris auri, & ideo non aduritur sulphure proiecto super ipsum. Si autem est terrestre impurum & non bene commixtum tunc adurit ipsum calor digerens & commiscens & efficitur citrinum quod post modicum tempus declinat in nigredinē fuliginosam sicut est in ære,& ideo oēs imagines æreę antiquæ denigrantur & uasa similiter,& sulphure proiecto super æs calidū aduritur ualde uehementer,est enim in ipso terreum adustum & adustibile sicut diximus & cum humido non satis permixtum. Tāta igitur dicta sint de coloribus metallorum.

¶ De saporibus & coloribus metallorum. Cap. 4.

DE saporibus autem ipsorum & odoribus simul oportet determinare, eo quod odor sequela quedam sit saporis. Generaliter autem uerum est de omni metallo quod propter sulphuream substantiam quā habet aliquid habet acuitatis sapor eius, quod licet minime uideatur in plumbo & stanno tamen in his probatur per illud quod aqua quæ diu currit uel stat in fistulis plumbeis uel stanneis efficitur intestinorum siue uiscerum excoriatiua.De ære autem & auro non est dubium cum illa sint calida & maximæ æs quod

est aduste

est aduste substantiæ & ferrum secundum ali/
quid. Ex hoc etiam est ꝙ odores eorum aliqd
habent acuitatis. Est iterum generaliter verũ
omnium metallorũ sapores & odores esse se/
cundum aliquid fœtidos propter eandem de
qua diximus substantiam eorum sulphuratã,
magis tamen fœtida & minus sulphuris mali/
tia fracta est in ipsis. In auro enim minimũ est
fœtoris, eo ꝙ sulphur suum nullam prorsus ha-
bet malitiam, eo ꝙ subtile est non habens nisi
complexionalem unctuositatem, & bene mix
tum sicut inferius ostendemus. Tamẽ propter
similitudinem suæ complexionis & compacti
onem minus vaporat, & ideo etiam minus &
pene nihil odorat. Argẽtum autem habet ter/
reum non quidem adustum sed adustibile, &
ideo est magis vaporatiuum & magis odori/
ferum ꝙ̃ aurum sed multo minus ꝙ̃ æs & ha/
bet argentum incomparatione ad æs gustum
dulcem & odorem dulcem, sed declinantẽ ad
sulsphureitatem paruam, & aurum habet dul
ciorem, sed parum immutat gustum & quasi
nõ est sensibile. Ferrum autem habet terrestre
cum sulphureo parum mixtum, plumbum au
tem & stannum hebetes habent valde sapo/
res & odores propter multam aquositatẽ quę
est in eis. Sed magis in metallis liqdis ex odo/
rum vapore perpenduntur sapores eorũ pro/
pter

pter hoc ꝙ sapor est sequela complexiõis magis q̃ complexionantium, eo ꝙ complexionantia aliquando omnino alios habent sapores & odores q̃; ipsa cõplexionata, & ideo secũdum aliqd vapor & complexio metalli vix depræhenditur odore vel sapore ipsius. Inter oĩa autem metalla magis est vaporatiuũ æs et post hoc ferrum, & ideo illa inficiunt vehemẽter sapores aquarũ quæ manãt super mineras eorum, vnde aqua egrediens de terra in qua est multum æs, sicut in loco qui vocatur Gosłaria in quo aqua ita efficitur amara qđ in ea nihil omnino viuit, & est amara valde & abominàbilis. Signum autem huius est ꝙ si vinũ vel alius liquor præter aquam infundatur vasi ęneo, statim inficitur amaritudine abominabili ꝙ vix bibi potest, aqua autem non statim inficit ita ꝙ immutet saporẽ eius propter frigiditatem naturalem aque quæ reprimit euaporationem. Si autẽ diu stet & maxime profunde sub terra vbi calor inclusus est & mineras eius continue facit vaporare inficitur aqua sapore & odore. Est igitur comparatiõe ad omne lapidum genus sapor & odor propriũ metalli, quia etiam lapides quidam vaporant & odorant tamen illi veri lapides non sunt, sed sunt ex lacrimis & Gummis sicut Kakabre & Gagates sicut etiam diximus in libro de lapidi

de lapidibus. Eſt tamen fætidus ſapor ſimiliter & odor fætidus metallorum, licet unum in comparatione alterius dulcem uel alium habere dicatur ſaporem uel odorē. Sicci autē ſunt uehementer odores eorum & uapores, & ideo conferunt oculis fluentibus & nocēt ualde præcordijs, cuius ſignum eſt ꝙ operarij qui fodiunt metalla quãdo igniunt ea obſtruunt os & nares duplici uel triplici filtro, ne uapore nimis ledãtur in ſpiritualibus, his enim præcipuę nocent ſicut diximus. Tanta igitur de ſaporibus & odoribus metallorum dicta ſint.

¶ De cremabilitate & incremabilitate metallorum. Cap. 5.

EST autem de numero eorum quę metallis accidunt & multum iudicant ſubſtãtias eorum cremabilitas ſiue aduſtibilitas & inaduſtibilitas quorum cauſſas & differentias oportet in metallorum naturis agnoſcere, Scimus autem ꝙ aqua ſecundum ꝙ huiuſmodi nõ eſt de numero cremabilium, ſed potius quæcunq; unctuoſam habent ualde humiditatem permixtam cum terreſtri ſubſtantia. Scimus autem ſulphur eſſe ualde unctuoſum & terreſtre. Aliam autem habet ma

gis

gis aqueam sub illa proxime natantē in partibus rei. Tertiam autem habet humiditatē radicitus infixam & immersam partibus quę terminata est ad complexionem, & ideo sola complexionalis nō facile separabilis ab ipsa sine totius rei destructione. Oportet igitur & in sulphuris natura sic esse, propter quod pręcipiunt peritiores alchimici per loturas acutas sicut est acetum & lac acetosum & serum caprinum & aqua ciceris & urina puerorum remoueri a sulphure duas proprias humiditates, & etiam per decoctionem & sublimationes plures factas in alembico, quia una illarum proculdubio ignem nō sustinet, sed cremabilis existens cum inceditur in igne concremat substantiam metalli, quare ideo non tantum inutilis est ad propositum sed etiam nociua. Secunda autem euanida est & euaporatus in igne, & ideo nec illa aliquid confert proposito in alchimicis intentionibus. Tertia autē radicaliter inherens & intrinseca manet, & ideo confert proposito. Similiter autē considerandum est in argento uiuo quod est secundum elementum metallorū, illud enim quando est purum in terrea substantia bene lotum & subtile & appręhensum fortiter per mixturam cum humido aqueo, & similiter humidum aqueum non est abundās nec di-

minutum, sed equale complexiōi & uiribus terrei quod est in ipso, tunc utrunq; defendit alterum ab igne ut diximus sępius quoniam terreū tunc tenet hūmidum & nō sinit ipsum euaporare, & humidum extinguit terreū & non sinit ipsum incendi, si autem lutulentum est terreum uel abundans super humidū uel diminutum ab eo aut certe equale, sed nō fortiter appræhensum in mixtura tunc incenditur & cremabitur & aduret substantiam metalli. Similiter autem si humidum non fuerit digestum cōgrue complexioni metalli & nō bene terminatum aut abundans aut diminutum oportebit necessario euanescere per euaporationem & remanere substantiam metalli siccā & cremabilem. Secundū hoc uero considerandum est in cremabilibus metallorum & est cremabile ubi aliquod istorum inuenitur & magis cremabile ubi plura & plura horum concurrunt. Aurum ergo purum & bonum ꝓpter utriusq; cōditiones optimas sulphuris uidelicet & argēti uiui minime crematur, quæcunq; cremantalia metalla non cremāt ipsum, sed depurant sicut sal & later tritus & sulphur et arsenicum & huiusmodi. Argētum autē post hoc minus, eo ꝙ sulphur suum habet aliqd aqueitatis sulphureę & similiter suum argētum uiuum, & ideo cum eua-

porat hæc aqueitas tunc denigrari p̄ aduren
tia primo incipit argētum & poſtea aduritur
adurentia, ut ſunt ſulphur & argentum & ea
quæ dicta ſunt & plura alia quibus alchimici
utuntur. Aes autē multum aduritur, q̄a ſul-
phur nō habet bene retētum in aqueo argen
ti uiui & terreſtre nimis, & ideo de facili cre-
matur ualde. Et uidi ego ꝙ in mōte ęris ligna
uiridia ad lapidē ęris apodiata ſtatim crema-
bātur ꝓpter abundantiā ſulphuris & pingue
dinis egredientis de lapide ęris. Ferrum autē
aduritur in rubeum multum, eo ꝙ terreſtre
in eo ſuperat & incēditur. Stannum & plum-
bum nō bene habent a lutea pingui ſubſtātia
emundatum argentum uiuum & ſimiliter ni
mis eſt aquoſa & ideo euaneſcēte per ignem
aquoſo aduritur lutea ſubſtātia unctuoſa in
ipſis. Hæc igitur de cremabilitate & increma-
bilitate dicta ſunt.

¶ Quod generatio metallorum ad ſe in-
uicem ſit circularis. Cap. 6.

HIs autem adijciendum eſt cōmune om-
nibus metallis eſſe ꝙ ꝓpinqua eſt ual-
de materia eorum. Scimus autem ex
his quæ in ſcientia perigeneos determinata
ſunt ꝙ inter habentia ſimbolum in materia
& uirtutibus & potentijs naturalibus facilis

eſt tranſmutatio adinuicem, propter quod & multorum philoſophorum quorum tamen pater eſt Hermes triſmegiſtus qui propheta philoſophorū uocatur aſſertio eſt circularem eſſe metallorum generationem, & ex ſeinuicem ſicut & circularis eſt generatio elementorum quod etiam mihi uidetur uerissimum. Cum enim in materia non diſtent remota & propinqua ſicut ex prioribus patet differentiæ eorum ſumuntur pœnes utriuſq; partes materiæ depuratas & digeſtas eſſe non depuratas etiam indigeſtas. Cōtingit autem omne impurum & indigeſtum depurari & digeri, ſi præualent uirtutes naturales digeſtionis, contingit etiam omne digeſtum molinſim pati, aut commixtionem indigeſti aut forte debilitatem caloris terminatiui. Cōtingit igitur materias proximas elementorū ad inuicem tranſmutari quæ tranſmutata neceſſe eſt ipſa ad inuicem eſſe tranſmutabilia. Per hunc igitur modum contingit circularē eſſe ex ſe inuicem metallorum generationē. Probant autem hoc experta tam in naturæ operibus q̄ in artis ſolertia. In naturæ enim operibus uiſu proprio didici ꝙ ab una origine uena fluens in quadam parte fuit aurum purum, & in alia parte argentum habens ſibi admixtam calcem lapideam & dixerunt

mihi

mihi foſſores & depuratores metallorum ꝙ hoc frequentiſſime contingit, & ideo dolent ſe inueniſſe aurum, quia aurũ eſt prope originem & tunc deficit uena. Ego autem diligenter tũc examinans inueni aliquod genus eſſe uaſis in quo conuerſa erat minera in aurum & aliud in quo conuerſa erat in argentum, uas enim ꝙ habebat aurũ fuit lapis duriſſimus in genere de numero eorum lapidũ ex quibus cum calibe excutitur ignis & habebat aurum parum & non incorporatum, ſed in concauo ſui concluſum, & modicum terrei combuſti erat inter partes lapidis & auri, & erat lapis apertum habens foramen ad uenam argenti quę tranſiuit per lapidem nigrũ nõ multum durum ſed terreſtrem, & ſciſſum & nigrum & erat illorum lapidum ex quibus fiunt tegulæ ad tegendas domos, probatur tamen ꝙ ex uno loco qui erat uas materiæ mineralis euaporauit utrunqꝫ & diuerſitas depurationis & digeſtiõis diuerſitate metalli ſecundum ſpeciem fuerant operata. Artificum autem experimentum eſt ꝙ faciunt alchimici qui unam ſpeciem metalli ſi cũ natura operantur deducunt in aliam quemadmodum dictum eſt. Sic igitur non eſt improbabile circularem ex ſeinuicem eſſe generationem metallorum & hoc ſolum metallum

X iiȷ eſt pro

est proprium inter elementa & commixta. Sed non lateat nos ꝙ in omnibus quæ circulares ex se inuicem habent generationes facilior est transitus eorum quæ in pluribus habent conuenientiam, propter hoc etiam ex argento facilius fit aurum ꝗ͂ ex alio metallo, non enim mutari oportet in ipso nisi colorē & pondus, & hæc de facili fiunt, compacta enim substantia magis adheret pro certo pōdus diminuto aqueo & aucto bono citrino sulphure consequēter uariabitur color, hic autē modus est & in alijs. Tanta igitur de communibus passionibus metallorum dicta sunt.

IN QVARTVM LIBRVM IN QVO determinatur de metallis in speciali.

Præfatio.

IAM ORDO EXPOSTVLAT ut de metallis in speciali disseramus qđ fieri nō potuit, nisi prius eorum naturę rationes & accidētia determinarentur, a cōmunibus em̄ procedit speculatio usq; ad elementa particularia sicut in principio phisicorum est determinatū. Dicentes igit̃ in speciali de metallis tāgemus primo de his quę quasi uniuersalia metallorū sunt sicut pater & mater, sicut dicunt metaphorice loquētes auctores alchimię, sulphur em̄ est quasi pater & argentū uiuū mater qđ cōueniētius dicitur, si sulphur dicat̃ esse in cōmixtione metallorū quasi substātia seminis paterni & argētum uiuū sicut mēstruum qđ coagulatur in substantiā embrionum. De substātia igitur & de generatiōe sulphuris notandum est ꝙ cum liquescat ad calidum siccū et coaguletur frigido oportet ipsū habere aquā per ea quæ determinata sunt in libro metheoro. Cum aūt sit cōminuibile in

puluerem quando cuditur oportet ipsum habere substantiam terrestrem siccam ualde, cum illud sit facile inflammabile & adherēs, oportet ꝙ habeat substātiam unctuosam uiscosam ualde ut per unctuosam substantiam sit inflammabile & per uiscosam sit adherens flamma autē ipsius est multum fumosa quasi ad Saphirinum declinantem nigredinem habēs colorem. Ex his igitur scimus ipsum esse compositum quasi de quatuor substātijs aut de tribus ad minus, quoniam cum penetratiuum sit & attractiuum ut dicit Auicen. in sua simplici medicina, oportet ꝙ in ipso sit substantia ignis, propter quod etiam calidum & siccum in quarto gradu pronunciatur. Cum autem sit facile inflammabile, oportet ipsum habere substantiam aeream, & cum sit liquabilis calido sicco, oportet ipsum habere substantiam humidam aqueam, & cum sit comminuibile & elixabile, oportet ꝙ sit substantiæ terrestris, omnes autem has substātias habet, ita abunde ꝙ in operibus & in passionibus eius expresse & euidenter manifestātur. Sicut autem in antehabitis diximus, oportet ꝙ habeat humiditates tres duas extrinsecas & unam intrinsecam, & hoc hic repetere nō oportet. Sed hoc obseruandum est ꝙ fumus eius indicat terrestrem substantiam quæ est
in

in ipſo ualde ignibilem & cremabilem, & fœ
tor eius indicat ipſam eſſe ualde indigeſtam
& non terminatam, ſed potius calore corrū-
pente eſſe corporis q̄ per digeſtionem com-
pletam, & hęc incomplexio ſui facit q̄ poteſt
eſſe materia uniuerſalis omnium elemento-
rum, ſi enim eſſet completum ad complexio
nem unam determinantem, tunc proculdu-
bio non eſſet conuertibile ad alia niſi prius il
la tolletur, ſed nunc propter ſui incomplexi-
onem conuertibile eſt in omnia ſicut ſemina
& alia ex quibus generantur res naturæ, &
ideo ſagax natura abundat in ſulphure ubi-
cunq; eſt locus generationis metallorum. Cū
autem ſit calidum neceſſario erit aperitiuum
& terminatiuum humidi ſe tangentis, & cū
ſit cum hoc ſiccum erit acutum, quia calidū
& ſiccum eſt acutum, & ideo habet uirtutes
ſigillantis & formantis & nō recipientis, pro
pter quod & patris et maſculi ſemen ponitur
a triſmegiſto Hermete. Sed obſeruandum eſt
quoddam calidum ſiccum eſſe coniunctū hu
mido frigido in eadem complexione, & hæc
complexio eſt hermaphrodita, ſicut in plan-
tis apparet quæ ubiq; impregnantur & im-
pregnant, tale autem non eſt Sulphur in ſub
ſtantia ſua, propter quod in ſubſtantia pro-
pria non generat quemadmodum neq; pa-

ter, sed sicut masculus ex substantia sua generat in alio, hoc est in sanguine menstruo, ita & sulphur facit in argento uiuo & in seipso non generat omnino. Est autem in colorem citrinum & aliqn̄ albidum quasi paleare͂ habens albedinem, hoc est sicut est albedo palearum tritici, cuius caussa est calidum qd' est decoquens humidum & conuertens ipsum ad citrinitatem, & propter hoc uidetur esse sulphur id quod resultat in uisceribus terræ. Cū enim terrestre commiscetur cum aqueo calore coquente sicut in corporibus animalis cibus & chimus cibi permixtus est, & spuma illius in superficie bulliens conuertitur ad coleram citrinam. Ita uidetur ꝙ sulphur sit sicut spuma eius quod commiscetur in uisceribus terræ, & ideo citrinum & siccum & calidū, & si qd' est magis decoctum & magis terrestre uidetur esse sicut subcitrinum ad albedine͂ palearem declinās. Diuiditur aūt sulphur in uiuum sulphur et fusum, uiuum autem est sicut de terra accipitur, non uiuum autem fusum postq͂ est liquefactum & non differunt nisi ꝑ accidens. Inuenitur autem forte aliquod ad rubedinem & forte nigredinem declinans & hoc est propter calorem adurentem & uince͂tem in ipso. In tātum igitur de natura sulphuris determinatum sit a nobis.

¶ De

¶De natura argenti uiui.
Cap. 1.

ARgentum autem uiuum habet substã tias duas principales secundum om̃es phisicos, unam quidem aqueam, alteram autem terreã sicut sepius dictum est, terreum autem suum aliquid sulphuris habet, licet dicant quidam auctores alchimię non esse in eo nisi substantiam aqueam, dicunt autẽ hãc aqueam calore sulphuris inspissari, cum tamen in se nõ sit nisi aqua quod omnino impossibile est, quia nos iam determinauimus in metheoris ꝙ aqua nõ spissatur sola remanens nisi frigiditate ipsam ad terram conuertente, sed calore nullo modo est elixabilis. Amplius autem nos scimus ex principijs phisicis ꝙ non adherere tangenti conuenit aquę ex subtili terreo quod est in ipso, est autẽ fortissime commixtionis, ita ꝙ si sublimentur solum in uase uitreo cum longo collo præparato semper manent idem quotiẽscunqꝫ sublimetur & non exiccatur plus nec induratur nisi habeat respiraculum per quod fugiat. Est aũt argentum uiuum sicut substantia materialis metallorũ, sicut mẽstruũ est embriõis, ex quo uirtute sulphuris digerentis ipsum & adurentis metallorum generatur, cum autẽ cõuerti incipit ad speciẽ efficitur glãdulosum

primo & poſtea conſtare incipit paulatim & conuerti. Differentię autem argenti uiui ſunt ꝙ quoddam eſt extractum de minera ſua & inuentum uiuum, & quoddam eſt abſtractũ de lapide in quo generatum eſt per aduſtionem ſicut extrahitur argẽtum uel aurum de lapide, & ſecundum hoc propter acumen dicitur eſſe de genere uenenorum. Eſt autẽ frigidum & humidum in gradu ſecũdo & propter hoc diſſoluens neruos & paraliticans & perimens pediculos & lendes & huiuſmodi ex pororum putredine generata. Argẽtum autem uiuum cum Sulphure & Sale armoniaco ſublimato conuertitur in puluerem rubeum ſplendentem & iterum uſtum in igne redit ad ſubſtantiam humidam & fluentem, & forte illud quod præfocatur in collo uaſis in quo fit ſublimatio quod alutel uocatur & conuertitur in ſimilitudine lapidis qui eſt in colore ſicut Alabaſtrum qui dum poſtea in igne aſſatur redit ad argentum uiuum. Sunt etiam differentiæ uiui argenti quæ magis in metallis q̃ in ſimplici argento uiuo inueniuntur luteum & purum & alie quæ ſuperius enumerate ſunt. Et eſt mirabile de hac materia ꝙ quotienſcunq; ſublimatur per ſe ſolum nunq̃ reſidet aliquid de puluere in fundo uaſis, & quando redit ad ſpeciem argenti uiui

quaſi

quaſi nullus defectus inuenitur in pondere, quod abſq; dubio contingit propter nimiã terrei ſui cum aque ſubſtantia permixtionẽ, ſua enim humiditas uiſcoſa ita tenet terreum ꝙ cum uaporat totum fert ſecũ in collis aluteli, & ibi præfocatus ſpiritus eius recedit in eadem ſpecie, ad fundum uero induratur uel uariatur in colore uel põdere uel ſapore uel odore. Eſt tamen fugiens in igne & incorporans quotiẽſcunq; metallis permiſcetur, propter quod ab Hermete uocatur ſicut & Sulphur. Dicit autem Auicen. ꝙ albedo eius eſt ab aquoſitate & terreitate ſubtili decocta cũ aere, qui ſpiritualiter interceptus eſt in commixtione ipſius. Omnia autem iſta dicta ſunt ut ſciatur argentum uiuum non eſſe niſi materiale in metallis, quod abſq; dubio mortificatur per aquas acutas & per naturam & ꝑ artem, & poſtq; mortificatum eſt commiſcibile eſt corporibus & colorat ea, ui autẽ Sulphuris & uapore congelatur & deducitur ad duriciem formas diuerſorum metallorum, & ex hoc ꝙ ultra modum imbibitur ſicco & terreo retinetur, ne fugiat ex corporibus quibus permixtum eſt in igne. Hæc igitur de argento uiuo dicta ſunt.

¶ De natura plumbi. Cap. 2.

Iuxta

IVxta eundem modum determinatur de plumbo ꝙ minus omnibus alijs metallis addit super materiam argẽti uiui propter quod etiam dicit Aristo. & Auic. ꝙ cum fluit plumbum, proculdubio uidetur esse argentum uiuum. De compositiõe igitur plumbi per substantiã pro certo creditur ꝙ suum argẽtum uiuum est multũ respectu sui sulphuris, & forte sulphur parum intrat in compositionem plumbi per substantiã, sed multum per qualitatem, & ideo decoquit ipsum calore suo & conuertit ad plumbi speciem, sicut coagulum paruum per substantiam coagulat multum de lacte. Argẽtum autem uiuum plumbi, in qualitate est nõ bonum sed aquosum & lutulentum, & ideo igne de facili euaporat aquositas & remanet puluis terrestris sicut cinis q relinquitur ex lutea substãtia plũbi, & quia uis sulphuris est in plumbo ut diximus, ideo uapor eius exsiccat argentum uiuum sicut uapor sulphuris, non enim potest esse ꝙ duæ substantiæ eundem & eodem modo faciant effectum, nisi per aliquod unum quod est in eis. Diximus autem in præcedentibus quare haberet colorem fuscum. In effectu uero plumbum est frigidum constrictiuum & specialẽ habet uirtutem contra libidinẽ uenereorum & contra pollutiões nocturnas,

nas,

nas,si ex ipso circulus factus latitudinis duorum digitorum ponat̃ circa renes & cãphora perungatur,sed cauendum est ne frigiditate sua interius nimis stringens materiam sursum compellat ad caput & maniã uel epilepsiam inducat, cauendum etiam ne paralisim inducat inferioribus membris uel stuporem. Hæc igitur est natura plumbi in sua cõmixtione & effectu. Hermes autem q multum de trãsmutationibus metallorum ꝓbauit in alchimicis suis sicut tradidit ꝙ si plumbi lamine suꝑ uas cum multo & forti aceto suspendãtur,ita ꝙ uapor aceti continue laminas illas tãgat , uapor ille cõdemnabit & corrumpet plumbi substantiã & in puluerem conuertet qui colorem album habet & cerusa uocatur. Si autẽ acetum suꝑ ipsam laminã funditur albescit multum & destruit uersa uice uirtutem aceti. Caussa autẽ ꝑ certo huius est,qa acetũ licet sit hebes in substantia propter suam frigiditatẽ,tamen est acutum in actione , ꝓpter hoc ꝙ est reliqe cuiusdã ignis qui euolauit ex ipso sicut cinis est reliquie ignis in lignis. Ille ergo acumine penetrat in substantiam plũbi quãdo fuerit plumbum exterminatum & lauat a sordicie argentum uiuum congelatum qđ est in ipso, & facit ipsum eleuari suꝑ suꝑficiẽ lamine,sicut grana milij, & tunc albescunt

propter

propter maiorem depurationem ipſorum. Amplius autem adhuc tradit Hermes ꝙ plũbum aduſtum cum eo quod adurit ipſum ſicut præcipuę eſt Sulphur uel Arſenicum generat ſublimatum obſcurum colorem uermileum hoc eſt rubeum qui fit citrinus cum expreſſior & fortior ſit ignis. Si tamẽ illa ſubſtantia cum aceto calcinetur & deſiccetur reuertitur albus color cæruſe cuius tranſmutatiõis cauſſa eſt, quia re uera habet Sulphur & argentum uiuum ut diximus in ſuæ ſubſtãtiæ compoſitione. Cum autem Sulphur aduritur & algetur rubeſcit, cuius ſignum eſt ꝙ facientes nimium faciunt ipſum de ſublimato ex Sulphure & argento uiuo, obſcurus autem eſt color propter lutulentiam plumbi quando autem fortior fit ignis, lutulẽtia prima conſumitur & clareſcit color, & cum Sulphur magis exuritur ꝙ argentum uiuum in igne diuturniori, remittitur rubedo quæ eſt ex Sulphure terreſtri combuſto & temperatur albedine argenti uiui manentis, & tũc reſultat coloris citrinus qui eſt ſicut album qđ penetrat in rubeum & eſt temperans ruborem ipſius. Sicut tamẽ credit Hermes ſi ignis fortior his omnibus adhibeatur & aſſentur iſta in igne fortiter tota ſubſtantia ſulphuris abſumitur & uis aceti deſtruitur per euapo-
rationem

rationem, & tunc ex pulueribus dictis substã
tia plumbi sicut prius reuertetur, non tamen
eiusdem ponderis, nec eiusdem puritatis, nec
eiusdem quantitatis cuius prius fuit. Non est
autem prætereundum ꝙ sicut diximus plũ-
bum habet multam aquositatem & paruam
mixturam, & ideo depurando metalla alia ꝑ
tegit ea ab igne sicut argentum & aurum ꝑ-
teguntur plumbo quando parantur, & ideo
dixerunt quidam imperiti de plumbo ꝙ ha-
bet congregare homogenea et separare ethe
rogenea. Et erroris eorum caussa est quia co-
liquatum plumbum cum argento uel auro
recurrit argentum simul ad unum locum &
lapilli simul ad alium si qui insunt, & plum-
bum simul ad unum. Errant aũt hi, ista enim
congregatio & segregatio non sunt ex plum
bo, sed calore ignis sicut ostendimus in quar-
to metheororum. Nec plumbum purificat
argentum per se, sed per accidens, calor enim
ignis purificat per se cõgregando purum cũ
puro & segregando impurum sicut dictum
est. Sed cum argentum sit humidum & ignis
siccus refugeret calor ignis ab argento nisi ꝑ
aliquod uniretur eidem, & hoc est plumbum
quod calefacto in suo humido quasi elixan-
do digerit & depurat argentum, multum au
tem pondus plumbi est ex lutea substantia

ipſius & humida, cuius partes ſunt multum̃ ꝓpinque licet ſint molles, eo ꝙ indigeſtionẽ paſſe ſunt ex molinſi ſicut ſuperius determinatum eſt.

¶ De natura & proprietate ſtanni. Cap. 3.

DE ſtanno autem fere ſicut de plumbo determinandum eſt, hoc enim ualde uicinas habet ſpecies metallorum & parum ad ſeinuicem differentes, niſi ꝙ ſtannum albius eſt & purius; huius autem cauſſa nulla poteſt eſſe niſi quam ante nos aſſignauerunt philoſophi ꝙ ſuum argentum mundius eſt ꝗ̃ plumbi, & forte de ſulphure habet parum potius uirtute ſulphuris & uapore excoctum in metalli ſpeciem ꝗ̃ multe ſubſtãtię ſulphuris admixtionem. Balbutiẽtem habet ualde compoſitionem, & huius cauſſa poteſt eſſe mortificatio argẽti uiui ex aliquo uapore diſſolutio uel alia lotura aquę acute quæ diſiũgit partem eius. Dico autem uapores aut aquam non per quam tranſierit argẽtum uiuum poſtꝗ̃ argenti uiui acceperit ſpeciem, ſed potius quæ intrant in ipſam ſubſtãtiam argenti uiui, tale enim aqueum iam in ſe fractum eſt & parum uiſcoſum & facit rigeſcere partes terreas ſibi admixtas & nõ bene

miſceri

misceri & continuari, rigidum enim & induratum in superficie non bene miscetur alij & non bene continuibile propinquo sibi coniuncto. Hæc igitur caussa existimanda est esse suæ balbutiētis mixtionis. Cum autem in se balbutiat omnia metalla quibus admiscetur balbutire facit & aufert ab eis ductibilitatē, ut dicit Hermes, & cum in seipso producitur cito scinditur & de facili. Conuenit autē hoc metallum cum plumbo in hoc ꝙ neutrū cōtrahit rubiginem, sed potius ex corrumpentibus & ex seipsis contrahunt squalorem & sordiciem quandam sed plumbum plus quā stannum. Conueniunt etiam in hoc ꝙ neutrum est sonorum multū per seipsum. Et caussa primi quidem quia non sunt habentia aliquem humorem calidum aqueum, uel ualde paucum acutum qui corrumpat terreum q est in ipsis & conuertat in rubiginem. Caussa autem rubiginis non est nisi terrestre adustū. Caussa autem secūdi est mollicies & humor, quia percutitur molle & humidum cedit in sui empipedū, & ideo nō a tota superficie expellit aerem qui est caussa sonoritatis sicut in scientia de anima ostēditur. Magis tamen stānum ꝙ̃ plumbum habet sonoritatis, & quia hebetem habet sonum, ideo ea quæ acute sonant sicut æs argentū & aurū, stannū tēperat

 & gra

& grauat sonos eorum ,& ideo admiſcentur ęri in infuſione campanarum. Quod autē di-cit Hermes in alchimicis ꝙ ſtannum propter ſuam nimiam ſiccitatem corpora quibus ad-miſcetur frangit & ductilem materiam in eis deſtruit. Intelligitur eo modo quo dictum eſt ex acuto uapore uel lotura uidelicet ipſum exiccatas habere terreſtres partes quę ſunt in ipſo , quia aliter falſum eſſet cum uidemus ipſum eſſe mollius multis alijs metallis. Di-cunt autem ſtannum fuſum cito putreſcere et plumbum manere & creſcere ſub diuo & in terra creſcere, & probabile ego iudico quia cum experimentis conuenire uidetur. Huius igitur cauſſa eſt quæ in cœlo & mundo aſſig-nata eſt, cauſſa enim corruptionis elemento-rum eſt ꝙ elementa mouentur ad ſeinuicem, & cum non fortis eſt ligatura mixtionis, tūc unumquodq; elementorum euadit ab alte-ro. Iam autem dictum eſt male eſſe mixtum ſtannum, & ideo cum igne debilitatur & a lo co ſuæ generatiōis remouetur citius alijs me tallis corrumpitur. Plumbum autē groſſum eſt ualde in ſubſtātia ſua & de roribus & plu-uijs imbibitis humorem paulatim mineralē facit & ad ſe conuertit, & ideo per diuturnita tem temporis incrementum capit aliquādo. Inuenitur autem ſtannum duplex, ſcilicet du

rius &

rius & ſiccius quod uenit de anglia ſiue Britannia & mollius aliquantulum qđ in Germaniæ partibus abundantius inuenitur. Hęc igitur de natura ſtanni a nobis dicta ſufficiãt.

¶ De natura & complexione argenti. Cap. 4.

DE argento autem poſt hoc dicemus eo ꝙ in colore ſecundum aliquid uidetur conuenire dictis metallis, cum autem nos nõ ſciamus compoſiti naturam, niſi ſciamus ex quibus ꝙ & qualiter componitur oportet nos de argenti natura inueſtigare. Nos autẽ per antedicta iam certificati ſumus ꝙ argentum uiuum in compoſitionem argẽti uenit, quia ſecundum colorem eius coloratur, & habet actiua illius quando liqueſcit, tunc enim non adheret tangenti nec quieſcit in ſuperficie una, nec omnino diffunditur ut aqua uel oleum uel uinum uel alius liquor. Hæc autem tria primum argento uiuo uidemus ineſſe. Si igitur argento liquefacto iſta conueniunt, oportet ꝙ hoc ſit gratia argenti uiui quod uenit in compoſitionem ſubſtantiæ ipſius. Cum autem ſplẽdidiſſimum ſit argentum fulgens in albedine & bene polibile, oportet ꝙ habeat rationem argenti uiui multum digeſti & depurati & per ſubtiliſſi-

ma commixti, & hoc enim etiam habet ꝙ fœtidum sit non est tamē fœtidum sicut alia metalla de q̄bus iam habitum est. Scimus autē ꝑ ea quæ antedicta sunt, ꝙ tā sulphur q̄ argentum uiuū & quodlibet quod ex sua cōplexione est humidū & per ignem liquabile habet tres humores, sicut & uiuētia plantę & aīalia, quorū quidem unus crassus & indigestus est & enatans sicut pinguis sicut adeps uel oleū, & hic facit res inflāmabiles. Alius autem est sicut flegmaticus humectās partes rerū & non generās uel augēs. Tertius est radicalis essentialibus partibus rei imbibitus, quia ex ipso partes essentiales rerū cōstant & ꝑ ipsum augētur & nutriuntur. Argentum autem inuenimus durū & siccum. Oportet igit̄ ꝙ ab humoribus duobus supfluis sit multum emendatum & subtilitas tertij facit optimā ipsius cōmixtionem. Cum autē conflatur argētum odor sentitur sulphuratus, oportet igitur de substātia & qualitate habere sulphuris, habet enim ex colore sulphuris fermētationem & digestionē ad speciem metalli, & de substātia quidem habet parū, propter qđ etiam nō colorat ipsum sulphur, sed de uirtute & qualitate multum accipit a sulphure, quia calore eius cōsumptum est in eo humidum dupliciter de quo diximus, & tertium cum terreo subtili optime

li optime eſt cõmixtum. Calor enim ſulphuris & uapor & maxime ſulphuris bene mundati & ſublimati dealbat optime & digerẽdo ſubtiliat & optime & fortiſſime cõmiſcet, qñ etiam a ſulphuris ſubſtãtia duo extranei humores artificio & ingenio naturæ purgati ſunt, hoc enim artificium omni arte certius & ſubtilius eſt, & ideo certiſſimum tũc habet effectum. Tunc igitur habens naturã argenti uiui quoniam eſt metallum ex purgatiſſimo argento uiuo colore depurati ſulphuris ad ſpeciẽ ſplendidam deductum, & ideo neceſſario album & fulgens, ꝙ aũt ſicut dictum eſt exiccatum ſit oſtendit hoc ꝙ tinnulum eſt ſonorum ualde qđ non eſſet ſi eſſet ſupflua infectũ humiditate. Hæc autẽ digeſtio dat ei potẽtiam ad actum quem agit, inuenitur enim in effectu frigidum propter argenti uiui abundantiam quæ eſt in ipſo, ſed propter ſui humidi optimam digeſtionem & ſubtiliationem eſt ꝙ confricatum ſpeciebus aliquibus uel etiam commixtum ualet ſpiritualibus & pręcipuę contra tremorem cordium. Sed admirabile eſt ꝙ ſupra diximus ꝙ melius in hac ſpecie metalli inuenitur molle ſub terra ſicut ſpiſſe pultes, cuius pro certo cauſſa eſt abundãtia argẽti uiui quod fuit in locis illis,

& cum ex humoribus tertius ſeparatus eſt in compoſitionem argenti, tunc alij duo circa ipſum in ſordicie materię remanent, & hęc albedo mollis glandulosa ſignificans nihil de ſuperfluo indigeſto in naturam argenti eſſe aſſumptum, propter ꝙ in igne poſitum ſtatim euaporat in naturale humidum dũ mollificatur & conſtare incipit humidum quod eſt de ſubſtantia argenti poſitum ad aerem infrigidatum coagulatur & eſt argentum, & litargirum illius argẽti humidi præ omnibus ualet litargiris ad elixir album in alchimicis, quia litargirum hoc eſt de humore qui diſpoſitionem habet ad argentum & eſt aliquid ad argentum in potentia, ſicut adeps aliquid eſt alias. Purificatur autem argentum in igne cũ plumbo & tunc per uſtionem exalat plumbum & ſeparãtur ſordes ab argento ſicut diximus ſuperius. Quod autem incorporatum lapidi inuenitur tunc oportet in molendino farinari & comminui utrunq;, lapidum uidelicet ſubſtantiam & argenti, cõminutis enim partibus & diuiſis facilius unũ ſeparatur ab altero & ſubſtantia lapidum tunc non exurit argentum. Sed & hoc non eſt ſilendum ꝙ aliquando in theutonia inuentum eſt multũ tenax & ſiccum fere depuratum, & hoc duobus modis his tẽporibus noſtris accidit, uno

quidem

quidem modo inuentū fuit ut columna ſtās ſub terra & exiccatum & tenax ualde & flexibile, alio modo inuentum eſt extenſum per terram ſicut corde & fuit eiuſdem quantitatis, ſicut illud quod inuentum fuit per modū columnę. Cauſſa autem figurę non fuit niſi diuerſitas loci qui erat ut uas in quo præfocatus uapor in argenti materiam conuertebatur. Cauſſa autem uiſcoſitatis & cremabilitatis ipſius erat, ꝙ licet ſuperfluum humidum in magna parte euaporaſſet, tamē adhuc aliquid adherebat extrinſecus ſubſtantiæ argenti ſicut humidum flegmaticū extrinſecus adheret membris & mollificando ſoluit ea, qđ cum purgatur per ignem, redit ſubſtantia argenti puriſſima. Sulphur autem exurit argētum quando ſpargitur ſuper argentū liquefactum, & denigratio argēti oſtendit ꝙ hauritur per ſulphur, ſicut diximus ſuperius, ſulphur enim propter affinitatem naturæ metalla adurit & non magnam aduſtionem infert rebus alijs ſicut lignis & lapidibus, etiam ſi ſpargatur inflammatum ſuper ea. Hæc igitur dicta ſunt a nobis de natura argenti.

¶ De natura & commixtione ęris. Cap. 5.

RVbea autem metalla in colore admixtiõe diuersa sunt a dictis, sicut satis ostendimus cum de coloribus metallorum, ageretur. Habet autem ferrum secundum se specialem determinationem extra alia elemẽta. Dicamus igitur ęris cõpositionem supponentes quæ iã dudum probata sunt om̃e metallum ex sulphure cõponi & argento uiuo. Ponamus igitur argentum uiuum esse bonũ non feculentum siue lutulentum, non tamen ab humore extraneo oĩno purgatum & substantiam sulphuris esse feculentam & adurensem & in parte accensam, & sic argento uiuo per substantiam & qualitates cõmisceri, nũc enim absq; dubio conuertit ipsum in ruborẽ & non poterit eidem propter utriusq; nõ plenam subtiliationem bene misceri, & tunc efficiet æs quod non est omnino bonę mixtiõis propter qđ multa fex inde resoluitur, & multum euaporat in igne in quo cum sulphur in parte incensum est, ideo quedam partes argẽti uiui amplius q̃ aliæ purificantur & cõsumitur in eis superfluum humidum & in illis partibus uidebitur habere uenas auri. In aliis autem ubi minus digestũ est erit scabrosum & ignobile & terrestre propter adustionem, & hanc diuersitatem in cupro quod inuenitur in theutoniæ partibus in loco qui Goslaria

uocatur

uocatur expresse inuenimus, & ideo etiã hoc cuprum melius omnibus alijs ęstimatur tanq̃ uenas auri habens immixtas, & non est improbabile quin sulphur illius ęris sit mixtum cum arsenico rubeo in aliqua quantitate, & ideo fit magis adurens sulphur illius metalli q̃ alterius. Nunc igitur scimus materiã ęris, quoniam est metallum ex argẽto uiuo plus q̃ oportet aliquantulum habens per cõmixtionem adurentis sulphuris ad formam ruboris deductum, ex qua autem natura sulphur sit adurens in pręcedentibus satis determinatum est. Arsenicum autem calcinatum fit quidem nigrũ ex rubeo, sed postea & sublimatum in alutel quod est uas opertum cũ collo alto ut sępius diximus reuertitur albũ ad instar niuis, & si sępius iterentur talis calcinatio & sublimatio tunc efficitur multum album & acutissimum, & ex acumine ęri coniunctum liquando penetrat in ipsum & conuertit in candorem, si tamen diu stet in igne æs expirabit arsenicum & tũc redit pristinus color cupri sicut de facili probatur in alchimicis. Hi autem qui in cupro multum operantur in nostris partibus Parisius uidelicet & Coloniæ & in alijs locis in quibus fui & uidi experiri conuertunt cuprum in aurichalcum p̱ puluerẽ lapidis q̱ calaminaris uocatur

& cum

& cum euaporat lapis adhuc remanet splendor obscurus declinans aliquantulum ad auri speciem. Vt autem albius efficiatur & ita citrinitati auri magis sit simile immiscēt aliquātulum de stāno, propter ꝙ etiam aurichalcū multum de ductibilitate cupri amittit. Et illi qui decipere uolunt & splendorem similem auro inducere ligant lapidem, ita ꝙ diutius remanet in ęre in igne nō euaporans cito ab ęre. Ligatur autem per oleum uitri tolluntur enim fragmenta uitri & conuertuntur in puluerem & spargitur in testam super æs postq̃ immissa est calaminaris, & tunc uitrum piectum enatat super æs & non sinit euaporare lapidem & lapidis uirtutem, sed reflectit uaporem lapidis in æs, & sic diu & fortiter purgatur æs & aduruntur in eo materiæ feculente. Tandem tamen euaporat etiam oleum uitri, et tūc euaporat uirtus lapidis, sed aurichalcum efficitur multo splendidius q̃ esset sine illo. Qui autem adhuc amplius assimilare auro intendit, has purgationes per optesim & uitri oleum sępius iterat, & loco stanni ponit argentum & immiscet aurichalco. Et hoc efficitur ita rutilans & citrinum ꝙ multi credūt ipsum esse aurum cum in ueritate adhuc sit in specie ęris. Hermes autem dicit ꝙ si ęri liquefacto tuthia puluerizata siue sit tuthia alba

siue

ſiue rubea ꝙ ipſum in colorem auri conuer-
tit. Quid autem ſit tuthia in ſequẽti libro ubi
de medijs agetur dicetur, ſed ꝙ hic ſufficit eſt
ꝙ tuthię aduſtione conſumitur terreſtreitas
& purgatur ab ęre ſuperfluum humidũ ipſi-
us, & ideo tunc erit pulchrius, tamẽ & uirtus
tuthię euaporat per ignem ſi diu ſteterit in
igne, & ideo niſi aliud medicamen fuerit eua-
porabit tuchia, & tunc erit priſtinus color cu
pri. Dicit etiam Hermes cum quo concordãt
experta, ꝙ ſi æs ſale aſperſum ſuper acetũ uel
urinam pueri maſculi uirginis locetur pene-
trabit uirtus urine ſiue aceti ſubſtantiam ęris
& conuertet ipſum in uirorem. Si autem ite-
rum per ſe ſolum æs locetur ſuper racemos
expreſſos ſolo uapore uini cõuertetur in op-
timum colorem uiridem perlucentem. Si au
tem huic colori auripigmentum ſiue arſeni-
cum approximatur & præcipuę aduſtum cõ
demnando deſtruit uirorem & inducit colo-
rem fuſcum terreſtrem ad opacitatem decli-
nantem. Huius cauſſa autem ex dictis facile
manifeſtatur, eſt enim ſal aperitiuum, & ideo
aperit cupri ſubſtantiam præcipuę ſi in tenu-
es laminas deductum ſit, & tunc uapor acu-
tus aceti uel urine incendit ipſum, ꝙ tamẽ eſt
a ſulphure nimis accenſo, propter quod hu-
midum terreſtre adiunctum leue quod eſt
ignitum

ignitum in ipso uirorē accipit sicut cholera calidissima & pessima quæ est sicut erugo ęris ut dicunt medici. Quoniam autem primo uapor non est adeo acutus sicut uapor uini cōiuncti, tunc non ita intensam inducit rubedinem, & ideo manet auri color perlucidus. Auripigmentum autem est excellenter adurens & ideo cum hoc approximat substātiæ colorate combure tur modicum humidū qd' est in ipso, & tunc manet qd' est terrestre opacum, per omnem eundem modum quo etiā cholera adusta relinquit cinerem melācholicum accidentalem calidissimæ melancholiæ secundum experta medicinæ. Tāta igitur de ęris natura & effectibus dicta sunt.

¶ De natura & admixtione auri. Cap. 6.

SVbijciendum autem est his de natura auri ꝙ solum secundum Hermetem est in quo nulla apparet egritudo, neutra em̄ pars materiæ ipsius est imperfecta & intemperata. Cum enim sicut & cętera componatur ex sulphure & argento uiuo est suum sulphur lucidissimum & mundissimum & plo turas fortissimas deductum ad puritatem ꝙ nullam omnino habet unctuositatem cremabilem, nec aqueam humiditatem flegmaticā

euaporabilem, & forte in locis cōcauis quorum solida superficies est sępius sublimatum & digestum temperato calore digerente digestione quæ pepansis uocatur, & terrea substantia quæ est incorporata sulphuri munda & subtilissima uaporabiliter suspensa per totam substantiam humidi radicalis ipsius sulphuris. Propter quod relinquitur ꝙ calor illius sulphuris sit complexionalis a temperamento in nullo recedens, & hoc est sicut uirtus masculina in compositiōe auri. Similiter autem suum argentum uiuū habet duas substātias ad extrema mundificata. Tertium em̄ quod est in ipso calore est subtiliatum nō modo materialiter diuisum, sed uaporaliter est subtilissimum terræ forte sępius sublimatum in terræ concauitatibus per uiuificum caloris solis & stellarum. Similiter autē & aqueum subtilitatum per eundem modum iteratę sępius subtiliatiōis, & cum uitrum sic insit subtiliatˀ subtiliter. Cōstat ꝙ simul mixta ꝑ calorē & dispositionē loci præfocātis & reflectētis uaporem in seipsum fortissimo nexu mixtiōis colligata sunt. Sulphur autem in cōpositionem auri nō uenit tantum per qualitatem sed ꝑ substantiam & cum sit subtilis substantię penetrabit ubiq; ꝑ argētum uiuum & coagulādo colorat ipsum, & cum sit utrūq; subli

matione

matione ad formam ſuperiorum elemento-
rum deductum quę in natura diafanitatis cũ
perpetuo cõueniunt corpore habebit utrũq;
plurimum peruietatis, & cum ſpiſſentur plu-
rime partes materiæ ſimul conſtabunt, hoc
enim eſt de proprietate ſubtilis ſubſtantiæ ꝙ
conſtans per coagulationem plurimas par-
tes habebit in minimo loco. Diafanitas igi-
tur contracta faciet colorem citrinum, &
ſubtilitas facit conſolidationem maximam,
& conſtantia multarum partiũ ſimul in par-
uo loco & ſitu facit pondus, ſicut probatur
ex his quæ in cœlo & mundo rationabiliter
demonſtrata ſunt. Relinquitur autem ex con
ſolidatione & temperamento ſimul ꝙ aurũ
ſit parum uaporatiuũ uel nihil, & ideo quaſi
non eſt odoriferum. Odor autem licet nõ ſit
eſſentialiter fumalis euaporatio, tamen fre-
quenter fortis odor eſt cum fumali euapo-
ratione, propter quod etiam relinquitur ul-
terius ꝙ aurum ſit incorruptibilius omni me
tallo & magis ſuſtinens ignem propter for-
tiſſimam ſui commixtionem in mixtura. Fu-
malis enim euaporatio quãdam indicat cor-
porum corruptionem quæ eſt minus in ar-
gento & magis in ęre. Ex his habetur cauſſa
quare adurunt argentum quæ non adurunt
aurum ſicut ſulphur & arſenicum & quedã
alia.

alia. Caussa enim huiusmodi est mixtura, eo ꝙ omne terrestre ipsius est in humido se defendente ab ustione, & omne humidum ipsius est in terrestri se retinēte ne euolet per euaporationem, q̄ꝫ cōnexionem Plini. fedus uocat, & Empe. collam Germanorum. Ex temperantia autē auri habetur quare est calidum & humidum conferens tremori cordis & melancholiæ quæ facit tristem, & præcipuę illi quæ facit hominem solum apud se loqui, cōfert autem cōtra has passiones siue speciebus eiusdem uirtutis confricatum siue etiā sumptum contritum. Ex soliditate autem est ꝙ nō tingit corpora quę tangit nisi difficiliter, & ideo fertur in annulis & ceteris ornamentis. Argentum autem tingit parum, & cetera metalla tingunt multum quod cōtingit ideo, quia humor unctuosus in toto est ab eis separatus cui commixtum est terrestre adustum in eis, & hoc contingit sicut fuligo corporis unctuosi. Multa autem puritas materiæ facit ꝙ rarissime inuenit̄ alij corpori immixtum, sed semper quasi purum quod cum alij permiscetur non potest retinere tantam puritatem, & ideo degenerat in æs, ecōtra rarissime inuenitur nisi lapidibus incorporatum. Ex hoc iterum est ꝙ inuenitur ut grana arenularum frequenter, quia tātam puritatem opor

tet esse paucam & ab illa materia eleuatam & quasi expulsam & ideo diuersam, tamen iam inuẽtum est granum.c.marcharum simul. Ex his iterum constat quare hæc duo metalla scilicet aurum & argentum & assumpta sunt in materiã nũmismatum a sapientibus antiquis, habẽt enim hoc speciale iuuamentũ ad hominis complexionẽ iuuandã & consolandam & sunt durabiliora & nobiliora ceteris. Purificãtia autem aurũ sunt acuta & valde sicca sicut sales & præcipuę sales marini & fuligo corporũ vnctuosorum sed siccorum & later tritus.
Cum autem purificari debet aurum fit testeũ vas ad modũ cucurbite vel scutellæ factum, et sup illud vas fit simile illi & cõglutinatur in loco cõtactuum & tenaci luto qd' sapientiæ lutũ vocãt alchimici. In superiori autem sunt foramina multa p quæ exeat vapor & fumus & postea attenuatur aurũ in laminas breues & tenues & ordinantur in vase, ita q̄ quilibet ordo laminarum subtus & supra habeat puluerẽ fuliginis & salis & lateris farinati commixtorum & decoquitur in igne forti donec purissimũ est, & cõsumuntur in eo substãtiæ ignobiles, lutum aũt sapientiæ de quo fiunt teste fit ex testa contrita & iterum cõmixta & decocta, hoc enim vas in igne positum nõ cõminuitur igne sensibili consumptione. Tamen alio

modo

modo in alchimicis præparatur lutum sapientiæ, sed illud hic sufficiat quo aurifices vtunt. Sic igitur purificatur aurum & non exuritur in eo nisi substantia ignobilis, propter qđ eleganter dicit Hermes in alchimicis suis. Sulphur ipsum quadam subtili affinitate sulphuris ad quam vicinantur omnia metalla, oīa eorum perurit corpora & incinerat, aurum uero non, pori nanq̧ eius arcti sunt & indissolubiles. Aurum tamē quod temporibus nostris abundantius inuenitur venit de Boemię regno & nuꝑ in Wesfwale in theutonię partibus in loco qui vocatur curbeth inuenitur in monte quodam aurum de quo minus cum purificatur consumitur q̄ de aliquo alio, & tamen minoris precij q̄ aliud ęstimatur, cuius profecto caussa nulla est nisi quia nouum est valor eius ab emptoribus adhuc non probatur. Nō autem ignorandum est ꝙ aurum quasi citrinum & croceum inuenitur, quod tamen per decoctionem rubescit propter materialis principij qđ album magis q̄ formalis quod est rubeum consumptionem, propter qđ alchimici volentes aurum facere student ad elixir rubeum ꝙ medicinam vocant, et studiū eorum est ꝙ quatuor in se habeat colorationem videlicet & penetrationē & immortalitatem in igne & consolidationem & hoc vocāt rubeū solis.

Elixir autem ad argentum studẽt habere colorationem albedinis & ꝙ sit penetratiuum & non euaporet ab igne & habeat subtilitatem, & hoc uocãt album lunę, propter quod dicit Hermes qui est radix sup̄ q̄ omnes philosophi sui substentati sunt ꝙ rubeum solis medicina est, album uero lunę. Candor uero rubor croceum aperiunt aurum, genus autẽ decoctionis ꝙ ruborem modicum per coctionem assumat necesse est. Ex prædictis omnibus elucescit aliqualiter secundum quam rationẽ plurimi alchimistarum asserant de omni corpore elementato posse extrahi tria corpora, oleum uidelicet uitrum & aurum. Patet ex sepius habitis pingue quoddam esse in omni elemento quod circumfunditur partibus, quod quia uiscosum est euanescente humido aque distillat ab incenso corpore & assato, eo ꝙ per optesim pellitur ad interiora ubi diutius defenditur ab igne. In omni enim corpore est humidum radicale permixtum terreo subtili, ita ꝙ utrunq; tenet alterum & hoc fortissime assatum sublimando se in poris corporis interioribus quorum orificia exteriora clausa sunt per combustionem quasi per duo se diuidit, magis enim grossum & aqueum natat in corporibus partibus & per fortissimum ignem effunditur uitri effusiõe

& con

& congelatur frigido in uitrum, magis autẽ purum sublimatum propter caliditatem fit croceum & effunditur effusione auri qđ con gelatur frigido, hoc tamen præcipuę est in ca pillis humanis uerum, quia in illis est magna uirtus mineralis præcipuę illis qui de capite abscinduntur, quare autem hoc sit non est præsentis intentionis, sed in sciẽtia de anima libus est declarandum. Signum autem huius est, quoniam tempore meo inuentum est & uisum caput hominis quod inter dentes sutu ræ superioris cranei partes multas auri pul ueris habuit immixtas, fere enim ubicunq; aurum inuenitur ut diximus quasi puluis & quasi grana inueniũtur, cuius caussa est subti litas & expulsio materiæ & sublimatio, & hu ius indicium est ꝙ inueniũtur quasi quedam guttule congelate. In poris enim uasorũ na turalium præfocatus uapor cum in se redu plicatur sepius ad humorem conuertitur qui iocunditatem guttarum assumunt, & si ali quando sunt cõcaua oblonga & quasi ex par uis cõposita hoc fit ideo ꝙ in collo uasis natu ralis uapor nec simul conuersus est nec simul congelatus, sed pars post partem, & ideo se cunda addita est primæ & aliquãdo illis dua bus tertia, sicut etiam fit in generatione gran

 dinis.

dinis. Hæc vniuersaliter a nobis de auri natura phisice dicta sunt.

¶ De commixtione ferri. Cap. 7.

TAndem autem de ferro sermo habendus est, hoc enim ignobilius est ceteris liquabilibus metallis, neq; est liquabile sicut cera, sed potius liquabile mollificabile. Est autem compositio eius ex argẽto viuo terrestri ponderoso & luculento & immundo valde, & ex sulphure immundo terrestri, cuius virtus conuertit ipsum argentum viuum in ferri speciem, & ideo est scabrosum valde & rubiginẽ de facili contrahit propter sulphuris adustionem, & fuliginat ea quæ tangit & forte terrestris substantia eius sulphuris est attramentosa & propter hoc limatura eius confert nigredinẽ atramento, & etiam non purgatur ab humore vnctuoso, & ideo facilis est adustionis. Huius autem signum est q cum pinguedo aliqua supponitur ei sicut cepum & pix aperit ipsum, ita q stannum superinfusum eidẽ substantiam eius ingreditur post cuius ingressum ita frangibile efficitur quod postea fabricari non potest. Adustio autem terrestris substantiæ ipsius probatur per multam scoriam quæ ab ipso separatur, & maxime per hoc quod frequenter

quenter vt grana quedam nigra in terra inue nitur. Secundum hoc igitur patet quare nō liquatur vt alia, ſed mollificatur tantum, huius em̄ cauſſa eſt terreſtreitas ipſius & ideo elegāter dicit Hermes tarde liquefactionis cauſſam in ferro efficit nimia terreſtreitas partiū eius prohibens fluxum eius , ſed tamen in magno igne præcipuę ſabulo & ſulphure aſperſum di ſtillatur & depuratur. Propter duritiam etiā eius fit ꝙ ex ipſo fiunt inſtrumenta ſicut mallei & incudes ,vnde cetera producuntur metal la, ſiccitas autem eius facit ad fortitudinē acutorum angulorum in ipſo, propter quod fit in ciſiuum & perforatiuum eorum quæ incidi de bent & perforari. Dicit etiam Hermes de ipſo ꝙ argentum viuum multum dealbans ipſum fere ad ſimilitudinem argēti ingreditur in ſub ſtātiam ipſius cum ſulphuris & tartari hoc eſt lapide uini decoctione. Sulphur enim propter vim adurentem quæ eſt in eo & immaturitatē, argentum viuum vocatur ab Hermete ꝑuigil & inſidiator omniū metallorum. Argen tum tamen viuum non permanet in ipſo diu in igne, ſed fugit ab ipſo ſicut ex ceteris metallis quibus de facili commiſcetur propter naturalem quam cum eis habet conformitatem, niſi per ingeniū magnū figatur & retineatur,

& propter huiusmodi fugacem humiditatẽ quam habet uocat ipsum Hermes seruum fugitiuum. Cum igitur secundum dicta siccum sit & adustum habet operationem quod confert spleni & stomacho debilitatis ex mollificatione, & ideo præcipitur talibus ut bibant uinum & aquam, in quibus extinctum sit ferrum candens. Calibs autem non est alia species metalli q̃ ferrũ, sed est subtilior & aquosior pars ferri ex ferro per distillationem extracta, & ideo durior est et compactior ꝑpter uim ignis & propter partium subtilitatẽ quę duriores efficiuntur quando uruntur. Est autem albius propter maiorem a terrestritate separationem, & cum nimis induratur tunc scinditur & percussum comminuitur ꝑpter nimiam sui desiccationem. Est autem diuersitas aque in desiccando plus & minus, & ideo fabri querunt specialiter aquam in qua extinguant ferrum ex quibus faciunt gladios. Cũ enim candem & in aquam mutatur induratur eo quod calidum frigiditatem aquæ fugiens ad interiora ferri comburit in ipso materiale humidum & huiusmodi consumptione magis & magis induratur. Tantum igitur dictum sit de ferro & de ceteris metallis in speciali & in communi.

In

IN LIBRVM QVINTVM DE MEDIIS mineralibus & de omnibus quæ cõueniunt medijs.

Præfatio.

SVPEREST IN HOC QVINto mineralium inuestigare naturas eorũ quæ media inter naturas lapidum & metallorum esse uidentur, licet enim Auicen. in quarto diuidat corpora mineralia in lapides liquabilia sulphura & sales. Tamen uidetur nobis sulphur plus esse mineralium per se q̃ argentum uiuum, cedit enim in materiæ partem & unum in alterum. Loquẽtes igitur de medijs dicamus primo in communi de mediorum naturis & postea sub compendio tãgemus aliqua eorum in speciali, & in hoc cõplebimus nostram in isto libro intentionem. Omne igitur quod in aliquo participat passionem lapidum & in aliquo participat passionem metalli dicimus esse medium, est enim proprietas lapidis non liquefieri, & proprietas metalli quam habet ex materia est liquefieri calido sicco, & ideo lapides sunt in gene-

re humidorum & aque. Media igitur sunt quę secundum aliquid sunt terræ & secundum aliquid aque, & quedam quidē horum quæ sunt interiora terræ illa cōstant calido & sicco, quedam autem uiciniora aque & ab illis distillat aqua per calidum siccum sicut est gem̄a. Adhuc autem & media sunt quecunq; liquescunt calido sicco, sed postea ad frigus & etiam ad ignem incipiunt constare elixata, sicut enim liquescerent nisi essent secūdum aliquid aquea, neq; constarent per elixationem nisi secundū aliquid essent terrea sicut colligitur ex doctrina metheo. Amplius autem media sunt quæcunq; ex amborum substantijs componūtur licet non liquescant ad siccum calidum, sic em̄ media sunt oēs scoriæ quæ a mineris cum lapidosis partibus resoluunt̄, & sic media est om̄is marchasita, quæ quidem non liquescit in igne sicut lapis, sed tamen ipse color & pondus naturam in ea indicat esse metallicam. Amplius autem quecunq; cōminutiua sunt in substantia & sunt aque eorum multum cōsolidatiue & restrictiue quandam mediorum habēt materiā sicut est alumen om̄e. Omne etiam attramētorum genus mediū esse uidetur, eo q̄ aliqd lapidosum in substantijs eorum inuenitur. Caussa aūt istorum mediorum est pmixtio uaporabiliter facta materiæ lapidis & metallorū

vel materiæ liquabilium, permiſcetur enim cum multo ſulphure & humor habens aliqd de natura argenti viui & ex taliter permixtis humoribus & vaporibus & ceteris materījs conuenit quedam media inter vtraq; produci a natura. Sapiens enim & diligens natura quę omni materię complet aptitudinem ab extre/mo ad extremum non tranſit vt dicit Ariſtot. niſi compleat omne medium fœcit ergo mul/ta media inter lapides nō liquabiles & metal/la liquabilia vt in omnibus exhibeat conueni entia & deſiderium boni qd habet vnumqd/q; quod eſt p omnem modum materię poſſibi lē vt compleatur. Mediorum aūt natura ſum/me notādum ad trāſmutationē metallorum, quia in eis conſiſtit plurima ſciētia eorum quę unum in aliud cōuertere nituntur, media eñ ſunt quaſi materialia & iam ſuperius oſtendi/mus q̧ ille q incōuenienter intēdit metallum ad metallum cōuertere, oportet q̧ primo de/ducat ipſum ad naturam primam, hoc eſt ge/neri metallico proximam. Tunc aptitudinem ſuam iuuat a virtutibus diſponentium facile naturam & accipit veram ſpeciem metalli qd intenditur, phiſicæ etiam rationes quæ in phi ſico auditu determinate ſunt, oſtendunt q̧ nō eſt motus de extremo ad extremum niſi per medium. Eſt autem oīm metallorum ꝓprium

q̧ ui

ꝙ uidentur in completa esse in specie, & ideo in quodlibet conuertibilia, medium enim ꝓpriȩ dictum habet informẽ naturam ꝗ̃ formatam distinctam extrema retinent sicut in scientia de sensibilibus docebitur. In medio aliquo modo secundum formas cõfusas sunt extrema. Propter ꝙ extrema per ingenium & naturã de medijs reducuntur quando unitur uirtus unius extremi super alterum. Sic igitur dictum sit de medijs in communi non oportet enim plura dicere, quia cognitio mediorum est per sua extrema.

¶ De natura salis & speciebus & modis. Cap. 1.

VNum de medijs & primum est sal de quo in communi iam scimus ex scientia metheo. ꝙ efficitur ex terreo grosso & combustum est postq̃ cõmixtum erat aqueo, & ideo om̃e sal resolui incipit in aqua frigida & in aere frigido & humido. Est autẽ sal multarum diuisionum, est enim sal marinum siue quod ex aqua salsa concretum est, & est sal gemma quod est sicut cristallum per lucidum & in Vngaria abundantissime inuenitur, cuius commixtio est terrestris composita, & propter hoc facile raditur in puluerem, nõ autem est ex solo terrestri, sed cum habet

aqueam substantiam frigiditate terræ & con iunctione congelatam, & ex illa habet q; est perlucidum, habet etiam ex eadem q; liquefit calido hnmido & distillat aqua ab eo terrestri suo remanente. Est iterum sal quod uocatur napticum nigrum ex napta quæ est in ipso, sed cum subfumigatur liquescit napta & separatur ab eo & tunc fit album. Est iterũ sal radicum nigrum ex seipso ex multa adustione terræ quæ est in ipso. Est etiam adhuc sal armoniacum qui clarius est ad perspicuitatem accedens. Et forte alij modi salis preter istos in diuersis terris inueniuntur quoniam sal marinum alium habet modum in mari magno quod attingit Italiam & alium in mari Oceano quod est ad aquilonem & tangit Flandriam & Germaniam. Hoc enim quod est in mari magno in reflexu maris in locis ubi refluit uel in foueas deriuatum in locis ubi stat calor solis in fundo conuertitur in salem qui est magnorum granorum, sicut nix quędam grandinosę conuoluta. Hoc autem quod ex mari Oceano aquilonari coquitur de terrestri fundi & terræ marinæ. Sunt etiã fontes salsi in diuersis theutoniæ partibus ex quorum aquis coquitur sal bonum & parue quantitatis quasi farinatum. De urina etiam hominis & præcipuę puerorum coquitur sal

per ope

per operationes alchimicas sublimationis & distillationis. Quocunque autem modo fiat sal in communi tamen vnius est naturæ quæ cõponitur ex terrestri quod humidum fuit mixtum combusto, & quia humido permixtum fuit, ideo combustum est album, & quanto plus cõburitur per elixationem vel assationem tanto efficitur albior & amarior, salsus enim sapor permixtus est amaro vt in scientia de sensibilibus determinabitur. Propter terrestreitatem autem omne sal stipticum inuenitur & propter siccitatem est ipse exiccatiuus a putredine constrictiuus. Propter caliditatem simul & siccitatem est abstersiuus, & quia habet acumen in sapore penetratiuum ideo condit cibaria. Cristallinus aũt specialiter est consumptiuus grossorum vaporum, sed quicũque calidior est dissolutiuus congelatorum humorum in cõmixtis corporibus, & hoc quidem habet omne sal secundum magis & minus. Similiter autem propter siccitatem simul & inordinationẽ pororum, cuius inordinationis caussa est combustio intorquens ordinatos poros habet quod est de numero cõminuibilium omnium modorum.

¶ De natura & substantia attramentorum. Cap. 2.

Natura

NAtura autem attramenti secundum suum genus est quod est substantia omiomera mineralis dissolubilis per decoctionē in aqua factam permixtam lapidose substantiæ quæ nequaquam soluitur per elixationem, liquida enim proculdubio primum est genus attramentorum & fuit per se coagulatum. Cōtra etiam omne atramentū secundum suū genus quod est rancidi gustus stipticum & adurens valde vnde & inducit crasiam durā quādo corporibus apponitur. Est autem plurium specierum, aliqd' enim est album quod arabes vocant al kadidis & aliquod rubeum qd' vocant assurie, & aliquod citrinum quod vocāt al kofol, & aliquod inuenitur viride quod nomināt alkacautum & aliqd' fuscum declinans ad nigredinē qd' aliqd acceperit lapideitatis. Viride aūt quod a qbusdam vitreolum vocatur & ad quoddā incausti genus ponit' fortius est coagulatum quam citrinū & tunicas habet grossiores. Efficacius aūt in fusco genere attramēti est qd' splendorē quendā auri prætēdit si puluis aureus in ipso sparsus obscure reluceat. Patet quod attramēta oīa ex terra & aqua sunt, et primo sunt liqda & postea coagulata, & iterū postea calido & humido dissolubilia. Calorē aūt accipiūt secundū maiorem & minorē subtilitatē terrei & decoctionē eius in humido & maiorē & minorē pspicui aereis immixtionē

quando

quando terreum in aqua decoquitur. Eſt autem hoc medium lapidis & metallorũ, quoniam & compoſitionem habet lapidis & aliquando ſplendorem metallorum.

¶ De natura & genere aluminum. Cap. 3.

ALumen eſt terreſtris compoſitiõis, eſt autem tale terreum quod groſſum eſt & humido concretum quod a cõplemento deficit argenti uiui & tamen aliquod accedit ad illud. Et uidetur eſſe quadam ui coagulatum quæ quidem non eſt ſulphuris, ſed aliquid propinquitatis habet cum ſulphure exiſtente. Eſt igitur colore album frequentius, & cum aſſatum fuerit opteſi diſtillat ab eo quedam aqua fere ſicut a ſalgemma. Eſt autẽ quod frequẽtius occurrit & cuius utilitas maior eſt trium ſpecierum uidelicet longum & ſciſſile ualde quod in ſciſſuris plumoſum apparet & habet colorem argento ſimilem. Secundum autem eſt quod eſt ſiccum & rotũdum ut mollis lapis & in ſplendore argenti, & albedine parum declinans a præcedente & non eſt ita efficax, ſicut id quod dictum eſt & hoc a quibuſdam uocatur rotundum. Tertium autem eſt ſiccum quaſi petroſum declinans ad citrinitatem, & hæc omnia tria ſunt

de facili

de facili dissolubilia. Optimũ est scissibile præsertim recens candidissimum gustu per quã astringens, graue olens calculorum expers. Repitur quoq; lapis huic alumini persimilis q gustus inditio dignoscitur, q nõ astringat.

¶ De modo & natura Arsenici. Cap. 4.

RE stat nos de arsenico terminare ad presens dicimus igitur quoniam est de subtili materia & simili cũ sulphure, icciroco non oportet illud aliter deffiniri quã Sulphur, in hoc autem diuersificatur a Sulphure, quia est albedinis tinctura de facili rubedinis autẽ difficillime, sulphur uero rubedinis de facili albedinis autem difficillime. Est autẽ Sulphuris & Arsenici duplex genus, citrinũ quoq; & rubrum, quæ sunt arti Alchimię utilia reliqua autem multa genera non. Figitur autem Arsenicum sicut Sulphur. Vtriusq; uero sublimatio ex metallorum calcibus melior est, non sunt autem sulphur & Arsenicum materia perfectiua operis Alchimię ut quidam putarunt. Non enim completa sunt ad perfectionem, habent autem adminiculum perfectionis in casu. Eligatur autem lucidũ & squamosum & scissibile.

¶ De natura & modo marchasitę & magnesię. Cap. 5.

SVfficienter determinauimus de natura & essentia attramentorum aluminum & Arsenici, nunc ad ipsius marchasitę & magnesię naturam accedemus. Dicimus igitur ꝙ marchasita duplicem habet in sui creatione substantiam argenti uiui scilicet mortificati & ad fixionem approximantis, & sulphuris adurentis. Ipsam habere sulphureitatem comperimus manifesta experientia. Nam cū sublimatur ex illa emanat substantia sulphurea manifesta comburens. Et sine sublimatione similiter perpenditur illius sulphureitas. Nam si ponatur ad ignitionem non suscepit illam priusq̄ꝫ inflammatione sulphureis inflammetur & ardeat. Ipsam uero argenti uiui substantiam manifestatur habere sensibiliter. Nam albedinem præstat Veneri meri argenti quemadmodum & ipsum argētum uiuum, & colorem in ipsius sublimatione cœlestium præstare, & luciditatem manifestam metallicam habere uidemus, quæ certū reddunt artificem Alchimię, illam has substantias continere in radicæ sua. Magnesia uero sulphur plus turbidum & argentum uiuum

magis

magis terreum & fœculentum, & ipsum sulphur similiter magis fixum & minus inflammabile habere, per easdem probare experientias manifeste poteris, & ipsam magis naturæ martis exprimere.

¶ De natura nitri. Cap. 6.

NItrum autem ex nitrea Insula, ubi primo inuentum est sic uocatur, Arabes baurac nominant, est autem de genere salis obscurius q̃ Salgemma, tamen est per lucidum, sed est laminosum tenuę. Est autem illud assabile in igne & tunc amissa aquosa substantia superflua efficitur siccum magis cõbustum, & tunc erit acutius sal ipsum. Species autem eius distinguuntur secundum loca in quibus nascitur. Est autem tripliciter inuentum apud nos, Armenicum uidelicet & Affricanum & theutonicum, quod in loco q Goslaria dicitur abundanter inuenitur, ita q̃ pluuia cadente super montem qui plenus est minera cupri & colata aqua pluuię per montem quãdo uenit ad centum passus in fouea͂ quã fecerunt fossores cõuersa uidet aqua in nitrum quod tamen putatur ab incolis esse

 salgem

salgemma, sed ego uisu & tactu probaui esse nitrum. Stat autem in cõcauo montis ad modum & formam qua glacies generatur in tectis & aqua a tecto stillante tempore gelantis frigoris, & hoc non est laminale sed rotundum. Comparatio autem nitri affricandi ad ceteras species nitri est comparatio nitri ad salem. Spuma autem nitri omnis quæ aliquando flos nitri uocatur, subtilioris est substantiæ & uirtutis q̃ ipsum nitrum, melior autẽ est spuma illa quam prætendit color marmoris & est multum frangibilis. Est autem omne nitrum calidum & siccum & ideo operationes eius sunt quod est incisiuum lauatiuũ excoriatiuum corrosiuũ, & præcipuę Affricanum quod acutius est ceteris.

¶ De natura tuthię. Cap. 7.

TVthia autem cuius usus frequens est in transmutationibus metallorum est artificialis & non naturalis commixtio, fit autem tuthia ex fumo qui eleuatur ad superius & adherendo corporibus duris coagulatur, ubi purificatur æs a lapidibus & stanno quæ sunt in ipso, melius autem in hoc genere est ex eo quod sublimatur ab illo, & tũc illud

illud quod in tali sublimatione residet in fundo est climia quæ uocatur a quibusdam succudus. Sunt autẽ multi modi tuthię, est enim alba & citrina ad rubedinem declinans, quādo aūt lauatur tuthia residet in fundo quoddam sicut fex tuthię nigrum aliquando hoc uocatur a quibusdam tuthia Inda. Differentia autem inter succudum & tuthiam est quā diximus, quia scilicet tuthia sublimatur & succudus est quod residet in fundo canalis non sublimatum. Melior autem est uolatilis alba, & deinde citrina & deinde rubea, recentior enim melius ualet q̃ uetusta. Est autẽ omnis tuthia frigida & sicca, & illa quę abluta est melius ualet in operationibus istis.

¶ De natura & proprietatibus electri. Cap. 8.

MVlti antiquorum nō minus inter media, sed inter metalla posuerunt electrum quod Arabes tinchar uocant, quidam autem ipsum capistrum auri uocauerunt, habet autem colorem mixtum ex auro & argento, & ideo etiam duo sunt genera huius metalli, est enim artificiale quod ex argento & nitro simul mixtis confectum est, aliud autem est minerale & naturale quod antiqui

omni metallo melius esse dixerũt, nescio qua re nisi quia sibi hunc effectum attribuerunt quod stridorẽ emittit, uas factum ex tali electro quando uenenum est immissum in potu quod in uas mittitur sicut stridet nitrum, quando in funditur sibi acetum, cum autem colorem habeat argenti & auri mixtum procul dubio & proprietatem habet utriusq; & naturam. De mixtis igitur homogeneis & non complexionatis neq; animatis secũ dum hunc modum dictum sit.

Ex dictis enim oĩa quecunq; hic nõ nominata sunt de facili poterũt cognosci.

INDEX LI-BRORVM ALBERTI MA-gni de mineralibus & rebus metallicis.

LIber mineralium Alberti Magni, libros quinq; continet partiales.

Primus liber quatuor tractatus continet. Tractatus primus est de lapidibus in communi.

Tractatus secundus est de accidentibus lapidum. Primus tractatus continet.8.capi.

Liber ſecundus de mineralibus duos habet tractatus.

Secundus tractatus habet uiginti capitula.

Tractatus

INDEX.

Tractatus tertius continet ſex capitula.

Liber tertius duos continet tractatus.

Primus eſt de ſubſtantialibus metallorum.

Tractatus ſecundus eſt de actionibus metallorum.

Primus tractatus habet 10. capitula.

Cap.5.

Tractatus secundus continet sex capitula.

Liber

INDEX.

Liber quartus unicum habet tractatum in quo determinatur de metallis in speciali & continet capit. 7.

Liber quintus unicum habet tractatum, in quo determinatur de medijs mineralibus quæ media inter naturas lapidum & metallorũ esse uidentur.

Cap.3.

INDEX.

FINIS.

Argentorati apud Balthassarum Beck.
Anno XLI. Mensę Martio.

La Calcinatione del ☉ e de ☽ carte 6 vo

fol 14 v.

Monsieur

dico vobis

Amen